

**ÖZEL EĞİTİM ANAOKULLARINDA ÇALIŞAN ÖĞRETMENLER ARASINDA
İŞ BİRLİĞİ ÇALIŞMALARININ DERİNLEMESİNE İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Burcu GİRİŞ

Eskişehir 2023

**ÖZEL EĞİTİM ANAOKULLARINDA ÇALIŞAN ÖĞRETMENLER ARASINDA
İŞ BİRLİĞİ ÇALIŞMALARININ DERİNLEMESİNE İNCELENMESİ**

Burcu GİRİŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özel Eğitim Anabilim Dalı/Erken Çocuklukta Özel Eğitim Programı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Gülden BOZKUŞ GENÇ

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Ocak 2023

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖZET

ÖZEL EĞİTİM ANAOKULLARINDA ÇALIŞAN ÖĞRETMENLER ARASINDA İŞ BİRLİĞİ ÇALIŞMALARININ DERİNLEMESİNE İNCELENMESİ

Burcu GİRİŞ

Özel Eğitim Anabilim Dalı Erken Çocuklukta Özel Eğitim Yüksek Lisans Programı

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Ocak, 2023

Danışman: Dr. Öğr. Üy. Gülden BOZKUŞ GENÇ

Bu araştırmanın amacı, özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışan özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri arasındaki iş birliği çalışmalarının öğretmen ve okuldaki diğer paydaşların (örn., okul rehber öğretmeni, okul yöneticileri, veli) görüş ve deneyimlerine dayalı derinlemesine incelenmesi ve mevcut durumun betimlenmesidir. Nitel bir araştırma olan çalışmadaki veriler, İç Anadolu bölgesinin kuzeybatısında yer alan bir ilde ve Marmara bölgesinin güneyinde yer alan bir ilde olmak üzere toplam üç özel eğitim anaokulundaki özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri, okul yöneticileri, okul rehber öğretmenleri ve veliler ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilmiştir. Katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. 21 öğretmen, dört okul yöneticisi, iki okul rehber öğretmeni ve dört veli olmak üzere toplamda 31 kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşmeler, metaforik algı formları ve gözlemler yoluyla toplanmıştır. Toplanan veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırma bulguları sonucunda tüm paydaşların ortak düşüncesi, özel eğitim anaokuluna çalışmaya başlamadan önce kapsamlı bir hizmet içi eğitim almaya duydukları gereksinimdir. Araştırma sonucunda ayrıca özel eğitim anaokullarının yeni açılmış bir okul türü olmalarından, okul binalarının yapı olarak uygun olmamasından, materyal eksikliği bulunmasından, çalışma programlarında ikilik yaşanmasından, ailelerin henüz kabul etme aşamasında olduğundan ve uzmanlık alanında yeterli sayıda öğretmen çalışmaması gibi sebeplerden dolayı henüz okul çalışma düzenlerinin tutarlı olamadığı belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Özel eğitim, Özel eğitim anaokulu, Öğretmenlerin iş birliği, Erken çocukluk eğitimi, İş birliği ve paydaşlar, Erken çocukluk programı.

ABSTRACT

IN-DEPTH EXAMINATION OF COOPERATION WORKS BETWEEN TEACHERS WORKING IN SPECIAL EDUCATION KINDERGARTEN

Burcu GİRİŞ

Department of Special Education Early Childhood Special Education Master's Program
Anadolu University, Institute of Educational Sciences

January, 2023

Advisor: Assistant Professor Gulden BOZKUŞ GENÇ

The purpose of this research is to analyze the cooperation between special education and preschool teachers working together in the same class in special education kindergartens, based on the views and experiences of teachers and other school stakeholders (eg, school counselor, school administrators, parents) and to describe the current situation. The data in the study, which is a qualitative research, were obtained from semi-structured interviews with special education and preschool teachers, school administrators, school counselors and parents in a total of three special education kindergartens, two schools in a city in the Central Anatolia region and a school in a city in the Marmara region has been obtained. Easily accessible case sampling method, one of the purposeful sampling methods, was used to determine the participants. A total of 31 people were interviewed, including 21 teachers, four school administrators, two school guidance teachers and four parents. Research data were collected through semi-structured interviews, metaphorical perception forms and observations. The collected data were analyzed by content analysis method. As a result of the research findings, the common thought of all stakeholders is that they need to receive comprehensive in-service training before starting to work in special education kindergarten. As a result of the research, the school working arrangements have not yet been consistent due to reasons such as the special education kindergartens being a newly opened type of school, the school buildings are not suitable in terms of structure, the lack of materials, the duality in the study programs, the families are still in the acceptance stage, and the insufficient number of teachers in the field of specialization. was found to not be.

Keywords: Special education, Special education kindergarten, Cooperation between teachers, Early childhood education, Cooperation and stakeholders, Early childhood program.

TEŞEKKÜR

Araştırmamın ilk gününden son gününe kadar hiçbir zaman kısıtlaması olmadan her zaman yanımda olan, beni her zaman destekleyen, bana her konuda yardımcı ve anlayışlı olan, yol gösterenim, kıymetli hocam ve tez danışmanım sayın Dr. Öğr. Üyesi Gülden BOZKUŞ GENÇ' e sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunuyorum.

Tez jürimde yer alan, alandaki tecrübeleri ve görüşleriyle tezime katkı sağlayan değerli hocalarım Prof. Dr. İbrahim Halil DİKEN ve Dr. Mine SÖNMEZ KARTAL hocalarıma bana olan yardımlarından dolayı tüm içtenliğimle teşekkür ederim.

Araştırmamdaki yol gösterici düşüncelerinden ve katkılarından dolayı Dr. Meral ÖREN ve Dr. Seçil ÇELİK hocalarıma ve aynı zamanda canım arkadaşım Arş. Gör. Tülay Gül TAŞKIN GÖKÇE' ye çok teşekkür ederim.

Araştırmamın her anında yanımda olan canımın parçaları, hayatımın en büyük şansları annem ve babama, bana her türlü desteği, anlayışı gösterdikleri için çok teşekkür ediyorum. Anne yarılarım teyzelerime, bir tanecik dayıma ve bir tanecik halama, sevgili kuzenime ve çok sevgili eniştelere manevi destekleri için çok teşekkür ediyorum. Geç saatlere kadar çalıştığım için hasta olmamdan korkan benim güzel desteğim canım anneanneme çok teşekkür ediyorum.

Araştırma sürecimin her anında mektup arkadaşım olan, kendisinin de her türlü yoğunluğuna rağmen bana yardımcı olan bu sürecin bana kazandırdığı güzel dostluğu sağlayan canım arkadaşım Ece Gizem ARAS'a çok teşekkür ediyorum. Canım dostum, Canan AY'a bana yardımları ve destekleri için, nerdeyse tüm hayatım boyunca yanımda olan ve beni her durumda destekleyen can dostlarım Duygu TEMİRLİ ve Fahriye DUĞAN'a çok teşekkür ediyorum.

Araştırma sürecimde yanımda olamamasalar da bugünüme gelmemde katkıları olan, Anadolu'nun küçücük dağ köylerinden şehirlere göçerek çocuklarını tüm fedakarlıklarıyla yetiştiren değerli babaannem Gülbeden GİRİŞ ve dedelerim Mehmet GİRİŞ ve Hüseyin UÇAR'ı özlemle anıyorum.

Burcu GİRİŞ

Eskişehir, 2023

26/01/2023

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tez çalışmasının bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumunda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Burcu GİRİŞ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR	vi
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ.....	xiv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xv
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xvii
1. GİRİŞ	1
1.1. Erken Çocukluk Döneminde Özel Eğitim.....	1
1.1.1. Erken çocukluk döneminde özel eğitim ortamları	2
1.1.2. Özel eğitim anaokullarında kullanılan programlar	5
1.1.3. Özel eğitim anaokullarında çalışan personeller.....	5
1.2. Eğitimde İş Birliği	7
1.2.1. İşbirliğinin özellikleri ve ilkeleri	8
1.2.2. İşbirliğinde paydaşlar	11
1.2.3. Okul içi iş birliği	11
1.2.4. Sınıf içi iş birliği.....	12
1.3. Alanyazın Taraması	13
1.3.1. Ulusal alanyazın.....	13
1.3.2. Uluslararası alanyazın.....	16
1.4. Araştırmanın Problem Durumu	18

1.5. Araştırmanın Amacı	20
1.6. Araştırmanın Önemi.....	21
1.7. Sınırları	22
2. YÖNTEM	23
2.1. Araştırmanın Modeli	23
2.2. Katılımcı Grubu	23
2.2.1. Araştırmacı	31
2.3. Veri Toplama Araçları	31
2.3.1. Gözlem	32
2.3.2. Görüşme	32
2.3.2.1. Görüşme formunun hazırlanması	33
2.3.3. Metaforik algı formunun hazırlanması	34
2.3.4. Araştırmacı Günlüğü	34
2.4. Veri Toplanması Süreci	35
2.4.1. Gözlemlerin gerçekleştirilmesi	36
2.4.2. Pilot görüşmeler	37
2.4.3. Görüşmelerin gerçekleştirilmesi	39
2.4.4. Metaforların Toplanması.....	44
2.5. Verilerin Analizi	44
2.6.1. Verilerin düzenlenmesi	45
2.6.2. Verilerin kodlanması.....	45
2.6.3. Temaların ve alt temaların oluşturulması.....	46
2.6.4.Kodların ve temaların düzenlenmesi	46
2.6.5. Temaların açıklanması ve yazılması.....	47
2.6.6. Metaforların Analizi.....	47
2.7. Geçerlik ve Güvenirlik.....	47

2.7.1. Kodlayıcılar arası güvenirlilik.....	49
2.8. Araştırma Etiği.....	49
3. BULGULAR.....	51
3.1. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Görüşlerine İlişkin Bulgular	53
3.1.1. Eğitim-öğretim süreci.....	53
3.1.1.1. Okulda rutin	54
3.1.1.2. Sınıftaki rol ve sorumluluklar	56
3.1.2. Okuldaki ekip çalışmaları.....	60
3.1.2.1. Partnerle iş birliği	60
3.1.2.2. Çalışma sürecindeki sorunlar.....	61
3.1.2.3. Sorunların çözümü	62
3.1.2.4. Etkili ekip çalışması için ön koşullar	63
3.1.3. MEB hedeflerine ilişkin düşünceler.....	65
3.1.3.1. Olumlu düşünceler.....	66
3.1.3.2. Olumsuz düşünceler.....	66
3.1.4. Pandeminin etkisi	68
3.1.4.1. Olumlu yönler	68
3.1.4.2. Olumsuz yönler	71
3.1.4.3. Çözüm yolları	72
3.2. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Görüşlerine İlişkin Bulgular	73
3.2.1. Eğitim-öğretim süreci.....	74
3.2.1.1. Okulda rutin	74
3.2.1.2. Sınıftaki rol ve sorumluluklar	76
3.2.2. Okulda ekip çalışmaları.....	82
3.1.2.1. Partnerle iş birliği	83
3.2.2.2. Çalışma sürecindeki sorunlar.....	83

3.2.2.3. Sorunların çözümü	84
3.2.3. MEB hedeflerine ilişkin düşünceler.....	87
3.2.3.1. Olumlu düşünceler.....	88
3.2.3.2. Olumsuz düşünceler.....	89
3.2.4. Pandeminin etkisi	90
3.2.4.1. Olumlu yönler	91
3.2.4.2. Olumsuz yönler	92
3.2.4.3. Çözüm yolları	94
3.3. Okul Yöneticilerinin Görüşlerine İlişkin Bulgular	94
3.3.1.Eğitim-öğretim süreci.....	95
3.3.1.1. Yönetim.....	96
3.3.1.2. Okul türüne göre yönetim farkı.....	96
3.3.2. Okulda ekip çalışmaları.....	97
3.3.2.1. İş birliği sürecindeki roller	97
3.3.2.2. Birlikte çalışmaya yönelik düşünceler	98
3.3.2.3. Öğretmen danışmanlık talepleri	99
3.3.2.4. Veli geribildirimleri.....	101
3.3.2.5. Ekip çalışmasının anahtar bileşenleri.....	102
3.3.3. MEB hedeflerine ilişkin düşünceler	103
3.3.4. Pandeminin etkisi	105
3.3.4.1. Olumlu yönler	105
3.3.4.2. Olumsuz yönler	106
3.3.4.3. Öğretmen ve velilerle gerçekleştirilen çalışmalar.....	107
3.4. Okul Rehber Öğretmenlerinin Görüşlerine İlişkin Bulgular	108
3.4.1. Eğitim-öğretim süreci.....	109
3.4.1.1. Görev ve sorumluluklar	110

3.4.2. Okulda ekip çalışmaları.....	111
3.4.2.1. İş birliği sürecindeki roller	111
3.4.2.2. Birlikte çalışmaya yönelik düşünceler	111
3.4.2.3. Öğretmen danışmanlık talepleri	113
3.4.2.4. Veli geribildirimleri.....	114
3.4.2.5. Ekip çalışmasının anahtar bileşenleri.....	115
3.4.3. MEB hedeflerine ilişkin düşünceler	116
3.4.3.1. Amaca hizmet	116
3.4.3.2. Hedef gerekleri.....	117
3.4.4. Pandeminin etkisi	117
3.5.4.1. Olumlu yönler	118
3.5.4.2. Olumsuz yönler	118
3.5.4.3. Danışmanlık hizmetleri.....	118
3.5. Velilerin Görüşlerine İlişkin Bulgular	119
3.5.1.Eğitim-öğretim süreci.....	120
3.5.1.1. Öğretmenle iletişim	120
3.5.2. Okulda ekip çalışmaları.....	122
3.5.2.1.Öğretmenlerin çalışmasına yönelik düşünceler	123
3.5.2.2. Öğretmenlerin veli ve çocuğa katkıları	124
3.5.3.MEB hedeflerine ilişkin düşünceler.....	125
3.5.3.1. Öğretmenden beklentiler	125
3.5.3.2. Etkili olması için gerekenler	126
3.5.4.Pandeminin etkisi	126
3.5.4.1. Olumsuz yönler	127
3.5.4.2. Yapılan çalışmalar	127
3.6. Metaforlara ilişkin Bulgular	128

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	131
4.1. Sonuçlar	131
4.2. Tartışma	132
4.2.1. Eğitim-öğretim süreci.....	132
4.2.2. Okulda iş birliği ve ekip çalışmaları	135
4.2.3. MEB hedeflerine ilişkin düşünceler	139
4.2.4. Pandeminin etkisi	140
4.3. Öneriler	142
4.4.1. Uygulamaya yönelik öneriler.....	142
4.4.2. İleri araştırmalara yönelik öneriler	143
KAYNAKÇA.....	144
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLolar DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1.1. Özel eğitim okul öncesi kurumlarında okul, öğrenci ve öğretmen sayısı.....	4
Tablo 1.2. Eğitimde iş birliğine yönelik ulusal alanyazın.....	15
Tablo 1.3. Eğitimde iş birliğine yönelik uluslararası alanyazın.....	18
Tablo 2.1. Çalışma grubunun okullara göre dağılımı	24
Tablo 2.2. Özel eğitim öğretmenleri ve okul öncesi öğretmenlerine ilişkin kişisel bilgiler	25
Tablo 2.3. Okul yöneticilerine ilişkin demografik bilgiler	28
Tablo 2.4. Okul rehber öğretmenlerine ilişkin demografik bilgiler	29
Tablo 2.5. Velilere ilişkin demografik bilgiler.....	30
Tablo 2.6. Gözlemlere ilişkin veriler	37
Tablo2.7. Pilot görüşme yapılan katılımcılara ilişkin demografik bilgiler	38
Tablo 2.8. Pilot görüşme sonrası öğretmen görüşme sorularında yapılan değişiklikler	39
Tablo 2.9. Özel Eğitim/okul öncesi öğretmenleri, yöneticiler, rehber öğretmenler ve velilerle gerçekleştirilen görüşmelere ilişkin bilgiler	43
Tablo 2.10. Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak için izlenen süreç	48
Tablo 3.1. Özel eğitim öğretmenlere yönelik tema ve alt temalar	53
Tablo 3.2. Okul öncesi öğretmenlere yönelik tema ve alt temalar.....	73
Tablo 3.3. Okul yöneticilerine yönelik tema ve alt temalar	95
Tablo 3.4. Okul rehber öğretmenlerine yönelik tema ve alt temalar	108
Tablo 3.5. Velilere ait tema ve alt temalar	120
Tablo 3.6. Özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri arasındaki iş birliğine yönelik oluşturulan kategoriler	129
Tablo 3.7. Tamamlayıcı olan kategorisine ait olan metaforlar ve açıklama örnekleri.	129
Tablo 3.8. Sevgiye dayalı olan kategorisine ait olan metaforlar ve açıklama örnekleri.....	130

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1.1. İş birliği sürecinde bulunması gereken özellikler.....	9
Şekil 3.1. Özel eğitim öğretmenleri, okul öncesi öğretmenleri, yöneticiler, rehber öğretmenler ve velilerin görüşlerine ilişkin temalar.....	51
Şekil 3.2. Özel eğitim öğretmenleri, okul öncesi öğretmenleri, yöneticiler, rehber öğretmenler ve velilerin görüşlerine ilişkin temalar ve alt temalar.....	52
Şekil 3.3. Özel eğitim öğretmenlerinin eğitim-öğretim süreci temasına ilişkin kodlar.....	55
Şekil 3.4. Özel eğitim öğretmenlerinin okulda ekip çalışmaları temasına ilişkin kodlar.....	60
Şekil 3.5. Özel eğitim öğretmenlerinin MEB hedeflerine yönelik düşünceler temasına ilişkin kodlar.....	65
Şekil 3.6. Özel eğitim öğretmenlerinin pandeminin etkisi temasına ilişkin kodlar.....	69
Şekil 3.7. Okul öncesi öğretmenlerinin eğitim-öğretim süreci temasına ilişkin kodlar.....	75
Şekil 3.8. Okul öncesi öğretmenlerinin okulda ekip çalışmaları temasına ilişkin kodlar.....	82
Şekil 3.9. Okul öncesi öğretmenlerinin MEB hedeflerine yönelik düşünceler temasına ilişkin kodlar.....	87
Şekil 3.10. Okul öncesi öğretmenlerinin pandeminin etkisi temasına ilişkin kodlar.....	91
Şekil 3.11. Okul yöneticilerinin eğitim-öğretim süreci temasına ilişkin kodlar.....	95
Şekil 3.12. Okul yöneticilerinin okulda ekip çalışmaları temasına ilişkin kodlar.....	98
Şekil 3.13. Okul yöneticilerinin MEB hedeflerine yönelik düşünceler temasına ilişkin kodlar.....	104
Şekil 3.14. Okul yöneticilerinin pandeminin etkisi temasına ilişkin kodlar.....	105
Şekil 3.15. Okul rehber öğretmenlerinin eğitim-öğretim süreci temasına ilişkin kodlar.....	109
Şekil 3.16. Okul rehber öğretmenlerinin ekip çalışması hakkındaki düşüncelerine ilişkin alt tema ve kodlar.....	112
Şekil 3.17. Okul rehber öğretmenlerinin MEB hedeflerine ilişkin deneyimleri.....	116

Sayfa

Şekil 3.18. Okul rehber öğretmenlerinin pandeminin etkisi temasına ilişkin kodlar.....	119
Şekil 3.19. Velilerin eğitim-öğretim süreci temasına ilişkin kodlar.....	121
Şekil 3.20. Velilerin okulda ekip çalışmaları temasına ilişkin kodlar.....	123
Şekil 3.21. Velilerin MEB hedeflerine yönelik düşünceler temasına ilişkin kodlar.....	125
Şekil 3.22. Velilerin pandeminin etkisi temasına ilişkin kodlar.....	127
Şekil 3.23. Okul öncesi öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenlerinin birlikte çalışmaya yönelik temalara ait kelime bulutu.....	128

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
ÖEHY:	Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği
MEİ:	Milli Eğitim İstatistikleri
ÖGB:	Özel Gereksinimli Birey
BEP:	Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı
BÖP:	Bireyselleştirilmiş Öğretim Programı

1. GİRİŞ

1.1. Erken Çocukluk Döneminde Özel Eğitim

Erken yaşlar, insan hayatının diğer dönemlerinin temelini oluşturması açısından önemlidir. Ülkemizde 0-72 ayı kapsayan dönem erken çocukluk ya da okul öncesi dönem olarak adlandırılmaktadır. Bireyin ergenlik ve yetişkinlik dönemi özelliklerinin temellerinin atıldığı erken çocukluk yaşları her tipten çocuğa ulaşabilmek, var olan gelişme potansiyellerini en üst seviyeye çıkarabilmek ve gelişimlerini tehdit eden riskleri ortadan kaldırmak açısından çok önemli bir dönemdir (Saranlı, 2017). Hem fiziksel hem de bilişsel gelişimin en hızlı olduğu dönemdir (Bildiren ve Kargın, 2019).

İnsanın sosyal bir varlık olması, onu diğer canlılardan daha özel bir yerde tutmaktadır. Bu özelliğin etkili bir şekilde kullanılabilmesi, insan yaşamının kritik dönemlerinin dikkate alınmasına bağlıdır. Bu dönemler arasında önemli bir yere sahip olan okul öncesi dönem olarak adlandırılan erken çocukluk döneminde, insanın sağlıklı bir şekilde gelişmesi ve sosyalleşmesi için farklı gelişim alanlarında yeterince desteklenmesi gerekmektedir (Uysal ve Dinçer, 2013). Erken çocukluk gelişimi çocukların hayatının erken dönemlerindeki fiziksel, bilişsel ve sosyal gelişimlerini kapsamakta ve bu gelişimi etkileyebilecek beslenme, sağlık, zihinsel gelişim ve çocukların sosyal iletişimlerini için gerekli tüm girişimleri içermektedir (Bertan vd., 2009). Erken çocukluk dönemi, yalnızca çocuktan oluşan tek eksenli bir yapı değil; aile, bakıcılar, hane, mahalle, okul, hizmet, politika ve içinde bulunulan zamandan etkilenen çok kişili ve çok katmanlı bir yapılar bütünü olarak nitelendirilmektedir. Çocuğa dokunan her bir kişi, kurum, hizmet ve politika çocuğun gelişimine doğrudan veya dolaylı biçimde etki etmektedir (Anne Çocuk Eğitim Vakfı [AÇEV], 2017).

Okul öncesi eğitimi, 0-72 ay grubundaki çocukların gelişim düzeylerine ve bireysel özelliklerine uygun, zengin uyarıcı çevre imkanları sağlayan, onların bedensel, duygusal ve sosyal yönden gelişmelerini destekleyen, kendilerini toplumun kültürel değerleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren ve ilköğretime hazırlayan temel eğitim bütünlüğü içerisinde yer alan bir eğitim sürecidir (Şahin, 2019). Tipik gelişen çocuklarda erken çocukluk dönemi eğitimi önem taşıdığı gibi özel gereksinimli çocuklar için bu dönemde sunulan eğitimin önemi daha da büyüktür. Nitekim, Özel Eğitim Hizmetleri

Yönetmeliği'nde (ÖEHY) özel eğitim hizmetlerine erken dönemde başlanması, özel eğitimin temel ilkelerinden biri olarak yer almaktadır (ÖEHY, 2018). Alanyazında telafisi olmayan yıllar olarak adlandırılan erken çocukluk döneminde, eğitim ihtiyacı olan daha çok sayıda çocuğa olabildiğinde erken eğitim verilmesi ile ileride yaşanabilecek gelişimsel, sosyal ve ekonomik kayıpların en aza indirilebileceği vurgulanmaktadır (Diken, 2020). Erken Çocukluk Özel Eğitimi (EÇÖE); 0-6/8 yaş aralığında gelişimsel yetersizliği veya gelişimi risk altında olan özel gereksinimli çocuğun ve ailesinin içinde bulunduğu durumun olumsuz etkilerini en aza indirerek, çocuğun gelişimini ve ailenin gereksinimlerini en yüksek düzeyde desteklemeyi amaçlayan disiplin alanıdır (Tomris ve Çelik, 2022). Erken müdahale ile, gelişimin kritik aşamasında ihtiyaç alanları erken belirlendiğinde çocukların potansiyellerine ulaşmalarına yardımcı olur ve eğitime dahil edildiğinde akranlarıyla ilişki kurmakta zorluk çekmezler. (Jacob vd., 2015). Erken çocukluk dönemi özel eğitimi bu nedenlerle erken çocukluk dönemindeki özel gereksinimli bireylerin tüm gelişim alanlarına yönelik olarak eğitim vermek üzere il ya da ilçelerdeki millî eğitim müdürlüklerinde bulunan özel eğitim hizmetleri kurulunca planlanmakta ve koordine edilmektedir. Bu kapsamda, özel eğitime gereksinim duyan erken çocukluk dönemindeki çocuklara yönelik olarak özel eğitim hizmetleri, farklı ortamlarda sunulmaktadır (ÖEHY, 2018).

1.1.1. Erken çocukluk döneminde özel eğitim ortamları

Erken çocukluk döneminde eğitim hizmetleri hem normal gelişim gösteren hem de özel gereksinimli çocuklar için ülkemizde farklı eğitim kurumları tarafından sunulmaktadır. Bu ortamların/kurumların neler olduğuyla ilgili bilgiler 30471 sayılı ÖEHY'nin 30. maddesinde açık şekilde belirtilmiştir.

Özel eğitim ihtiyacı olan bireyler için açılan okul öncesi eğitim kurumları

MADDE 30 – (1) 36 ayını tamamlayan ve 66 ayını doldurmamayan çocuklar için özel eğitim anaokulu açılabilmesi gibi bu çocuklar için, ilköğretim kademesinde eğitim veren özel eğitim okulları, bağımsız anaokulları ve diğer ilköğretim bünyesinde özel eğitim anasınıfları da açılır.

(2) Eğitim hizmetlerinin yürütülmesinde aşağıdaki hususlar dikkate alınır:

a) Sınıf mevcutları en fazla 5 öğrenciden oluşur. Bu sınıflarda yetersizliği olmayan çocuklar da öğrenim görebilir. Bu durumda 5'i özel eğitim ihtiyacı olan öğrenci olmak üzere sınıf mevcutları en fazla 14 öğrenciden oluşur.

b) Sınıflar oluşturulurken öncelikle aynı tür yetersizliği olan çocuklar aynı sınıfta olacak şekilde planlama yapılır. Ancak zorunlu hâllerde farklı tür yetersizliği olan çocuklar da bir arada eğitim görebilir.

c) Bakanlıkça hazırlanan eğitim programı uygulanır. Bu program esas alınarak hazırlanan çocuğa yönelik gelişim raporu her dönem sonunda e-Okul sistemine işlenerek bir örneği veliye verilir.

ç) Okul yönetimince düzenlenen zaman çizelgesine göre öğretmenlerin günlük çalışma ders saati süresini aşmayacak biçimde eğitim yapılır.

d) Özel eğitim okulları bünyesinde faaliyet gösteren özel eğitim anasınıfları buldukları okulların günlük zaman çizelgesine uyarlar.

e) Özel eğitim anaokulu ile özel eğitim anasınıflarında günde 50’şer dakikalık 6 etkinlik saati süre ile eğitim verilir.

Ancak özel eğitim anasınıflarında eğitim ve öğretime başlama ve bitiş saati ile öğle yemeği saati, bünyesinde açıldığı okulun günlük zaman çizelgesine göre planlanır.

f) Etkinlikler okul öncesi öğretmeni ile özel eğitim öğretmeni tarafından yürütülür (ÖEHY, 2018).

Mevcut hizmetlerin çoğu 60 ay üzeri çocuklara yönelik yarım günlük eğitim hizmetlerinden oluşur. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB)’na bağlı kamu kurumları dışında MEB tarafından akredite edilmiş özel kurumlar, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın akredite ettiği özel kurumlar, iş yerlerinde açılan kreşler ve kamuya bağlı iş yerlerinin kreşleri ile toplum temelli olarak adlandırılan belediyeler ve Diyanet İşleri Başkanlığı’na bağlı kurslar da MEB tarafından okul öncesi kurumlar olarak değerlendirilmektedir (AÇEV, 2017). Erken çocukluk döneminde bulunan ve özel eğitime ihtiyaç duyan ve 0-36 ayı kapsayan erken çocuklukta özel eğitim hizmetleri ise ÖEHY (2018)’nin 12. maddesinde şu şekilde yer almaktadır; “0-36 aylık özel eğitim ihtiyacı olan çocuklar için erken çocukluk dönemi eğitim hizmetleri il veya ilçe özel eğitim hizmetleri kurul kararı ile özel eğitim okulları, okul öncesi eğitim kurumları, bünyesinde ana sınıfı bulunan eğitim kurumları ile çocuk ve ailenin ihtiyaçları doğrultusunda evlerde de yürütülür.” Yönetmeliğin aynı maddesinde aynı zamanda çocukların eğitim hizmetleri için her bir çocuğa bireyselleştirilmiş eğitim planı (BEP) hazırlanacağı ve bunun aile eğitimi yoluyla yürütüleceği, bu eğitimlerin çocukların ihtiyaçları doğrultusunda hafta içi ve sonu olabileceği ve eğitim hizmetlerinin okul öncesi ve özel eğitim öğretmenleri tarafından yürütüleceği bilgisi yer almaktadır.

Erken çocuklukta özel eğitim veren kurumlardan biri olan özel eğitim anaokulları ise, Türkiye’de ilk kez 2009 yılında açılmıştır ve 2017 yılından itibaren yaygınlaşmaya başlamıştır. 2021 yılı itibariyle de her ile en az bir özel eğitim anaokulu açılmıştır.

2021/22 eğitim öğretim dönemi itibariyle sayıları 137'ye ulaşmış olup okul öncesi dönemde özel eğitim veren kurum sayısının yaklaşık %82,5'ini oluşturmaktadır (Milli Eğitim İstatistikleri [MEİ], 2022).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2022 yılında yayınladığı ve MEİ (MEB örgün eğitim) verilerine göre; okul öncesi eğitim seviyesinde 60 ay net okullaşma oranının, 2019/20 öğretim yılında %71,2 iken 2020/21 öğretim yılında %56,9 olduğu görülmüştür (TÜİK, 2022). Ülkemizde erken çocukluk döneminde özel eğitim kapsamında ise erken çocukluk döneminde özel gereksinimi bulunan çocuklar için de özel eğitim anaokullarında, anaokulları ve ilkokullar bünyesinde bulunan özel eğitim anasınıflarında, özel öğretim kurumlarında ve rehabilitasyon merkezleri gibi farklı kurumlarda eğitimler verilmektedir. MEİ Örgün Eğitim sonuçlarına bakıldığında 2021/22 eğitim-öğretim yılında özel eğitim okul öncesi kurumlarında okul, öğrenci ve öğretmen sayısı Tablo 1.1.'de verilmiştir.

Tablo 1.1. Özel eğitim okul öncesi kurumlarında okul, öğrenci ve öğretmen sayısı

Okul Türü	Okul/ Sınıf/ Kurum	Öğrenci Sayısı			Öğretmen Sayısı		
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Bünyesinde Anasınıfı Olan Özel Eğitim Okulu	166	1 585	1 031	554	351	40	311
Kaynaştırma Eğitimi (Okulöncesi)	-	1 830	1 177	653	-	-	-
Özel Eğitim Anaokulu	137	4 740	3 217	1 523	1 284	326	958
Özel Özel Eğitim Anaokulu	11	27	21	6	55	18	37
Özel Eğitim Okulöncesi Toplamı	148	8 182	5 446	2 736	1 339	344	995

Tablo 1.1. incelendiğinde MEİ Örgün Eğitim sonuçlarına göre 2021-2022 okul türlerinin; 137'sini özel eğitim anaokulları oluşturduğu görülmektedir. Özel eğitim anaokullarının öğrenci sayısı incelendiğinde ise toplam 4740 öğrenci olduğu bu öğrencilerin 3217 (%67,8)'sinin erkek, 1523 (%32,2)'ünün kız öğrencilerden oluştuğu

görülmektedir. Özel eğitim anaokullarının öğretmen sayısı incelendiğinde ise toplam 1284 öğretmen olduğu bu öğretmenlerin 326 (%25,3)'sının erkek, 958 (%74,7)'i ise kadın öğretmenlerden oluşmaktadır.

1.1.2. Özel eğitim anaokullarında kullanılan programlar

Özel eğitim anaokullarında; MEB tarafından hazırlanan iki eğitim programı birlikte kullanılmaktadır ve ders planlamaları bu doğrultuda gerçekleştirilmektedir. Programlardan biri 2013 yılında MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanmış olan ve hem normal gelişim gösteren hem de özel gereksinimli öğrencilerin eğitim planının hazırlanmasında yer alan çerçeve program okul öncesi eğitimi programıdır. Bu program, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların zengin öğrenme deneyimleri aracılığıyla sağlıklı büyümelerini; motor, sosyal ve duygusal, dil ve bilişsel gelişim alanlarında gelişimlerinin en üst düzeye ulaşmasını, öz bakım becerilerini kazanmalarını ve ilkokula hazır bulunmalarını sağlamak amacı ile geliştirilmiştir. Bir diğer program ise MEB Özel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından 2018 yılında hazırlanan Erken Çocukluk Özel Eğitim Programıdır. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylere yönelik olarak hazırlanan bu programın içeriğinin hazırlanmasında sarmal programlama yaklaşımı kullanılmıştır. Sarmal programlama yaklaşımında içerik doğrusal bir sıra izlemez. Gelişim alanlarında daha önce kazandırılan bilgi ve beceriler genişletilerek tekrar edilir. Kazanımların sıralanmasında ise aşamalılık ve ardışıklık ilkesi gözetilir. Bu doğrultuda, kazanımlar basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta olacak şekilde aşamalı ve ardışık olarak yapılandırılmıştır (MEB, 2018).

1.1.3. Özel eğitim anaokullarında çalışan personeller

37-78 aylık özel eğitime gereksinim duyan çocuklara yönelik eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği özel eğitim anaokullarında yer alan çalışanlar incelendiğinde, özel eğitim anaokullarının özel eğitim öğretmenleri, okul öncesi öğretmenleri, okul yöneticileri, okul rehber öğretmenleri ve diğer personelden oluştuğu görülmektedir. Aynı zamanda özel eğitim anaokullarının, çalışma yapısında yer alan özelliklerinden dolayı anaokullarından farklı olarak, özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri aynı sınıfta birlikte

çalışmaktadır. ÖEHY (2018)'de açık biçimde tanımlanmış olan özel eğitim anaokullarında çalışan personelin görev ve sorumlulukları aşağıda yer almıştır.

Okul müdürünün görev ve sorumlulukları

MADDE 49 –(1) Müdür, Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda okulun amaçlarına uygun olarak yönetilmesinden ve geliştirilmesinden sorumludur. Okul müdürünün özel eğitim hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin görev ve sorumlulukları şunlardır:

- a) Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler ile ailelerine yönelik özel eğitim hizmetlerinin sunulmasına ilişkin gerekli tedbirleri alır.
- b) Özel eğitim hizmetlerinin yürütülmesi için gerekli kurulların, birimlerin oluşumu ile görev ve sorumluluklarını yerine getirmelerini sağlar.
- c) Okuldaki öğretmenlerin özel eğitim hizmetleri kapsamında iş birliği içinde çalışmalarını sağlar.
- ç) Okuldaki personelin işle ilgili sağlık ve güvenliğini sağlar.

Müdür başyardımcısının görev ve sorumlulukları

MADDE 50 –(1) Müdür başyardımcısı görevlerini, bulunduğu okulun özelliklerini dikkate alarak yapar. Müdürün olmadığı zamanlarda müdüre vekâlet eder.

- (2) Müdür başyardımcısı, okulun her türlü eğitim, öğretim ve yönetim işleriyle ilgili olarak okul müdürü tarafından verilen görevleri yapar. Bu görevlerin yapılmasından ve okul amaçlarına uygun olarak işleyişinden müdüre karşı sorumludur.
- (3) Özel eğitim hizmetlerinin verimli yürütülmesinde ilgili taraflar arasında koordinasyonu sağlar ve bu hizmetlerle ilgili okul müdürünün vereceği görevleri yerine getirir.
- (4) Görev tanımında belirtilen diğer görevler ile müdür tarafından verilen görevleri yapar.

Müdür yardımcısının görev ve sorumlulukları

MADDE 51 –(1) Müdür yardımcısı görevlerini, bulunduğu okulun özelliklerini dikkate alarak yapar.

- (2) Müdür yardımcısı, okulun her türlü eğitim, öğretim ve yönetim işleriyle ilgili olarak okul müdürü tarafından verilen görevleri yapar. Bu görevlerin yapılmasından ve okul amaçlarına uygun olarak işleyişinden müdüre karşı sorumludur.
- (3) Özel eğitim hizmetlerinin verimli yürütülmesinde ilgili taraflar arasında koordinasyonu sağlar ve bu hizmetlerle ilgili okul müdürünün vereceği görevleri yerine getirir.
- (4) Kendisine verilen nöbet görevini yürütür, nöbetçi öğretmen ve öğrencileri izler, nöbet raporlarını inceler, varsa sorunları müdür başyardımcısına ve müdüre iletir.
- (5) Görev tanımında belirtilen diğer görevler ile müdür tarafından verilen görevleri yapar.

Öğretmenlerin görev ve sorumlulukları

MADDE 57 – (1) Öğretmenler; kendilerine verilen şubenin derslerini, programda belirtilen esaslara göre planlamak, okutmak, bunlarla ilgili uygulama ve deneyleri yapmak, ders dışında okulun eğitim, öğretim ve sosyal etkinliklerine katılmak ve bu konularda ilgili mevzuat hükümlerinde belirtilen görevleri yerine getirmekle yükümlüdürler.

(2) Öğretmenler bu görevlerinin yanında aşağıdaki görevleri de yürütürler:

- a) BEP'in hazırlanmasında BEP geliştirme birimi ile iş birliği yapar.
  - b) BEP'i uygular ve değerlendirir.
  - c) Okuldaki aile eğitim çalışmalarına katılır, sınıfındaki öğrencilerinin ailelerine yönelik aile eğitim çalışmalarını planlar ve yürütür.
  - ç) Öğrencilerin eğitim performansları doğrultusunda başka bir okula yönlendirilmesinde BEP geliştirme birimiyle iş birliği yapar.
  - d) Öğrencilerin özel gereksinimlerinden dolayı kullandığı kişisel cihaz ve aletlerin bakımı ve kontrolüne ilişkin tedbirleri alır.
  - e) Özel eğitim okulları ile özel eğitim sınıflarında grup eğitimi esastır. Ancak öğrencilerin eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda bire bir eğitim de yapar.
  - f) Sınıf öğretmenliğinin esas olduğu okullarda, alan öğretmenleri tarafından okutulan teorik ve uygulamalı derslerin işlenişine destek vermek üzere derslere katılır.
  - g) Bireysel gelişim raporu, eğitsel değerlendirme istek formunun düzenlenmesinde diğer öğretmenler ile iş birliği yapar.
  - ğ) Özel yetenekli öğrencilerin danışman rehber öğretmeni veya öğretmenleriyle iş birliği içinde gelişimini takip eder.
- (3) Görev alanı ile ilgili müdürün vereceği diğer görevleri yapar.

Özel eğitim kurumlarında görev yapan diğer personel

MADDE 59 –(1) Özel eğitim kurumlarında çocuk gelişimi ve eğitimcisi, dil ve konuşma terapisti, ergoterapist, fizyoterapist, sosyal çalışmacı ve ihtiyaç duyulması halinde diğer mesleklerden de personel ihtiyaca göre atanabilir veya diğer kurum ve kuruluşlar ile iş birliği yapılarak 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun ek 8 inci maddesindeki hükümler doğrultusunda görevlendirilebilir.

(2) Bu personel, ilgili mevzuatta belirtilen görevleri yerine getirmekle sorumludur (ÖEHY, 2018)

1.2. Eğitimde İş Birliği

Farklı uzmanlık alanlarına sahip öğretmenlerin bir arada bulunmaları yönetmelik gereği olsa da bu birlikteliğin öğrenci ve öğretmenlerin süreçten verim elde etmelerine olanak sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir (Elçi, 2019). Verim elde etmelerine olanak sağlayacak şekilde düzenlenmesine bakıldığında ise iş birliği kavramı karşımıza çıkmaktadır. Eğitim ortamlarında iş birliği; okul, aile, öğretmen ve müdür paydaşlarının öğrenci için birlikte hareket etmesiyle sağlanmaktadır (Özsoy, 2019). Kurum yapısı incelendiğinde; iletişim, iş birliği ve ekip çalışması kavramları dikkat çekmektedir. Ortaya çıkan bu kavramlar faaliyetlerin farklı uzmanların bir araya gelmesiyle yürütülmesinden dolayı özel eğitim anaokullarında öğretim süreçlerinin

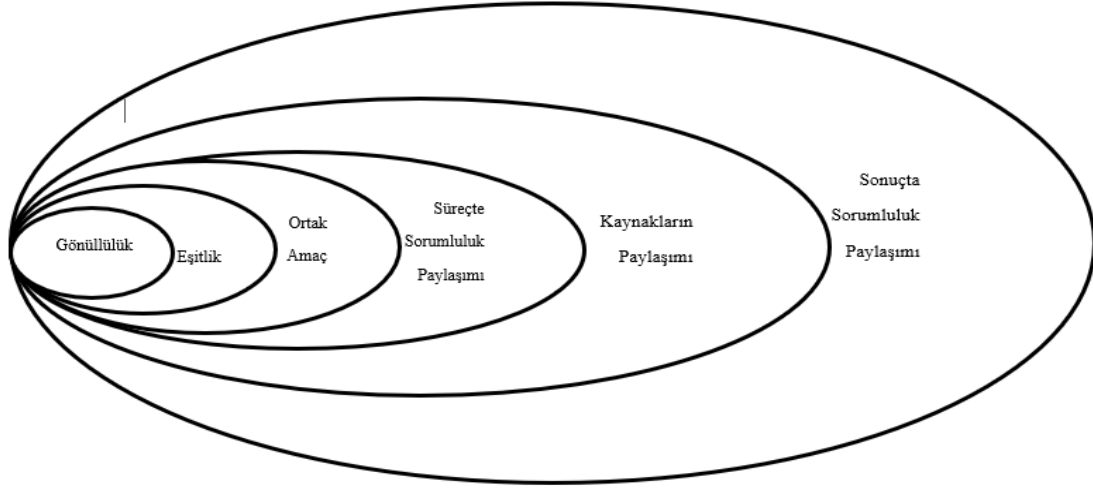
önemli boyutlarını oluşturmaktadır. Söz konusu okullarda uzmanların birlikte çalışması, eğitim öğretimin başarıya ulaşmasını sağlayacak önemli bir unsur olarak düşünülmesi nedeniyle iş birliğini gerekli kılmaktadır.

Eğitim ortamlarında iş birliği ise; okul, aile, öğretmen ve müdür paydaşlarının öğrenci için birlikte hareket etmesiyle sağlanmaktadır (Özsoy, 2019). Bu temel kavramlar anlamsal olarak incelendiğinde; ortak bir amaçları bulunan bireylerin çalışmalarını birleştirmeleri anlamına gelen iş birliği ve birbirini tamamlayan ve birbirine güven duyan insanların ortak amaçlarına ulaşma doğrultusunda yürüttükleri ekip çalışmasının; program geliştirme, uygun ortam sağlama, ders planlarının hazırlanmasının sağlanması, ders içi ve dışı etkinliklere hazırlanma ve katkı sağlama, ortaya çıkan sorunlar konusunda uzlaşma sağlama, öğretim faaliyetlerinin değerlendirilmesi ve velilerle iletişim kurma konusundaki çalışmalarını iş birliği içinde gerçekleştirmeleri ve ekip çalışması şeklinde yürütmeleri gerekmektedir (Turnbull vd., 2006). Görüldüğü üzere iş birliği ortaklık, ortaklık çerçevesinde birlikte karar verme, amaçlara ulaşmak için birlikte çabalama, gerekli uygulamaları yapma, sorumlulukları paylaşma ve problem çözme gibi davranışları barındırmaktadır. Bu sürecin; uygun ortam ve düzenlemelerle birlikte iş birliğiyle yürütülmesiyle öğretimden sağlanacak verimin en yüksek düzeye ulaşılması hedeflenmektedir. Öğretmenlerin iş birliği içinde olması, kendi uzmanlık alanlarındaki bilgilerini uygulamalar esnasında aktif şekilde kullanmalarını ve diğer alan öğretmenine kendi alanıyla ilgili bilgi ve örnek uygulamalara yönelik aktarım yapmalarını sağlayabilir (Josilowski ve Morris, 2019; Özsoy, 2019). Dolayısıyla, bir arada çalışan öğretmenler için eğitim öğretim ortamlarında iş birliği yapmaları hem gerekli hem de eğitim-öğretim hizmetlerinin başarıya ulaşmasını sağlayacak önemli bir unsurdur.

1.2.1. İşbirliğinin özellikleri ve ilkeleri

Gönüllü katılım, kararların ortak alınması ve ortak bir amaç doğrultusunda geçici bir yapı ile nitelendirilebilecek etkileşimli bir süreç olarak ifade edilebilecek iş birliği, bir amacı savunmak için gönüllü olarak ortak karar verme çalışmalarına katılan en az iki taraf arasındaki doğrudan etkileşim için bir yol olarak tanımlanmıştır (Cook ve Friend, 2010). Bolat (1996)'a göre; iş birliği tanımlarının tümünün şu öğeleri içerdiği görülmektedir: a) Belli bir amaç, b) Bu amacı gerçekleştirmek için bir araya gelmiş birden fazla insan, c) Sürekli ilişki, d) Gönüllü olarak yaratıcı katılım, e) Uyumlu eylem. İş birliğinin istendik

düzeyde gerçekleşmesi tüm bu özelliklerden etkilenmektedir (Erten Keklik, 2022). Bu noktada, iş birliğinde bulunması gereken özellikleri sıralamak gereklidir. Cook ve Friend (2010) bu özellikleri Şekil 1.1.'de gibi sıralamıştır. Şekil 1.1'de ifade edilen özellikler özel eğitim anaokulları bağlamında değerlendirildiğinde;

Şekil 1.1. İş birliği sürecinde bulunması gereken özellikler (Friend ve Cook, 2006)

- **Gönüllülük**, aynı sınıfta çalışan özel eğitim ve okulöncesi öğretmenlerinin özel gereksinimleri olan öğrencilerle çalışmaya ve dolayısıyla iş birliğine karşı gönüllü olmaları hem süreçte karşılaştıkları sorunlarla başa çıkma hem de kişisel gelişimleri için ön koşul olarak düşünülebilir. Öğretmenlerin kendi istekleri doğrultusunda öğretim sürecine dahil olması içsel bir motivasyon sağlayarak yürütülen sürecin başarısına doğrudan etki edebileceği belirtilmektedir (Friend, 2006). Öğretmenleri birbirlerini desteklemeleri için teşvik etmenin bir yolu olan iş birliğinde, öğretmenlerin sahip olduğu akademik yeterlilikleri ve kişisel niteliklerinin öğrenci başarısıyla ilişkili olduğu söylenebilir.
- **Eşitlik**, özel eğitim anaokullarında iş birliği sürecinde yer alan paydaşların her birinin eşit olduğu ve eşit şekilde katkı sağlayacakları ve bu sağladıkları her katkının son derece önemli olduğunu anlatmaktadır. Uygulama aşamasına geçildiğinde tabii ki her üye kendi uzmanlıkları çerçevesinde katkı sağlayacak ve dolayısıyla kendi alanıyla ilgili bir karar alırken başka bir uzmanla iş birliğine gereksinim duymazken söz konusu özel gereksinimli bireyler olduğunda öğrenci için amaçlar belirlerken farklı uzmanlarla iş birliği kurması gerekebilir (Açıkgöz

vd., 2018). Eşitlik ile anlatılmak istenen, görev dağılımının her bireye eşit olarak dağıtılması değil, iş bölümünün her bir bireye uygun yapılmasıdır.

- **Ortak amaç belirleme** noktasında hem fikir olmak, iş birliği sürecinin en zor aşamalarından biridir. Çünkü uzmanların hedefleri ile ailelerin beklenti düzeyleri farklılık gösterebilir. Dolayısıyla, her uzmanın ve ailenin beklentileri ve hedefleri kendi bilgi düzeyleri, ilgileri ve deneyimleri doğrultusunda değişebilmektedir. Bu nedenle, ortak bir amaç belirlemek paydaşların katılımlarını sağlamak ve iş birliğinin sürekliliğini sağlamak amacıyla öncelikli yapılması gerekenler arasındadır.
- **Süreçte sorumluluk paylaşımı**, tüm paydaşlar süreç içerisinde ortak bir amaç için yetkinlikleri dahilinde sorumluluklar üstlenirler. İş birliği sürecinde sorumluluk paylaşımı; özel gereksinimli öğrencilere sunulacak özel eğitim hizmetleri çerçevesinde gözlem, müdahale, materyal hazırlanması, ev bağlamında davranış örüntülerinin değerlendirilmesi, akademik ve sosyal gelişimine yönelik etkinliklerin oluşturulması gibi farklı görevler paydaşlar arasında olabildiğince adil ve uzmanlıklarına uygun olarak dağıtılmalıdır. Bu süreçte her bir ekip üyesinin ortak sorumluluğu belirlenmelidir. Örnek vermek gerekirse aile ve özel eğitim/okul öncesi öğretmenleri öğrencinin akademik ve kişisel gelişimi hakkında bir program oluştururken okul hemşiresi fiziksel sağlığı ve ilaç kullanımından sorumlu olması.
- **Kaynakları ortak paylaşımı**, paydaşların her birinin kaynak ihtiyaçları; zaman, malzeme, yetkinlik, ders materyalleri ve çalışma yerleri olabilmektedir. İş birliği çalışmalarında başta zaman olmak üzere tüm kaynakları öğrenci yararına olacak şekilde ortak kullanılmalıdır.
- **Sonuçta sorumluluk paylaşımı**, belirlenen amaçlar doğrultusunda yapılan her bir işin belirli bir sonucu olmaktadır. Kimi zaman hedeflenen bu sonuçlara ulaşılırken kimi zaman ise ulaşmak mümkün olmamaktadır. Burada önemli olan belirlenen ortak amaca ulaşana kadar iş birliğinin devam etmiş olmasıdır (Açıkgöz vd., 2018).

1.2.2. İşbirliğinde paydaşlar

Paydaş kelimesi en genel anlamıyla; ihtiyaçları veya çıkarları bir olan kuruluşları ifade etmektedir. Paydaş kavramı günümüzde kullanılan anlamıyla ilk kez Freeman (1984) tarafından “bir kurumun amaç ve hedeflerinin başarıyla gerçekleştirilmesini etkileyen ya da bu başarıdan etkilenen birey ya da gruplar” olarak tanımlanmıştır. İlgili paydaşların kimler olduğu belirlenerek bu paydaşlara ilişkin verilerin toplanması ve toplanan bu verilerin analiz edilerek kurum için önemli bilgilere dönüştürülmesinin daha sonraki dönemlerde alınacak olan kararlara olumlu yönde katkıda bulunması beklenmektedir (akt. Sönmez ve Uğurluoğlu, 2017, s.224).

Eğitim sisteminde paydaşları MEB’e bağlı kuruluşlar oluşturmaktadır. Bu kuruluşlardan birisi de okullardır. Okulun paydaşları ise; okul içi paydaşlar ve okul dışı paydaşlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Okul içi paydaşlar; öğretmenler, okul yöneticileri, öğrenciler, veliler ve okulda çalışan diğer personelden oluşurken okul dışı paydaşlar; Millî Eğitim Bakanlığı, Milli eğitim müdürlükleri, ilçe milli eğitim müdürlükleri, muhtarlıklar ve sivil toplum örgütlerinden oluşmaktadır. Ve eğitim sisteminde yer alan paydaşların her birinin önemli rolleri bulunmakta olup, etik kurallara uygun, birbirleriyle uyumlu şekilde çalışmalarını ve amaçlarını gerçekleştirmeleri sürecin etkili şekilde yürütülmesi için gereklidir.

1.2.3. Okul içi iş birliği

Akyüz (2019)’a göre Okul bir dereceye kadar zorunlu ve zorlayıcı bir topluluktur ve yöneticiler, öğretmenler, uzmanlar ve öğrenciler belli kurallar içerisinde belli amaçları gerçekleştirmek üzere bu amaçlara uygun eylemler gerçekleştirmek zorundalardır. Okullar doğası gereği kolektif yapıli örgütlenmelerdir. Bu yapıyı meydana getiren temel bileşenlerden olan paydaşlar (okul müdürü, öğretmenler, rehberlik servisi ve veliler), öğrenci öğrenmeleri ve gelişimleri doğrultusunda kimi zaman zorunlu/yasal kimi zamanda gönüllü olarak ortaklaşa çalışmaktadırlar (Saylık ve Arastaman, 2022). Elbette bu eylemleri gerçekleştirmek iş birliğini de gerekli kılmaktadır. Demokratik bir eğitim sistemi, öğrenci, öğretmen ve ailelere karar süreçlerine katılım ve bu süreçleri etkileme fırsatı sağlar (Şişman, 2021).

Çalışanların ortak bir yargıyı paylaşması, performanslarının kendileri ve iş arkadaşları tarafından sağlanması, mesleki yükselmelerin ortak kutlanması, iş birliğinin egemen olduğu bir okulun özellikleri arasında yer almaktadır (Bolat, 1996). Okullarda işbirlikçi bir kültürün egemen olması, öğrenci başarısının artmasına neden olur (Demirtaş, 2010). Bu anlamda okullarda iş birliğine dayalı bir çalışma ortamının kurulmasının yollarından biri okulda güvenilir bir ortam oluşturabilmek olabilir (Cerit, 2009).

1.2.4. Sınıf içi iş birliği

Bir eğitim örgütü olan okullarda görev yapan öğretmenlerin meslektaşlarıyla iş birliği yapmasının amacı, eğitim-öğretimin etkililiğini arttırmaktır (Özdoğru, 2021). Diğer konuların yanı sıra, daha yoğun iş birliği, eğitim personeli arasında öğrencilerin uygun şekilde desteklenmesini amaçlar (Böhm-Kasper vd, 2016). Bu iş birliği doğrudan etkili olmasa bile dolaylı yoldan öğrencileri etkilemektedir. Çünkü öğretmenler arasındaki mesleki iş birliğinin asıl önemli etkisi, öğretmenlerin öğrenme-öğretme uygulamalarını nasıl geliştireceklerini öğrenmeleri ile ilgilidir. Bu iş birliği çalışmalarının öğrencilerin başarıları üzerinde dolaylı da olsa önemli bir etkisi olabilmektedir (Yılmaz ve Çelik, 2020). Okulda gerçekleştirilen eğitim-öğretim etkinliklerinin plânlanmasında ve uygulanmasında en önemli sorumluluğu öğretmenler üstlenmektedir (Kolay Çepni, 2021). Başarı bir iş birliği için eğitimcilerin; (a) öğrencilerin öğrenmesi için ortak bir vizyona sahip olmaları; (b) iş birliğine kalıcı ve ortak bir bağlılığın olması; (c) ilgi gösteren okul topluluklarının olması; (d) öğretmenler ve yönetim arasında sık, kapsamlı ve olumlu etkileşimlerin olması ve (e) yönetsel liderlik ve güç paylaşımının olması gerektiğini ifade etmektedirler (Brownell ve Pajares,1997).

Özel eğitim okullarındaki öğretmenlerin öğrencilerin sahip olduğu özgüllük nedeniyle bazı temel becerilere ihtiyacı vardır (Sihombing ve Manurung,2022). İlgili ulusal araştırmalar incelendiğinde özel eğitim anaokulunda çalışan paydaşlarla doğrudan ilgili iki araştırmaya rastlanmıştır. Elçi (2019)'nin çalışmasında özel eğitim ve branş öğretmenlerinin iş birliği algılarının ortaya konması amaçlanmıştır. Araştırmada öğretmenlerin hangi durumlarda iş birliği yapıldığı sorulmuştur. Öğretmenler bu soruya belirli gün ve haftalarda yardımlaşma yaptıklarını ifade ederken sınıf yönetiminde ve öğrencilerin problem davranışlarıyla baş etme konusunda destek aldıklarını belirtmişlerdir. Bu araştırmanın temel bulgusu, öğretmenler arası iş birliği kavramının tam olarak oturmamış olmasıdır. Erten Keklik (2022) ise özel gereksinimli çocukların

okul öncesinden ilkokula geçiş sürecinde okul öncesi öğretmenleri ile özel eğitim öğretmenleri arasındaki izleme ve iş birliği durumlarını incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmaya katılan özel eğitim uygulama okulunda çalışan okul öncesi öğretmenleri ve onlarla aynı okul bünyesinde görev yapan özel eğitim öğretmenleri ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sonucunda okul öncesi ve özel eğitim öğretmenleri arasındaki izleme ve iş birliği durumları belirlenmiştir. İki kademe arasında iş birliğinin olmadığı ve öğrencilerin izleme süreçlerinin dokümente edilerek sürdürülmediği belirlenmiştir (Erten Keklik, 2022).

1.3. Alanyazın Taraması

Bu bölümde ulusal ve uluslararası alanyazında iş birliğine ve özel eğitim anaokullarına yönelik yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Bu kapsamda aşağıda ulusal ve uluslararası alanyazına dahil edilen araştırmalar kronolojik sırayla özetlenmiştir.

1.3.1. Ulusal alanyazın

Aynı sınıfta birlikte çalışan farklı branş öğretmenlerin iş birliği bağlamında gerçekleştirilen araştırmalar incelendiğinde ulusal alanyazında doğrudan özel eğitim öğretmeni ve okul öncesi öğretmenleri arasındaki iş birliği çalışmalarına odaklanmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak, okullarda iş birliğini ve pandemi dönemindeki iş birliğini konu alan pek çok araştırmaya ulaşılmıştır. Okuyuculara genel bir fikir vermesi amacıyla ulaşılan araştırmalardan araştırma konusu, kullanılan yöntem ve katılımcı özelliklerinden kısaca söz edilecektir. Erişilen araştırmalar konu bağlamında ele alındığında yoğun olarak okul-aile iş birliğine yönelik çalışmalara rastlanmıştır. Okul yöneticilerinin okul-aile iş birliğine yönelik görüşlerinin incelendiği (Albez ve Ada, 2017; Bozkurt, Bayar ve Üstün, 2018; Karaduman, 2016), okul- aile iş birliğinin öğrencinin başarısına etkisinin incelendiği (Çepni, 2021; Gözcü Binbir, 2018; Karakoç ve Atbaşı, 2020; Oğuz, 2008), okul-aile birliği çalışmalarına yönelik öğretmenler ve ailelerin görüşlerinin incelendiği (Acar Ünal, 2021; Demir, 2022; Ekinci, 2019; Gökçen Aykol, 2019; Işık, 2007; İnal, 2006; İlgar ve Topaç, 2013; Karaca ve Karaca, 2021; Koçak 2021 Ok, 2016; Özkan, 2015), aile-öğretmen arasındaki iletişim ve iş birliğinin incelendiği (Atış Akyol, Ata Doğan ve Durmuşoğlu, 2021; Üstübal, 2015; Yıldırım,

2002) araştırmalara rastlanmıştır. Aynı zamanda; özel eğitime y6nelik olarak erken 6ocukluk d6neminde aile ve personel iş birliğine y6nelik olarak (Demir6z, 2021) araştırmasına ve kaynaştırma s6recinde iş birliğine y6nelik olarak (U6ar, 2021) araştırmasına ve 6đretmenlerin 6rg6t iklimi algıları ile mesleki iş birliğine y6nelik tutumları arasındaki ilişkisine y6nelik olarak ise (Selimoğlu, 2021) araştırmasına ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra alanyazında kaynaştırma uygulamalarının yapıldığı okullarda kaynaştırma s6recindeki iş birliğini ele alan 6eşitli araştırmalar bulunmaktadır (Diker, 2020; Yener, 2019). Bunların dışında, okul-aile iş birliğinin geliştirilmesine y6nelik y6netici g6r6şlerine ilişkin bir araştırmaya (6zdemir, 2018) ve okul 6ncesi 6đretmen adaylarının otizm spektrum bozukluğu olan 6ocuklara ilişkin bilgi d6zeylerinin ve tutumlarının incelendiği bir araştırmaya (Yıldırım Hacııbrahim6đlu ve Usta6đlu, 2019) ulaşılmıştır. 6zel gereksinimli 6ocukların okul 6ncesinden ilkokula ge6iş s6recinde 6đretmenler arası iş birliğini inceleyen ve bu konuda iş birliği olmadığı sonucuna varan bir araştırma bulunmaktadır (Erten Keklik, 2022)

Araştırma verilerinin COVID-19 pandemi etkisinin devam ettiği bir zaman diliminde toplanması nedeniyle alanyazın incelenirken özel eğitim anaokullarında 6alışan paydaşlar dışında pandemi d6neminde yapılan iş birliği 6alışmaları da incelenmiştir. T6m d6nyayı etkisi altına alan Covid-19 vir6s6, 11 Mart 2020 tarihinde D6nya Sağlık 6rg6t6 ([WHO], 2020) tarafından pandemi ilan edilmiştir. Bu s6re6te, eğitim başta olmak 6zere d6nyanın b6y6k bir b6l6m6nde bir6ok sekt6rde verilen hizmetler durdurulmuştur (Aktan Acar, Erbaş ve Eryaman, 2021). Alınan 6nlemler kapsamında da t6m d6zeyde okullar kapatılmış ve uzaktan eğitim sistemine ge6iş yapılmıştır (T6rkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı, 2020). 6đrenci, 6đretmen ve aileler başta olmak 6zere pek 6ok kişi pandemiden olumsuz etkilenmiş ve bu etkileri belirlemeye y6nelik pek 6ok araştırma ger6ekleştirilmiştir. Bu bağlamda okul 6ncesi eğitimlerine devam eden 6zel gereksinimli 6ocukların pandemi d6neminde uzaktan eğitim uygulamalarına y6nelik g6r6şlerinin incelendiği (Yazgan, 2022); Covid-19 pandemi s6recinde okul y6netimine ilişkin y6netici g6r6şlerinin ele alındığı (şimşek, 2022); pandemi s6recindeki y6netsel uygulamaların okulun 6rg6tsel işleyişi ve paydaşları 6zerindeki etkilerinin incelendiği (Kesik, 2022) ve ilkokul 6đretmenlerinin COVID-19 salgını s6recindeki mesleki deneyimleri, salgın s6recini y6netme durumları ve s6rece bakış a6ılarının belirlendiği (6zsoy, 2022) 6alışmalara rastlanmıştır.

Araştırmalar yöntemsel açıdan incelendiğinde araştırmaların nitel, nicel ve karma yöntemlerle yapıldığı ve nitel araştırmalara ağırlık verildiği görülmektedir. Nitel araştırmalarda ağırlıklı olarak görüşme formlarıyla veri toplandığı, araştırmaların katılımcılarının çoğunlukla öğretmenlerden oluştuğu göze çarpmaktadır. Aynı sınıfta çalışan farklı branşlardan öğretmenlerin iş birliğinin incelenmesine yönelik sadece iki araştırmaya rastlanmıştır (Elçi, 2019; Özsoy, 2019). Bu araştırmalar sonucu; öğretmenler arası iş birliği oluşu, ancak iş birliği sürecinin algılanmasında farklılıklar olduğu sonucuna varılmıştır. Ulusal alanyazında aynı sınıfta birlikte çalışan okul öncesi öğretmeni ve özel eğitim öğretmenlerinin iş birliğinin belirlenmesine yönelik çalışmaya rastlanmamış olması nedeniyle araştırma konusuyla ilgili olduğu düşünülen okul öncesi kademesinde görev yapan öğretmenlerin iş birliği çalışmalarına ilişkin araştırma bulguları Tablo 1.2.'de özetlenmiştir.

Tablo 1.2. *Eğitimde iş birliğine yönelik ulusal alanyazın*

Kaynak	Amaç	Yöntem	Veri Toplama Aracı	Katılımcılar	Bulgular
Demiröz (2021)	Erken çocukluk özel eğitiminde aile ve personel iş birliği	Nitel	Görüşme formu	12 personel 7 veli	Çalışmada sıklıkla personel niceliği ve niteliklerinin meslek öncesi süreçlerden itibaren geliştirilmesi gerektiği vurgulanmakta, kurum özellikleri ve yönetici desteğinin iş birliği sürecindeki rolüne dikkat çekilmektedir.
Özsoy (2019)	Özel eğitim öğretmenlerinin müdürlerle, öğretmenlerle ve ailelerle olan iş birliği düzeylerinin belirlenmesi	Nicel	Kişisel bilgiler formu Ölçek	165 öğretmen	Özel eğitim öğretmenlerinin müdürlerle, diğer öğretmenlerle ve ailelerle iş birliği içerisinde olduğu tespit edilmiştir. Özel eğitim öğretmenlerinin iş birliğinde ilk sırada diğer öğretmenleri sonra müdürleri son olarak da aileleri tercih ettikleri görülmüştür.
Ekinci (2019)	Okul öncesi eğitim kurumlarında öğretmen-aile iş birliği ve öğretmenlerin velilerle yaşadıkları sorunlar	Karma	Görüşme formu Anket	15 yönetici 50 öğretmen 309 veli	Yönetici, öğretmen ve veliler yaşanan sorunlara ortak çözüm önerileri; daha fazla etkinlik yapmaktır.

Tablo 1.2. (Devam) *Eğitimde iş birliğine yönelik ulusal alanyazın*

Kaynak	Amaç	Yöntem	Veri Toplama Aracı	Katılımcılar	Bulgular
Bay, Bahçivan ve Kalay (2018)	Okul öncesinde okul aile iş birliğine yönelik ailelerin ve öğretmenlerin görüşleri	Nitel	Görüşme formu	3 öğretmen 15 veli	Okul aile iş birliği kapsamında ailelerin öğretmenlerden beklentileri, çocukları hakkında daha fazla bilgi alma, daha çok sosyal etkinliklere katılmanın gerektiği; öğretmenlerin ailelerden beklentileri, ailelerin seminerlere, konferanslara katılarak bilgi sahibi olmaları gerektiği; aileler ve öğretmenlerin okul yönetiminden beklentileri ise toplantı ve konferansların artırılarak yapılması gerektiği yönündedir.
Ok (2016)	Okul öncesi eğitimde anne babaların ve öğretmenlerin okul aile iş birliği hakkındaki görüşlerinin incelenmesi	Nitel	Görüşme formu	9 öğretmen 18 veli	Anne babaların ve öğretmenlerin ortak noktalarda buluşabileceği etkinliklerin düzenlenmesi, velilerin isteklerini ve eğitim seviyesini kapsayacak etkinliklere yer verilmesi önerilmektedir.
Karaduman (2016)	Okul öncesi yöneticilerinin aile katılımına dair algıları	Nitel	Görüşme formu	16 yönetici	Yöneticilerin aile katılımı hakkında olumlu algılarının olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Buna ek olarak, katılımcıların, okul, ev temelli ve okul-ev iletişimi adına yapılan etkinlikler göz önünde bulundurulduğunda, okulların bazı etkinlikleri sınırlı biçimde uyguladıkları görülmüştür.
İnal (2006)	Öğretmenlerin anaokulları ile anasınıflarındaki programlara ailelerin katılımı konusundaki görüşlerinin değerlendirilmesi (Afyon ili örneği)	Nitel	Kişisel bilgi formu	81 öğretmen	Öğretmenlerin; aile katılımının eğitim kurumuna olumlu etkisi olduğunu kabul etmelerine rağmen, aile katılımını sağlamaya yönelik yöntemleri ve etkinlikleri uygulama noktasında eksik kaldıkları ve bununla bağlantılı olarak da bu okullarda aile katılımının yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır.

1.3.2. Uluslararası alanyazın

Özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleriyle yürütülen uluslararası araştırmalar incelendiğinde aynı sınıfta birlikte çalışan özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri arasındaki iş birliği çalışmalarını konu alan bir araştırmaya rastlanmamakla birlikte araştırmalarda farklı paydaşlar arasındaki iş birliği sürecini inceleyen çalışmalar olduğu görülmektedir. Okuyuculara genel bir fikir vermesi amacıyla ulaşılan araştırmalardan araştırma konusu, kullanılan yöntem ve katılımcı özelliklerinden kısaca söz edilmiştir. Erişilen araştırmalar konu bağlamında ele alındığında araştırmaların yoğun olarak öğretmenler arası iş birliği ve ekip çalışmalarına yönelik olduğu görülmektedir. Araştırmalardan özel eğitim ve genel eğitim arasındaki öğretmenlerin iş birliğini inceleyen (Aucoin, 2015; Domasco, 2013; Polhemus, 2010; Reyes, 2010; Simon, 2017; Turner, 2017), öğretmenler arası iş birliğini inceleyen (Chantathai, Tesaputa ve Somprach, 2015; Fukkink ve van Verseveld, 2020 Johnson, 2003) ve farklı uzmanlar ile özel eğitim öğretmenleri arasındaki iş birliğini inceleyen (Barnett ve O'Shaughnessy, 2015; Sheppard, Moran ve Kaitlin, 2022) çalışmalara ulaşılmıştır. Ekip çalışmalarını okul-aile iş birliği ve aile katılımına yönelik araştırmalar izlemektedir (Anthony, 2008; Baeck, 2010; Castro vd., 2004; Hafizi ve Papa, 2012; Jezierski ve Wall, 2017; McBride, Rane ve Bea'nin, 2001; Orell ve Pihlaja, 2020; Reglin, 2002; Yantoro ve Istofa, 2020; Waanders, Mendez and Downer, 2005; Washington, 2010). Bu çalışmaların yanı sıra kaynaştırma uygulamaları sürecindeki iş birliğine yönelik (Drandic ve Paic, 2020; Kuntz ve Carter, 2021) araştırmalara da rastlanmıştır.

Araştırmalar yöntemsel açıdan incelendiğinde araştırmaların nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapıldığı görülmektedir. Nitel araştırmalarda ağırlıklı olarak görüşme formlarıyla veri toplandığı, araştırmaların katılımcılarının çoğunlukla öğretmenlerden oluştuğu göze çarpmaktadır. Uluslararası alanyazında doğrudan araştırma konusuna ilişkin çalışmalara rastlanmış olması nedeniyle araştırma konusuyla ilgili olabileceği düşünülen çalışmalara ilişkin araştırma bulguları Tablo 1.3.'de sunulmuştur.

Tabloda özellikle dört çalışmaya yer verilmiştir ve incelenmiştir.

Tablo 1.3. Eğitimde iş birliğine yönelik uluslararası alanyazın

Kaynak	Amaç	Yöntem	Veri Toplama Aracı	Katılımcılar	Bulgular
Simon (2017)	Genel eğitim ve özel eğitim öğretmenleri arasındaki iş birliği durumunun belirlenmesi	Nitel	-	-	Özel eğitim ve sınıf öğretmenlerinin iş birliği için zamanlarının yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda iş birliği kurmak için eğitime ihtiyaç duydukları belirlenmiştir.
Aucoin (2015)	Birlikte çalışma, paylaşım yapma ve iletişim kurmanın iş birliği sürecindeki faydaları	Nitel	Görüşme formu	5 Montessori öğretmeni 5 özel eğitim öğretmeni	Birlikte çalışma, paylaşım yapma ve iletişim kurmanın iş birliği sürecinde fayda sağladığı ancak zamanın yetersiz oluşunun, zamanın yetersiz oluşunsa iş birliği sürecini engellediği sonucuna varılmıştır.
Domasco (2013)	Sınıf öğretmenleriyle özel eğitim öğretmenlerinin iş birliğine yönelik algıları ve tutumlarının incelenmesi	Nitel	-	-	Sınıf ve özel eğitim öğretmenlerinin iş birliğine yönelik algılarının tutumlarını etkilediğini, iş birliğine yönelik tutumlarının benzer olduğunu, iş birliğinde yetersiz kaldıklarını ve tutumlarının olumsuz yönde olduğu belirtilmektedir.
Johnson (2003)	Öğretmen İş birliği	-	-	-	Avustralya'daki dört okulda bulunan öğretmenlerin iş birliği sürecini incelenmiş ve öğretmenlerin %60'lık kısmının birbirleriyle iş birliği kurduğunu, bu şekilde kendilerini daha iyi hissettikleri ve iş birliğinin öğrencilerine öğrenme fırsatları sağladığı belirtilmiştir.

1.4. Araştırmanın Problem Durumu

Özel eğitim anaokullarında, çalışma yapısında yer alan özelliklerinden dolayı anaokullarından farklı olarak, özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri aynı sınıfta birlikte çalışmaktadır. Farklı uzmanlık alanlarına sahip öğretmenlerin bir arada bulunmaları yönetmelik gereği olsa da bu birlikteliğin öğrenci ve öğretmenlerin süreçten verim elde etmelerine olanak sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir (Elçi, 2019). Verim elde etmelerine olanak sağlayacak şekilde düzenlenmesine bakıldığında iletişim kavramı

ortaya çıkmaktadır. Eğitim ortamlarında iş birliği; okul, aile, öğretmen ve müdür paydaşlarının öğrenci için birlikte hareket etmesiyle sağlanmaktadır (Özsoy, 2019). İş birlikleri, okul programlarını ve okul iklimini iyileştirmekte, aile hizmeti ve desteği sağlamakta, okulda ve toplumda aileleri diğer ailelerle ilişkilendirmekte ve öğretmenlerin birlikte çalışmalarına yardım etmektedir (Epstein, 2019). Bu iş birliği sürecinde paydaşların gönüllü olması, rol ve sorumluluklarının eşit paylaşılması, ortak bir amaç etrafında toplanılabilmesi, mevcut kaynakların ortak kullanımı ve paylaşımı ile ortaya çıkan sonucun sorumluluklarının herkes tarafından paylaşılması gibi özelliklere dikkat edilmesi gerekmektedir (Cook ve Friend 2010).

Özel eğitim alanında yürütülen faaliyetlerin çoğu zaman farklı uzmanların bir araya gelmesiyle yürütülmesinden dolayı, uzmanlar arası iletişim ve iş birliği eğitim süreçlerinin en önemli boyutunu oluşturmaktadır. Özellikle özel eğitimde eğitimin merkezinde yer alan öğrencinin bireysel farklılıklarına cevap verecek ve öğrencinin ilerlemesini sağlayacak programların hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi için farklı meslek uzmanlarının görüşlerine başvurulması gerekliliği her boyutuyla iş birliği içinde çalışma becerilerini gerektirmektedir (Dayı ve Töret, 2021) Özel eğitim anaokullarında çalışan öğretmenler, yöneticiler, okul rehber öğretmenleri ve diğer personel; BEP hazırlanmasında, aile-okul ilişkilerinin düzenlenmesinde ve sınıf içi ve sınıf dışı öğretim süreçlerinin yürütülmesinde iş birliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Öğretmenlerin iş birliği içinde olması, kendi uzmanlık alanlarındaki bilgilerini uygulamalar esnasında aktif şekilde kullanmalarını ve diğer alan öğretmenine kendi alanıyla ilgili bilgi ve örnek uygulamalara yönelik aktarım yapmalarını sağlayabilir (Özsoy, 2019).

Söz konusu özel eğitim okullarında iş birliği konusu olduğunda ise ulusal alanyazında yalnızca iki çalışma karşımıza çıkmaktadır. Elçi (2019), özel eğitim okul ve sınıflarında branş derslerinin yürütülmesinde özel eğitim ve branş öğretmenleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yürüttüğü araştırmasında, özel eğitim ve branş öğretmenleri arasındaki iş birliği çalışmalarını öğretmen görüşlerine dayalı incelemiştir. Branş derslerinin yürütülmesinde özel eğitim ve branş öğretmenlerinin aralarında iş birliği olduğunu düşündüklerini fakat iş birliği algılarının farklılık gösterdiğini ve iş birliği ile çalışmanın koşullarının tam olarak sağlanamadığı sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenler arasındaki iş birliği çalışmalarının, rol paylaşımı, hesap verilebilirlik,

sürdürülebilirlik gibi iş birliği prensiplerini tam olarak sağlamadığı belirtilmiştir (Elçi, 2019). Özsoy (2019)'un yürütmüş olduğu diğer araştırmada ise, özel eğitim öğretmenlerinin müdürlerle, diğer öğretmenlerle ve ailelerle olan iş birliği düzeylerinin belirlemek amacıyla yürüttüğü araştırmasında müdürler, özel eğitim ve branş öğretmenleri ve ailelerin iş birliği içerisinde olduğu belirtilmektedir. İş birliğiyle ilgili sonuçların yaş, cinsiyet, okulda geçirilen süre, medeni durumla ilgili anlamlı farklılığın ortaya çıkmadığı, öğretmenlerin iş birliği aşamasında ilk olarak müdürlerle iş birliği yapmayı tercih ettiği ve özel eğitim öğretmenlerinin müdürlerle ve ailelerle iş birliği düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ulusal ve uluslararası alanyazında yapılan çalışmaların incelenmesi sonucunda özel eğitim okullarındaki iş birliği ve ekip çalışmalarına yönelik araştırma sayısının oldukça sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. 2017 yılından günümüze yaygınlaşmaya başlayan özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışan özel eğitim ve okul öncesi öğretmenlerinin iş birliği sürecine ilişkin ise herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Oysa, özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin en yüksek faydayı sağlayabilmeleri için hem okul öncesi hem de özel eğitim öğretmenlerinin iş birliği içinde olmaları çok önemlidir. Özel eğitim anaokulunda aynı sınıfta çalışan özel eğitim ve okul öncesi öğretmenlerinin birlikte çalışmaya ilişkin görüşlerinin belirlenmesinin, özel eğitime, özel eğitim alanında aynı sınıfta çalışan öğretmenler ve özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışan okul öncesi ve özel eğitim öğretmenlerinin çalışma sürecine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu okul sisteminin geliştirilmesi, mevcut durumun ortaya konarak gerekli iyileştirilmelerin yapılabilmesi için veri sağlaması gibi önemli katkılarından da söz etmek mümkündür. Bu nedenle özel eğitim ve okul öncesi öğretmenlerinin aynı sınıfta birlikte çalışmalarına yönelik görüşlerinin belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

1.5. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışan özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri arasındaki iş birliği çalışmalarının öğretmen ve okuldaki diğer paydaşların (örn., okul rehber öğretmeni, okul yöneticileri, veli) görüş ve deneyimlerine dayalı derinlemesine inceleyerek mevcut durumun betimlenmesi amaçlanmaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Özel eğitim ve okul öncesi öğretmenlerinin sınıf içinde iş birliği yapma durumları nedir?
2. Özel eğitim ve okul öncesi öğretmenlerinin birlikte çalışması diğer paydaşların gözünden nasıl yansımaktadır?
3. Özel eğitim ve okul öncesi öğretmenlerinin sınıf içinde iş birliğine dayalı çalışmalarının iyileştirilmesine ilişkin öneriler nelerdir?
4. Okul öncesi/özel eğitim öğretmenlerine göre ideal/Etkili iş birliğine dayalı ekip çalışmasının özellikleri nelerdir?
5. Pandemi sürecinin özel eğitim ve okul öncesi öğretmenlerinin iş birliği yapma durumları üzerindeki etkileri nelerdir?
6. Özel eğitim anaokulunda görev yapan personelin ve velilerin sınıfta iş birliğine dayalı ekip çalışmasına yönelik geliştirdikleri metaforlar (mecazlar) nelerdir?

1.6. Araştırmanın Önemi

Gerçekleştirilen araştırma sonucunda elde edilecek bulgularla birlikte özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışan özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri arasındaki iş birliği çalışmalarının öğretmen ve okuldaki diğer paydaşların (örn., okul rehber öğretmeni, okul yöneticileri, veli) gözüyle incelenmesi, okulda yürütülen iş birliği sürecinin iyileştirilmesi için paydaşların düşüncelerinin derinlemesine incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın en önemli sorunlarından biri olan okul içi iş birliğinin paydaşlar tarafından nasıl sağlandığının bilinmesi ve paydaşların ihtiyaç duydukları konuların belirlenmesinin, okullarda yürütülen iş birliği süreçlerinin başarısına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Özel eğitim anaokulları oldukça yeni açılan kurumlar olsalar da erken çocukluk döneminde özel eğitime gereksinim duyan öğrenciler için oldukça önemli bir role sahiptir. Bu kurumlarda belirlenen amaçlara ulaşılabilmesi için iş birliğine gereksinim duyulmaktadır. Özel eğitim anaokullarında çalışan okul içi/dışı paydaşların iş birliği çalışmalarına yönelik sorunlarının belirlenmesinin erken çocukluk döneminde olan özel gereksinimli çocukların eğitim hayatına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

MEB temel ilkelerinden olan okul-aile iş birliğinin boyutları, ne kadar etkileşim kurulabildiği ve öğrenciye yönelik katkılarının neler olduğuna yönelik sonuçlara ulaşılması okul-aile iş birliği sürecinde oluşan sorunlar ve yapılabilecek iyileştirme çalışmalarına olumlu etkileri olacağı düşünülmektedir. Öte yandan özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışan özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri arasındaki iş birliği çalışmalarının öğretmen ve okuldaki diğer paydaşların (örn., okul rehber öğretmeni, okul yöneticileri, veli) görüş ve deneyimlerine dayalı derinlemesine incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamış olması, yapılacak olan araştırmanın bulgularının ileriki araştırmalara katkı sağlayabileceğini düşündürmektedir.

Araştırmanın okul öncesi ve özel eğitim öğretmenlerinin iş birliği konusundaki görüşlerinin ne olduğunu ve halihazırda birbirleri ile yaptıkları iş birliği çalışmalarının neler olduğunu hem kendi hem de okuldaki diğer paydaşların gözünden belirlemenin, özel gereksinimli çocukların yaygınlaşmakta olan özel eğitim anaokullarından elde edebilecekleri faydayı en üst düzeye çıkarmak için ilerideki çalışmalara katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

1.7. Sınırları

Bu araştırma, İç Anadolu bölgesinin kuzeybatısında yer alan bir il ve Marmara bölgesinin güneyinde yer alan bir il olmak üzere üç özel eğitim anaokulunda çalışan 12 özel eğitim ve dokuz okul öncesi öğretmeni, dört okul yöneticisi, iki rehber öğretmen ve çocukları özel eğitim anaokuluna devam etmekte olan dört veli olmak üzere toplam otuz bir kişi ile sınırlıdır. Araştırmaya gönüllü katılım gösteren çalışma grubunun görüşme sorularına doğru cevaplar verdiği varsayılmıştır.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma deseni, araştırmanın yürütüldüğü ortam, katılımcılar, verilerin toplanmasının gerçekleşmesi, verilerin analizi, geçerlik, güvenilirlik, inandırılık ve etik konusu hakkında bilgiler yer almaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışan özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri arasındaki iş birliği çalışmalarının öğretmen ve okuldaki diğer paydaşların görüş ve deneyimlerine dayalı derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesinin amaçlanması nedeniyle nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması (Örnek olay çalışması/vaka çalışması) kullanılmıştır. Durum çalışması; tek bir durum ya da olayın derinlemesine boylamsal olarak incelendiği, verilerin çoklu veri toplama teknikleri kullanılarak sistematik bir şekilde toplandığı ve gerçek ortamda neler yaşandığına bakılan bir yöntemdir (Davey, 1991). Durum çalışmasında araştırma süreci, bir huniye benzetilebilir. İncelemenin başlangıcı, huninin geniş ucunu temsil eder. Araştırmacılar verinin konusu veya kaynağı olan olası yerleri ve insanları ararlar, çalışmak istedikleri yeri bulurlar ve daha sonra amaçlarına uygun yerin veya veri kaynağının yapılabirliğini enine boyuna değerlendirirler (Bogdan ve Biklen, 2006). Güncel bir durumu gerçek yaşam alanında bireylerin deneyimlerine dayalı irdelemekle ilgili olan durum çalışmasında bir ya da birkaç durum bütüncül bir yaklaşımla derinlemesine incelenir (Yin, 2014). Yürütülen bu araştırmada tek bir durum olduğu görüşüyle hareket edilmiş ve analiz birimi, özel eğitim anaokulu ve bu okulda çalışan paydaşlar olarak belirlenmiştir.

2.2. Katılımcı Grubu

Nitel araştırmalarda araştırma ortamı ve katılımcı grubu belirlenirken araştırmanın amacına uygun kişiler arasından ya da ortamlardan seçilmesi gerekliliği, kullanılacak örnekleme yönteminin amaca yönelik örnekleme olmasını gerekli kılmaktadır (Delamont, 2012). Amaçlı örnekleme, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların

derinlemesine çalışılmasına olanak verir (Büyüköztürk vd.,2013, s. 92). Amaçlı örneklemenin mantığı ve gücü, derinlemesine çalışmak için bilgi bakımından zengin durumların seçilmesine dayalıdır (Patton, 2018). Amaçlı örnekleme türlerinden biri olan kolay ulaşılabılır durum örnekleme, çoğu zaman araştırmacının zaman, para ve iş gücü açısından sınırlılıkları nedeniyle diğer örnekleme yöntemini kullanma olanağının bulunmadığı durumlarda kullanılır (Creswell ve Poth, 2016; Yıldırım ve Şimşek, 2018). Araştırmacının yeni görev yerine tayin olması, veri toplama sürecinde Covid-19 salgının devam ediyor olması ve Covid-19 kısıtlamalarının yaratmış olduğu sınırlılıklar nedeniyle okulların ulaşılabılırliği ve zaman gibi durumlar göz önünde bulundurularak gerçekleştirilen araştırmanın katılımcıları, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabılır durum örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunda 2020-2021 eğitim öğretim yılında İç Anadolu bölgesinin kuzeybatısında yer alan bir ilde ve Marmara bölgesinin güneyinde yer alan bir ilde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı üç özel eğitim anaokulunda çalışan özel eğitim öğretmenleri, okul öncesi öğretmenleri, okul yöneticileri, okul rehber öğretmenleri ve çocukları bu okullarda eğitimlerini sürdürmekte olan veliler yer almıştır. Çalışma grubunun okullara göre dağılımı Tablo 2.1.'de gösterilmiştir.

Tablo 2.1.Çalışma grubunun okullara göre dağılımı

Özel Eğitim Anaokulu	Özel Eğitim Öğretmeni	Okul Öncesi Öğretmeni	Okul Yöneticisi	Okul Rehber Öğretmeni	Veli
A	4	3	2	-	-
B	3	1	-	1	-
C	5	5	2	1	4
Toplam	Katılımcı	12	9	4	4
Sayısı					

Tablo 2.1'de görüldüğü gibi araştırmaya 12 özel eğitim öğretmeni, dokuz okul öncesi öğretmeni, dört okul yöneticisi, iki rehber öğretmen ve dört veli olmak üzere toplam 31 kişi katılmıştır. Veli katılımları ise, covid-19 salgın sürecinin devam etmesinden dolayı okul idareleri tarafından sınırlanmıştır. Her bir çalışma grubuna ilişkin ayrıntılı demografik bilgilere izleyen sayfalarda yer verilmiştir. Çalışma grubundan öğretmenlere ilişkin kişisel bilgiler Tablo 2.2.'de sunulmuştur.

Tablo 2.2.Özel eğitim öğretmenleri ve okul öncesi öğretmenlerine ilişkin kişisel bilgiler

Kod	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Mezun Olunan Üniversite	Branş	Mesleki Deneyim Süresi	Özel Eğitim Anaokullarında Çalışma Süresi	Çalışma Biçimi	Çalıştığı Okulu Tercih Etme Nedeni	Okuldan Önce Çalışılan Kurum ve Görevi
ÖÖ1	40	Kadın	Evli	Anadolu	Özel Eğitim	16 yıl	4 yıl	Kadrolu	Kendi İsteği	- RAM/Öğretmen - Eğitim Uygulama Okulu/Öğretmen
ÖÖ2	36	Kadın	Evli	Ankara	Özel Eğitim	15 yıl	5 yıl	Kadrolu	Kendi İsteği Eş Durumu	- RAM/Öğretmen - İlkokul/Öğretmen - Özel Eğitim İş Okulu/Öğretmen
ÖÖ3	30	Kadın	Evli	Eskişehir Osmangazi	Özel Eğitim	7 yıl	5 yıl	Kadrolu	Eş Durumu	- Özel Eğitim İş Okulu/Öğretmen - Özel Eğitim İlkokulu/Öğretmen
ÖÖ4	32	Kadın	Evli	Marmara	Özel Eğitim	10 yıl	1 yıl	Kadrolu	Kendi İsteği	- İlkokul/Öğretmen - Özel Eğitim Uygulama Okulu (III. Kademe) /Öğretmen
ÖÖ5	36	Kadın	Evli	Anadolu	Özel Eğitim	15 yıl	3 yıl	Kadrolu	Kendi İsteği	- Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi/ Öğretmen - Özel Eğitim Uygulama okulu/Öğretmen
ÖÖ6	35	Erkek	Evli	Atatürk	Özel Eğitim	11 yıl	4 yıl	Kadrolu	Kendi İsteği	- Özel Eğitim Uygulama Okulu/Öğretmen
ÖÖ7	27	Kadın	Bekar	Bülent Ecevit	Okul Öncesi	5 yıl	1,5 yıl	Ücret Karşılığı	Kendi İsteği	- Anaokulu/Öğretmen
ÖÖ8	30	Kadın	Evli	Anadolu	Okul Öncesi	6 yıl	1 yıl	Ücret Karşılığı	Kendi İsteği	- Anaokulu /Öğretmen - İlkokul /Öğretmen
ÖÖ9	24	Kadın	Bekar	Gazi	Türkçe	1 yıl	4 ay	Ücret Karşılığı	Kendi İsteği	
ÖÖ10	29	Kadın	Bekar	Gazi	Türkçe	4 yıl	1 yıl	Ücret Karşılığı	Zorunluluk	- Özel Eğitim Uygulama Okulu/Öğretmen

Tablo 2.2.(Devam)Özel eğitim öğretmenleri ve okul öncesi öğretmenlerine ilişkin kişisel bilgiler

Kod	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Mezun Olunan Üniversite	Branş	Mesleki Deneyim Süresi	Okulda Çalışma Süresi	Okulda Çalışma Biçimi	Okulu Tercih Etme Nedeni	-	Okuldan Önce Çalışılan Kurum ve Görevleri
ÖÖ11	26	Kadın	Bekar	Anadolu	Sosyal Bilgiler	3 yıl	1 yıl	Ücret Karşılığı	Zorunda Kalma	-	Özel Eğitim Ortaokulu/Öğretmen
ÖÖ12	25	Kadın	Bekar	Gazi	Türkçe	2 yıl	1 yıl	Ücret Karşılığı	Zorunda Kalma	-	İlkokul/Öğretmen
OÖ1	32	Kadın	Evli	Anadolu	Okul Öncesi	11 yıl	4 yıl	Kadrolu	Zorunda Kalma	-	Anaokulu/Öğretmen
OÖ2	37	Kadın	Bekar	Selçuk	Okul Öncesi	15 yıl	4 yıl	Kadrolu	Kendi İsteği	-	İlkokul/Öğretmen - Anaokulu /Öğretmen
OÖ3	29	Erkek	Evli	Necmettin Erbakan	Okul Öncesi	7 yıl	2 yıl	Kadrolu	Eş Durumu	-	İlkokul/Öğretmen
OÖ4	30	Kadın	Evli	Abant İzzet Baysal	Okul Öncesi	8 yıl	1 yıl	Kadrolu	Kendi İsteği	-	İlkokul/Öğretmen - Anaokulu/Öğretmen
OÖ5	36	Kadın	Bekar	Afyon Kocatepe	Okul Öncesi	15 yıl	9 ay	Kadrolu	Kendi İsteği	-	İlkokul /Öğretmen
OÖ6	44	Kadın	Evli	Anadolu	Okul Öncesi	13 yıl	2 yıl	Ücret Karşılığı	Kendi İsteği	-	Anaokulu/Öğretmen - İlkokul/Öğretmen
OÖ7	33	Erkek	Bekar	Sakarya	Okul Öncesi	9 yıl	1 yıl	Kadrolu	Kendi İsteği	-	Anaokulu/Öğretmen - İlkokul/Öğretmen - Mesleki Teknik Anadolu Lisesi/Öğretmen
OÖ8	38	Kadın	Evli	Süleyman Demirel	Okul Öncesi	15 yıl	1 yıl	Kadrolu	Kendi isteği	-	Anaokulu /Öğretmen
OÖ9	30	Kadın	Evli	Anadolu	Okul Öncesi	7,5 yıl	4,5 yıl	Kadrolu	Zorunda kalma	-	Anaokulu /Öğretmen - İlkokul /Öğretmen

ÖÖ: Özel eğitim öğretmeni; OÖ: Okul öncesi öğretmeni

Tablo2.2. incelendiğinde tamamı lisans mezunu olan öğretmenlerin yaşlarının 24-44 arasında değiştiği ve yalnızca iki (%9,5) öğretmenin cinsiyetinin erkek olduğu görülmektedir. Medeni durumları açısından öğretmenlerden sekizinin (%38,1) bekar ve 13'ünün (%61,9) evli olduğu, öğretmenlerin yedisinin (%33,3) Anadolu Üniversitesi, üçünün (%14,2) Gazi Üniversitesi ve diğerlerinin farklı üniversitelerin lisans programlarından mezun olduğu görülmektedir. Öğretmenler branşları açısından incelendiğinde üç (%14,2) Türkçe öğretmenin, iki (%9,5) okul öncesi öğretmenin ve bir (%4,7) sosyal bilgiler öğretmenin branşı dışında özel eğitim öğretmeni olarak görev yapmakta ve okulda ücret karşılığı çalışmaktadır.

Özel eğitim öğretmenlerinin mesleki deneyim süresi 1-16 yıl arasında değişirken okul öncesi öğretmenleri için bu süre 7-15 yıl arasında değişmektedir. Özel eğitim anaokullarında çalışma süreleri ise özel eğitim öğretmenlerinin 4 ay ile 5 yıl arasındayken okul öncesi öğretmenlerinin ise 9 ay ile 4,5 yıl arasındadır. Son olarak Tablo 2.1 özel eğitim anaokullarında çalışmayı tercih etme nedenleri açısından incelendiğinde 14 (%66,6) öğretmenin kendi isteğiyle özel eğitim anaokullarında çalışmayı tercih ettiği, 7 (%33,3) öğretmenin eş durumu ve zorunda kalma sebepleriyle özel eğitim anaokullarında çalışmayı kabul ettikleri görülmektedir. Öğretmenlerin tamamının daha önce bir özel eğitim anaokulunda çalışma deneyimi bulunmamaktadır. Çalışma grubundan okul yöneticilerine ilişkin demografik bilgiler Tablo 2.3.'de sunulmuştur.

Tablo 2.3. incelendiğinde tamamı lisans mezunu olan okul yöneticilerinin yaşlarının 31-40 arasında değiştiği ve okul yöneticilerinde sadece bir (%25) yöneticinin cinsiyetinin erkek olduğu görülmektedir. Medeni durum açısından yöneticilerin üçünün (%75) evli ve birinin (%25) bekar olduğu; yöneticilerin üçünün (%75) Anadolu Üniversitesi, birinin (%25) Eskişehir Osmangazi Üniversitesinin farklı lisans programlarından mezun oldukları görülmektedir. Yöneticiler branşları açısından incelendiğinde ikisinin (%50) özel eğitim öğretmeni, birinin (%25) okul öncesi öğretmeni ve birinin (%25) rehberlik ve psikolojik danışman oldukları görülmektedir.

Okul yöneticilerinin mesleki deneyim süresi 7-15 yıl arasında değişirken okulda çalışma sürelerinin 1-5 yıl arasında değişmektedir. Özel eğitim anaokullarında yönetici olarak çalışma biçimlerinin tamamının kadrolu olduğu ve okula kendi istekleriyle tayin oldukları görülmektedir.

Tablo 2.3. Okul yöneticilerine ilişkin demografik bilgiler

Kod	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durumu	Mezun Olduğu Üniversite	Branş	Mesleki Deneyim Süresi	Okulda Çalışma Süresi	Çalışma Biçimi	Çalıştığı Okulu Tercih Etme Nedeni	Görev Yapılan Okuldan Önce Çalışılan Okul ve Görevi	Yöneticilik Yapma Süresi
Y1	40	Kadın	Evli	Anadolu	Özel Eğitim	15 yıl	4 yıl	Kadrolu	Kendi İsteği	- RAM/Öğretmen - İlkokul/ Öğretmen - Özel Eğitim Ortaokulu/ Öğretmen - RAM/ Müdürü	10 yıl
Y2	31	Kadın	Bekar	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	7 yıl	1 yıl	Kadrolu	Kendi İsteği	- Ortaokul/Rehber Öğretmen	1 yıl
Y3	39	Kadın	Evli	Anadolu	Okul Öncesi	13 yıl	5 yıl	Kadrolu	Kendi İsteği	- Anaokulu/Öğretmen	5 yıl
Y4	34	Erkek	Evli	Anadolu	Özel Eğitim	10 yıl	1 yıl	Kadrolu	Kendi İsteği	- Özel Eğitim Uygulama Okulu/ Öğretmen - İlkokul/ Öğretmen	1 yıl

Y: Yönetici

Yöneticilerden üçünün (%75) ilk yöneticilik deneyimi özel eğitim anaokullarında başlamışken birinin (%25) yöneticilik yaptığı ikinci kurum olduğu ve son olarak yöneticilerin tamamının daha önce bir özel eğitim anaokulunda yönetici olarak çalışma deneyimi bulunmadığı görülmektedir. Çalışma grubunda yer alan okul rehber öğretmenlerine ilişkin demografik bilgiler Tablo 2.4.'de sunulmuştur.

Tablo 2.4. Okul rehber öğretmenlerine ilişkin demografik bilgiler

Kod	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Mezun Olduğu Üniversite	Branş	Mesleki Deneyim	Çalışma Süresi	Çalışma Biçimi	Çalıştığı Okulu Tercih Etme Nedeni	Okuldan Önce Çalışılan Kurum ve Görevi
R 1	28	Erkek	Evli	Samsun Ondokuz Mayıs	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	5 yıl	1 yıl	Kadro lu	Kendi İsteği	- Lise/ Öğretmen
R 2	57	Erkek	Evli	Anadolu	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	32 yıl	8 yıl	Kadro lu	Norm Fazlası Olma	- Eğitim Uygulama Okulu/Öğretmen - İlkokul/Öğretmen - İş Okulu/Öğretmen - Özel Eğitim İlkokulu/Öğretmen - Özel Eğitim Ortaokulu/Öğretmen

R: Okul rehber öğretmeni

Okul rehber öğretmenlerinin mesleki deneyim süresi 5 yıl ile 32 yıl arasında değişirken özel eğitim anaokullarında çalışma süreleri ise 1 yıl ve 8 yıl arasında değişmektedir. Son olarak Tablo 2.4'e göre her iki öğretmenin de özel eğitim anaokullarında kadrolu olarak çalıştıkları, bir öğretmenin kendi isteğiyle diğer öğretmenin ise çalışmayı tercih etme nedeninin norm fazlası olma durumundan kaynaklı olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin her ikisinin de daha önce bir özel eğitim

anaokulunda çalışma deneyimi bulunmamaktadır. Çalışma grubundan velilere ilişkin demografik bilgiler ise Tablo 2.5.'de sunulmuştur.

Tablo 2.5. Velilere ilişkin demografik bilgiler

Kod	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Meslek	Çalışma Durumu	Gelir Durumu (Türk Lirası)	Eğitim Durumu	Diğer Çocukların Yaş/Cinsiyet/Okul/Sınıfı	Çocuğun Tanısı	Çocuğun Eğitim Geçmişi	Çocuğun Okulla Eş Zamanlı Devam Ettiği Eğitim
V 1	25	Kadın	Evli	İşçi	Düzensiz	4500-7900	Ortaokul	-	Zihinsel Yetersizlik	Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	-Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
V 2	37	Kadın	Evli	Ev Hanımı	Çalışmıyor	4500-7900	Üniversite	- 14/Kız/Ortaokul/8-3/kız/Okulda gitmiyor	Otizm Spektrum Bozukluğu	Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	- Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
V 3	48	Kadın	Evli	Ev Hanımı	Çalışmıyor	0-4500	İlkokul	- 12/Erkek/Ortaokul/7	Zihinsel Yetersizlik	Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	-Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi

V: Veli

Tablo 2.5. incelendiğinde velilerin yaşlarının 25-48 arasında değiştiği, tamamının cinsiyetinin kadın olduğu ve tamamının evli oldukları görülmektedir. Veliler meslekleri açısından incelendiğinde üç (%75) velinin çalışmadığı, bir (%25) velinin işçi olduğu, gelir durumlarının ise 0-7900 Türk lirası arasında değiştiği anlaşılmaktadır. Velilerin eğitim durumları incelendiğinde ilkokul ve üniversite arasında değişen eğitim durumlarına sahip olduklarını, bir velinin üniversite (%25), bir velinin lise (%25), bir velinin ortaokul (%25) ve bir velinin (%25) de ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Velilerin sahip olduğu çocuk sayıları incelendiğinde iki veli (%50) iki çocuk, bir veli

(%25) tek çocuk ve bir velinin (%25) üç çocuk sahibidir. Velilerin özel gereksinimli çocuklarının üçünün (%75) zihinsel yetersizliğe, birinin (%25) otizm spektrum bozukluğuna sahip olduğu, çocuklardan ikisinin (%50) özel eğitim anaokuluna başlamadan önce özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde eğitim aldıkları ve şu anda özel eğitim anaokuluna devam ederken eş zamanlı olarak özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde de eğitim almaya devam ettikleri görülmektedir. Bir çocuk ise özel eğitim ve rehabilitasyon merkezindeki eğitimiyle birlikte özel ders almaktadır.

2.2.1. Araştırmacı

Araştırmacı, lisans eğitimini Anadolu Üniversitesi'nde okul öncesi öğretmenliği ve ikinci anadalı olarak zihin engelliler öğretmenliği programında tamamlamıştır. Okul öncesi öğretmenliği alanında çalışma deneyimi bulunan araştırmacı, lisans eğitimini tamamladığı 2017 yılından itibaren özel eğitim sınıf öğretmeni olarak MEB'e bağlı çeşitli okullarda görev yapmıştır. Araştırmacı, araştırma yönteminin doğasını anlamak, veri toplama ve analiz sürecini etkili biçimde gerçekleştirmek için bilimsel araştırma yöntemleri ve nitel araştırma yöntemleri derslerini almıştır. Araştırmacı, halen Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Erken Çocuklukta Özel Eğitim Tezli Yüksek Lisans Programında eğitimine devam etmekte ve halen bir özel eğitim uygulama okulunun birinci kademesinde özel eğitim öğretmeni olarak çalışmaya devam etmektedir. Araştırmacı lisansüstü eğitimi sırasında "Nitel Araştırma Yöntemleri", "Erken Çocuklukta Niceliksel Araştırma Yöntemleri" ve "Bilim Etiği ve Araştırma Teknikleri" derslerini almıştır. Araştırmacı gerçekleştirilen araştırmanın veri analizini yapabilmek için bir Eğitim ve Danışmanlık merkezi tarafından düzenlenen "Başlangıç Düzeyi NVİVO Eğitimi"ne katılmış ve eğitimi tamamladığını gösteren bir sertifika almıştır (Bkz. Ek-14).

2.3. Veri Toplama Araçları

Durum çalışmalarında doküman analizi ile birlikte çoğunlukla gözlem ve görüşmeler kullanılmaktadır. Belirlenen duruma ilişkin daha derinlemesine bilgi toplayabilmek amacıyla yaygın olarak birden fazla veri toplama aracı kullanımı tercih edilmektedir. (Büyüköztürk vd., 2020). Bu çalışmada veriler gözlemler, araştırmacı

günlükleri, görüşmeler ve metaforlar yoluyla toplanmıştır. Gözlem verileri, katılımcı gözlem ile, görüşme verileri yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak, metaforlar verileri ise metaforik algı formları aracılığıyla toplanmıştır. Bu veri toplama araçlarının yanı sıra araştırmacı günlüğü kullanılarak temel veri toplama araçları desteklenmiştir.

2.3.1. Gözlem

Araştırmacı, problemin altında yatan nedenleri ve ilişkileri ortaya çıkarmak amacıyla araştırma problemini doğal bağlamında incelemek amacıyla gözlemler yapmıştır. Gözlem, araştırmacının araştırma sorusuna ilişkin doğal ortam içerisinde ve ortama herhangi bir müdahalede bulunmadan bağlamı ve bağlamda bulunanları izlemesi olarak ifade edilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Gözlemler, yapıma biçimine göre farklılık göstermektedir. Gözlem sürecinde araştırmacı araştırma ortamının bir parçası olduğu ve ilgili bağlama doğrudan katılım göstermesi nedeniyle gözlemlerini yapılandırılmamış katımlı gözlem şeklinde gerçekleştirmiştir. Katılımcı olarak gözlemci, sınıf faaliyetlerde hiçbir rol almamış, dikkat çekmemeye ve ortamda bulunduğu sürede doğal işleyişi bozmamaya özen göstermiştir. Araştırmacının araştırmacı olduğu, gözlemler sürecinde katılımcılar tarafından bilinmektedir. Gözlemler sırasında araştırmacının dikkat etmesi gerekenlere ilişkin gözlem kontrol listesi ve gözlem sırasında araştırmacıya yol göstermesi amacıyla kullanılmak üzere gözlem protokolü hazırlanmıştır. Protokol ve kontrol listesinde, araştırmacıya yapması gerekenleri hatırlatan ve gözlem sırasında sürece yön çizmesine olanak tanıyan bilgiler yer almaktadır. Gözlem protokolü ve kontrol listesi Ek-5'te yer almaktadır.

2.3.2. Görüşme

Araştırmanın temel veri toplama aracı görüşmedir. Görüşme araştırmacıya araştırma konusuna ilişkin katılımcının algısını ve iç dünyasını betimleme olanağı tanımakta ve araştırmada cevabı aranılan sorular çerçevesinde ilgili kişilerden veri toplama şeklinde ifade edilebilir (Büyüköztürk vd., 2020). Burada ilgili kişilerin diğer bir ifadeyle katılımcıların araştırma konusuna ilişkin doğrudan deneyim ve bilgi sahibi olmaları önemlidir. Bu nedenle görüşme yapılacak kişiler belirlenirken bu özelliğe dikkat

edilmiştir. Görüşme yapısı, iletişim ve kayıt biçimine göre çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır (Erkuş, 2021). Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşmeler ile veriler toplanmıştır. Bu amaçla her bir katılımcı grubu için farklı soru formları hazırlanmıştır.

2.3.2.1. Görüşme formunun hazırlanması

Görüşme soruları hazırlanmadan önce ilgili alanyazın taranmış ve okumalar yapılmıştır. Okumalar sonucu erişilen benzer çalışmalarda katılımcılara yöneltilen görüşme soruları incelenmiştir. Ardından araştırma konusuna ilişkin incelemeler dikkate alınarak araştırmacı tarafından görüşme soru havuzu hazırlanmıştır. Görüşme formunda yer alan açık uçlu sorular hazırlanırken katılımcıların ayrıntılı bilgi vermesini sağlamak için cevabı evet ya da hayır olabilecek soru türleri kullanılmamasına özen gösterilmiştir. Soru cümlelerinde yanlış anlamaya sebebiyet verebilecek ifadelerden ve kavramlardan kaçınmaya dikkat edilmiştir. Daha sonra tez danışmanı ile görüşülerek her bir soru üzerinde tartışılmış ve taslak görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formunda yer alan soruların içerik geçerliğini belirlemek üzere, hazırlanan görüşme sorularının kolay anlaşılır ve açık bir şekilde ifade edilip edilmediğinin ve hedeflenen amaca hizmet edip etmediğinin değerlendirilmesi amacıyla iki okulöncesi eğitim alanında ve bir özel eğitim alanında çalışan öğretmen elemanlarının form hakkındaki görüşleri alınmıştır. Uzman görüşlerinin alınması sürecinde kullanılan Uzman Görüşü Formu Ek-9'da yer almaktadır.

Uzman görüşleri doğrultusunda; ısınma soruları olarak düşünülen görüşme formunda ilk sıralarda yer alan soruların içeriklerinin genişletilmesine, iş birliği ve ekip çalışması konularını içeren soruların artırılmasına, soruların sorma sırasında öncelikle sağlanan katkıların ön plana alınması ve daha sonra diğer sorunlara odaklanılmasına yönelik öneriler alınmıştır. Bunun yanı sıra içinde bulunduğumuz Covid-19 pandemi koşullarının katılımcıları nasıl etkilediğine yönelik sorularının eklenmesinin araştırmaya katkı sağlayacağı konusunda görüş bildirilmiş, bu öneri doğrultusunda forma bir soru eklenmiş ve bu doğrultuda sorularda gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Katılımcılarla ilgili kişisel bilgilerini edinmek amacıyla demografik bilgi formları da hazırlanmıştır. Bu bilgi formları; öğretmenlere, yöneticilere ve velilere yönelik ayrı ayrı hazırlanmış ve her bir görüşme formunun önüne eklenmiştir. Bu şekilde son şeklini

alan görüşme formları iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde kişisel bilgi formu, ikinci bölümde görüşme soruları yer almaktadır. Öğretmen görüşme formu Ek-1, yönetici görüşme formu Ek-2, rehber öğretmen görüşme formu Ek-3, veli görüşme formu ise Ek-4'teyar almaktadır. Araştırmacı, araştırma öncesince kullanmak amacıyla gözlem protokolü ve kontrol listesine benzer şekilde görüşme protokolü ve kontrol listesi hazırlamıştır. Görüşme protokolü ve kontrol listesi Ek-6'da yer almaktadır.

2.3.3. Metaforik algı formunun hazırlanması

Metafor diğer bir ifadeyle mecaz, bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2022). Ele alınan konunun daha kolay anlaşılmasına yardımcı olmak amacıyla bu konunun bilinen kelimelerle anlatılması olarak da ifade edilebilen metaforlar, aktarılmak istenen düşüncelerin daha az kelimeyle daha vurgulu ifade edilmesine yardımcı olur (Anılan, 2017; Bozkuş-Genç, 2021). Öğretmenlerin aynı sınıfta çalıştığı partneriyle iş birliğine yönelik algıları, metafor tekniği kullanılarak açık uçlu bir form (Ek-7) aracılığıyla toplanmıştır. Formda “*Özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışan özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri arasındaki iş birliği ..... gibidir; çünkü .....*” cümlesi yazmaktadır. Formda yer alan bu ifade, metaforik algıları belirlemek amacıyla yapılan çalışmalarda kullanılan kalıp bir ifadedir. Forceville (2002) bir metafor ilişkisini; metafor konusu, kaynağı ve nedeni olmak üzere üç bileşen ile açıklamaktadır. Bu cümledeki “gibidir” kavramı ile, metafor konusu ve kaynağı arasındaki bağlantı veya benzetme, “çünkü” kavramıyla da katılımcıların metafor tanımlarının mantıklı bir gerekçeye dayandırarak kısaca açıklaması istenmektedir (Saban, 2009 s. 285). Bu nedenle, araştırmada metaforlar yoluyla veri toplanırken bu kalıp ifade değiştirilmeden aynı şekilde kullanılmıştır. Araştırmacı, metafor yoluyla veri toplayarak sürece dolaylı bir bakış sağlamayı ve aynı zamanda verileri çeşitleyerek zenginleştirmeyi amaçlamıştır.

2.3.4. Araştırmacı Günlüğü

Araştırmacı günlüğü, yardımcı veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmacı; araştırma boyunca hissettiklerini, düşündüklerini, planladıklarını ve yorumlarını araştırma günlüğüne yazmıştır. Araştırmacı günlüğü, araştırmacıya süreci

takip etmede kolaylık sağlanması ve geri dönüş yapması gerektiği durumlarda kontrollerini yapması açısından yardımcı olmuştur. Bu araştırmada, araştırmacı sürecin başladığı tarihten itibaren mümkün olduğu kadar düzenli olmaya çalışarak araştırmacı günlüğü tutmuştur. Gözlemler sürecinde tutulan günlükler, gözlemlerle eş zamanlı olarak not edilmiştir. Süreç boyunca 52 sayfalık veri elde edilmiştir. Tutulan günlüğe ilişkin bir örnek Ek- 10'da yer almaktadır.

2.4. Veri Toplanması Süreci

Araştırmanın gerçekleştirilmesi için izin alma sürecinde ilk olarak Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'na başvurularak etik kurul izni (Ek-13) 26.10.2021 tarihinde alınmıştır. Ardından, Millî Eğitim Bakanlığı'ndan araştırma izni alınması süreci başlatılarak okullarda veri toplanması için araştırma izni 08.12.2021 tarihinde alınmıştır (Ek-11). İzin sürecinin tamamlanmasının hemen ardından Eskişehir ve Bilecik illerinde bulunan özel eğitim anaokulları önce telefon ile aranmış, görüşme için randevu alındıktan sonra okullar ziyaret edilerek ön görüşmeler yapılmıştır. Okul yöneticileri ya da yönetici yardımcılarıyla gerçekleştirilen görüşmeler, yöneticilerin odasında yapılmıştır. Bu görüşmeler sırasında araştırmanın amacı, içeriği, veri toplama araçları, süreci ve etik ilkeler hakkında bilgiler ayrıntılı şekilde anlatılmıştır. Gerçekleştirilecek araştırmaya ilişkin alınan izinlerin bir nüshası gösterilmiş ve okul yöneticilerinin araştırmaya katılımlarına ilişkin sözlü onayları alınmıştır. Okulda çalışan personel, öğrenci sayısı hakkında ön bilgiler edinilmiştir. Bu araştırma verileri, 2020-2021 eğitim öğretim yılı bahar döneminde 17.03.2022-06.06.2022 tarihleri arasında araştırmacı tarafından bizzat okullara gidilerek toplanmıştır. Veri toplama süreci gözlemlerin gerçekleştirilmesi ile başlamış, pilot uygulamanın yapılması ve asıl görüşmelerin gerçekleştirilmesiyle son bulmuştur. İzleyen alt başlıklarda her bir veri toplama sürecine ilişkin bilgilere yer verilmektedir. Sınıflarda gözlem ve görüşme yapmak için uygun gün ve zaman aralığı görüşme takvimi oluşturularak belirlenmiştir.

2.4.1. Gözlemlerin gerçekleştirilmesi

Araştırmanın veri toplama araçlarından ilki, gözlemdir. Gözlem, araştırmada ihtiyaç duyulan verilerin insan, toplum ya da doğa gibi belli hedeflere odaklanılarak çıplak gözle ya da bir araç kullanılarak izlenmesi şeklinde verilerin toplanması süreci olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk vd., 2020). Gerçekleştirilen araştırmada, araştırmacı araştırmaya konu olan aynı sınıfta birlikte çalışan okul öncesi ve özel eğitim öğretmenleri arasındaki iş birliğine ilişkin derinlemesine tanımlamalar ve kendi ortamı içinde ayrıntılı açıklamalar yapmak amacıyla davranışın öncelikli gerçekleştiği doğal ortama doğrudan katılarak gözlemler yapmıştır. Bu nedenle, gözlem sürecinde araştırmacı hem katılımcı hem de gözlemci rolündedir (Bogdan ve Biklen, 2006). Araştırmacı, gözlemler sırasında içinde bulunduğu ortama uyum sağlamak, gözlemler sürecinde öğrenci ve öğretmenlerin araştırmacıya alışması ve araştırmacının ortamın doğal bir parçası haline gelmek amacıyla her sınıfta ilk gözlem fiziksel ortamın gözlenmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı öğrenci ve öğretmen davranışlarını etkilememek için fiziksel gözlemin ardından sosyal gözlemini yalnızca öğretmenlerin belirlediği gün ve saatlerde gerçekleştirmiştir. Gözlemlerin Covid-19 salgın sürecinin etkilerinin devam ettiği bir zaman diliminde yapılması, sınıf ortamlarının küçük olması, öğretmenlerin sınırlı sürelerle derse katılımına onay vermesi, araştırmacının farklı bir kurumda özel eğitim öğretmeni olarak görev yapması ve çalıştığı okuldaki yöneticinin veri toplama işlemi için izin vermemesi ve konu ile ilgili dilekçelerini uzun süre kabul etmemesi, araştırmacının veri toplamak için izin alma amaçlı il ve ilçe müdürlüklerine tekrar tekrar başvurması, bu başvurular sonucunda da sınırlı sürelerle okuldan ayrılmasına izin verilmesi nedeniyle araştırmacı günün tüm derslerinde sınıf içerisinde tam zamanlı katılım gösterememiştir. Bu nedenle, sosyal gözlemler de bir kez yapılmak zorunda kalmıştır. Gerçekleştirilen gözlemlere ilişkin ayrıntılı bilgiler Tablo 2.6.'da yer almaktadır.

Sınıfında katılımcı gözlem yapılmasına altı sınıf gönüllü olmuştur. Gözlemlere 17.03.2022 tarihinde başlanmış olup son gözlem 24.05.2022 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı gözlem odağı olan aynı sınıfta birlikte çalışan öğretmenler ve paydaşlarının iş birliğine yönelik çalışmalarına odaklamanın yanı sıra her gözlem öncesinde gözlem kontrol listesini (Ek-5) takip etmiş, gerekli işaretlemelerini

yapmış ve gözlem boyunca hazırladığı gözlem protokolüne (Ek-6) sadık kalmaya dikkat etmiştir.

Tablo 2.6.*Gözlemlere ilişkin veriler*

Gözlem No	Gözlem Türü	Gözlem Ortamı	Gözlem Süresi	Gözlem Tarihi
1	Fiziksel	A Sınıfı	35 dakika	17.03.2022
2	Sosyal	AA Sınıfı	30 dakika	18.03.2022
3	Fiziksel	AA Sınıfı	40 dakika	24.03.2022
4	Fiziksel	AB Sınıfı	50 dakika	24.03.2022
5	Sosyal	A Sınıfı	55 dakika	31.03.2022
6	Sosyal	AB Sınıfı	30 dakika	31.03.2022
7	Fiziksel	Lale Sınıfı	40 dakika	24.05.2022
8	Sosyal	Lale Sınıfı	30 dakika	24.05.2022
9	Fiziksel	Leylak Sınıfı	40 dakika	24.05.2022
10	Sosyal	Leylak Sınıfı /okul bahçesi	40 dakika	25.05.2022
11	Fiziksel	Menekşe Sınıfı	45 dakika	25.05.2022
12	Sosyal	Menekşe Sınıfı/Yemekhane	30 dakika	26.05.2022

Tablo 2.6. incelendiğinde gözlem sürelerinin 30 dakika ile 55 dakika arasında sürdüğü ve ortalama 38 dakika gözlem yapıldığı görülmektedir. Gözlemlerin tamamı toplam 7 saat 45 dakika sürmüştür. Her gözlem ortamında hem ortamın fiziksel özellikleri hem de sosyal özelliklerine ilişkin gözlem yapılmasına dikkat edilmiştir. Araştırmacının gözlemlerine yönelik ham verilerinden örnekler Ek-12 ve sınıf krokileri de Ek-13 de yer almaktadır. Gözlemlerin gerçekleştirilmesinin ardından araştırmanın temel veri kaynağı olan görüşme sürecine yer verilmeden önce pilot görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

2.4.2. Pilot görüşmeler

Görüşmeler gerçekleştirilmeden önce görüşmelere yönelik hazırlanan sorularda değişikliğe ve uyarlamaya gidilmesine gerek olup olmadığını belirlemek amacıyla pilot görüşmeler yapılmıştır. Görüşme için katılımcıları belirleme sürecinde, bir özel eğitim anaokulunda çalışıyor olma ölçütü dikkate alınmıştır. Bu amaçla ana görüşme katılımcısı olmayan bir özel eğitim ve bir okul öncesi öğretmeni görüşme için gönüllü olmuştur. Covid-19 salgını etkisinin devam etmesi nedeniyle kendi belirledikleri zaman aralığında talepleri üzerine görüşmeler video konferans aracılığıyla yapılmıştır. Katılımcılara ilişkin ayrıntılı bilgiler Tablo 2.7.'de yer almaktadır. Katılımcıların ilki MEB'e bağlı bir Özel

Eğitim Anaokulunda özel eğitim öğretmeni olarak görev yaparken ikincisi MEB'e bağlı özel eğitim anaokulunda bir yıl boyunca çalışma deneyiminin ardından bir ilkokul bünyesindeki okul öncesi sınıfında okul öncesi öğretmeni olarak çalışmaktadır. Pilot görüşmeler 11.12.2021 ve 14.12.2021 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında veriler, cep telefonun ses kaydedicisi aracılığıyla kaydedilmiştir. Katılımcılar ile uzaktan görüşme yapıldığı için demografik bilgi formları online olarak doldurulmuştur. Araştırmacı görüşme öncesinde katılımcıya görüşmenin amacı, verilerin kullanımına ilişkin gizlilik gibi araştırma hakkında bilgileri aktarmış ve görüşmeye katılımı konusunda gönüllük durumuna ilişkin tekrar onay almıştır. Pilot görüşme yapılan katılımcılara ilişkin demografik bilgiler Tablo 2.7.'de yer almaktadır.

Tablo2.7. *Pilot görüşme yapılan katılımcılara ilişkin demografik bilgiler*

Katılımcı Kodu	Yaş	Cinsiyet	Branş	Mesleki Deneyim Süresi	Özel Eğitim Anaokulunda Çalışma Süresi	Kadro Türü	Özel Eğitim Anaokulundan Önce Çalışılan Kurum ve Görevi
P1	29	Kadın	Okul Öncesi Öğretmeni	7 yıl	1 yıl	Kadrolu	Anaokulu/Öğretmen
P2	26	Kadın	Özel Eğitim Öğretmeni	4 yıl	1 yıl	Sözleşmeli	Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi/Öğretmen

Görüşmeler 34 dakika 43 saniye sürmüştür. Görüşme sonrasında araştırmacı ses kayıtlarını dinleyip dökümünü Word belgesine yazarak çevrimiçi ortama aktarmıştır. Görüşmenin bilgisayar ortamına aktarımı sürecinde herhangi bir veri kaybı yaşanmasını önlemek amacıyla tez danışmanı tarafından görüşme kayıtları dinlenmiş ve dökümler kontrol edilerek doğruluğu teyit edilmiştir. Ardından elde edilen veriler içerik analizi yoluyla kodlar oluşturulmuş, katılımcı söylemi ve kodlar eşleştirilmiş, ilişkili kodlar bir araya getirilerek tema ve alt temalar oluşturulmuştur. Analiz süreci verilerin analizi başlığında ayrıntılı biçimde açıklanmıştır. Veri analizinin tamamlanmasından sonra tez danışmanı ile görüşme yapılmış, görüşme soruları üzerinde değişikliğe gidilip gidilmeyeceği tartışılmıştır. Elde edilen veriler dikkate alınarak görüşme sorularında tekrar düzenlemelere gidilmiştir. Özellikle bazı sorularda birbiri ile benzer cevaplar alınması üzerine sorularda birleştirmeler yapılmış, bazı soruların ise görüşme formundan

çıkarılmasına karar verilmiştir. Pilot görüşme sonrasında öğretmen görüşme sorularında yapılan değişiklikler ve değişikliğe gidilme gerekçesi Tablo 2.8.'de ayrıntılı biçimde yer almaktadır. Tablo 2.8.'de belirtilen değişikliklerin yapılması sonucunda yarı yapılandırılmış görüşme formu son şeklini almıştır.

Tablo 2.8. *Pilot görüşme sonrası öğretmen görüşme sorularında yapılan değişiklikler*

Görüşme Soruları	Soruların Son Hali	Değişiklik Yapılma Gerekçesi
1. Okuldaki rutin bir gününüzü anlatır mısınız? a. Okula gelme ve öğrencileri karşılama nasıl oluyor? b. Derse geçiş ve öğretim yapma süreci nasıl işliyor? c. Derslerin bitimi ve okuldan ayrılma nasıl oluyor?	Değişiklik yok.	-
2. Sınıfınızdaki rol ve sorumluluklarınız hakkında bize neler söyleyebilirsiniz? a. Görev dağılımınız (denge/eşitlik) nasıldır? b. Öğrencilerin eğitim-öğretim sürecindeki yükümlülükleriniz nelerdir? c. Veri kaydını nasıl tutuyorsunuz? d. BEP hazırlamadaki yükümlülükleriniz nelerdir? e. Aile ile nasıl iletişim kuruyorsunuz?	2. Sınıfınızdaki rol ve sorumluluklarınız hakkında bize neler söyleyebilirsiniz? a. Görev dağılımınız (denge/eşitlik) nasıldır? b. Öğrencilerin eğitim-öğretim sürecindeki yükümlülükleriniz nelerdir? c. Veri kaydını nasıl tutuyorsunuz? d. BEP hazırlamadaki yükümlülükleriniz nelerdir? e. Aile ile nasıl iletişim kuruyorsunuz?	2. ve 3. sorunun benzer olduğu ve bu yüzden soruları cevaplamada tekrara düşüldüğü görüldüğü için bu soruların birleştirilmesine karar verildi.
3. Partnerinizle sınıf yönetimini nasıl sağladığınızı örnekler vererek açıkla mısınız? a. Sınıf yönetimi için neler yapıyorsunuz? b. Sınıf yönetiminde karşılaştığınız güçlükler nelerdir? c. Sizce sınıf yönetiminde karşılaştığınız güçlüklerin en temel nedenleri nelerdir? d. Sınıf yönetiminde karşılaşılan güçlükleri nasıl çözüyorsunuz? e. Sınıfınızın genel iklimini nasıl betimlersiniz?	a. Sınıf yönetimi için neler yapıyorsunuz? b. Sınıf yönetiminde karşılaştığınız güçlükler nelerdir ve nasıl çözüyorsunuz?	

<p>4. Birlikte çalışma sürecinde partnerinizle olan iş birliği hakkında neler düşünüyorsunuz? Deneyimlerinizi örnekler vererek açıkla mısınız?</p> <p>a. Sınıf/okul içi iş birliği yapılan durumlar nelerdir?</p> <p>b. Sınıf/okul içi iş birliği yapılamayan durumlar nelerdir?</p> <p>c. Karar alma süreçleriyle ilgili sorumluluk paylaşımı nasıldır?</p>	Değişiklik yok.	-
<p>5. Birlikte çalışma sürecinin sağladığı katkılar (kişisel ve mesleki gelişim) hakkında düşünceleriniz nelerdir?</p> <p>a. Size katkıları nelerdir?</p> <p>b. Partnerinize katkıları nelerdir?</p> <p>c. Sınıf iklimine katkıları nelerdir?</p> <p>d. Öğrencilerinize sağladığı katkılar nelerdir?</p> <p>e. Okul yönetimine katkıları nelerdir?</p> <p>f. Velilerinize katkıları nelerdir?</p>	5 ve 6. Soruların yerlerinin değiştirilmesinin katılımcıların soruları cevaplamasını kolaylaştırılacağına karar verildi.	
<p>6. Birlikte çalışma sürecinde ne tür sorunlar yaşıyorsunuz? Yaşadığınız sorunları örnekler vererek açıkla mısınız?</p> <p>a. Partnerinizle yaşanan sorunlar (iletişim, sınıf yönetimi, işleyiş, iş birliği, iş yükü vb) nelerdir?</p> <p>b. Öğrencilerinizle yaşanan sorunlar nelerdir?</p> <p>c. Okul yönetimiyle yaşanan sorunlar nelerdir?</p> <p>d. Velilerinizle yaşanan sorunlar nelerdir?</p> <p>7. Birlikte çalışma sürecinde yaşadığınız sorunların üstesinden nasıl geliyorsunuz? Örneklerle bize açıkla mısınız?</p> <p>a. Partnerinizle yaşadığınız sorunlara ilişkin ne tür çözümler üretiyorsunuz?</p> <p>b. Öğrencilerinizle yaşadığınız sorunlara ilişkin ne tür çözümler üretiyorsunuz?</p> <p>c. Okul yönetimiyle yaşadığınız sorunlara ilişkin ne tür çözümler üretiyorsunuz?</p>	<p>6. Birlikte çalışma sürecinde ne tür sorunlar yaşıyorsunuz, örnekler verebilir misiniz? Eğer yaşadığınız sorunlar varsa bunları nasıl çözüyorsunuz?</p> <p>a. Partneriniz, okul yönetimi ya da velilerle yaşanan sorunlar (iletişim, sınıf yönetimi, işleyiş, iş birliği, iş yükü vb) nelerdir?</p> <p>b. Partneriniz, okul yönetimi ya da velilerinizle yaşadığınız sorunlara ilişkin ne tür çözümler üretiyorsunuz?</p> <p>c. c. Peki, üstesinden gelemediğiniz sorunlara ilişkin ne tür desteklere ihtiyacınız oluyor?</p>	6 ve 7. soruların birbirine benzer cevaplar alındığına karar verildi ve alt soruların fazlalığının soruları cevaplamayı güçleştirdiği görüldü. Bu nedenle, bu soruların birleştirilip alt sorularda azaltılmaya gidilmesine karar verildi.

d. Velilerinizle yaşadığınız sorunlara ilişkin ne tür çözümler üretiyorsunuz?		
e. Peki, üstesinden gelemediğiniz sorunlara ilişkin ne tür desteklere ihtiyacınız oluyor?		
8. Özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışmayla ilgili MEB'in hedeflerini dikkate aldığınızda, deneyimlediğiniz sürecin belirlenen amaçlara hizmet edip etmemesi konusunda neler düşünüyorsunuz?	Değişiklik yok.	-
9. Özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta iş birliğine dayalı ekip çalışmasına ilişkin deneyimlerinizi göz önünde bulundurduğunuzda, sürecin etkili biçimde işlemesi için sizce neler yapılmalı? Bu konudaki önerileriniz nelerdir?	Değişiklik yok.	-
a. İdeal iş birliğine dayalı ekip çalışması sizce nasıl olmalı? Hayallerinizdeki iş birliğine dayalı ekip çalışmasını bize anlatır mısınız?		
b. Etkili bir iş birliği için partnerinizin sahip olması gereken en temel özellikler sizce nelerdir?		
10. Son olarak, pandeminin iş birliğine dayalı birlikte çalışma sürecinizi nasıl etkilediğini anlatır mısınız?	10. Son olarak, pandeminin iş birliğine dayalı birlikte çalışma sürecinizi nasıl etkilediğini anlatır mısınız?	Gelecekte ortaya çıkacak herhangi bir pandemi için katılımcıların cevap vermekte zorlandıkları görüldü ve salgın sürecinin henüz bitmemesi nedeniyle yeni bir pandemi için şimdiden düşünülmesinin gereksiz olduğuna karar verildi.
a. Partnerinizle, velilerinizle ve okul yöneticilerinizle nasıl iş birliği kurdunuz?	a. Partnerinizle, velilerinizle ve okul yöneticilerinizle nasıl iş birliği kurdunuz?	
b. Pandeminin olumlu yönleri var mıydı? Örnekler verir misiniz?	b. Pandeminin olumlu yönleri var mıydı? Örnekler verir misiniz?	
c. Bu süreçte ne tür sorunlar yaşadınız?	c. Bu süreçte ne tür sorunlar yaşadınız?	
d. Ortaya çıkan sorunların üstesinden nasıl geldiniz?	d. Ortaya çıkan sorunların üstesinden nasıl geldiniz?	
e. Gelecekte olası bir pandemi sürecinde iş birliğinin güçlendirilmesine yönelik neler önerirsiniz?		
12. Bunların dışında eklemek istediğiniz şeyler varsa paylaşmanızdan memnuniyet duyarız.	Değişiklik yok.	-

2.4.3. Görüşmelerin gerçekleştirilmesi

Katılımcı gözlem yapılması süreci devam ederken görüşme yapmak için gönüllü olan katılımcılarla uygun günleri ve saatleri belirlenerek görüşme takvimine kaydedilmiştir. Görüşmeler özel eğitim anaokullarında öğretmenlerin kendilerini rahat hissedecekleri, gürültüden uzak olan uygun odalarda mesafenin korunması, maske kullanılması, her görüşmeden sonra odanın havalandırılması gibi tedbirlerin alınmasının ardından birebir yüz yüze araştırmacının kendisi tarafından yapılmıştır. Görüşme odasında araştırmacı ve katılımcı dışında kimse bulunmamasına özen gösterilmiştir. Görüşme odaları olarak okul yöneticilerinin odaları, rehber öğretmen odaları ya da sınıflar kullanılmıştır. Görüşme odalarında bir masa ve masa da karşılıklı oturmak için iki sandalye hazırlanmıştır. Görüşme öncesinde; her bir katılımcıya 'Araştırma Gönüllü Katılım Formu' hakkında özet bilgi verilmiş, formu okuması istenmiş ve rıza göstermesi durumunda imzalaması söylenmiştir. Ardından demografik bilgi formu doldurulmuştur. Görüşmeler sırasında ve formların doldurulmasında tükenmez kalem kullanılmıştır.

Görüşme başlamadan önce araştırmacı görüşme kontrol listelerini işaretlemiş ve hazırladığı görüşme protokollerinden takip ettiği sıraya uygun olarak görüşme yapılacak katılımcıya; çalışma amacı, toplanacak veri kaynaklarının neler olacağı, verilerin gizliliğini sağlamak için neler yapılacağı ve görüşmenin yaklaşık ne kadar süreceği hakkında bilgi vermiştir. Görüşülen kişinin sözlü olarak gönüllü katılımını bildirmesi, ses kaydı alınacağına onaylaması ve bilgi onam formunu imzalaması istenmiş ve gerekli imzalar alınmıştır. Tüm bunlar tamamlandıktan sonra görüşme sorularına geçilmiş ve ses kaydı başlatılmıştır. Görüşme sonunda görüşme süreci katılımcılara özetlenmiş, katılımlarından dolayı teşekkür edilmiş ve görüşme sonlandırılmıştır. Görüşmeler sırasında iki farklı Android cep telefonu (Samsung Galaxy s20FE ve Galaxy s9) kullanılarak veriler kaydedilmiştir. Kayıt sırasında telefonlar uçak moduna alınmıştır. Görüşme takvimi, görüşme sürelerine ilişkin ayrıntılı bilgiler; Tablo 2.9.'da yer almaktadır. Tablo 2.9'da yer alan bilgiler görüşme sırası ve tarihi dikkate alınarak sıralanmıştır.

Tablo 2.9. Gerçekleştirilen görüşmelere ilişkin bilgiler

Görüşme No	Katılımcılar	Görüşme Tarihi	Görüşme Süresi	Görüşme Ortamı
1	ÖÖ2	27.04.2022	12'13"	Müdür Yardımcısı Odası
2	OÖ3	27.04.2022	20'52"	Müdür Yardımcısı Odası
3	ÖÖ1	28.04.2022	32'13"	Müdür Yardımcısı Odası
4	OÖ2	28.04.2022	19'03"	Müdür Yardımcısı Odası
5	ÖÖ9	29.04.2022	10'48"	Müdür Yardımcısı Odası
6	ÖÖ6	29.04.2022	31'52"	Müdür Yardımcısı Odası
7	OÖ1	29.04.2022	14'35"	Müdür Yardımcısı Odası
8	Y1	24.05.2022	22'09"	Müdür Odası
9	Y2	24.05.2022	14'36"	Müdür Yardımcısı Odası
10	ÖÖ11	25.05.2022	12'11"	Müdür Odası
11	OÖ4	25.05.2022	15'37"	Müdür Odası
12	OÖ6	25.05.2022	19'42"	Müdür Odası
13	R1	25.05.2022	16'35"	Müdür Yardımcısı Odası
14	ÖÖ7	26.05.2022	16'16"	Müdür Yardımcısı Odası
15	ÖÖ8	26.05.2022	13'31"	Müdür Odası
16	ÖÖ10	26.05.2022	12'09"	Müdür Odası
17	ÖÖ12	26.05.2022	7'42"	Müdür Odası
18	OÖ5	26.05.2022	8'58"	Müdür Yardımcısı Odası
19	OÖ7	26.05.2022	14'28"	Müdür Yardımcısı Odası
20	OÖ8	26.05.2022	15'28"	Müdür Odası
21	V1	27.05.2022	5'48"	Müdür Yardımcısı Odası
22	V2	27.05.2022	16'15"	Müdür Odası
23	V3	27.05.2022	5'40"	Müdür Odası
24	V4	27.05.2022	3'50"	Müdür Odası
25	ÖÖ3	06.06.2022	25'47"	Sınıf
26	ÖÖ4	06.06.2022	7'59"	Sınıf
27	ÖÖ5	06.06.2022	17'53"	Sınıf
28	OÖ9	06.06.2022	15'00"	Sınıf
29	R2	06.06.2022	10'2"	Rehber Öğretmen Odası
30	Y4	09.06.2022	25'18"	Müdür Yardımcısı Odası
31	Y3	24.06.2022	14'30"	Toplantı Odası

ÖÖ: Özel eğitim öğretmeni; OÖ: okul öncesi öğretmeni; Y: Yönetici; R: Rehber öğretmeni; V: Veli

Tablo 2.9.'da görüldüğü üzere görüşme süreleri 3 dakika 50 saniye ile 31 dakika 52 saniye arasında değişmekte olup görüşmeler ortalama 15 dakika sürmüştür. Görüşme süreleri katılımcı grubu açısından incelendiğinde ise en kısa görüşmeler öğrenci velileri ile yapılmıştır. Görüşmelerin tamamı toplam 7 saat 56 dakika sürmüştür.

2.4.4. Metaforların Toplanması

Öğretmenlerin özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışan özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri arasındaki iş birliğine yönelik metaforik algılarını belirlemek amacıyla görüşmelerin tamamlanmasının hemen ardından metaforik algı belirleme formu (Ek-7) verilmiştir. Veri toplama formu dağıtılmadan önce öğretmenlere metaforun ne anlama geldiği ve nasıl kullanıldığıyla ilgili kısa bir açıklama yapılmıştır. Daha sonra formun kolayca doldurmaları için birkaç benzetme örneği verilmiştir. Ardından öğretmenlerin sınıfında birlikte çalıştığı diğer öğretmenle arasındaki iş birliğine ilişkin düşüncelerini belirtmesi için tek bir metafora yoğunlaşmaları ve formda yer alan cümledeki boşluğu doldurmaları söylenmiştir. Kullanmış oldukları metafora yönelik gerekçe yazmayı unutmamaları gerektiği hatırlatılmıştır. Kendilerine herhangi bir süre verilmeyen öğretmenler, formları ortalama 5 ile 15 dakika içerisinde doldurmuşlardır.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırma amacı doğrultusunda toplanan verileri açıklayabilecek kavramları ve ilişkileri ortaya çıkarmaya hizmet etmesi ve verilerin derinlemesine analiz edilmesine olanak tanınması nedeniyle, verilerin analizi sürecinde içerik analizi kullanımına karar verilmiştir. Elde edilen veriler beş aşamada analiz edilmiştir: (1) veri düzenleme, (2) veri kodlama, (3) tema oluşturma, (4) kodları ve temaları düzenleme ve (5) temaları açıklama ve yazma (Cresswell ve Creswell, 2017). Gözlem ve görüşmelerden elde edilen verilerin yoğunluğu dikkate alınarak veri analiz sürecinde NVİVO programından yararlanılmıştır. Creswell (2012)'e göre program güçlü bir indeksleme, arama ve kuramsallaştırma süreciyle numerik olmayan ve yapılandırılmamış halde bulunan verileri etkili bir biçimde yönetmekte ve bir araya getirmektedir. Bu nedenle araştırmacının iş yükünü hafifletmesine yardımcı olması ve kullanım kolaylığı nedeniyle diğer analiz programları (örn., ATLAS/ti, NUDIST, QUALPRO, HyperQual) yerine NVİVO programının

kullanımı tercih edilmiştir. Verilerin analizi süreci izleyen başlıklarda ayrıntılı biçimde açıklanmıştır.

2.6.1. Verilerin düzenlenmesi

Veri analizine başlamadan önce ilk olarak araştırma esnasında kullanılan; demografik bilgi formu, araştırma gönüllü katılım formu, gözlem kayıtları, metaforik algı formları ve görüşme formları farklı dosyalar olacak şekilde sınıflandırılmış, birden başlanarak numaralandırılmış ve klasör oluşturularak arşivlemiştir. Daha sonra ses kayıtları bilgisayara aktarılmış, her bir katılımcı grubu için klasörler oluşturmuş ve aktarılan dosyalar ilgili klasörlere atılarak veri dökümü aşaması için hazırlanmıştır. Veri kaybını önlemek amacıyla, tüm veriler çift olacak şekilde kopyalanmış ve bir harici diske depolanmıştır. Ses kayıtları dinlenerek Microsoft Word belgesine katılımcının söylediği hiçbir içerik değiştirilmeden aynen yazılmıştır. Metinler analize başlanmadan önce bütün halinde tekrar dinlenmiş ve metin okunmuştur. Bu şekilde araştırmacı tarafından ses- yazı uyumu kontrol edilmiştir. Gözlem ve görüşme verilerinin düzenlenmesi süreci benzer şekilde yapılmıştır. Elde edilen veriler NVIVO programında oluşturulan proje kaynak dosyasına aktararak verilerin düzenlenmesi tamamlanmıştır.

2.6.2. Verilerin kodlanması

Nitel araştırma alanyazınında verilerin kodlanması sürecinde farklı yaklaşımlar izlenebilmektedir. Bu araştırmada “verilerin incelenmesi yoluyla ortaya çıkarılan kavramlar” yaklaşımının kullanımı benimsenmiş ve kodlama süreci bu yaklaşım dikkate alınarak yapılmıştır (Miles, Huberman ve Saldana, 2014). Öncelikle katılımcıların yanıtlarına ilişkin genel bir izlenim elde edilmesi amacıyla dökümlerin tamamı dikkatli bir şekilde tekrarlı biçimde okunmuştur. Bütün hakkında bir genel fikir oluşmasının ardından birbiriyle ilişkili olduğu düşünülen veriler için ilk kodlar atanmıştır. Sınıfında gözlem yapılması için gönüllü olan altı sınıfta, altısı fiziksel ve altısı sosyal olmak üzere 12 gözlem gerçekleştirilmiştir. Gözlem verileri, araştırmacının baş edebileceği yoğunlukta olması nedeniyle kodlama el ile yapılmıştır. Veri dökümlerin çıktısı alınmış, ilişkili bölümler renkli kalemlerle çizilmiş ve yanına ilgili olduğu düşünülen kavramlar yazılarak kodlanmıştır.

2.6.3. Temaların ve alt temaların oluşturulması

Temalar, veri tabanında bir ana fikir oluşturmak üzere bir araya getirilen ve benzerlik gösteren kodlar olduğundan, nitel veri analizinin temel unsurlarından birini oluşturur (Creswell, 2020, s.321). Temalar ve alt temalar oluşturulurken, kodlama aşamasında listelenen kavramlar, öncelikle tekrarlı biçimde okunmuştur. Ardından bu kodlar, ortak özellikleri, katılımcıların bakış açıları ve vurgu yaptıkları özellikler açısından değerlendirilmiştir. Benzerlik gösteren kodların aynı tema altında toplanmasına dikkat edilmiştir. Katılımcıların görüşme dosyalarındaki cevaplarından temalar seçilmiştir. Bu temalarla ilgili olarak alt temalar oluşturulmuştur. Bu değerlendirmenin ardından NVİVO programı üzerinde birbiriyle ilişkili kodlar bir araya getirilerek temalar ve alt temalara ilişkin dosyalar oluşturulmuştur. Kodlar gibi temalara da etiketler verilmiştir. Bu aşama sonunda görüşleri en iyi temsil ettiği düşünülen genel olarak 4 tema oluşturulmuştur. Temalar özelleştirildiğinde; özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri için 9 alt temaya, okul yöneticileri için 9 alt temaya, okul rehber öğretmenleri için 11 alt temaya ve veliler için de 7 alt temaya ulaşmıştır. Temaların oluşturulması sürecinde yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları geçerlik ve güvenirlik başlığı altında yer verilmiştir.

2.6.4.Kodların ve temaların düzenlenmesi

Nitel araştırmalarda bulgular, genellikle araştırmacıların tartışmalarını genişleten resimler ve şekiller kullanılarak görsel bir şekilde sunulur (Creswell, 2020, s.337). Kod ve temaların düzenlenmesinde bir önceki analiz basamağında bir araya getirilen tema ve alt temaların daha anlaşılır ve okuyucu dostu olması amacıyla veriler tablo ve şekiller kullanılarak görselleştirilmiştir. Etiketlenen tema ve alt temalar için okuyuculara çoklu bakış açısı kazandırma amacıyla farklı katılımcıların bakış açılarından alıntılara yer verilmiştir. Bu alıntılar NVİVO programında oluşturulan temaların altına yerleştirilmiş ve aynı programda açılan dosyalar şeklinde depolanmıştır. Bu dosyalar daha sonra klasörler şeklinde düzenlenmiş ve bilgisayara kaydedilmiştir. Söz konusu düzenlemede elde edilen bulgular araştırma soruları temel alınarak sunulmuştur. Bu aşamanın tamamlanmasının ardından güvenirlik hesaplaması yapılmıştır. Ayrıntılar geçerlik ve güvenirlik başlığında ayrıntılı açıklanmıştır.

2.6.5. Temaların açıklanması ve yazılması

Temaların açıklanması ve yazılması aşamasında artık araştırmacı görüş ve yorumlarına yer verilebilir. Bu son aşamada ilgili alanyazın doğrultusunda elde edilen ana tema ve alt temaların anlamları yorumlanır, çıkarımlarda bulunularak tartışılır ve önerilerde bulunulur. Sonuçların önemi ön plana çıkarılarak raporlaştırılmasıyla analizin son aşaması tamamlanır.

2.6.6. Metaforların Analizi

Öğretmenlerin yazdığı metaforlara ilişkin genel bir fikir edinmek amacıyla verilerin tamamı okunmuştur. Bütün hakkında bir fikir oluştuktan sonra formlarda yer alan metaforlara birden başlanarak numaralar verilmiştir. Numaralandırma sonucunda ...tane metafor ortaya çıkmıştır. Sıralanan metaforlar benzerlik açısından incelenmiş ve aynı tema altında toplanmıştır. Bu aşamada metaforları temsil eden ...ana temaya ulaşılmıştır. Son olarak elde edilen temalar ve metaforlar yorumlanmış, öğretmenlerin gerekçeli ifadeleri tablolar ve şekiller çizilerek okuyucu dostu hale getirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde öne çıkan metaforlar, frekans değerlerine göre betimsel olarak analiz etmek amacıyla kelime bulutları (Word clouds) kullanılmıştır. Kelime bulutu, metin içinde kullanılan kelimelerin tekrarlanma sıklığına bağlı olarak öne çıkan kelimelerin daha vurgulu ve büyük fontla görselleştirilmesini sağlayan bir görselleştirme tekniğidir (Bozkuş-Genç, 2021; Hunt, Gao ve Xue, 2014). Kelime bulutu hazırlanmasında <https://wordart.com/create> programı kullanılmıştır.

2.7. Geçerlik ve Güvenirlik

Geçerlik ve güvenirlik farklı araştırmacılarla farklı biçimlerde ele almaktadır. Bu nedenle yürütülen araştırmada Yin (2018) geçerlik ve güvenirlik sınıflaması dikkate alınmıştır. Yin (2018) durum çalışmalarında geçerliği yapısal geçerlik, iç geçerlik ve dış geçerlik şeklinde sınıflamaktadır. Yapısal geçerlik, nitel araştırma deseni kullanılarak yürütülen çalışmalara sıklıkla yöneltilen eleştirilerden biridir. Araştırmacının öznel fikirlerini doğrulama eğiliminde olması olarak ifade edilen yapısal geçerlik tehdidini minimum düzeye indirmek için araştırma verileri farklı katılımcı gruplarından farklı veri toplama araçları kullanılmasıyla veri çeşitlemesi yapmaya dikkat edilmiştir. İç geçerliğin,

bulgular ve sonuçların ilişkili olduğu belirtilmektedir (Miles, Huberman ve Saldana, 2014). Genellenebilirlikle ilgili olan dış geçerlik kavramı ise nitel araştırma desenlerinde aktarılabirlik olarak ele alınmaktadır. Bu nedenle, araştırmanın dış geçerliğini sağlamak için katılımcıların ve ortamın ayrıntılı biçimde yazılması, araştırma soruları ile sonuç ilişkisinin kurulması ve okuyucuların kendi deneyimleriyle bağlantı kurabilmesine olanak tanıyacak biçimde bulguların sunulması gerektiği belirtilmektedir (Miles, Huberman ve Saldana, 2014; Yin, 2018). Nitel araştırmalarda güvenilirlik, farklı araştırmacılar tarafından da araştırmacının izlediği yolun tutarlılığı ifade edilmektedir. Nitel güvenilirlik, verilerin tutarlı olması ve anlamlı bir bütün halinde sunulması ile sağlanmaktadır (Gibbs, 2007). Güvenilirliğin amacı, bir çalışmadaki hataları ve önyargıları en aza indirmektir (Yin, 2018). Bu bağlamda araştırmanın geçerliğini ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla izlenen süreç Tablo 2.10.'da özetlenmiştir.

Tablo 2.10. *Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak için izlenen süreç*

Geçerlik-Güvenirlik	İnandırıcılık İçin Kriterler	Araştırma Sürecinde Yapılanlar
Yapısal geçerlik	Onaylanabilirlik: Önyargılar azaltılarak objektiflik artırıldı mı?	<ul style="list-style-type: none"> Farklı katılımcı ve farklı veri toplama araçları kullanarak veri çeşitlemesi yapılması Araştırmacının önyargılarını azaltması
İç geçerlik	İnanılabilirlik: Sonuçlar inandırıcı mı?	<ul style="list-style-type: none"> Gözlem yapılması Farklı katılımcı ve farklı veri toplama araçları kullanarak veri çeşitlemesi yapılması Araştırmanın ayrıntılı şekilde betimlenmesi Verilerin tamamının bütün halinde sunulması Araştırmacının önyargılarını azaltması
Dış geçerlik	Aktarılabirlik: Sonuçlar diğer kişi ve durumlara aktarılabir mi?	<ul style="list-style-type: none"> Amaçlı örneklem kullanılması Katılımcıların ayrıntılı tanıtılması Ortamın ayrıntılı yazılması Araştırma soruları ile sonuç ilişkisinin kurulması
Güvenirlik	Güvenilebilirlik: Çalışma benzer koşullarda benzer katılımcılarla tekrarlandığında sonuçlar benzer mi?	<ul style="list-style-type: none"> İlgili alanyazına yer verilmesi Araştırma yönteminin ayrıntılı yazılması Pilot uygulama yapılması Araştırma sürecinin formlar, ses kayıtları ve günlükler aracılığıyla kaydedilmesi Dökümlerin doğruluğunun teyit edilmesi

2.7.1. Kodlayıcılar arası güvenilirlik

Araştırma verilerinin analizi sürecinde elde edilen tema ve alt temaların teyid edilmesini sağlamak amacıyla verilerin %42'si (13 görüşme için) için kodlayıcılar arası güvenilirlik hesaplanmıştır. Güvenirlik verisi, tez danışmanı tarafından gerçekleştirilmiştir. Kodlayıcı, güvenilirlik verilerini hesaplanırken metinlerin doğru kodlara atanıp atanmadığı, kod ve temaların adlandırılması ve bir araya getirilmesi değerlendirilmiştir. Güvenirlik verisinin hesaplanmasında “Görüş birliği / Toplam Görüş birliği + Görüş ayrılığı X 100” formülü kullanılmıştır (Miles, Huberman ve Saldana, 2014). Yapılan güvenilirlik çalışmasında araştırmanın veri analiz sürecince güvenilirlik yüzdesi %83,38 olarak hesaplanmıştır. Hesaplama sonrasında araştırmacı ve kodlayıcı görüş ayrılıklarını tartışmak için video konferans yoluyla görüşmüşler ve görüşme sonunda görüş ayrılıklarında uzlaşmaya varmışlardır.

Ses kayıtlarının çevriyazıya (transkripsiyon) dönüştürülmesine ilişkin çeviri yazın kontrolü ise özel Eğitim Anabilim Dalı Zihin Engellilerin Eğitimi Programında yüksek lisans eğitimine devam eden bir özel eğitim öğretmeni tarafından toplanmıştır. Görüşme yapma ve analiz etme konularında deneyimli olan öğretmen %20 oranında çeviri yazın kontrolü yapmıştır. Kodlayıcılar arası uyum yüzdesi %95'dir.

2.8. Araştırma Etiği

Araştırma etiği, araştırmacılara araştırmaya başlamadan önce ve araştırma raporlaştırılincaya kadar ne yapmaları ve ne yapmamaları konusunda yol gösterici olmaktadır. Gerçekleştirilen araştırmada bu kapsamda alınan önlemler; (a) gizlilik, (b) gönüllülük ve (c) bilgilendirme şeklinde sıralanabilir. Gizlilik, araştırma etiği bağlamında ilk alınması gereken önlemdir. Araştırmanın gerçekleştirilmesi ve raporlaştırılması süreçlerinde araştırmaya katılım gösteren katılımcıların tamamı için farklı kodlar oluşturulmuştur. Araştırmanın veri toplama aşamalarından gözlem notlarında yine kodlar kullanılarak katılımcı isimlerine yer verilmeyerek gizlilik hususuna dikkat edilmiştir.

Araştırma etiği bağlamında dikkat edilmesi gereken diğer bir ilke gönüllülüktür. Bu noktada gerçekleştirilen araştırmada katılımcıların belirlenmesi sürecinde öncelikle müdür ya da müdür yardımcıları ile ön görüşmeler yapılmıştır. Müdür ya da müdür yardımcıları okul personeliyle tek tek görüşüp bilgilendirme yapmak yerine tüm personeli

orta alana toplayıp araştırma hakkında ilk bilgilendirmeyi yapmış ve gönüllü olan kişilerin araştırmacıya bilgi vermesini istemiştir. İlk bilgilendirme sırasında araştırmacı da ortamda bulunmuş ve kendisiyle görüşen ve sözlü olarak araştırmaya katılım göstermek istediğini beyan eden kişileri not almıştır. Böylece ilk görüşmeyi doğrudan araştırmacının öğretmenler ile bireysel olarak gerçekleştirmesi durumunda kendilerini katılım göstermek için mecbur hissetmeleri olasılığının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Daha sonra araştırmacı tarafından ayrıntılı görüşmeler gerçekleştirilerek katılımcıların araştırmaya gönüllü katılımları gönüllü katılım formu (Ek-8) doldurularak yazılı kayıt altına alınmıştır.

Araştırma etiği kapsamında dikkat edilmesi gereken bir diğer konu katılımcıların bilgilendirilmesidir. Bu amaçla öncelikle araştırma tarafından bireysel görüşmeler sırasında katılımcıya araştırmanın amacı, verilerin nasıl toplanacağı ve araştırma süreci hakkında sözlü olarak ayrıntılı bilgi verilmiştir. Ardından yazılı olarak sunulan gönüllü katılım formunu okumaları ve rıza göstermesi durumunda imzalayarak onaylaması istenmiştir. Bu görüşmelerde araştırmanın hangi aşamasında olursa olsun dilediği zaman araştırmadan çekilebilecekleri hususu özellikle vurgulanmıştır.

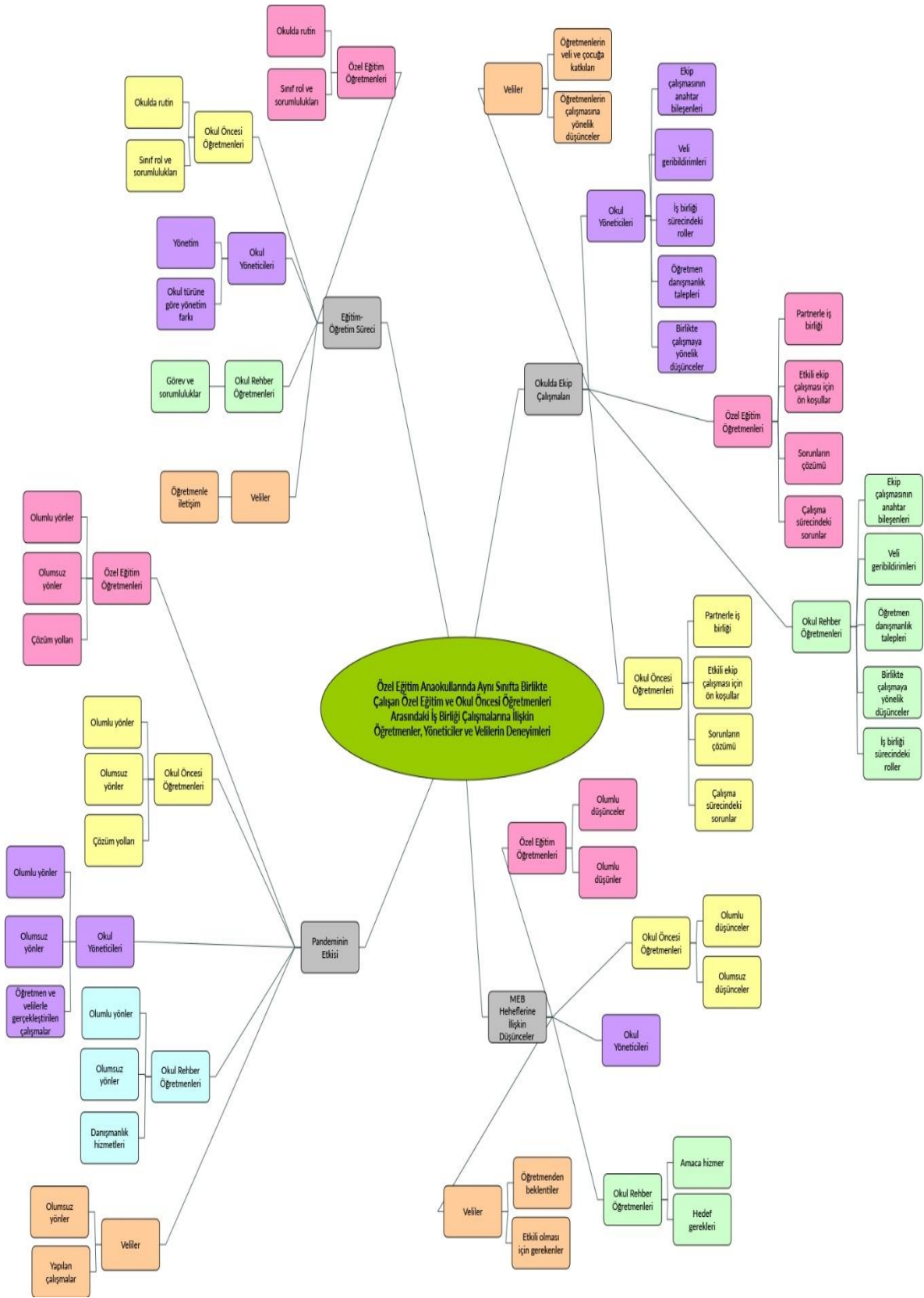
3. BULGULAR

Bu araştırmada özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışan özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri arasındaki iş birliği çalışmalarının öğretmen, okulda çalışan diğer paydaşlar (örn.; okul rehber öğretmeni, okul yöneticileri) ile veli görüş ve deneyimlerine dayalı derinlemesine incelenmesi amaçlanmıştır. İzleyen bölümde çalışmalarının öğretmen, okulda çalışan diğer paydaşlar (örn; okul rehber öğretmeni, okul yöneticileri) ile veli görüşlerine ait bulgulara yer verilmiştir. Elde edilen bulgular her bir tema ve alt tema öncelikle tablo üzerinde özetlenmekte ve şekil(ler) üzerinde görsel olarak betimlenmekte, daha sonra temalar ile alt temalar açıklanmakta ve son olarak yapılan açıklamalar katılımcıların söylemlerinden doğrudan alıntılar yapılarak desteklenmektedir. İzleyen başlıklarda bulgular araştırma soru sırasına göre sunulmaktadır. şekil 3.1.' de Özel eğitim öğretmenleri, okul öncesi öğretmenleri, yöneticiler, rehber öğretmenler ve velilerin görüşlerine ilişkin temalar gösterilmiştir.

şekil 3.1. Özel eğitim öğretmenleri, okul öncesi öğretmenleri, yöneticiler, rehber öğretmenler ve velilerin görüşlerine ilişkin temalar

şekil 3.2.'de özel eğitim öğretmenleri, okul öncesi öğretmenleri, yöneticiler, rehber öğretmenler ve velilerin görüşlerine ilişkin temalar ve alt temalar genel bir izlenim oluşturması amacıyla toplu bir şekilde gösterilmiştir.

Şekil 3.2. Özel eğitim öğretmenleri, okul öncesi öğretmenleri, yöneticiler, rehber öğretmenler ve velilerin görüşlerine ilişkin temalar ve alt temalar

3.1. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Görüşlerine İlişkin Bulgular

Özel eğitim öğretmenlerine yönelik olarak elde edilen bulgular sonucunda 4 tema ve 9 alt temaya ulaşılmıştır. Bu tema ve alt temalar tablo 3.1.' de gösterilmiştir.

Tablo 3.1. *Özel eğitim öğretmenlere yönelik tema ve alt temalar*

Eğitim-öğretim süreci
Okulda rutin
Sınıftaki rol ve sorumluluklar
Okuldaki ekip çalışmaları
Partnerle iş birliği
Çalışma sürecindeki sorunlar
Sorunların çözümü
Etkili ekip çalışması için ön koşullar
MEB hedeflerine ilişkin düşünceler
Olumlu düşünceler
Olumsuz düşünceler
Pandeminin etkisi
Olumlu yönler
Olumsuz yönler
Çözüm yolları

Tablo 3.1.'de görüldüğü gibi özel eğitim öğretmenlerinin partnerleriyle yürüttükleri iş birliği çalışmalarına ilişkin deneyimleri sonucu eğitim öğretim süreci, okuldaki ekip çalışması, MEB hedeflerine ilişkin düşünceler ve pandeminin iş birliği üzerindeki etkisi olmak üzere dört ana tema ve bu temaları oluşturan alt temalar yer almaktadır. Her bir ana tema tek tek ele alınarak izleyen bölümde ayrıntılı açıklanmıştır.

3.1.1. Eğitim-öğretim süreci

Araştırmaya katılan 12 özel eğitim öğretmeninden, özel eğitim anaokulunda yaşanan rutin bir günü anlatmaları istendiğinde öğretmenlerin eğitim öğretim sürecine ilişkin okulda rutin bir gün ve sınıftaki rol ve sorumluluklar olmak üzere iki alt tema ortaya çıkmıştır. Okulda rutin bir güne ilişkin elde edilen kodlar şekil 3.3.'de gösterilmiştir.

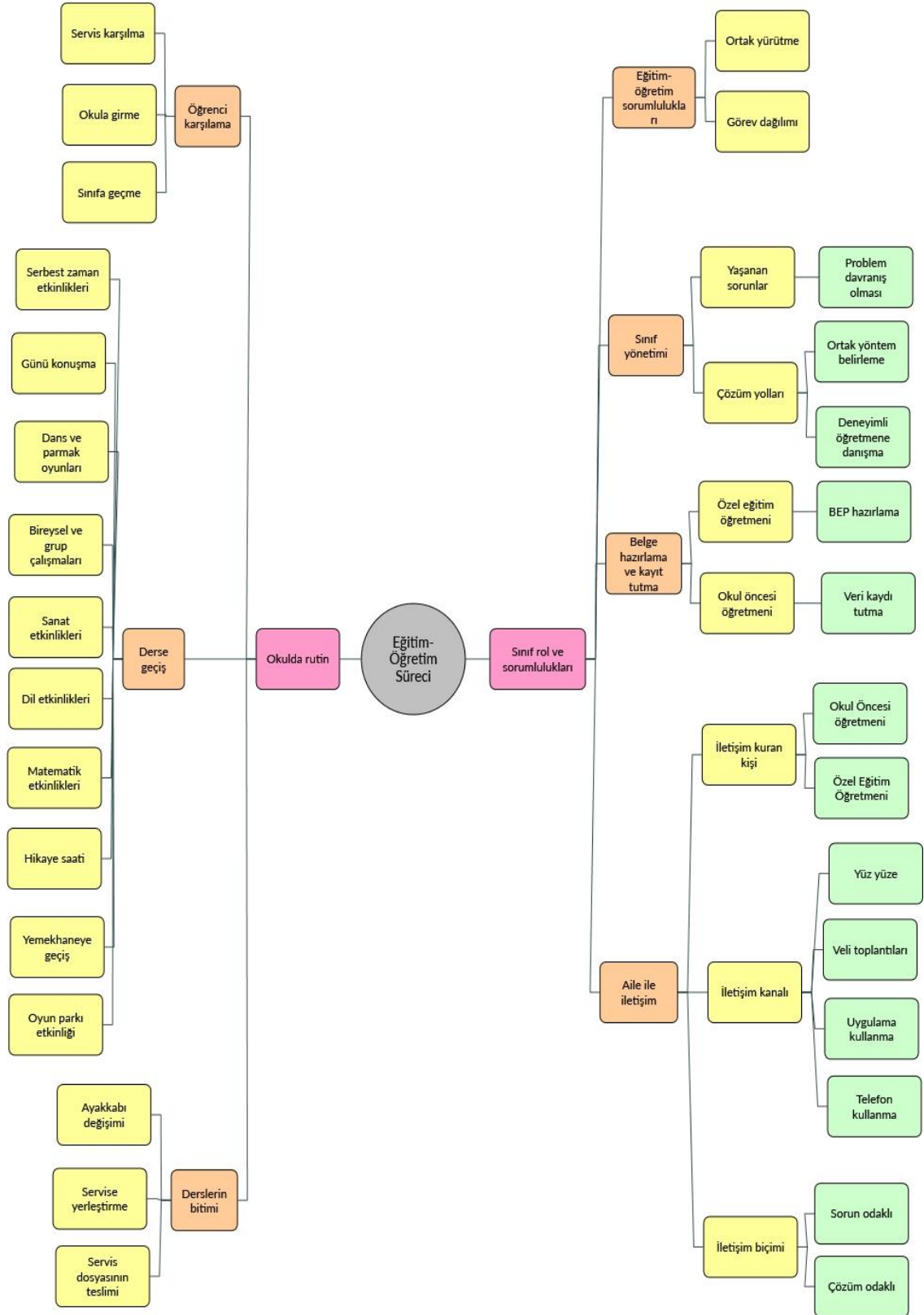
3.1.1.1.Okulda rutin

Öğretmenlere okuldaki rutin bir günlerinin nasıl geçtiği sorulduğunda öğretmenler öğrencileri beklerken servis karşılamaya ve okula geçişe ilişkin; öğrenci servislerini okul bahçesinde beklediklerini, öğrencilerin ayakkabılarını ve dış giyimlerini (örn., mont, ceket) değiştirdikten sonra sınıflarına girdiklerini belirtmiştir. Bazı öğretmenler sınıflarına gittikten sonra öğrenciye gününün nasıl geçtiğiyle ilgili sorular sorduğunu ifade ederken bazıları da servis saatlerinin farklı olduğunu ve partnerlerden birinin dışarıda öğrenci servisini beklerken diğerinin öğrencileri içeri aldığını söylemişlerdir (ÖÖ1, ÖÖ5, ÖÖ6, ÖÖ8). Öğretmenlerden ÖÖ3, öğrenciyi karşılamaya ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Genelde saat 09.00-09.30 arası ilk servisimiz geliyor. Zaten biz 15 dakika öncesinden okulda hazır bulunuyoruz. Serviste iki öğrenci iki farklı servisle geliyor. Partnerim okul öncesi öğretmeni (öğrenciler) ona daha iyi bir uyum sağlıyorlar. Genellikle (öğrencileri) o alır ve yukarı çıkar. Ben ikinci servisi bekliyorum ya da bazen servisin geç kalma durumuna göre sınıfa çıkar öğrencileri bekleriz. Karşılama ve çember saatimiz var ilk saat yani öğrencilerin tamamen sınıfta hazır bulunmalarını sağlamak o sürece. Çünkü aynı anda gelmiyor servisler.

Öğretmenler okuldaki rutin bir günlerini anlatırken öğrencilerin servislerden okula alınmasından sonra sınıfa geçişlerine ilişkin; güne serbest zaman etkinlikleriyle başladıklarını ve gün içinde etkinliklerinin değiştiğini, yemek saatinde yemekhaneye gittiklerini ve yemek saatlerinden sonra oyun alanları, oyun parklarında bir süre vakit geçirdiklerini anlatmışlardır. Öğretmenlerin tamamı yemek saatlerinden önce yaptıkları etkinliklerin daha çok akademik becerilerden oluşturulduğunu belirtmiştir. ÖÖ2 sınıfa geçişe ilişkin görüşlerini şu şekilde özetlemiştir:

...Sonrasında da ilk olarak biraz serbest gözlem yapıyoruz. Arkasından genelde bireysel çalışma işte bu kartlarla hafıza oyunlarıyla küçük bireysel çalışmalar ya da dile yönelik. Onun haricinde spor etkinliği yapabiliyoruz. Hareket etkinliği yapıyoruz. Ardından yemeğe geçiyoruz. Genellikle bu şekilde yemekten sonra işte rutinimiz el yıkama dış fırçalama öncesinde de aynı şekilde. Öğleden sonrasında da genelde bir hikâye etkinliği, okuma etkinliği, resimleri yorumlama, işte sohbet etme, parmak oyunları. Bunun gibi şeyler sonrasında ya masa etkinliğimiz oluyor. Sanat etkinliği gibi evet ya da onların yine böyle becerilerini geliştirici, küçük kaslarını geliştirici etkinliklerimiz oluyor. Genellikle bu şekilde bir rutin günü böyle tamamlıyoruz.

Şekil 3.3. Özel eğitim öğretmenlerinin eğitim-öğretim süreci temasına ilişkin kodlar

OSB tanımlı öğrencilerin bulunduğu bir sınıfta çalıştığını belirten ÖÖ7 ise, günlerinin rutin bir şekilde olduğunu ve öğrencilerin özellikleri gereği her gün aynı rutinlerin aynı sırayla yapıldığına şu ifadeleriyle vurgu yapıştır.

Ben OSB sınıfında çalıştığım için bazı rutinler her gün aynı şekilde devam etmekte. İlk etapta günün başlangıç vaktinde öğrenciler bireysel ve kendi aralarında oyun tercih ediyorlar. Fakat bazı yerlerde biz onlara destek oluyoruz. Çünkü bazı öğrencilerimiz oyun kurmakta zorlanabiliyor. Okuma yazmaya hazırlık çalışmalarına geçiyoruz...

Öğretmenler okuldaki rutin bir günlerini anlatırken son olarak okuldan ayrılışla ilgili; günün kapanışının güne başlama ile benzer olduğunu belirterek ÖÖ8 kapanışa ilişkin görüşlerini “Okuldan ayrılma da yine aynı şekilde çocukları belli saatlerde belirlenen saatlerde indiriyoruz. Tek tek çıkışa hazırlayıp servis personeline teslim ediyoruz.” şeklinde dile getirmiştir. Öğretmenlerin eğitim öğretim sürecine ilişkin sınıftaki rol ve sorumlulukları alt temasına ilişkin elde edilen kodlar şekil ...’de görüldüğü gibi; eğitim-öğretim sorumlulukları, sınıf yönetimi ve aileyle iletişimdir. En yoğun alt temalardan biri olan öğretmenlerin sınıflarındaki rol ve sorunluluklara ilişkin çok sayıda bulgu ortaya çıkmıştır. Rol ve sorumlulukların sınıf içi ve sınıf dışı sorumluluklar bağlamında çeşitlendiği görülmektedir.

3.1.1.2. Sınıftaki rol ve sorumluluklar

Öğretmenlerin eğitim-öğretim sorumlulukları arasında görev dağılımı, BEP hazırlama ve etkinlik planlama kodları yer almaktadır. Sınıftaki rol ve sorumluluklar arasında yer alan ilk bulgu, görev dağılımı yapmaktır. Çok şanslı olduğunu belirten ÖÖ2, sınıftaki tüm rol ve sorumlulukları partneriyle birlikte görev dağılımı yaparak aldıklarını şu sözleriyle dile getirmiştir:

O konuda çok şanslıyım diyebilirim çünkü birbirini tamamlayan iki kişiyiz. Mesela çocuğun ayakkabısını giydiriyoruz örneğin diğer çocuk kalktı gidiyor. Hani diğerimiz onu takip edebiliyoruz. Yani çocuk başına değil hani sınıfın tamamını aslında ikimiz birden kontrol edebiliyoruz. Baktık o gün üç çocuk çok güzel (ders) yapıyor ama bir çocukta sıkıntı var. Birimiz o çocuğu alıp diğerimiz üç çocukla ilgilenebiliyoruz.

Görev dağılımı konusunda ek olarak ÖÖ2, özel eğitim ile ilgili evrakları kendisinin hazırlarken, okul öncesi ile ilgili evrakları partnerinin hazırladığını ifade ederken veri kaydını ortak yaptıkları: “Dönem başında şöyle bir paylaşım yaptık, okul öncesine ait

evrakları okul öncesi öğretmenimiz, özel eğitime ait evrakları, özel eğitim öğretmenimiz tutuyor. Ancak hani bu veri kayıtlarıdır, performans kayıt tabloları, bir çocuğun ilerlemesidir, onların ortak şekilde yapıyoruz.” sözleriyle dile getirmiştir.

Temelde özel eğitim öğretmeniyle ilişkilendirilen BEP hazırlamaya ilişkin öğretmenlerin yaklaşımları bu konuda farklılıklar göstermektedir. Örneğin, ÖÖ5, öğrencilerin performans düzeylerini belirlemek amacıyla değerlendirmeyi (kaba değerlendirme) partneriyle birlikte yaptıklarını; ancak değerlendirme sonuçlarını dikkate alarak öğrencilerin BEP’lerini kendisinin hazırladığını: “Şöyle bir şey söz konusu, bizim sınıfımız için BEP hazırlamayı ben yapıyorum özel eğitimci olarak. Ama şöyle bir şey var, ben oturuyorum bir çocuk için BEP’de neler hazırlanmalı diye düşünüyorum. Kaba değerlendirmeyi aldıktan sonra zaten kaba değerlendirmeyi partnerimle beraber tutuyoruz.” sözleriyle sorumluluğun büyük kısmının kendisine ait olduğunu belirtmiştir. Branş dışı olmasına rağmen bu okula özel eğitimci olarak görevlendirildiğini ve daha önce özel eğitim kurumlarında görev yaptığını belirten ÖÖ11 ÖÖ5’in aksine, “BEP hazırlamada partnerimle birlikte hazırladık. Birlikte çocukları gözlemleyerek, gözlemledikten sonra onlara ne katabiliriz, eksiklikleri ne, bunları keşfettikten sonra bir kaba değerlendirmenin ardından BEP’lerimizi hazırladık.” sözleriyle BEP hazırlarken partneriyle birlikte hareket ettiklerini, ortak yaptıkları gözlemler sonucunda amaçlara karar verdiklerini ifade etmiştir.

Eğitim öğretim sorumlulukları arasındaki son kod etkinlikleri planlamadır. ÖÖ3 partnerinin okul öncesi olması nedeniyle başlarda evrak işlerinde kendisinin aktif görev alırken, sanat etkinlikleri alanında sorumluluğun partnerinde olduğunu; ancak sonrasında rol ve sorumlulukları ortaklaşa yapmaya başladıklarını söylemiştir. ÖÖ3 bu konuda şanslı olduğunu şu şekilde belirtmiştir:

...Ben BEP’leri hazırlama, BEP’leri kontrol etme, özel eğitimle ilgili evrak işleri ve o prosedürlerinin ben aldım. Sınıftaki örneklerde çalışmalarda, sanat etkinliklerinde ilk senelerde partnerim aldı. Seneler geçtikten sonra bizde bu sanatı etkinlikleri olsun, oyun olsun. Bizler de elimizi taşın altına soktuk. Bu konuda uyumlu gidiyoruz.

Sınıftaki rol ve sorumluluklar temasında yer alan sınıf yönetimi alt temasında ortak yönetme ve davranış problemleriyle baş etme kodları yer almaktadır. Öğretmenler sınıflarında davranış problemleriyle karşılaştıklarında genel olarak sınıfı yönetmekte çok zorlandıklarını, söz konusu problemlerin üstesinden gelmek için kimi zaman daha

tecrübeli bir öğretmenden destek aldıklarını ya da danıştıklarını ifade ederken sınıfı yönetme konusunda çoğunlukla ortak hareket ettiklerini belirtmişlerdir. ÖÖ1 sınıf yönetimini anlatırken öğrencilerinin farklı özellikleri olduğuna, zaman sınırı olmaksızın sınıfa yeni öğrencilerin gelebildiğini, kuralları olduğuna ve davranışı yönetmek amacıyla bazı yöntemler kullandıklarını örnekler vererek şu şekilde aktarmıştır:

Yani kesinlikle karşılaşıyoruz. Çünkü çocukların her şeyleri farklı, çok farklı. Hani hem zihinsel olarak çok farklılar. Yanlış problemleri olanlar var ve bir de şöyle bir şey oluyor. Sınıf tamam mesela üç çocuğumuz var. Dönem başında evet, dönem ortasında hop bir çocuk daha geliyor. Hop bir çocuk daha geliyor, çok sıkıntı yaşıyoruz. Yani sınıfın düzeni, rutini oturunca bir çocuğu da halletmek ve bu alışma sürecini bu oturmuş sınıfın içinde halletmemiz gerekiyor. Tabii ki biraz sıkıntı yaşıyoruz. ...kurallarımız var ve kesinlikle uygulanıyor. Kurallar bir de çok darda kaldığımızda hani sınıf düzeni bozulduğunda ve biz iki kişi olduğumuzda özellikle. Yani boşta çocuk kalıyorsa eğer. Boşta kalan çocukta kendi kendine bir işle meşgul olamıyorsa eğer o zamanlarda işte iki uyarıdan sonra mola köşemiz var. Mola olayımız var, oraya şey yapıyoruz. Ondan çok fayda gördük.

Sınıf yönetiminde ortak kararlar aldıklarını ifade eden ÖÖ4; herhangi bir sorunla karşılaştıklarında kendi tecrübelerinden yararlandıklarını ve bu konuda başarılı olduklarını şu şekilde dile getirmiştir:

Yani ikimiz ortak konuşuyoruz. Hangi yöntem teknik uygunsu onları karar verip ortak bir kararla yine ortak karar veriyoruz. Kendi tecrübelerimize dayanarak mesela benden daha tecrübeli işte bak böyle de olabilir. Normal çocuklarda da böyle olabiliyordu demek diyor ya da ben işte bak diyorum. Engelli çocuklar da böyle olabiliyor diyorum. Ortak tecrübelerimizle bir şey harmanlayıp çözüme ulaştırmaya çalışıyoruz ve genelde başarılı olduk yani.

Branş dışı olarak ücretli öğretmen konumunda özel eğitim anaokulunda görev yapan ÖÖ10 ise, sınıf yönetiminde oldukça zorlandığını ve nasıl tepki vereceğini bilemediğini belirtmiştir. Okul öncesi öğretmeni olan partnerinin aslında davranış yönetimi konusunda eğitim aldığını ancak yine de baş etme konusunda zorlandıklarını, bu nedenle bu tür durumlarda önceki yıllar aynı okulda görev yapan öğretmenlerden destek istediklerine ilişkin görüşlerini şu sözlerle belirtmiştir:

İlk başladığımızda çok zorlanmıştım. Üç öğrenci olarak başladık ama daha sonra dördüncü öğrencimiz geldi. Sonra mevcudunun bir dönem beşe çıktı. Şu an bizim en çok zorluk yaşadığımız öğrencimizin davranış problemleri var. Yani biz de nasıl bir tepki vereceğinizi hiç bilmiyorduk. Başta RAM'dan da bir hocam gelmişti gözlem yapmak için. O biraz daha bize yol gösterdi diyebilirim. Onun dediği şekilde ilerlemeye çalıştık. Hani bizde sürekli

buradaki öğretmenler de hani herkesin daha ilk yılı, ilk defa özel eğitimde çalışıyor, tecrübesiz bütün öğretmenler. Onlara da hani sormaya çalışıyoruz. Geçen yıl burada çalışan öğretmenler onlardan fikir alıyoruz. Daha çok hani ne yapabiliriz? Mesela ceza yöntemi diyen var mı? Sınıf dışına bırakıp bir süre orada bekliyorduk. Sandalye koyup bir ara onu denedik yani her şeyi denedik, kendi aramızda konuştuk. Yanındaki ... hocam eğitim almıştı, onun için eğitimi oradaki danışman öğretmeniyle görüşmüştü, onun dediklerini uygulamaya çalıştık. Yani bu konuda aslında her yöntemi denedik diyebilirim. Başa zor çıkıyoruz.

Diğerlerinden farklı olarak ÖÖ3, sınıf yönetimini konusunda okul yönetiminin veliyle, velinin de öğretmenlerle iş birliği yapması gerektiğine vurgu yaptığı düşüncelerine davranış sorunlarının BEP’te belirlenen amaçlara ulaşmayı engellediğini eklemiştir.

Sınıf yönetiminde öğrenci paylaşmak zorunda kalıyoruz hocamızla. Çizgi çalışması saati diyoruz. Her çocuk çizgi çalışmıyor. İllaki iki iki ayırabildiğimiz etkinliklerimiz oluyor. Yani ikisini sen al ikisini ben alayım mesela sınıfımız dört kişiydi. Evet. Ama bazen oluyor ki planladığımız çoğu zaman planladığımız gibi gitmiyor. Problem davranışlar şöyle ki. Velinin ve idarenin burada aslında öğretmenden çok veli ve idarenin birazcık iş birliği yapması lazım. Normal bir okul öncesi gibi ilkokula hazırlamaktan ziyade özbakımını gerçekleştirebilen, problem davranışlarını olabildiğince söndürebildiğimiz çocukları yapmamız gerekiyor. O da sınıfı yönetmeni maalesef zora sokuyor.

Öğretmenlerin sınıf içi rol ve sorumluluklarına ilişkin ifade ettiği diğer bir konu aileyle iletişimidir. Aileyle iletişim, iletişim kanalı ve iletişim biçimi kodlarından oluşmaktadır. Özel eğitim öğretmenleri aileyle iletişimlerinde görev dağılımı yapmaksızın her iki öğretmenin de iletişim kurduğunu, zaman zaman da iletişime geçilecek konuya göre iletişim kuracak kişinin değişebildiğini ifade etmişlerdir. Aileyle iletişim kurarken iletişim kanalı olarak daha çok Whatsapp kullandıklarını, telefonla görüştiklerini, bazı durumlarda okula çağırarak yüz yüze görüşmeler yaptıklarını aynı zamanda okullarında ayrıca veli toplantıları düzenlendiğini söylemişlerdir. Kimin veli ile iletişim kuracağının kuracakları konu doğrultusunda değişiklik gösterebildiğini ifade eden ÖÖ2, üstesinden gelemeyecekleri bir iletişim sorunu olduğunda ise müdür yardımcısından destek aldıklarını belirtmiştir:

Hani konuşacağımız konuya göre değişiyor. Toplu duyurularda genelde Whatsapp grubundan mesaj gönderiyoruz. Ama birebir geniş görüşmemiz gereken konularda, özel eğitimle ilgili konularda daha çok sorumluluğu ben üstüme alıyorum. Çünkü hani aileler, daha önceden de tanıdığım aileler partnerim benden daha sonra geldi. Gerek duyduğumuzda (veliyi) okula çağırıyoruz. Hani idare rehberlik servisi hep birlikte

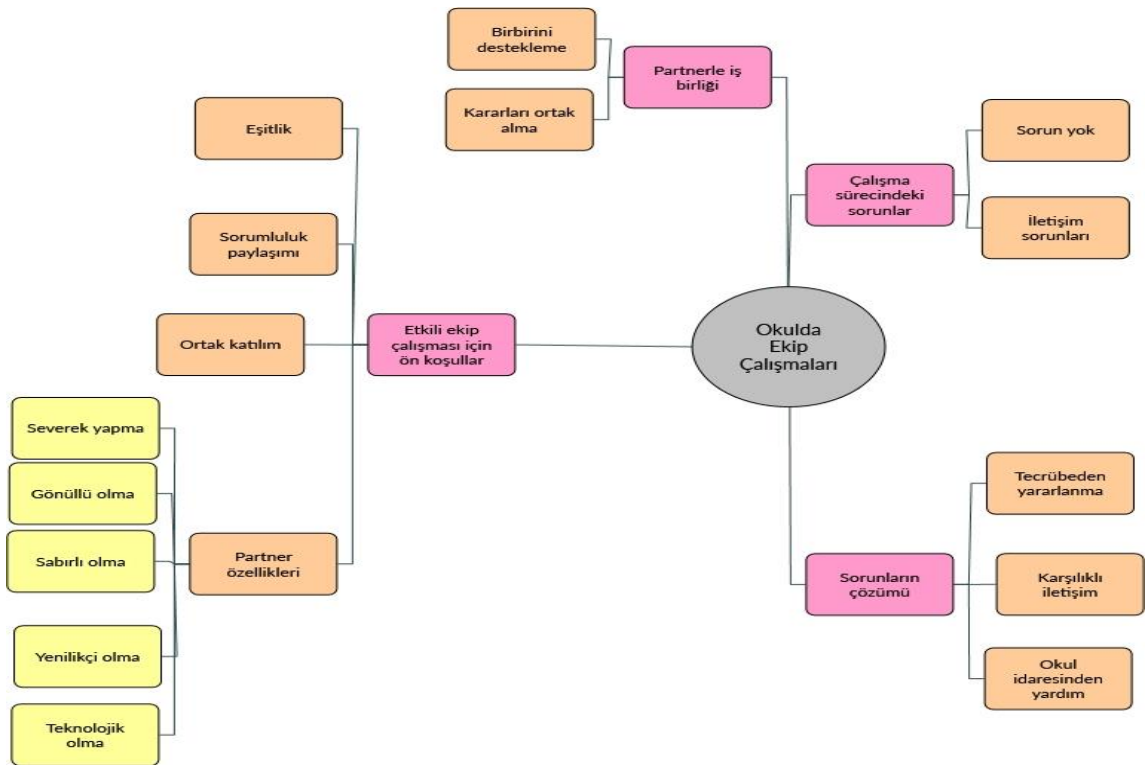
yaptığımız görüşmeler de oluyor. Yani problemlı durum yani kendimizin çözemeyeceği durumlarda idareden, müdür yardımcısından da destek istiyoruz.

ÖÖ6 ise, velileriyle oldukça sıkı bir iletişim kurduğunu ve özel eğitimde iletişim kurmanın oldukça önemli olduğunu şu sözleriyle dile getirmiştir:

Hocam, özel eğitim öğretmenini olarak evet, bence eğitimin üç sac ayağını öğretmen, öğrenci ve daha da önemlisi aile oluşturuyor. Böyle bakan bir öğretmenim. O yüzden aileyi çok önemsiyorum. Ailede iletişimin her türlüşü çok önemli. Online, mobil, yüz yüze karşılıklı iletişim olsun. Bu yüzden velilerimle çok sıkı bir diyalog halindeyim.

3.1.2. Okuldaki ekip çalışmaları

Özel eğitim öğretmenlerine özel eğitim anaokulunda yaptıkları okul içinde ya da okul dışında yürüttükleri iş birliği ve ekip çalışmalarına yönelik deneyimleri sorulduğunda, öğretmenler Tablo 3.1.'de görüldüğü üzere partnerle iş birliği, çalışma sürecindeki sorunlar, sorunların çözümü ve etkili ekip çalışması için önkoşullar alt temalarına ulaşılmıştır. Partnerle iş birliği alt temasını oluşturan kodlar Şekil 3.4.'de yer almaktadır.

Şekil 3.4. Özel eğitim öğretmenlerinin okulda ekip çalışmaları temasına ilişkin kodlar

3.1.2.1. Partnerle iş birliği

Partnerle iş birliği alt temasına ilişkin özel eğitim öğretmenlerinin tamamı her şeyi partneriyle birlikte yaptıklarını, kararları ortak aldıklarını, bu açıdan birbirlerini tamamladıklarını ve uyumlu çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda ÖÖ5 düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

Gerçekten çok uyumlu çalışıyoruz. Hani karar alma sürecinde şey, alınması gereken kararlar neyse herkes söyleyeceğini söylüyor. Ondan sonra ortak paydada buluşarak devam ediyoruz. Hani bu zamana kadar herhangi bir sıkıntımız olmadı. Sen şunu yaptın, ben bunu yaptım, olmadı. Hep birbirimizi destekler nitelikte gidiyoruz ama birbirimizi çürütecek ya da birbirimizin açığını ortaya çıkartacak bir şekilde değil.

Uyumlu çalışma konusunda diğerleri benzer görüşlere sahip olan ÖÖ10, farklı olarak partneriyle cinsiyet farkı olduğunu ve bu cinsiyet farkının kendisi için farklı bakış açıları sağladığını şu sözleriyle belirtmiştir:

Şimdi benim şöyle bir avantaj mı diyeyim artık nasıl olur bilmiyorum. Nasıl adlandırmak isterseniz okuldaki tek erkek öğretmen benim yanımdaki partnerim. O yüzden biz bazen farklı bakış açısına sahip olabiliyoruz. Yani o farklı düşünebiliyor. Ben farklı düşünebiliyorum. Çocuklar hakkında genelde şöyle bir şey yapıyoruz. Hani birbirimize yorulduğu zaman fark ettiğimizde hadi sen biraz dinlen, ben biraz dinleneyim. Bu şekilde birbirimizi motive ediyoruz. Bazen birinin üstüne ister istemez yük biraz daha fazla binebiliyor. Onu fark ettiğinizde hani gel istersen şöyle yapalım ya da böyle yapalım diyebiliyoruz. Bu konuda çok iyiyiz.

3.1.2.2. Çalışma sürecindeki sorunlar

Özel eğitim öğretmenlerine birlikte çalışma sürecinde yaşadıkları sorunlara ilişkin deneyimleri sorulduğunda, öğretmenlerin çoğu bu süreçte sorun yaşamadıklarını belirtirken bazı öğretmenler yaşadıkları sorunların etkili iletişim kurulamamasından kaynaklandığını belirtmişlerdir.

ÖÖ3, partneriyle anlaşamadığı bir konu olmadığını ve oldukça uyumlu çalıştıklarını söylemiştir. Buna ek olarak veliyle iletişimde sınırlar çizdiğini ve bunun da faydasını gördüklerini şu sözleriyle aktarmıştır:

Anlaşamadığım bir konu dört yıldır olmadı. Yani daha çok ben biraz özel eğitimden dolayı ya da mizacımdan dolayı da olabilir bilmiyorum. Daha çok kötü polisi oynuyorum. Veliler

açısından da öyle. Yani çok müsama göstermiyorum. Olup olmadık saatlerde mesela velinin aramasına çok müsaade etmiyorum ya da velinin benimle eşi dostu gibi konuşmasına müsaade etmiyorum...

Yalnızca ÖÖ1, partneriyle ara ara iletişimden kaynaklı anlaşmazlık yaşadıklarını ancak bunları orta bir yol bularak çözdüklerini dile getirmiştir:

Ufak tefek anlaşmazlıkları tabii ki oluyor. Evet, anlaşmazlık demeyim de hani farklı fikirler tabii yani farklı konular olabiliyor. Yani ben böyle düşünüyorum. Bir orta yolu buluyoruz yani hiçbir zaman başka bir yolla bitmiyor, başka birine gitmedi (sorun) yani bulduk her seferinde. Hani belki bir seferinde onun dediği oldu belki bir seferinde benim dediğim oldu diyelim bir konu hakkında. Ama hani sıkıntı olacak boyutta bir şey değil yani.

3.1.2.3. Sorunların çözümü

Özel eğitim öğretmenlerine birlikte çalışma sürecinde yaşadıkları sorunları nasıl çözdükleri sorulduğunda, öğretmenler tecrübelerinden yararlandıklarını, sorunla ilgili iletişime geçtiklerini ya da okul idaresinden destek aldıklarını ifade etmişlerdir. Sorunların çözümü alt temasını oluşturan kodlar Şekil ...'de yer almaktadır. Tecrübelerinden faydalanarak yaşadıkları sorunları hızlıca çözdüklerini ÖÖ4 “Hızlı çözümler yapıyoruz. Yani dediğim gibi işte hani yine önceki tecrübelerimize dayanarak partnerimle çözüm üretiyoruz.” sözleriyle dile getirmiştir. Tecrübelerin yanı sıra çözüm sürecinde okul idaresinin ve ailenin de katkısı olduğunu ÖÖ4 şu şekilde belirtmiştir:

Yani şey yapamadığımız takdirde tabii aileyle ya da idareyle iletişime geçip hani onlardan yardım alabiliyoruz yani ya mesela bazı şeyler sadece sınıfta çözülmüyor, ailenin de bir şeyler yapması gerekiyor. Onu aileyi bilgilendirerek ya da işte okulda bir düzenleme yapılması gerekebiliyor ya da bir idarecinin bir tavrı önemli olabiliyor. Hani onları da aileyle ve idarecilerle konuşarak halletmeye çalışıyoruz.

ÖÖ8 partneriyle yaşadıkları sorunların çözümü hakkında; okul idaresinden yardım istediklerini “Yani genellikle veliyle konuşarak çözebiliyoruz ama klasiktir. Özel eğitimde velinin kabullenemediği durumlar var. Evet, bu durumda da genelde okul idaresine haber veriyor, rehber öğretmene danışarak ilerliyoruz.” sözleriyle ifade etmiştir. ÖÖ8'e benzer biçimde ÖÖ1 de idareden yardım isteyebildiklerini ve onların da çözüm sürecine yardımcı olduklarını belirtmiştir.

Hani birlikte bu sorunların üstesinden gelemediğimizde okul idaremiz çok arkamızda duruyor. Hani bu gözü kapalı öğretmenimin arkasındayım, ne yaparsa yapsın, haklıdır modu değil. Yanlış anlaşılmasın. Rapora orta olan raporu ağır yazmışlar mesela. Dedik kesinlikle

olmaz. Yani biz kabul etmiyoruz bunu. Mesela o zaman falan olmuştu hocam. Hatta veli tehdit falan etti. Hatta partnerim daha önceki velisi olduğundan direk onunla irtibata geçmişlerdi. Yani ne yaparsa yapsın dedim. Nereye giderse gitsin ne yaparsa yapsın ben bunun böyle olamayacağını söyleyeceğim. O yüzden okul idaremize hep arkamdadır. İdareler sonuna kadar hani kim haklı, kim haksız onu da şey yapabilir, tespit edilebilir.

3.1.2.4. Etkili ekip çalışması için ön koşullar

Öğretmenler ekip çalışmasının etkili biçimde yürütülebilmesi için ön koşulların neler olabileceğine ilişkin görüşlerini ifade ederken aynı sınıfta çalıştıkları partnerlerinin sahip olması gerektiğini düşündükleri çeşitli özelliklerine de değinmişlerdir. Etkili ekip çalışması için önkoşullar Şekil 3.4’de yer almaktadır. Şekil 3.4.’de görüldüğü gibi ideal ekip çalışması eşitlik, sorumluluk paylaşımı ve ortak katılım kodlarından oluşmaktadır. ÖÖ2, sınıfta öğretmenlerin her birinin katkısının önemli olduğunu, bu bağlamda uzmanlık alanı olmadığı bahanesini kullanarak sınıftaki çalışmalardan kaçılmaması gerektiğini, tüm işlerin ortak yapılması gerektiğini vurgulamıştır. ÖÖ2 ekip çalışmasında eşitlik ilkesinin önemli olduğuna ilişkin düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Şu var, hani bu özel eğitimcinin işi? Hayır. Ben okul öncesi öğretmeniyim bunu yapmam ya da ben özel eğitim öğretmeniyim bu konuya karışmam dediğimiz an zaten o iş birliği orada bitiyor. Ama hani bu sınıf bizim sınıfımız, öğrenciler, bizim ortak öğrencilerimiz ve hani özel eğitim okul öncesi (öğretmeni) diye bir ayrım yok. Burası bizim sınıfımız dediğiniz an zaten bütün işler tıkırında yürüyor, bir sorun da çıkmıyor.

İş birliğinde her durumun tamamen öğretmenlere bırakılmasından ziyade etkili bir ekip çalışması yaşanabilmesi için okul yöneticisi ve rehber öğretmenin de bu konuda aktif katılması gerektiğini vurgulayarak sorumluluk paylaşımına ilişkin düşüncesini ÖÖ3 şu şekilde belirtmiştir:

... rehber öğretmenin rolü çok fazla. İşini yapan, işini bilen. Gerekli olduğunda değil gerekmeden gelen bir rehber öğretmen çok önemli, veliyle benim zorunda değil. Benden önce görüşen bir rehber öğretmen olmalı. Bana çocuk geldiğinde yeni yazılmış bir çocuk döneminin ortasına gelen bir kayıt derya deniz. Ben çocuğu tanımak için günlerce veliyle işte şu gün buluşalım, şöyle gelin, böyle gelin diye veliye yalvarmaktansa idare bunu yapmak zorunda. Öğrenciyle beraber dosyası da geliyor. Öğrenci benim sınıfıma gelmeden önce bir rehber öğretmenden geçmeli, görüşülmeli ya da benden sonra da olabilir. Biz siz uygunsanız perşembe cuma hiç soğutmadan sıcakta sıcakta veliyle görüşmeliyiz. Bu toplantının gönüllü katılımcısı olmalı ve işini bilen de bir katılımcısı olmalı. Çünkü öğretmenin tıkanıdığı yer aile.

Aileyle görüşecek kişi bence öğretmenden çok rehber öğretmen. Çünkü evle de biz görüşecek, öğrenciyle de biz yolumuza bakacaksak o zaman bütün kuralları biz belirleyelim. Yani öyle olmuyor, öğretmenin birazcık sırtından yükü alınması lazım.

ÖÖ3 ile benzer şekilde ÖÖ12 ideal bir ekip çalışması için tüm okul personelinin iş birliği sürecine dahil edilmesi yani ortak katılımın gerektiğini vurgulamıştır:

Şimdi sonuçta burası bir anaokulu. Çocukların küçük, bir de özel durumları var. Bu yüzden iş birliği çok çok önemli. Hem idare olsun en basitinden bu çocukların mesela etkinlik için temel ihtiyaçları oluyor ya da ne bileyim onlara ait özellikle istekleri olabiliyor. Bu yüzden idareyle iletişim konusu çok önemli. Hani aynı şekilde partnerlerin de iletişimi çok önemli çocukların faydası için. Şu an aklıma gelmiyor hani buna verebileceğim örnek. Ama iş birliği çok önemli. Hatta velisiyle iş birliği ya da gittiği özel kurum kuruluşla. Bu çocuklar için (iş birliği) çok önemli.

Etkili ekip çalışması için ön koşullar alt temasında yer alan bir diğer bulgu, partnerlerin sahip olması gereken özelliklerdir. Öğretmenler partnerin sahip olması gereken özellikleri arasında; işini severek yapması, iş birliği ve çalışmaya gönüllü olması, sabırlı olması, yenilikçi olması ve teknolojik olmasını sıralamışlardır. Partnerin sahip olması gereken özelliklerin başında mesleğini severek yapması gerektiğini vurgulayan ÖÖ2, bu sayede tüm iletişim engellerinin aşılabileceğini belirtmiştir.

Benim için en önemlisi işini severek yapmalısınız. Görevden kaçması, etkili çalışmanın önemli zaten işini hakkıyla yapıyorsa, hani geri kalan bütün iletişim engelleri çözülüyor. Herhangi bir sıkıntı oluşmuyor. Yani işini seviyor. Ne yapması gerektiğini biliyorsa gerisi hiçbir problem oluşturmuyor bence.

ÖÖ4, partnerinin iyi niyetli ve çalışmaya gönüllü olduğunda oldukça uyumlu çalışabileceklerini düşündüğünü şu sözleriyle ifade etmiştir: “Karşılıklı anlayış, hani anlayış olduktan sonra iyi niyet, yapmak isteği, yani ders yapma isteği olduktan sonra çocukları bir problemi çözmek ya da bir şeyi öğretme isteği olduktan sonra karşılıklı iyi niyet olduktan sonra partnerle çok uyumlu olmuş çok güzel şeyler elde ediliyor.” Partnerinin en çok sahip olmasını istediği özelliklerin başında sabırlı olmasının geldiğini ve işine sevgiyle yaklaşması gerektiğini söyleyen ÖÖ7, düşüncelerini “Öncelikle ve özel eğitimde çalıştığım için sabır olabilir. Tabii ki sevgi bununla beraber. Daha çok bana kalırsa duygusal şeyler tabii ki hepimizin sahip olması gereken duygusal şeyler.” şeklinde dile getirmiştir.

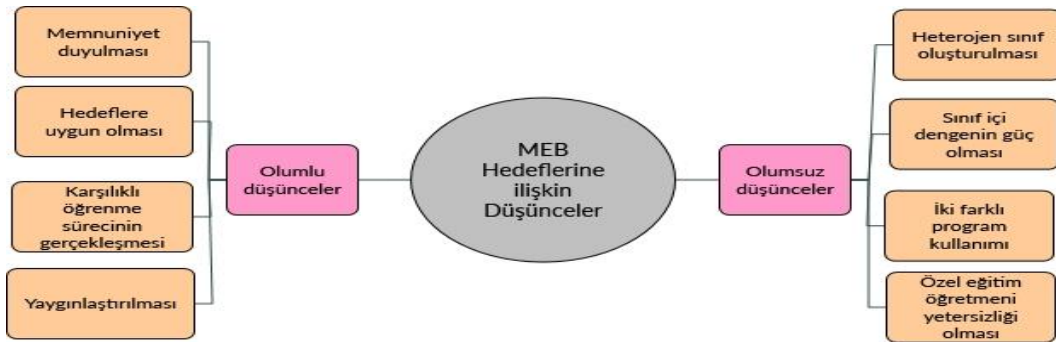
ÖÖ6 kodlu özel eğitim öğretmeni partnerinin hangi özelliklere sahip olması gerektiğini daha önce hiç düşünmediğini, kendisinin teknolojiyi takip eden biri olduğu için partnerinin de yeniliklere açık ve teknolojiyi yakından takip edebilen biri olması gerektiğini belirterek diğerlerinden farklı olarak teknolojik olma yönüne dikkat çekmiştir.

...en ideal nasıl bir şey olduğunu çok düşünmedim ama şöyle olabilir. Çocukları için faydalı olabilecek hiçbir sınıf türü fark etmez. Bence özel eğitim öğretmeni olarak ve yanındaki partner olarak öğretmenin teknolojiye daha çok hâkim olması lazım. ...Burada şunu vurgulayacağım işte şunu demek istiyorum, yani eğer iyi bir partner iyi bir özellik arıyorsan şunu diyebilirim, yeniliklere açık olmalı, çok iyi teknolojiyi kullanmalı zaten eğitsel anlamda herkes diplomayı aldığına göre öğretmenliğe hazır demektir, atanmıştı bu adam. Bu artık özel eğitim öğretmeni olmuş diyor ama bunların yaşını bunların yanında işte teknolojiyi kullanabilmeleri.

3.1.3. MEB hedeflerine ilişkin düşünceler

Özel eğitim öğretmenlerinin, MEB hedeflerine ilişkin düşüncelerinin genel durum ve bilgileri aşağıdaki Şekil 3.5.'de yer almaktadır.

Özel eğitim öğretmenlerinin özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışmayla ilgili deneyimledikleri sürecin MEB'in hedeflerine uygunluğu konusundaki düşünceleri Şekil 3.5.'de yer almaktadır. Bu konuda sadece bir özel eğitim öğretmeni herhangi bir düşünce belirtmek istemediğini ifade etmiştir. Şekil 3.5.'de görüldüğü gibi MEB'in hedeflerine ilişkin düşünceler; olumlu ve olumsuz yönler alt temasından oluşmaktadır.

Şekil 3.5. Özel eğitim öğretmenlerinin MEB hedeflerine yönelik düşünceler temasına ilişkin kodlar

3.1.3.1. Olumlu düşünceler

Şekil 3.5.'de görüldüğü gibi olumlu yönler; memnuniyet duyulması, hedeflerin uygun olması, karşılıklı öğrenmenin gerçekleşmesi ve yaygınlaştırılması kodlarından oluşmaktadır. MEB'in özel eğitim anaokullarındaki hedeflerin uygunluğuna ve yaygınlaştırılmasına ilişkin ÖÖ6 düşünlerini şu şekilde belirtmiştir:

...şu an Türkiye'nin tamamında bu okulların açılmış olmasını çok önemsiyorum. Amaçlara uygun olduğunu düşünüyorum. Çünkü bu okulların zaten açılma sebebi bu fırsat eşitliği ile alakalı. O yüzden bence kesinlikle yaygınlaştırılması ve mesela bizim burada en fazla sekiz tane sınıfımız var. Daha arttırıyoruz ama çok fazla ihtiyaç var.

ÖÖ5 ise karşılıklı öğrenme koduna ilişkin düşüncesini şu sözleriyle ifade etmiştir:

Sınıfa geldiğimde mesela ben iki hakikaten özel eğitim ana okullarında özel eğitimci ve anaokulu okul öncesi öğretmeninin beraber çalışmasının bir zorunluluk olduğunu gördüm. Sadece kendi deneyimlerimden bahsediyorum yani size evet. Çünkü benim yetişemediğim yerler, anlayamadığım yerler oldu ve bunları aşmada partnerimin bana çok yardımı oldu. Mesela bir keresinde ona da söylemiştim. Ben okul öncesinin bu kadar ciddi bir iş olduğunu, bu kadar önemli olduğunun farkında değildim... Sağ olsun o konuda beni hep şey yaptı, aydınlattı, yol gösterici oldu. Bir de şöyle bir şey var, ben ondan çok fazla şey öğrenirken o da benden fazla şeyler öğrendi. O artık özel eğitime daha hâkim bir okul öncesi öğretmeni olarak, ben de artık okul öncesinde daha hâkim bir özel eğitim öğretmeni oldum.

ÖÖ6 ise MEB'in hedeflerine ilişkin duyduğu memnuniyete ilişkin düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

Okul öncesi özel eğitim anaokullarını çok önemsiyorum. Zaten bakanlığımız şu anda özel eğitim anaokullarını 81 ile açtılar. Bizim bu çocukların bu yaşlarda eğitime başlaması çok kıymetli. Hani burada fırsat eşitliğinin anayasal hakkı bir tarafa bırakıyorum. Bizim bu çocukların hepsi ne diyoruz hocam? Yoğun ve sürekli idi değil mi? İşte tam da bunu anaokullarına başarıyoruz...

3.1.3.2. Olumsuz düşünceler

MEB'in hedeflerine yönelik düşünceler temasını oluşturan diğer alt tema olumsuz düşüncelerdir. Olumsuz düşünceler; Sınıfların heterojen olması, sınıf içi dengenin güç olması, iki farklı program kullanılması, özel eğitim öğretmenin yetersiz olması kodlarından oluşmaktadır. ÖÖ1 aynı sınıfta iki farklı branş öğretmenin çalışması

sürecinde sınıf içi dengenin kurulmasının zor olduğuna ilişkin düşüncelerini şu şekilde belirtmiştir:

Dediğim gibi yani iki farklı branş ve çoğu zaman bu dengeyi kuramadıklarını (MEB) görüyorum açıkçası. Öğretmenlerin hani ben de şimdiki partnerimden önce bir partnerim vardı. Onunla da çalışmıştım. Yani o dengeyi kuramadıklarını düşünüyorum ya şimdi iki özel eğitmeni de olması gerekiyor bir sınıfta onun da farkındayım. Kesinlikle ikinci eğitmeni olması gerekiyor. Ya da çok iyi desteklenmiş bir ön eğitimden geçmiş bir okulun birçok okul öncesi olabilir. Yani şey değil. Şimdi okul öncesi mantığı çok farklı. ...

Sınıfların homojen olması gerektiğini belirten ÖÖ2 düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Bize net bir program yapılmalı diye düşünüyoruz. Tereddütte kaldığımız çok husus oluyor. Özellikle öğrenci dağılımı açısından bizim sınıfımızda hafif çocuk da var. Evet tanısı hafif olup otizmlili bir öğrenci de var. Yani aslında baktığımızda birebir çalıştırmayı, hani sınıf düzeyi aynı olsa okul öncesi programını bir özel eğitmenin desteğiyle götürebiliriz. Ama bu kadar farklı çocuklar bir arada olduğu için bizim işimiz açıkçası bir yerde zorlaşıyor. Yani yoksa hani tam bir okul öncesi programı uygulanacak çocuklar var. Mesela bizim sınıfımızda çok az destekli. Ondan sonra tam tersi çocuklarımızla olduğu için bir yerde sıkıntıya düşüyoruz.

Sınıfın heterojen yapısı dışında okulda iki farklı programın kullanılmasına ilişkin yaşadıkları ikileme dikkat çeken ÖÖ10, düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

Sınıfın ortam olarak çok uygun olmadığını düşünüyoruz. Sınıfta 4 öğrenciyiz mesela. Okul da bizden sürekli bir etkinlik bekliyor her hafta. Her gün bir video fotoğraf paylaşmamızı istiyorlar etkinliklerle ilgili o konuda biz çok zorlanıyoruz...Hani böyle bir ikileme kaldık okulda yani okul öncesi planlarımızı uygulanmalı yoksa özel eğitim tamamen davranışsal olarak mı takip edilmeli? Bizim açımızdan çok büyük bir ikileme oldu.

Okullarındaki özel eğitim öğretmeni eksikliğine vurgu yapan ÖÖ7, koşullar yerine getirildiğinde anaokullarının daha başarılı olunacağını şu düşünceleriyle anlatmıştır:

Tabii ki şu şekilde paylaşabilirim, sizinle ilk etapta bizim okul olarak sıkıntımız özel eğitim öğretmenimizin de olması. Biz gerek çeşitli kurslarla bu şekilde görevlendirildik. Ben kendi adıma söylemem gerekirse bu bizim için bir dezavantaj. Çünkü lisansım ve eğitimim olmadığı için ne kadar eğitim almış olursam olayım ben kendimi biraz yetersiz hissediyorum. Yetersiz hissettiğim için bunun avantaja döndürmek için yerimde bir özel eğitim öğretmeni olsa benden daha faydalı olabileceğini düşünüyorum tabii ki. Eğer bu eksikler tamamlanırsa özel eğitim anaokullarının veriminin artırılabilirini düşünüyorum.

Son olarak ÖÖ5, özel eğitim anaokullarına atanan öğretmenlerin öncesinde çalışacakları okul türü hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ve bu durumun kendilerinde tedirginlik yarattığını şu sözleriyle belirtmiştir:

Ben bu okula ilk geldiğimde idare ile görüşürken şey dedim. Hani nasıl bir çalışma yapacağız? Çünkü bundan önce çalıştığım özel eğitim okullarında birinci kademedede çalıştım ve üçüncü kademedede çalıştım. Özellikle birinci kademelerde çalışırken hep partnerle çalıştım ama partnerim kimisi öğretmendi, kimisi ücretli olarak gelen arkadaşlardı ama öğretmenlik çıkışlı değillerdi. Hani jeoloji mühendisi ile de çalıştım ben öğretmen olarak ücretli olarak. Fabrika işçisi ile işletme mezunlarıyla da çalıştım. Onun için buraya geldiğimde şeydi. Öğretmenle çalışırken bir sıkıntı yok. Çünkü herkes neyi, nasıl şekilde yapacağımı biliyor ama özel eğitim anaokulu dediğiniz zaman böyle ben bir tedirgin oldum. İdarecilere sorduğum şey şuydu, hani nasıl yapacağız? Ben ona mı tabi olacağım? O bana mı tabi olsun? Dediler ki, hayır hiç öyle bir şey yok. Kimse kimseye tabi olmuyor. Herkes kendi branşı gereği neyse onu yapacak diye söyledi. Sonrasında sınıfa geldiğimde mesela ben iki hakikaten özel eğitim ana okullarında özel eğitimci ve anaokulu okul öncesi öğretmenin beraber çalışmasının bir zorunluluk olduğunu gördüm.

3.1.4. Pandeminin etkisi

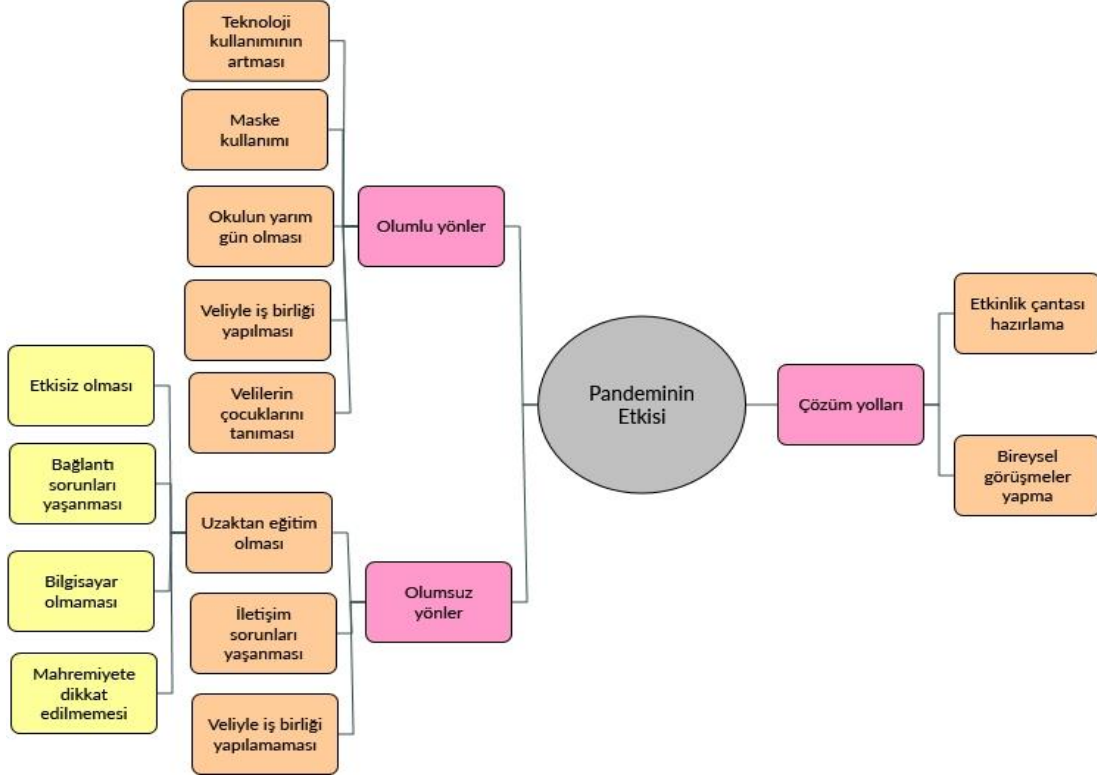
Özel eğitim öğretmenleriyle yapılan görüşmelerde pandeminin etkisi; olumlu yönler, olumsuz yönler ve çözüm yolları şeklinde ele alınmış ve Şekil 3.6.'da gösterilmiştir. Bu soruyu ÖÖ8, ÖÖ9, ÖÖ10, ÖÖ11 ve ÖÖ12 pandemi döneminde görev almadıklarını ifade ederek; yanıtlamamışlardır.

3.1.4.1. Olumlu yönler

Her ne kadar Covid-19 salgını pek çok olumsuz yaşantıya neden olsa de birtakım katkılara da yol açmıştır. Öğretmenler; maske, mesafe, hijyen kuralını öğrenme, okulun yarım gün olması, teknolojiye bakış açısının değişmesi, velilerin çocuklarını tanınması, velilerle iş birliği yapılmasını pandeminin olumlu yönleri olarak ifade etmişlerdir. Pandeminin olumlu ilk yönünün özel gereksinimli çocukların maske, mesafe, hijyen kuralının öğrenilmesi olduğunu belirten ÖÖ1, düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Olumlu yönleri? Ya çocuklar mesela hani maske takamazlar gibi geliyordu, taktılar, alıştılar mesela. Çocuklar için yani kural edinimine belki faydası olmuş olabilir. Hani topluma uyum hani toplum (maske) takıyor. Herkes takıyor, evet dediğim gibi anlamayacak diye

düşündüğümüz çocuk bile ya bak herkes takıyor işte takmamız gerekiyor işte çıkartma açma ya mesela ağzına bir şey atıp maskesini kapatan çocuklarımız vardı.

Şekil 3.6. Özel eğitim öğretmenlerinin pandeminin etkisi temasına ilişkin kodlar

ÖÖ2 ise olumlu yönlerinden bir diğerinin, okullarında yemek saatinin olmamasının öğrencilerin yorulmaması ve öğretimden daha çok verim alınması olduğunu belirtmiştir:

Okulumuz açısından geçen yıl çocuklarla yemek saati yoktu hocam. Saat bire kadar çalıştık. Bu yaş grubu için çocuklar ideal süre buymuş. Yani zaten belli bir süre sonra çocukların uykuları geliyor. Yani sabah geliyorsunuz. Hani o tempoyla bu yaş mesela bizim 36 aylık çocuğumuz da var. Üç yaşında çocuğumuz var, ne yapıyor çocuk üç saatin sonunda uyuklamaya başlıyor. Geçen yıl pandemi nedeniyle süre kısılınca bunun ideal süre olduğunu gördük. Bize en büyük şey bu oldu. Hani böyle olsa daha iyi olurmuş dedik.

Bir diğer olumlu yön, velilerin çocuklarını tanımasıdır. ÖÖ5 özellikle velilerin çocuklarını tanımasının öğretmenlerle empati geliştirmelerine katkı sağladığını ifade etmiştir:

Pandeminin olumlu yönleri bence özellikle ve özellikle bütün Türkiye için söylüyorum pandemide veliler çocuklarını tanıdı. Çünkü çocuklarını bilmiyorlar. Bir şey söylüyorsunuz, hocam evde yapmıyor. Hocam evde yapıyor. Hocam şöyle hocam böyle. Hep böyle size bir karşı savla geldiler. Siz ne söylerseniz sizi çürütmeye yönelik geldiler. Ben hep şey dedim öyle yani kaba bir tabir olacak ama anne baba olmayı öğrendiler. Çünkü mesela biz anaokulu olarak çok fazla canlı ders yapamadık. Çünkü çocukların durumundan dolayı bizim çocuklarımızın birebir derse daha çok ihtiyacı olduğu için o canlı derslerde ya da ne bileyim internet üzerinden yapılan orada çocukların durumunu gördüler. Çocuklarının aslında çok zeki olmadıklarını gördüler. Çocuklarının onların gözündeki yerlerinin aslında öyle değildi. Daha aşağılarda olduğunu ya da daha gerçekçi bakabilmeyi öğrendiler.

ÖÖ6 kodlu öğretmen ise özellikle teknolojiye bakış açısının değişmesi açısından pandeminin olumlu olduğunu; teknolojiye uyum sağlayamayan öğretmenlerin ise emekli olmasını olumlu bulduğunu söylemiştir.

Ben özel eğitim öğretmeni olarak çok etkilendim olumsuz anlamda. Ama olumlu anlamda şunu diyebilirim. Hocam bence Milli Eğitim camiasında insanların teknolojiye bakış açısını değiştirdi. Bunu herkes için söyleyebilirim. Youtube diye bir şeyimiz varmış. Aslında Youtube çok faydalıymış. Sadece Youtube şarkı dinlemek, komik videolar izlemek için değil işte burada sürekli videosu varmış. Bende kanal açarım diyen insan çok gördüm. O dönemde Instagram'ını, işte yani teknolojiyi, sosyal medyayı öğretmenlerin çok daha aktif, çok daha ileri düzeyde kullanması. Ve o dönemde 3600 gelsin, öyle emekli olabilen abilerimizin var ya. Birçoğu bu teknolojik işin hayatına girdikçe o artık geri kaldığı için emekli oldu.

Öğretmenler olumlu yönler arasında velilerle yapılan iş birliğini de dile getirmişlerdir. ÖÖ1, hazırladıkları etkinlik ve materyalleri uygulayan velileriyle iş birliği sağladıklarını süreçte güzel dönütler aldıklarını şu sözlerle ifade etmiştir:

Uzaktan eğitim kısmı gerçekten zordu yani çocuklar sonunda alıştılar ama yani o çocukları o ekranın karşısına oturtup. Çünkü hani sen kontrol edemiyorsun. Ekran karşısından veli kontrol edebiliyorsa bir şey yaptık, yapabildik yani. Çünkü oturduk yani ekrandan ben oturamam ya da işte dikkatini sağlayamam. Sadece ben yönlendirebilirim. Karşıda planları uygulayan, verdiğimiz ödevleri materyalleri hani öncesinden bildiriyorduk ya onları hazırlayan evet, çocuklarımızda çok iyi dönütler aldım. Veli de çaba gösterip derste (çocuğun) başında oturuyorsa çok güzel dönütler aldık o dönemde.

ÖÖ7'de velilerle iş birliği kurduğunu hatta velilerle iş birliği yaparak bir proje yürüttüğünü belirterek bu konunun önemini vurgulamıştır:

Ben şöyle bir şey yaptım tam o dönemde ben bir proje yaptım, balkon bahçe diye şöyle bir şey yaptım dedim ki, yani toprak bence bizim çocukların ikinci öğretmeni. Yani çözüm

bulmam gerekiyor, Kadın elinde telefon iki dakika sonra ha nasıl gidiyor işte, nasıl neler yapıyorsunuz? Evde kilo alıyormuşum... Saçma sapan muhabbet edeceğim. Öğretmen olarak ben ne yapabilirim dedim. Ben şöyle bir şey yaptım dedim ki ben bu çocukların hepsine çiçek göndereyim, o çiçek çok hassas, aşk merdiveni diye bir çiçek var evlerine gönderdim. Hem bulunduğu ortamın havasını temizliyor. ...velilerden bu çiçekle beraber yaptığım bütün kazanımları onlarla tekrar etmesini istedim. Biz okulumuzda bir tane bahçe yaptık onlara. Arka tarafta bu bahçede de o hafta boyunca çalıştığımız her şey gelip burada çalışmalarını istedim. ... Etkili olduğu kanaatindeyim. En azından velilerden böyle bir görüş almıştım.

3.1.4.2. Olumsuz yönler

Pandeminin etkisi temasında olumsuz yönler alt temasında; uzaktan eğitimin olması, iletişim sorunları yaşanması ve veliyle iş birliği yapılamaması yer almaktadır. Uzaktan eğitim ise etkisiz olması, bağlantı sorunları yaşanması, bilgisayar olmaması ve mahremiyete dikkat edilmemesi kodlarından oluşmaktadır. Bu konuda ÖÖ6 pandemiden en çok etkilene sektörün eğitim olduğunu, uzaktan eğitimin oldukça faydasız olduğunu ve bir neslin eğitim anlamında büyük kayıplara uğradığını dile getirmiştir. Uzaktan eğitimin diğer bir olumsuz yönünün çocuklarla evlerinde olmadık yerlerde görüşme yaptıklarını ifade ederek uzaktan eğitim sırasında mahremiyete dikkat edilmediğini belirtmiştir:

...bence (pandeminin) en çok etkilediği, olumsuz etkilediği sektör eğitim. Hani turizmden bence daha fazla etkilendik. Bizde bir dönem, bir neslin bir dönemi gitti ki bir buçuk senesi bu çok kıymetli bir seneydi. O dönemde uygulama yapacak öğrencilerimizi mezun ettik, uygulamaya girecek öğrencileri sınıf atlattık gibi yani bunu tekrar yapmadığımız için biz hiçbir şey olmamış gibi davranıyoruz. Yani burada benim hiçbir sorumluluğum yok. Eğer evde internet paketi varsa tamam. ...özellikle çocuk telefonu aldığı zaman patates adam görmek istiyor. Kırmızı balık şarkısı dinlemek istiyor. Telefonu annesi tutuyor ve çocuk sürekli ben ders yapacağım diye banyolarını gördüm. Oturma odalarını gördüm. Yani kadın elinde dolaşüyor ve bu süreç bizim için çok olumsuz geçti.

ÖÖ3 ise ÖÖ6 ile benzer şekilde uzaktan eğitim konusunda sorun yaşadığını uzaktan eğitimi etkili bulmadığını, veliyle iş birliği yapamadıklarını, herkesin uzaktan eğitime bağlanacak yeterli donanıma sahip olmadığını belirterek bu süreçte herhangi bir iş birliği yapılamadığını ifade etmiştir:

Pandemide uzaktan eğitim sürecinde evin hiçbir faydası olmadı. Keza Eskişehir'de özel eğitim kapandı okul öncesi kapanmadı. Biz okul öncesinde tabi tutulduk. Evet sonrasında okul öncesi de kapandı. Biz de diğer öğrenciler gibi uzaktan (eğitim) yaptımıza bir fayda olacak mıydı? Hayır, olmayacaktı, kimse de olduğunu iddia etmesin. Verdiğimiz etkinlikler

zaten yapılmadı, çıktıları alınmadı. Veriler tarafından sürece baktık, çıktılar alınmıyor, çıktı olmadan çalışma kağıtları olmadan evde yapılabilecek işte ipele, kaşıkle, topla oyunlar bulduk. Hareket etkinlikleri, işte motor becerilere yönelik etkinlikler bulduk. Onlar yapılmadı, yapılanlar(video) çekilmedi. Herkesin telefonu, bilgisayar yoktu. Sürece katılmadı. Sanki sadece anaokulunda olmamış gibi davranıyordu. Hayır, burada lisedeki kademelere lise kademesinde gidin ortaokula da bakalım onlar da bir şey yapamadı. Yani işin aslı bu. O yüzden herhangi bir iş birliği falan olmadı.

ÖÖ5 ise ÖÖ3 destekler nitelikte pandemide onları en çok zorlayan durumun velilerle iş birliği kuramamak olduğunu şu sözleriyle ifade etmiştir:

Pandemi döneminde okul ekibi olarak hani öğretmen öğrenci demeyelim, öğretmen partner, idareciler işte okulun diğer personeli ve diğer çalışanlar. Hepimiz aynı fikirde olup hepimiz aynı yolda ilerledik ama ekip çalışması olarak bizi en çok sekteye vurduran şey velilerdi. Çünkü bizim kadar yeterli hassasiyeti göstermediler. Söylediklerimizi belki de yanlış anladılar. Hani biz tamamen pandemi şartlarına yönelik çalışmaları sürdürürken, onlar bu pandemi getirdiği bazı hassas durumları göz ardı edip umursamayıp çocukları okula gönderdiler. Mesela öğrencinin test verip testini sonucunu beklemeden okula gönderdi.

ÖÖ2 ise özellikle uzaktan eğitim sürecinde iletişim kurmada sorun yaşadığını “Yani biz çok kısa bir süre kapalı kaldık zaten pandemi döneminde. Hani o sürede mesela korktuğumuz dönemler oldu. Çocukları mecburen paylaşım yapıyorsan uzaktan eğitim şeklinde ikimiz de aynı anda bağlanamadı. Kalabalık olduğunda kopukluklar oldu...” şeklinde dile getirmiştir.

3.1.4.3. Çözüm yolları

Pandemi sürecinde yaşanan olumsuz durumlara karşı öğretmenler çeşitli çözüm yolları da üretmişlerdir. Şekil 3.6.'da görüldüğü gibi çözüm yolları alt temasında etkinlik çantası hazırlama ve bireysel görüşmeler yapma yer almaktadır. ÖÖ7 başta öğrencilerle iletişim kurmakta oldukça zorlandığını fakat sonra hazırladıkları etkinlikler yoluyla iletişim kurabildiğini belirtirken süreci değerlendirmek için de öğrencileriyle bireysel görüşmeler yaptıklarını dile getirmişlerdir:

Otizm grubuyla çalıştığım için hepsini aynı anda birebir canlı görüşme yapamadım. Birebir canlı görüşme yapmadığım için de bir haftanın belirli günleri bireysel görüşmeler yaptım. Öğretmenimle beraber bu bireysel görüşmelerde ise biz belirli oyunlar ve kart üzerinden

çalışmalar yaptık. Pazartesi günleri birer çanta hazırlıyorduk. O çantanın içerisinde materyaller hazırlıyorduk. O hafta çalışılacak konuları ayrıntılı bir şekilde yazıyorduk ve veliye yönergeler veriyorduk. ...Oynanacak oyunlarda hepsi yazılı olarak onlara iletiliyordu ve onlardan video ve fotoğrafla dönüş alıyorduk. Belirli günlerde hem değerlendirme amaçlı hem de öğrencilerin bizimle bağlılığını artırma amacıyla birlikte görüşmeler yapıyorduk. Ama maalesef dediğim gibi görüşmeler iki öğretmen ve bir öğrenci.

3.2. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Görüşlerine İlişkin Bulgular

Okul öncesi öğretmenlerine yönelik olarak elde edilen bulgular sonucunda 4 tema ve 9 alt temaya ulaşılmıştır. Bu tema ve alt temalar tablo 3.2.' de gösterilmiştir.

Tablo 3.2. Okul öncesi öğretmenlere yönelik tema ve alt temalar

---

Eğitim-öğretim süreci
Okulda rutin
Sınıf rol ve sorumluluklar
Okulda iş birliği ve ekip çalışmaları
Partnerle iş birliği
Çalışma sürecindeki sorunlar
Sorunların çözümü
Etkili ekip çalışması için ön koşullar
MEB hedeflerine ilişkin düşünceler
Olumlu düşünceler
Olumsuz düşünceler
Pandeminin etkisi
Olumlu yönler
Olumsuz yönler
Çözüm yolları

Tablo 3.2.'de görüldüğü gibi okul öncesi öğretmenlerinin partnerleriyle yürüttükleri iş birliği çalışmalarına ilişkin deneyimleri sonucu eğitim öğretim süreci, okuldaki iş birliği ve ekip çalışması, MEB hedeflerine ilişkin düşünceler ve pandeminin iş birliği üzerindeki etkisi olmak üzere dört ana tema ve bu temaları oluşturan alt temalar yer almaktadır. Her bir ana tema tek tek ele alınarak izleyen bölümde ayrıntılı açıklanmıştır.

3.2.1. Eğitim-öğretim süreci

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinden, özel eğitim anaokulunda yaşanan rutin bir günü anlatmaları istendiğinde öğretmenlerin eğitim öğretim sürecine ilişkin okulda rutin bir gün ve sınıftaki rol ve sorumluluklar olmak üzere iki alt tema ortaya çıkmıştır. Okulda rutin bir güne ilişkin elde edilen kodlar şekil 3.7. 'de gösterilmiştir.

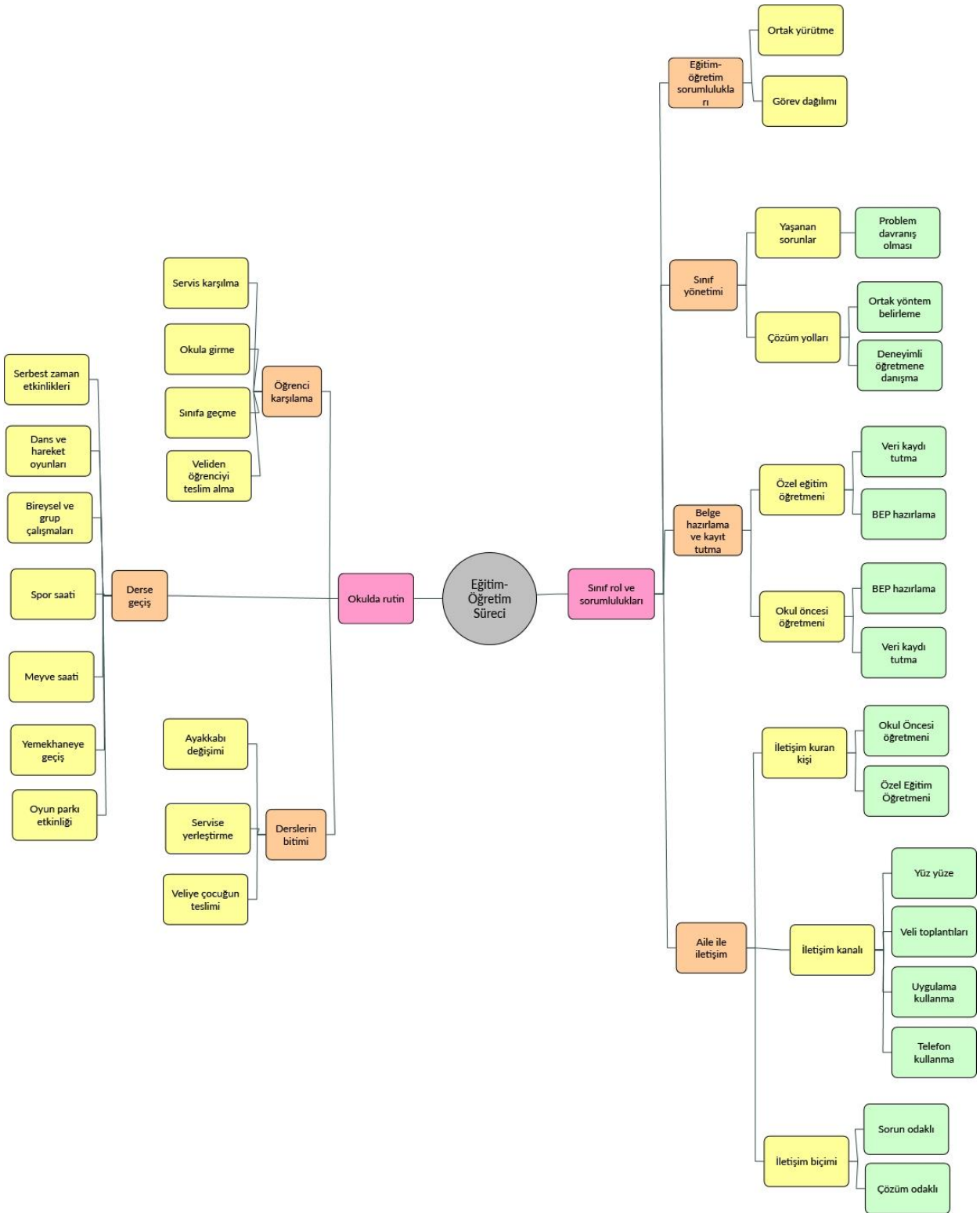
3.2.1.1. Okulda rutin

Öğretmenlere okuldaki rutin bir günlerinin nasıl geçtiği sorulduğunda öğretmenler öğrencileri beklerken servis karşılamaya ve okula geçişe ilişkin; öğrenci servislerini okul bahçesinde beklediklerini, öğrencilerin ayakkabılarını ve dış giyimlerini (örn., mont, ceket) değiştirdikten sonra sınıflarına girdiklerini belirtmiştir.

Okulda rutin bir günle ilgili okul öncesi öğretmenleri de özel eğitim öğretmenlerine benzer görüşler dile getirmişlerdir. OÖ1 çalıştığı tersine kaynaştırma sınıfında bazı öğrencilerin servislerle bazı öğrencilerin ise velileriyle birlikte geldiğini belirtmiştir. “Normal gelişim gösteren öğrencilerimiz, velileri beraber geliyorlardı. Yani öğrencilerimiz özel eğitim öğrencilerimiz de servis kapsamında geliyorlar.”

Okul öncesi öğretmenleri derse geçiş rutinlerinin okul öncesi kurumlarıyla aynı şekilde başladığını ifade etmiş, bazı öğretmenler öğrencilerin rutin şarkı ve danslarıyla derse geçiş yaptıklarını anlatırken, çoğu öğretmen de serbest zaman etkinlikleriyle güne başladıklarını ifade etmiştir. Bu konuda OÖ2 derse geçiş ve öğretim yapma ile ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: OÖ2;

Normal okul öncesindeki uygulamayı yapıyoruz. Serbest zaman etkinliği ilgi köşelerinde oynuyorlar. Yaklaşık 20 dakika bazen yarım saatte olabiliyor. Hani o anki durumuna bağlı daha sonra özel eğitim öğretmeni arkadaşımınla paylaşıyoruz. Yani şöyle yapıyorduk mesela sınıfta üç çocuk varsa birini ben birini o alıyor. Çocuğun birinin önüne de bazı materyaller koyuyoruz. Daha çok bireysel çalışıyoruz. Ondan sonra beslenme saatimiz var. Beslenme saatine çıkıyoruz. Beslenme saatinden sonra parka gidiyoruz. Daha sonra tekrar sınıfa indiğimizde aynı şekilde çocuklarla çalışmaya devam ediyoruz işte o benim almadığım çocuğu alıyor.

Şekil 3.7. Okul öncesi öğretmenlerinin eğitim-öğretim süreci temasına ilişkin kodlar

Öğretmenler; öğrencilerinin girişte olduğu gibi aynı şekilde çocukların üst baş ve ayakkabı değişimi yaptıktan sonra servislere yerleştirdiklerini ve günü bu şekilde sonlandırdıklarını anlatmışlardır. Öğrencilerle dersi sonlandırırken herhangi bir rutinleri olup olmadığından bahsetmemiş ve çocukların genelde bu durumu hissedebildiklerini ifade etmişlerdir. OÖ3 “Eğer etkinliklerimiz tamamen bitmediyse etkinliklerimize devam ediyoruz ya da farklı diğer okuma yazma hazırlıklarıyla o günü tamamlayıp evet servislerin gelmesiyle birlikte öğrencileri hazırlayıp gönderiyoruz ve okuldan ayrılma da bu şekilde oluyor.” şeklinde ifade etmiştir.

3.2.1.2. Sınıftaki rol ve sorumluluklar

Okul öncesi öğretmenlerine sınıflarındaki rol ve sorumlulukları anlatılması istendiğinde öğretmenler; okul öncesi planlarını okul öncesi öğretmenin hazırladığı, hazırlıkları ortak karar olarak yaptıklarını ifade etmişlerdir. OÖ1 bu konuda okul öncesi öğretmeni olarak, okul öncesi bölümü evraklarıyla ilgili kısmı hazırladığını ve partnerini de haberdar ettiğini şu şekilde ifade etmiştir:

Okul öncesi öğretmeni olduğum için genel olarak okul öncesi planını, programını ayarlıyorum, planlıyorum. Diğer özel eğitim öğretmenimizi haberdar ediyorum hocam, hani bu tarz etkinlikler planladım sizce uygun mudur diye hocam da hani bir varsa fikri değiştirmek istediği tarzda etkinlikleri değiştiriyoruz.

Ancak OÖ1 bu yıl tersine kaynaştırma sınıfında çalışmakta olduğunu partnerinin bahar döneminde göreve başladığını ve uzmanlık alanının özel eğitim olmadığını belirtmiştir. Bu yüzden BEP hazırlama ve veri kaydı tutma görevini daha önceki yıllarda partnerlerinden öğrendiği şekilde hazırladığını ifade etmiştir. Bu süreci tamamlarken veli görüşlerini de aldıklarını eklemiştir.

Önce kaba değerlendirmelerimizi öğretmenimizle beraber doldurduk. Diğer özel eğitim öğretmenimizi kendisi ücretli olduğu için ilk defa uyguluyor. Üstünde tecrübe kazandığı için ben önceki bilgilerimle birlikte ona yardımcı olmaya çalıştım. Açıkçası ben bu okula gelene kadar BEP hazırlama hakkında hiçbir bilgim yoktu. Deneyim sahibi değildim. Aynen önceki deneyimlerimden yola çıkarak bende ona yardımcı olmaya çalıştım. Yine okuldaki diğer arkadaşlardan da yardımcı olanlar oldu. Sağ olsunlar o şekilde beklenen zaten ama değerlendirmelerini yapıp arkasından velilerimize birlikte kazanımlarımızı, amaçlarımızı belirledik.

OÖ4; planlama görevlerini kendisinin yürüttüğünü ve partnerinin de materyal hazırlamada kendisine yardımcı olduğunu ifade etmiştir:

Ben okul öncesi öğretmeniyim. Partnerim daha önce büyük yaşlarla çalışmış başlarda bu yaşa bu seviyeye inmekte zorlandı. O yüzden hani çalışacağımız şeyleri planlama görevi baştan beri bende diyebilirim. Planlamayı etkinlik mesela bir önceki günden etkinliğimizi planlıyoruz. Arkadaşımın çoğunlukla sağ olsun benim küçük bir bebeğim olduğu için o etkinliklerin hazırlanmasında materyal tasarımını o yapar. Ama planlama süreci bendedir ve ne zaman sınıfta ne uygulayacağız çoğunlukla ben karar veririm.

Aynı zamanda OÖ4 kendisinin ilk kez bir özel eğitim anaokulunda çalıştığını ve daha önce kaynaştırma öğrencisinin de olmadığını belirterek sene başında okullarında verilen seminerler doğrultusunda planları hazırladığını şu sözleriyle anlatmıştır:

Şimdi benim bu seneye kadar daha önce hiç kaynaştırma öğrencim dahi olmadı. Bu sene daha özel eğitim anaokulunda çalışmaya başladım. Bize hızlandırılmış bir BEP hazırlama ve özel eğitim semineri verildi, bir hafta sürdü. RAM'dan öğretmenimiz geldi. Onun bizde paylaştıkları dosyalar var. BEP nasıl hazırlanır, nelere dikkat edilmeli, hani bunları göz önünde bulundurarak hazırladık.

OÖ8, partnerinin üç yıldır özel eğitim alanında çalıştığını ancak branşının özel eğitim olmadığını ifade etmiş ve bu okulda ilk çalışma yılı olduğu için partnerinden bazı şeyleri öğrendiğini ifade etmiştir:

Hani birbirimizle paslaşabiliyoruz. Özel eğitim öğretmeni değil bu arada öğretmenimizin branşı. Ama ona rağmen çok güzel iki sene hatta bu sene üçüncü senesi özel eğitimde o benden daha tecrübeli olduğu için açıkçası ona daha çok alan açıyorum. Açtığımı düşünüyorum. ...Tabii ki onun dışında dediğim gibi hani ben genelde partnerimden bir şeyler öğrenmeye çalışıyorum çünkü özel eğitim gerçekten çok farklı bir alan ve gerçekten öğreneceğim daha çok şey var.

OÖ2, öğretmen partnerinin özel eğitim konularında çok daha hâkim olduğunu bu yüzden sorumluluğu daha ağırlıklı olarak onun aldığını ancak kendisine de fikrini sorduğunu anlatmış, sınıftaki çocuklar üzerinde ise sorumluluklarının aynı olduğunu ifade etmiştir. İkisinin de çocuklarla benzer şeyler yaptığını ancak kendisinin daha çok partnerinden öğrenerek yaptığını da eklemiştir:

Yani şimdi özel eğitim öğretmeni arkadaşım genelde hani tabii ki o bu konulara daha hâkim olduğu için işte çocukların kaba değerlendirmesi ve BEP hazırlanmasında o daha fazla sorumlu. Ama tabii ki benim fikirlerimi de alıyor. Hani çalışılacak şeyleri alacağımızda hani bana da soruyor, hani şunu alalım bunu alalım ya da senin söylemek istediğin bir şey var mı

diye o tarz evrak kısmında genelde o şey yapıyor ama onun dışında yani sınıftaki çocuklar üzerindeki sorumluluklarımız aynı.

OÖ9, özel eğitim öğretmeni olan partnerinin hazırladığını ancak kendisinin de öğrenmek için onun yanında olduğunu ifade etmiştir. Bu görevlerin; senin ya da benim görevim şeklinde ayrılmadığını ve her iki tarafından da yapılması gerektiğine inandığına dair görüşünü şu sözleriyle belirtmiştir:

Özel eğitimci arkadaşım hazırlıyor ama hani bende onun yanında oluyorum. Hem bu işi öğrenmek adına hem de bu işin içinde olmak adına. Çünkü ben şeye inanmıyorum. Ya bu görev senin çocuklarla alakalı görevlerde bu görev senin, bu görev benim inanmıyorum da hepimiz ya ikimiz de işte asıl uyum orada başlıyor.

OÖ5, genelde partneriyle ortak olarak hazırladıklarını ve süreçte velilerinin de görüşlerini aldıklarını söylemiştir. “Genel partnerimle beraber hazırladık. Ortak olarak ortak hazırladık. Evet, iki adet hazırladık. BEP toplantılarımız velilerimizle yaptık ve velilerimizle de fikirlerini aldık.”

Okul öncesi öğretmenleri; sınıf yönetiminde genel olarak ortak hareket ettiklerini söylemiş bazı okul öncesi öğretmenleri aldıkları ve uyguladıkları kararları partnerlerine danıştıklarını ya da bu kararlardan partnerlerini haberdar ettiklerini aktarmışlardır. Bu konuda OÖ3 partneriyle konuşma taraftarı olduğunu ifade etmiştir.

Yani aynen bazen yani şey durumları oluyor yani birimizin verdiği tepkiyi diğeri vermiyor ya da öğrenciye birimiz hani bir yere oturduğumuzda acaba hani orada oturmasaydı da şu farklı bir şey yapsaydı daha mı iyi olurdu diye. Yani bunları gene birbirimiz için de söylüyoruz ama ben kendi adıma çok fazla mesela hani karışmak istemiyorum. Öğretmenin öğrenciye bir yaklaşımı olduysa hani öğrendiğim o an değil de yani mesela konuşulacaksa daha sonrasında hocam hani şöyle öğrencilere şu şekilde davranabiliriz, bu şekilde davranabiliriz diye.

OÖ4, sınıf yönetiminde ise sorunların çözüme inanmadığını, bu konuda eğitimler aldığını ancak hala sistemlerinin OSB (Otizm Spektrum Bozukluğu) sınıfını göz önünde bulundurarak öğrenci sayısının da öğretmen sayısına göre fazla olduğunu ifade etmiştir.

Sınıf yönetimi için çok böyle çözüme inanmıyorum. Açıkçası hala yani beş ay olacak. Artık hala zorlandığımız anlar oluyor, online eğitimler aldım. Otizm uygulayıcı eğitimlerini, konuşma bozukluğu eğitimi, hani bunları böyle sınıf yönetimine katmaya çalışarak hani kendimce kendimi geliştirmeye çalışarak bir şeyler yapmaya çalışıyorum diyebilirim ama otizm bizim bu dizilerde izlediğimiz o sevimli otizmden çok çok farklı. Bir böyle derya deniz

bir farklılık yani. Nasıl desem zor? Evet, sınıf yönetimi çok zor ve ben hani otizm sınıflarında dört öğrencinin bile iki öğretmene fazla olduğunu düşünüyorum.

OÖ6 sınıf yönetiminde karşılaştıkları sorunları ve ürettikleri çözümleri örnekler vererek şu şekilde aktarmıştır:

Yine aynı şekilde arkadaşım ile işte atıyorum problem bir davranış var sınıfta. Atıyorum merakla ilgili bir problem davranış. Biz işte arkadaşlarını durup dururken itiyordu. Bunu konuşuyoruz. Aramızda veya rehber öğretmenimizden destek alıyoruz. Kendimizin çözemeyeceği bir durumda işte bu davranışı nasıl en aza indirebiliriz veya son verebiliriz veya bu davranışı işte hani dikkatini dağıtmaya çalışıyoruz. Önce bunu önce görmezden gelme yöntemini diyeyim uyguluyoruz. Ondan sonra işte eğer bu da herhangi bir çaba vermiş, sonuç vermediyse. Şöyle yapıyoruz, işte sevdiği bir şeyden men etme bunu yapıyoruz.

Sınıflarında herhangi bir öğretmenin baskın, sınıfa tamamen hâkim olmaması gerektiğini belirten OÖ9, daha önceki tecrübelerinde okul öncesi öğretmeni olarak kendisinin yardımcı pozisyonunda görülmesine çok üzüldüğünü anlatmış ve her bir partnerin sınıf yönetiminde kendi uzmanlık alanları dahilinde çalışmalarını gerektiğine dair alıntısına yer vermiştir.

Yani bu anlamda sınıfın hâkimi partnerim ya da sınıfına hâkimi benim diye bir şey yok bizde. Ama ben hani daha önce çalıştığım ortaklarımız da özel eğitmen oldukları için işte sınıfın hakiminin onlar olduğuna işte bizim tabiri caizse onların yardımcısı olduğumuzu düşünmeleri beni mesleki anlamda hem çok kızdırıyor hem de çok üzümüştü. O yüzden böyle bir şey asla kabul etmiyorum. Burası okul öncesi kurumu. Yani ne yapılacağına ben karar veririm. Nasıl yapılır, nasıl o çocuğa o olayın vereceğini, özel eğitmen arkadaş yöntem ve tekniklerini. Anladım, tamam, yani BEP hazırlıyoruz atıyorum işte çocukla ilgili. Bunda tabii ki özel eğitmen arkadaşımızın katkısı daha büyük oluyor işte.

OÖ1 ise sınıf yönetiminde karşılaştıkları sorunları deneme yanılma yoluyla çözdüklerini, belli bir yöntem kullandıklarını söyleyemeyeceğini aktarmıştır:

Açıkçası deneme yanılma yoluyla oluyor. Yani birinci dönem gelen öğrencimiz bazen devamsızlık yaptığı çok uzun bir süre oluyor. Öğrenciyi hani bıraktığımız gibi geri teslim alamayabiliyoruz ya da işte tam dönem ortasında daha geçen hafta gelen bir kayıt olan öğrencimiz vardı. Hani tam böyle bir net şu yöntemi kullanıyoruz diyemeyeceğim hani ama öğrencinin durumuna göre o sınıfın o anki o günkü şeye göre mevcuduna ya da gelen öğrencilerimizin durumuna göre değişebiliyor. Yani bazen özel eğitim öğrencimizin hiç gözükmediği bir davranış problemi o gün meydana gelebiliyor. Bizlerde yöntem tekniklerini değiştirerek baş etmeye çalışıyoruz problemlerle.

Aile ile nasıl iletişim kurdukları, en sık hangi öğretmenle iletişime geçildiği konusunda özel eğitim anaokullarında çalışan okul öncesi öğretmenleri; veli ile görüşmelerini genelde WhatsApp üzerinden olduğunu, gerektiğinde veliyi aradıklarını ya da velilerin onları aradığını, velileri okula davet ettiklerini, genel veli toplantıları yaptıklarını ifade etmişlerdir. Tersine kaynaştırma sınıfında okul öncesi öğretmeni olarak çalışan OÖ1 kodlu öğretmen aile ile iletişim kuranın daha çok kendisi olduğunu çünkü partnerinin henüz ikinci dönemde göreve başladığını; “Daha çok ben öncelikle oluyorum hani, çünkü diğer öğretmenin ikinci dönem geldi. Hani ben birinci dönemin başından beri tanıdığım için ailelerimizi ama hani genelde görüştüğüm ve görüşmenin içeriği hakkında da diğer öğretmenimizin her zaman bilgisi oluyor.” Tersine kaynaştırma sınıfında oldukları için öğrencilerini okula getirdiklerini ve almaya geldiklerinde de yüz yüze görüşmeler gerçekleştiklerini, onun dışında da telefonla görüşerek iletişim kurduklarını ifade etmiştir.

Öğrencilerimiz hani giriş çıkışlarda her gün günde en az iki defa karşılaştığımız için yüz yüze oluyor. Diğer özel eğitim öğrencilerimizin velileriyle genelde telefonla görüşme sağlanıyor. Eğer konu çok daha hani teknolojide görüşülemeyecek konuya görüşme günü belirliyoruz. Evet, çıkışlarımız da hani gelip burada bireysel görüşmelerimizi yaptığımız oldu.

OÖ2; veli toplantılarını yaptıklarını, daha sonrasında ise WhatsApp üzerinden görüşerek bilgilendirme yapıldığını ve genelde telefonda konuşularak iletişim kurulduğunu aynı zamanda zaman zaman aile katılımları gerçekleştirdiklerini;

Zaten ilk veli toplantılarımızı yapıyoruz mutlaka. Ondan sonra herhangi bir bilgilendirme olduğunda ya WhatsApp kanalıyla ya da genel bilgilendirme olduğunda WhatsApp kanalıyla özel bir şey durumu olduğunda konuşarak şey yapıyoruz. Bir de veli görüşmesi yapıyoruz mutlaka bir kere. Yani bunun dışında bir şey. Veli görüşmesi çocukla ilgili okula davet edip yani onun dışında da telefonla iletişim kuruyoruz. Aile katılımlarımız oluyor. Veli gelip okulda etkinlik yapıyor çocuklarla.

OÖ2; her iki öğretmenin de eşit şekilde ailelerle iletişim kurduğunu ancak tersine kaynaştırma sınıfında çalıştığı dönemde kendisinin daha baskın olduğunu ve şu anda özel eğitim öğretmenin veli toplantısında daha çok iletişim kurduğunu ve herkesin branşıyla ilgili konulara daha hâkim olduğu için o konuda daha baskın olmalarının normal olduğunu anlatmıştır.

Ya aslında bir eşitlik var ama çocukların. Mesela veli toplantısında hani dikkat ettim? Ben buna ben diğer partnerin konuşmasını tercih ediyorum. Çünkü o daha hâkim özel eğitim

konusuna biz birlikte tersine kaynaştırma sınıfında da çalıştık. O zaman atıyorum ben daha çok konuşuyorum. Çünkü ben okul öncesine daha çok hakimim iletişim konusunda yani ya eşitiz aslında mesela veliler beni de arıyorlar, onu da arıyorlar. Bana hani ikimize de aynı mesafedeler hani. Çünkü biz onlarla çok güzel bir iletişim kurduk. Ama o çocukların bu gelişimlerinde aldıkları o kazanımlarda falan hani partnerim biraz daha hani ağırlıklı basıyor ya ben ona zaten bende öyle olmasını istiyorum. O konularla ilgili.

OÖ3 genelde WhatsApp üzerinden iletişim kurduklarını, bazen arayan velilerinin olduğunu ve yeni yeni ev ziyaretleri gerçekleştirmeye başladıklarını ifade etmiştir. “Genel olarak WhatsApp üzerinden iletişim kuruyoruz. Fakat velilerimizden hani arayanlar oluyor. Hani biraz pandemi döneminden dolayı çok fazla velilerle görüşme şansımız olmadı ama yavaş yavaş ev ziyaretleri de yaptık.” OÖ6 geçen yıldan beri aynı sınıfta olduğunu ve bu yüzden velilerin kendisiyle daha sık iletişim kurduğunu ve diğer öğretmenlerle benzer şekilde telefon kanalıyla, mesajlaşarak ya da arayarak iletişime geçtiğini;

Bana göre ben daha çok geçen yıldan beri tanıdığım için velilerimize ve onlar da beni tanıdıkları için genelde ve daha fazla hani bana benimle iletişim kuruyorlar. Veya mesajla daha çok hani şey yapıyorlar ya da önemli bir şey varsa arıyorlar. Bende aynı şekilde arıyorum. Çok önemli bir şey değilse hani işte atıyorum bir suluk gelecek ya da bir kıyafeti ya da bir yedek kıyafet istenecek mesaj atıyorum.

OÖ6; çocuğun gelişimiyle ilgili konularda veliyi aradığını, bireysel görüşmeler gerçekleştirdiğini ya da rehber öğretmenin veliyi davet ettiğini şu şekilde aktarmıştır:

Ama çocuğun gelişimiyle ilgili herhangi bir şey varsa onu arayarak konuşuyoruz. Konuşmaya çağırıyoruz veya hani bazen rehber öğretmenimiz de onları davet ediyor. Hani o şekilde bireysel görüşmeler yapıyor, onun haricinde sınıf içerisinde herhangi, mesela bireysel çalışmalar için ben video çekiyorum. Video çekip velileri atıyorum işte mesela dün ... öğrencimde konuşmayla ilgili çok iyi bir gelişme gözlemledim. Bunu hemen kartlarla bireysel çalışarak aileye videosunu attım.

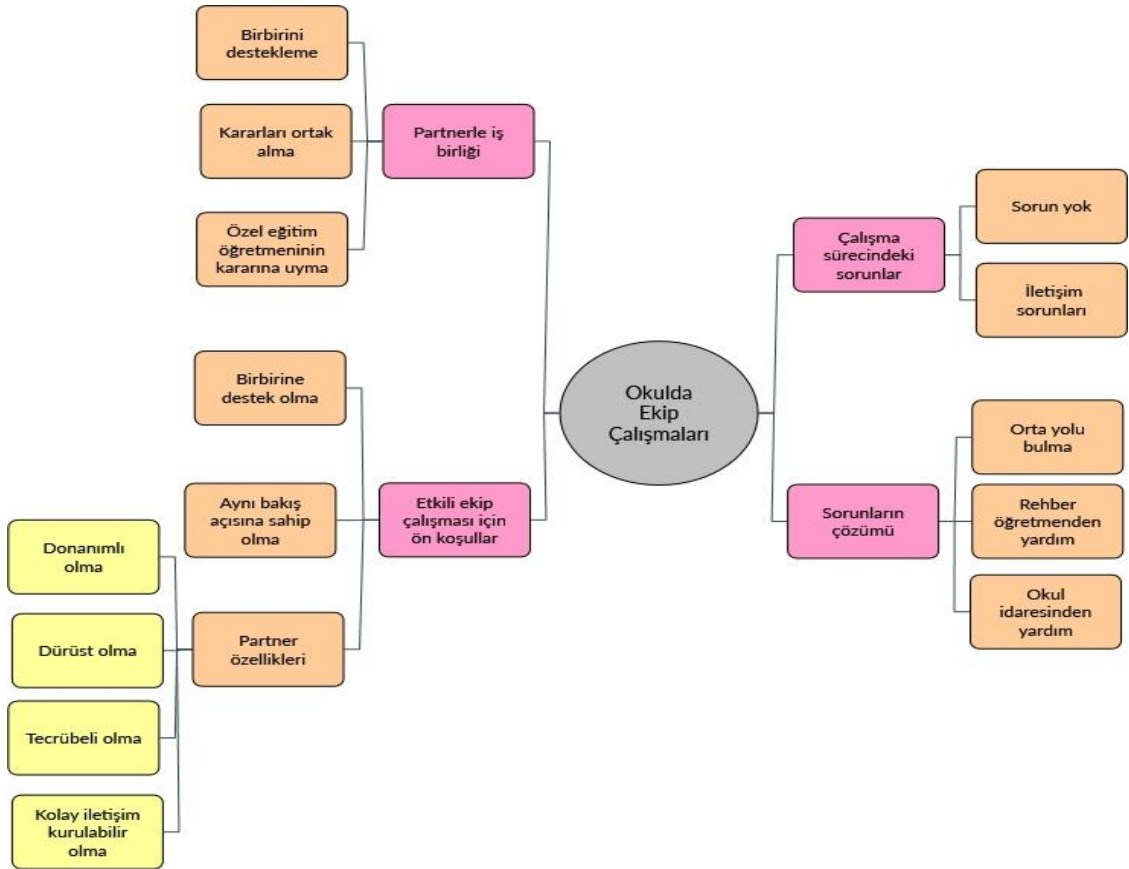
OÖ7 ise sınıfları için açılmış olan bir WhatsApp grubu olduğunu ve genel konuların bu grupta konuşulduğunu, fotoğraf ve videolarla bilgilendirme yapıldığını ve özel bir konu olduğunda bireysel olarak görüştüğünü benzerini partnerinin de gerçekleştirdiğini aktarmıştır.

Bizim sınıfta bir grubumuz var genelde hani özel bir durum değilse oradan bilgilendirme yapıyoruz. Velilere hani yaptığımız çalışmalar hakkında kısa videolar olabiliyor, fotoğrafları olabiliyor, onları atabiliyoruz. Evde uygulayabilecekleri küçük şeyler olabiliyor, onları

paylaşıyoruz, onlardan dönenler oluyor, onun haricinde özel bilgileri de hani genelde ben iletişim kurmaya çalışıyorum ama yani onda da bir sınırlama yok, arkadaşım da yapıyor yani. Tam şey değil, yani dengeli gibi dengeli aynen yani bazen bana ulaşamayabilir öyle yani o. Kopukluk olmasın diye nasıl rahat ediyorsa onun için şey yapıyorum, anladım, her ikimize de ulaşabilir.

3.2.2. Okulda ekip çalışmaları

Okul öncesi öğretmenlerine özel eğitim anaokulunda yaptıkları okul içinde ya da okul dışında yürüttükleri iş birliği ve ekip çalışmalarına yönelik deneyimleri sorulduğunda, öğretmenler Tablo 3.2.'de görüldüğü üzere partnerle iş birliği, çalışma sürecindeki sorunlar, sorunların çözümü ve etkili ekip çalışması için önkoşullar alt temalarına ulaşılmıştır. Okulda ekip çalışmaları alt temasını oluşturan kodlar Şekil 3.8.'de yer almaktadır.

Şekil 3.8. Okul öncesi öğretmenlerinin okulda ekip çalışmaları temasına ilişkin kodlar

3.1.2.1. Partnerle iş birliği

OÖ1; partneriyle birbirlerine saygı duyduklarını ve partnerlerin her konuda genelde birbirlerini idare ettiklerini ancak tersine kaynaştırma sınıfında kendisinin daha ön planda olduğunu fakat özel eğitim sınıflarında özel eğitim öğretmenin daha ön planda olduğunu ve bu şekilde olması gerektiğini şu şekilde aktarmıştır:

Okul içerisinde de aynı şekilde evrak hazırlama olsun ya da bir öğrencinin problem davranışıyla baş etmede hani ben, şunları denedim hocam, hani artık başka bir şey varsa şeklinde hani oluyor dediğim gibi ben çünkü benim daha dört yıllık, burada okulda tecrübem var. Onun öncesinde hiçbir kaynaştırma öğrencim dahi yoktu. O yüzden ilk geldiğim sene özellikle çok böyle herkesten bilgi paylaşmaya çalıştım. Yine aynı tersine kaynaştırma sınıfındaydım. Yani çoğunluk benim okul öncesi planlamasıyla gidiyordu. Diğer öğretmenimiz özel eğitime idare ediyordu ama hani birbirinden kopuk şeyler değil bunlar tabi ki hep birbirimizle etkileşim halindeydik. Ama mesela otizm sınıfında da iki sene çalıştım. Orada birazcık daha özel eğitim öğretmenimiz daha öncelikli, ben birazcık daha geri plandaydım. Öyle de olması gerektiğini düşünüyorum.

OÖ2 de partneriyle mükemmel bir uyum içinde olduklarını ve her konuda iş birliği içinde çalıştıklarını ifade etmiştir:

Hani benim mesela açığımı ya benim yetişemediğim durumlarda diyeyim açığımı demeyeyim, o yetiyor. Onun yetişemediği durumlarda ben yetiyorum. O bir şey söylediğinde şunu yapalım, bunu yapalım dediğinde ben hayır demiyorum, hemen yapalım ben bir şey dediğinde o aynı şekilde. ...Hani kimse kimsenin üstüne ekstradan iş yükü yüklemiyor. Kimse kimseyi suistimal etmiyor, iyi niyetini kullanmıyor. Böyle olunca da aramızda bu konularda hiçbir sıkıntı çıkmıyor.

OÖ5; kararları alırken partneriyle planladığını, birbirlerine saygı duyduklarını ifade etmiş ve çok uyumlu çalışan partnerler olduğunu söylemiştir. “Tabii ki biz tamamen çok uyum içerisinde çalışan iki arkadaşız, sınıfta her şeyi ortak karar alıp uyguluyoruz. Birbirimizin aldığı kararlara da itiraz etmiyor, yorum bile yapmıyoruz. Bu konuda da birbirimizin aldığı kararlara saygılıyız hocam.”

3.2.2.2. Çalışma sürecindeki sorunlar

Çalışma sürecindeki sorunlardan bahsederken öğretmenlerden OÖ4 sorun yaşamadıklarını aktarmıştır. “Çok bariz sorun yaşamadık şimdiye kadar. Hani o yüzden buna şöyle yaptık, böyle yaptık diyemeyeceğim. Hani ciddi anlamda uyum içerisinde

olduğumuz için o sorunu sorun olmadan halloluyor.” OÖ7 de OÖ4 ile benzer şekilde anlatmıştır.

Şu an için herhangi bir senin başından beri sağ olsun. Partnerim de her konuda destekledi beni ya veya onun görüşleri farklı oluyor. Farklı konularda o konuda da ben onu destekleyen olabiliyorum. Herhangi bir problem yaşamadık. Gayet uyumlu bir şekilde çalıştığımızı düşünüyorum.

3.2.2.3. Sorunların çözümü

OÖ6; sınıfında ifade edici dil problemi yaşayan bir öğrencilerinin olduğunu ve bununla ilgili veliyle yaşadıkları sorunu ve nasıl çözüldüğüyle ilgili verdiği örnek aşağıda sıralanmıştır.

Şimdi konuşamayan bir öğrencimiz var ve ailesi de bunun üzerine çok fazla duruyor ve konuşmasını istiyor. Bu geçen yıldan beri devam eden bir problem. Bizim sınıfımızda da çok konuşan öğrenci olmadığı için başka diğer sınıfta konuşan bir öğrenci var, ısrarla o sınıfa göndermemizi istedi biz de yani sürekli bu şekilde veliye anlatmaya çalışıyorum. Telefonla işte irtibat kurarak işte bu sınıfın en uygun sınıf onun yaşına ve gelişim düzeyine bu sınıfın en uygun sınıf olduğunu, diğer sınıfa giderse evet konuşmasının ilerleyebileceğini ama diğer gelişim alanlarının gerileyebileceğini çünkü. Çok sosyal bir çocuk değil yani hemen kaynaşmıyor. Bu yönden anlatmaya çalıştık. Sonra işte hani çabalarım sonuç vermedi. Sonra baba geldi, babayla konuştuk işte. Müdürümüz, müdür, yardımcımız sürekli hep beraber konuştuk. Rehber öğretmenimiz sonra bireysel görüşmelerde konuşarak şu anda hani ikna ettik gibi.

OÖ8 de velilerle yaşadıkları sorunlardan ve başvurdukları çözüm yollarından örnek vermiş, onlarında rehber öğretmen ve idareden danışmanlık istediklerini şu sözleriyle belirtmiştir:

... mesela veli küçük yaş grubu olduğu için biraz daha kabullenme. Süreçte sürecinde neler şeyde hani daha iyi olmasını istiyorlar. Tabii ki bazen bizden istediği cevabı duyamayabiliyor, çocuğu şey yapamıyor biliyor. Evet ya bu konuda mesela okul yönetimi olsun, rehberlik öğretmenimiz olsun bu tür durumlarda destek alabiliyoruz onlardan da dışarıdan bu şekilde ulaşabiliyoruz.

OÖ9 ise; sorunlarla genelde konuşarak orta bir yol bulduklarını aktarmıştır.

Yani öncelik yol tabi konuşmak ama konuşmak hani partnerini anlamadığım zaman aynı sınıfta çalışmaya devam edeceğim için bazen tercih edilmeyen bir yöntem yol olabiliyor. Evet aslında doğrusu onu yapmak. Çünkü bir yerden sonra patlıyor. Yani benim yaptığım bir

hata mesela idareye gidip partnerimin haberi olmadan ben partnerimle bulunduğu sorunları yaşıyorum demek umudu sonrasında hani onları da zor durumda bırakmış oluyorum aslında. Sonrasında bu olay patladıktan sonra iş yerinde etik olmayan davranışları da yapmış oluyorsunuz. Dedikodu gibi arkasından konuşma gibi.

3.2.2.4. Etkili ekip çalışmasının ön koşulları

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinden, etkili ekip çalışmasına yönelik çeşitli düşünceler dile getirmişlerdir. OÖ2 bu konudaki deneyimlerini aktarmış ve özel eğitim ana okulunda göreve başlamadan önce özel eğitim alanıyla ilgili neler yapabildiğini aktarmıştır.

Özel eğitime yönelik biraz seminer ders kesiminde verilmesi lazım. Ben mesela bununla ilgili deneyimimi anlattım. Özel eğitimle ilgili sonuçta hani bilgim yok, alıyoruz üniversitede. Evet, üniversitede aldığımız hiçbir dersim uygulamaya geçmede bir etkisi olmuyor. ... Öğretmenliğinin ilk yıllarında ikinci senesi olabilir. Bir tane kaynaştırma öğrencisi geldi ama çok ağırdı. Yani ben mesela ne yapacağımı bilemiyordum. Onla hani geliyordu, gidiyordu, diğer çocuklarla aynı şeyleri yapıyordu falan böyle bayağı da ağır bir çocuğu yani şimdi mesela geriye dönüp bakıyorum ne yaptım diyorum. Ben o çocukla diyorum, diğer çocukların arasında normal geldi gitti. Hani özel mesela hiçbir şey yapmadım o çocuğa. Ama şimdi normal okul öncesine döndüğümde öyle bir çocukla karşılaşsam. Çocuğun bir kaba değerlendirmesini alırım. Bir BEP'ini çıkarırım.

Aynı zamanda OÖ2 okul öncesi öğretmenlerinin bu konuda çok eksik olduklarını, özel eğitim anaokulu dışında çalışsalar da kaynaştırma öğrencilerinin olabildiğini ve bu konuda yetersiz kaldıklarını ve bu yüzden özel eğitime yönelik uygulamalı dersler almanın önemli olacağını düşündüğünü eklemiştir.

O yüzden yani okul öncesi öğretmenleri bu konuda çok eksik. Kaynaştırma öğrencilerine veriyorlar sınıflara ama bununla ilgili bir eğitim o alınmıyor. Yani hatta stajda bile hep şöyle düşünüyorum, mesela şu anda özel eğitim anaokulları yaygınlaşıyor. Mesela okul öncesi şu an bizi üniversiteden okul öncesinden stajyer gelmiyor. Bence bir dönem stajlarını kesinlikle böyle bir okulda yapmaları lazım.

OÖ7'ye göre en idealinin birbirine destek olmak olduğunu ve birbirine destek olması gerekenlerin sadece öğretmenler olmadığını, diğer paydaşların da desteğine ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir.

En ideali şimdi şeyde özel eğitim çok farklı bir alan kendi alanım açısından diyorum. Hani ben de bu konuda bazen yetersiz alabiliyorum o konuda hani birbirimizin desteğine çok fazla

ihtiyacımız oluyor genelde. Yani bazı şeyleri mesela paylaşmak çok önemli. İdareci olarak da şey olarak da öğretmen arkadaşlarla da.

OÖ9 ise aynı bakış açılarına sahip olmanın iş birliği yapma konusunda çok önemli olduğunu aktarmıştır.

Yani bence insan olarak. İyi anlaşmak ayrı, bazı şeyleri aynı noktadan bakmak çok önemli. Çünkü burada hani biz paylaşıyorsunuz. Ama günün altı saatini beraber geçiyorsunuz. O yüzden çocukla ilgili bir olay olduğunda bile aileye tepkiniz, dünya görüşünüz farklıysa eğer. Aileye tutumunuz, tepkiniz olaylara verdiğiniz tepki farklı olabiliyor işte. Ayrılıklar da bu noktada başlayabiliyor ya da ego savaşının olmaması en büyük.

OÖ1; partnerinin sahip olması gereken özelliklerin en başta donanımlı olmasının gerektiğini ve çalışma ortamına gelmeden önce gözlem yapma fırsatı verilmesinin iyi olacağını söylemiştir.

En başta donanımlı gelmesi gerekiyor yani gelen kişinin. Nasıl bir ortamda çalışacağı bilgisinin olması gerekiyor. Yani buraya görevlendirme de ücretli gelen arkadaşların hani buraya geldiklerinde çok büyük sürprizlerle karşılaştıklarını görüyorum herhalde. Yani gelen birçok ücretlilerde özellikle sıkıntı olabiliyor. ...Hani en azından bir bilgi sahibi olmaları gerekiyor, neyle karşılaşacaklarını dair. Donanım anlamında da yani aynı şekilde bir hizmet içi eğitim olabilir. Evet ya belki göreve başlamadan önce bir belki bir ay bir gözlem süreci olabilir. Hani nasıl bir okul, neyle karşılaşacağım? Tarzında belki bir gözlem olabilir.

OÖ3; bütün ilişkilerde olduğu gibi aynı sınıfta birlikte çalışılan öğretmenin arkadaşın dürüst olması gerektiğini, orta bir yol bulunarak sorunları halledilebilmesi gerektiğini ve öğrencilere yansıtılmaması gerektiğini ve aynı zamanda partnerin deneyimli olması gerektiğini aktarmıştır.

Yani bence bir ilk başta hani bu bütün ilişkilerde benim gördüğüm hani ya da istediğim birbirine karşı dürüst olmalı ki partner hani çünkü okul içerisinde farklı şeyler oluyor. Bunları birbirine hani dürüst bir şekilde söyleyebilmesi ya da bir sorun olduğunda dediğim gibi bu sorunların daha fazla büyüüp öğrencilere yansımaması için birbiriyle bunları paylaşması gerektiğine inanıyorum. ...Yani bu çocukların özelliklerinin de farkında olup yaşının farkında olup bu şekilde seviyelerine inmelerini isterim ve bir de tabii işte çok fazla hâkim olmadığınız için özel eğitim alanında hani yetki gereken evraklar olsun ya da öğrencilerin davranışlarının sonuçlarını, yani biraz daha hani bana bir şeyler katacak daha çok deneyimli bilgili biri olmasını isterim.

OÖ4 de OÖ3 gibi partnerinin deneyimli ve mesleğinde senelerce çalışması gerektiğini ifade etmiştir.

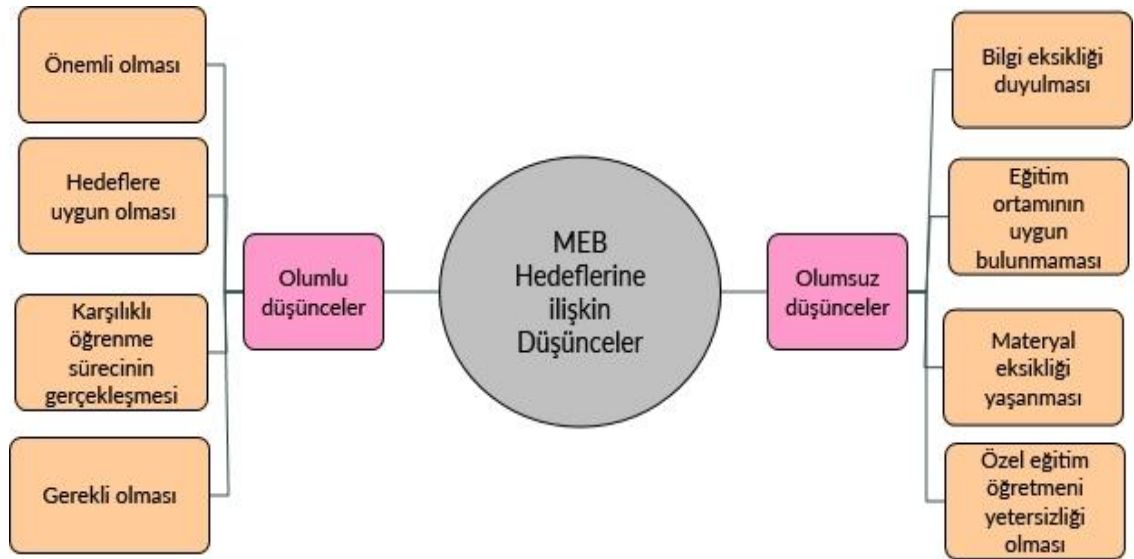
Partnerimin özellikle tabii ki bir özel eğitim öğretmeni, işinde uzman hatta ya mümkünse uzun seneler çalışmış ve her türlü özel eğitim öğrencisini görmüş geçirmiş bir partner olmasını isterdim. Evet, hani iş birliğinde sıkıntı yaşamıyoruz. Hani aramızda çok iyi ama arkadaşımın yetersizliği üzerine benim bilgisizliğimiz eklenince bizim çok hani sınıfta böyle çaresiz kaldığımız durumlar oluyor.

OÖ8; partnerinin gelişime açık, kolay iletişim sağlanan ve karşısındaki kişinin de gelişimini sağlamaya yönelik katkı sağlayabilecek biri olması gerektiğini anlatmıştır.

Şey, klasik cevap, farklı gelişime açık olması gerekiyor. Bence konuşulabilir olması gerekiyor. Burada tabii şey de var. Biraz önce de söyledim hep aynı şeyi söyleyeceğim psikolojiyi. Hani böyle insan davranışı bence kişiyle alakalı aslında özel eğitim ya da anasınıfı ya da bu ortamla alakalı değil her şey de öyledir. Normalde bana birisi bir şey söylediğinde ben bunu kişiselleştirin olsam bir adım öteye yani gelişme anlamında geçemem ama bana bunu söylüyor. Evet burada benim hatam var mı falan diye düşünürsem. Daha güzel bir şekilde ilerler ve gelişeceğini düşünüyorum. Dönüşeceğini düşünüyorum.

3.2.3. MEB hedeflerine ilişkin düşünceler

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinden, MEB hedeflerine ilişkin MEB hedeflerine ilişkin çeşitli düşüncelerini dile getirmişlerdir. Okulöncesi öğretmenlerin düşüncelerine yönelik alt tema ve kodlar Şekil 3.9.'da yer almaktadır.

Şekil 3.9. Okul öncesi öğretmenlerinin MEB hedeflerine yönelik düşünceler temasına ilişkin kodlar

Okul öncesi öğretmenlerine; “Özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışmayla ilgili MEB’in hedeflerini dikkate aldığınızda, deneyimlediğiniz sürecin belirlenen amaçlara hizmet edip etmemesi konusunda neler düşünüyorsunuz?” sorusu sorulduğunda görüşler doğrultusunda öğretmenlerin olumlu ve olumsuz düşünceler şeklinde iki alt tema ortaya çıkmıştır. Araştırmaya gönüllü olan dokuz öğretmenden altı tanesinin partnerinin uzmanlık alanları özel eğitim değildir ve görevlendirmeli olarak çalışmaktadır.

3.2.3.1. Olumlu düşünceler

OÖ1; hedeflerin amaca hizmet ettiğini ve öğretmenlere katkı sağladığını söylemiştir:

Yani bence amaca hizmet ediyor açıkçası hem özel eğitim öğretmenine katkı sağlaması açısından hem okul öncesi öğretmenine katkı sağlaması açısından zaten gerekli. Ama bazen iki öğretmenin de yetersiz olduğunu da gözlemliyoruz. Yok yani hani önceden diyordum ki öğretmen yani bayağı şey yaparken yeterli olur diye görüyordum ama işin içine girince o iki öğretmenin bile yetersiz olduğunu görebiliyorum yani.

OÖ2 de OÖ1 ile benzer şekilde amaçlarına ulaştığını düşündüğünü söylemiş ve iki farklı branşın birbirlerini tamamladıklarını, bu sayede her iki öğretmenin de birbirini geliştirme şansına da sahip olduklarını ifade etmiştir:

Zaten özel eğitim anaokullarında ya bu şekilde olmasaydı nasıl olacaktı? Sadece okul öncesi ya da özel eğitim öğretmeni olabilir mi? Öyle olsaydı eğer şimdi okul öncesi öğretmeni girip direk okul öncesi mantığıyla çalışacak çocuklarla özel eğitim öğretmenine o yaş grubuyla daha önce deneyimi yok ve direk özel eğitim mantığıyla çalışacak. Milli Eğitim buradaki amacı hani iki öğretmen birbirine evet, iki farklı branş kesinlikle iki öğretmen birbirini tamamladı. Okul öncesi öğretmeni kendine özel eğitim alanında geliştirdi. Özel eğitim öğretmeni de kendini okul öncesi alanında geliştirdi.

OÖ8 ve OÖ9 da okula ilk geldiklerinde oldukça deneyimsiz ve bilgisiz olduklarını ve OÖ1 ve OÖ2’nin de ifade ettiği gibi özel eğitim öğretmeniyle birlikte çalışmalarının sınıf içerisinde destek sağladığını anlatmışlardır. OÖ9 bu durumu avantaj olarak nitelendirmiştir:

Dediğim gibi hani ben bu sene her şeyle tanıştım, çok uzağındayım hiç bilmiyordum böyle bir şey de olduğunu özel eğitim anaokulu olduğunu duyunca hani açıkçası nasıl olur diye düşünürken kendimi burada buldum. İki tane öğretmen olması özel eğitim öğretmenin veya

sınıf öğretmenine aynı sınıfta olması bence büyük bir avantaj olduğunu düşünüyorum. Gerçekten her çocuğumuz özel ayrı ilgiye muhtaç ve anaokulu çocuğu bir taraftan da özel eğitim çocuğu yani hani atıyorum sınıfta sadece anasınıfı öğretmeni olsa o çocuğa hiçbir şekilde bir verimliliği olmayacak davranış anlamında bence ya da sadece özel eğitim olsa bu sefer çocuğun seviyesine inemeyebilir diye düşünüyorum. İki tane öğretmen olduğunda birbirine destek oluyor.

OÖ6; doğru bir karar olduğunu ifade etmiş ve nedenini açıklamıştır. “Doğru bir karar olduğunu düşünüyorum. Çünkü bu yaş çocuklarının sadece özel eğitim değil aynı zamanda. Okul öncesi kritik dönem var. O kritik dönemden de geçtikleri için bir okul öncesi desteğinin de ihtiyaç olduğunu düşünüyorum.” OÖ7 de programın kapsamlı ve yeterli olduğunu, yeterli bulduğunu söylerken “Yani kapsamlı bir program hazırlamışlar diye düşünüyorum. Şey olarak Millî Eğitim Bakanlığı'nın çalışmaları. Programa baktığımızda genelde hani kazanımları ona göre seçiyoruz. Yani yeterli bence çok şeyi yok.”

OÖ3; önemli olduğunu bazen iki özel eğitim öğretmenin mantıklı olduğunu düşündüğünü ancak kaynaşma için okul öncesi öğretmenin gerekli olduğunu ve okul öncesi öğretmenlerinin alanla fazla bir bilgisi olmamasından kaynaklı özel eğitim öğretmenine de ihtiyaç duyulduğunu anlatmıştır.

Önemli ya iki türlü zorlukları oluyor. Yani bir an bir düşündüğümüzde hani iki partnerin de özel eğitim öğretmeni olması mantıklı geliyor bazen. Yani farklı durumlarda ikisi de ilerliyor. Yani milli eğitimin bunu da amaçladığı şeyler kaynaşma amacından ya da yani öğrencilere faydalı olmak için bir okul öncesi öğretmeni istiyor. Yani bu şekilde ilerlemesi de mantıklı. Çünkü diğer türlü özel eğitim öğretmenlerinin okul öncesine dair çok fazla bir fikri olmuyor.

3.2.3.2. Olumsuz düşünceler

OÖ4 ve OÖ5 okullarında özel eğitim öğretmeni olmaması sebebiyle MEB hedeflerinin amaca hizmet etmediğini belirtmişlerdir. OÖ4 bu konuda kendi okulunun yapı itibarıyla uygun olmadığını materyal eksikleri olduğunu söylemiştir:

Özel eğitim anaokullarının çok fazla amacına hizmet etmediğini düşünmüyorum açıkçası. Şöyle ki, bizim okulumuz bunu hep de arkadaşıyla konuşuyoruz. Bir özel eğitim anaokulu içerisinde ne yazık ki materyal olarak bizi destekleyecek çocukları destekleyecek öğretmenin işini kolaylaştıracak, neredeyse hiç materyalimiz yok. Oyun salonundan tutun, parkımıza

okul içi düzenimiz mesela asansörün çalışmıyor ve özel eğitim anaokulu iken parmaklıklarını henüz yeni yaptırдық.

OÖ4 kendi başlarına bırakıldıkları, eğitim öğretim süreçlerini yerine getirirken oldukça zorlandıklarını ve kendisinin aldığı hızlandırılmış eğitimin çok fazla faydalı olmadığını da eklemiş aynı zamanda okul öncesi öğretmeni olarak özel eğitim alanında yeterli bilgisinin olmadığını ve partnerinin uzmanlık alanın özel eğitim olmadığını şu şekilde anlatmıştır.

Yani özel eğitim öğretmenine okul öncesi öğretmeni özel eğitim anaokulu sınıfında işi çok zor. Çünkü tamamen hani iş bize bırakılmış durumda. Nasıl anlatabilirim bunu size yani zorlanıyoruz. Çünkü ben çok kapsamlı bir eğitim almadım. Dediğim gibi hızlandırılmış bir eğitimle bir haftalık eğitimle işe bir anda başladım. Yanımdaki partnerim sosyal bilgiler öğretmenliği mezunu ve sadece bu işin sertifikasını alıp bu okula gelmiş durumda.

OÖ4 son olarak bu konuyla ilgili okullarında rapor hazırladıklarını ancak kabul edilmediğini de eklemiştir.

Biz okulumuza bir rapor hazırlayıp işte buraya özel eğitim anaokulunu özel eğitim öğretmenleri gelmediğini anlatan bir rapor hazırladık ve bu raporu ne akla hizmet onaylamadılar bilmiyorum. Burayı bir zorunlu hizmete çevirip özel eğitim öğretmenlerini çekmek istedik ve raporumuz iptal edildi, kabul edilmedi gayet kendimizi de çok iyi açıkladığımız bir rapordur bu, bunları lütfen dikkatlice yazın isterim ki zorlanıyoruz.

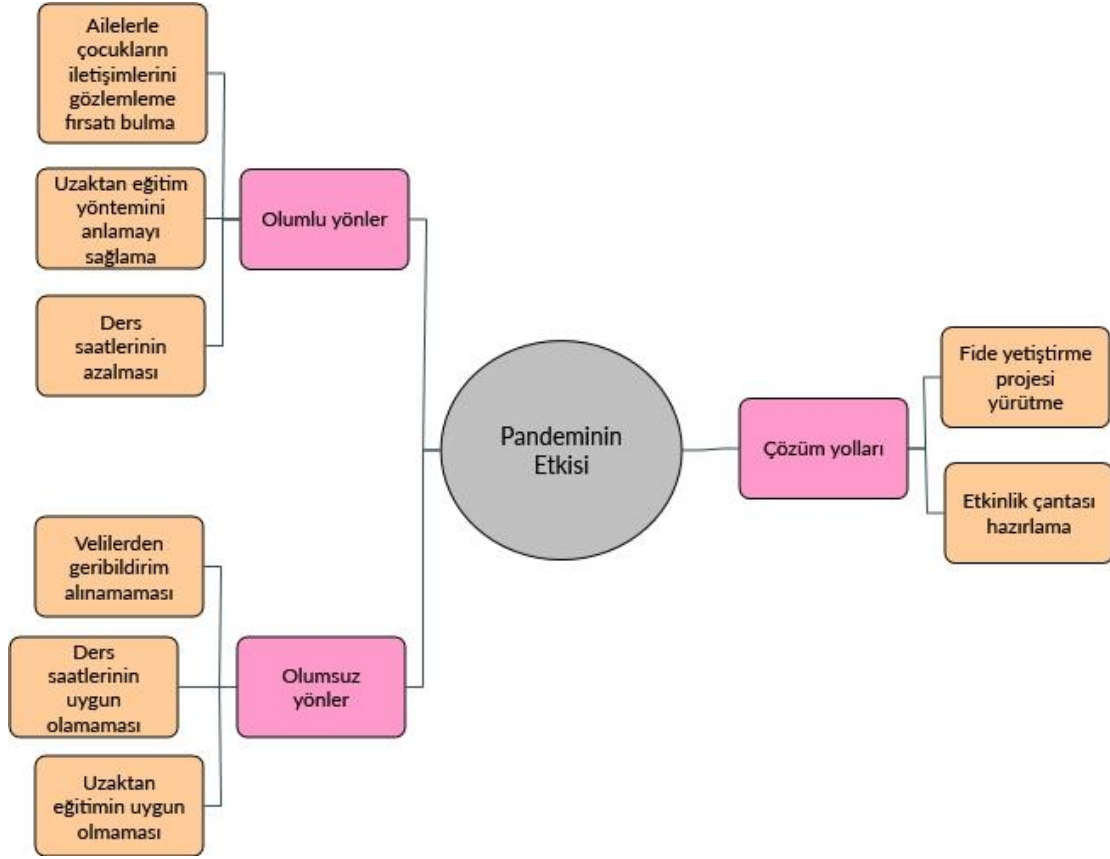
OÖ5' te OÖ4 ile benzer şekilde partnerinin özel eğitim öğretmeni olmadığını, okullarında özel eğitim öğretmeni olmadığını ve zorlandıklarını anlatmıştır:

Bizim okulumuzda partnerler özel eğitim öğretmeni değil, özel eğitim sertifikasına bilgisine sahip arkadaşlarımız ama öncelikle özel eğitim okullarında özel eğitim öğretmenin eksikliği bence çok büyük dezavantaj. Evet biz okul öncesi kısmında yönetebiliyoruz ama özel eğitim kısmında mutlaka çok fazla öğreneceğimiz ve eksikliğimiz var. Dolayısıyla bu bir okul öncesi kadrosunu dolu durmaktansa öncelikle özel eğitim kadrosunu doldurmaya yönelik çalışmalar daha verimli olur.

3.2.4. Pandeminin etkisi

Okul öncesi öğretmenleri pandemi sürecinin etkilerine yönelik düşüncelerini çeşitli ifadelerle dile getirmiştir. Bu bölümde pandemi döneminde görev yapmayan öğretmenler soruları cevaplamamışlardır. Pandemi döneminde görev almadıklarını ileten; OÖ4, OÖ5, OÖ8 ve OÖ9 bu bölümde herhangi bir düşünce ifade etmemişlerdir ve bu yüzden beş

öğretmenin görüşlerine yer verilmiştir. Öğretmenlerin Pandeminin etkilerine yönelik etkilerine ilişkin genel durum Şekil 3.10.'da yer almaktadır.

Şekil 3.10. Okul öncesi öğretmenlerinin pandeminin etkisi temasına ilişkin kodlar

3.2.4.1. Olumlu yönler

OÖ6 aynı zamanda bu sürecin çok fazla olumsuz yanının bulunduğunu ifade ederken olumlu yanlarının da olduğunu ve en olumlu kısmının ailelerle çocukların iletişimlerinin nasıl gerçekleştirdikleri hakkında geniş bir bilgi sahibi olmalarını sağladığını söylemiştir.

Evet bir sürü olumsuz yan var ama benim için olumlu kısmı. O anda veliler de katıldığı için velilerin de çocuklarına karşı iletişimi nasıl? Ev durumlarını da gözleme şansımız oldu. Biliyorsunuz çocuklarımızın süresi dikkat süresi çok kısa olduğu için biz bir bakıyorduk. Süremiz dolmuş yani velilerimizden ne çabuk bitti gibi böyle hani daha da uzatalım gibi böyle talepler istekler oluyordu. Bu benim için çok güzel. Yani çocukları velilerle hani gözleme şansımız yoktu. Ev ziyaretleri yapma şansımız yoktu bununla.

OÖ7 ise bu sürecin en olumlu yanının uzaktan eğitimin nasıl bir şey olduğunu anlamalarını sağladığını ifade etmiştir.

Yani deneyen arkadaşlar da vardır da uzaktan eğitim sistemi denemiştik, onu görmüş olduk. Yani onu test etmiş olduk. Bu bize artık kazandırdı diye düşünüyorum. Böylelikle dijital ortamda olsun şey olsun ya video konferanslar olsun. Bu tür şeylerin olumlu etki yaptığı düşünüyorum.

OÖ1, süreçte ders saatlerinin azalması ve yemek saatinde çocukların evlerine gitmeleri sayesinde eğitimin daha verimli olduğunu düşündüğünü söylemiştir. “Yüz yüze eğitime geçtiğimizde avantajı şey oldu üç saat yapıyorduk bence üç saat evet yani o öğrenciler için de bizim için de çok iyi oldu yani.” OÖ2 de aynı OÖ1 gibi uzaktan eğitim sürecinde zorlandıklarını, ailelerle, iletişim halinde olduklarını ve pandeminin en olumlu yanının ders saatlerinin kısalması olduğunu ifade etmiştir. “Bizim eğitim öğretim saatleri dört saat oldu, yemek olmuyordu, birde çıkış oluyordu galiba on ikideydi. Okul saatleri kaynaşmaları için tabi ki yetersiz bir saat ama özel eğitim çocukları için çok ideal olmuştu.”

3.2.4.2. Olumsuz yönler

Öğretmenler pandemi döneminde uzaktan eğitim konusunda özellikle zorlandıklarını, iletişimin kopmaması ve öğrencilerin ekran başında oturamamaları gibi sıkıntılar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. OÖ1, uzaktan eğitimin planlanmasının kolay ancak uygulamasının hiç kolay olmadığını dile getirmiştir.

Bu süreçte uzaktan eğitime geçildiği süreçte özel eğitim OSB sınıfındaydım ben o sene yani uzaktan eğitimde çok zorluk yaşadık. Yani uzaktan bir şeyler planladık. Planlama doğrultusunda bir sıkıntımız yoktu ama uygulamaya geldiğimizde hani öğrendiğimiz ekran başında tutmak gibi en büyük sıkıntımız oydu. Yani çok boşlukları oldu, eksikliklerimiz oldu.

OÖ2 de aynı OÖ1 gibi uzaktan eğitim sürecinde zorlandıklarını, ailelerle, iletişim halinde olduklarını dile getirmiştir:

Özel eğitim çocukları böyle bir şey mümkün değil ama. Şey yaptık ya hani, biz o zaman tersine kaynaştırma sınıfındaydık. Yani gene partnerini sürekli iş birliği içerisindeydik. Hani normal gelişim gösteren çocuklara işte planın işte kaynaştırma çocuklarına işte uyarlayıp yani böyle iletişim halinde olduk.

OÖ2; aynı zamanda velilerden nadiren geri dönüt aldıklarını bunun da çoğunun ilgili ailelerden geldiğini, ailelerin ve çocukların üzerinde bıkkınlık oluşturduğunu ve eğitimin aksamasının çocuklar için büyük bir kayıp oluşturduğunu eklemiştir.

Hani uzaktan eğitimde hani özellikle mesela otizmli sınıftaki arkadaşlarının çoğu uzaktan eğitim doğru düzgün yapamadılar. Çünkü zaten göz teması kuramayan çocuk da sen kamera karşısında eğitim bekliyorsun. Ya o konularda sıkıntı çıktı. ...Hani mesela biz yapılan etkinliklerden geri dönüp çok fazla alamıyorduk. Çok nadirdir. Çok böyle çocuğunun üstüne düşen eğitimi önemseyen ailelerden geliyordu. Onlardan bile belli bir yerden sonra artık bıkkınlık oluştu, onları geçiyorum. Normal gelişim gösteren öğrencilerin de bile artık bir yerden sonra bıkkınlık oluştu. Çünkü anne baba, hani zaten iş yükü onların evde üstlerinde bir de ekstra çocukların bir şeylerle uğraşıyorlar. ...Bence pandemi zamanı evde kalmamalıydı diyorum. Bence tek tek de olsa okula gelmeliydi. Onlar için çok büyük kayıp oldu yani.

OÖ3; de diğer iki öğretmen gibi uzaktan eğitim süreci yürüttüklerini ancak bir verim alamadıklarını ve bunun veliler üzerinde yük oluşturduğunu ifade etmiştir.

Dediğimiz gibi hani milli eğitiminde istediği biraz pandemi de uzaktan eğitimle devam etti. Yani bunu farklı kanallarla denedik. Zoomdan, whatsapp'tan. Fakat yani bunu bütün öğretmenlerin de gördüğüm şekilde hani uzaktan özel eğitim öğrencileriyle. Çok bir herhangi bir verim alınmadı. Çünkü öğrenciler ekran karşısında durmak istemiyorlar. Yani sınıfta zaten hani masaya oturmakta güçlük çeken çocuk ekran karşısında oturmaya çalıştık. Yani partnerlerimizi sürekli konuşarak telefonla arayarak nasıl uzaktan eğitimde daha faydalı olabiliriz, bunları görüştük. Yani genel olarak biraz da hani velilere yük velilere daha çok bindi mecburen onlardan yaptırmasını istediğimiz şeyler oldu. Pandemi sürecini bu şekilde geçirdik. Çok fazla verim alamadık.

OÖ6 da özellikle ders saatlerinin bazen uymaması konusunda sorun yaşadıklarını, öğrencilerinin ya da ailelerinin rutinlerine uymadığını da aktarmıştır.

Bazen saatler uymaya biliyordu. Çocuklarımız işte genelde her gün aynı saatte yapmaya çalışıyorduk ama atıyorum. Öğrencimizin bir tanesi işleyen bir tasarımdan geliyor yoruluyor, uykusu geliyor uyuyordu. Gruptan yazışarak hani veli grubumuzdan yazışarak herkes için en uygun saati belirleyerek. Herkesin katılımını sağlamaya çalışarak yani velilerimizle açıkçası. İlgilidiler bu konuda ve onlar da çok istiyorlardı.

3.2.4.3. Çözüm yolları

OÖ6 ile görüşme gerçekleştirildiğinde pandemi döneminde okulunda görev yapmaya devam eden iki öğretmenden biri olduğunu ve pandemi boyunca uzaktan eğitim sürecinde proje yürüttüklerini, bu kapsamda ailelere tablolar ve günlük bültenler hazırladıklarını ve öğrencilere eğitimi amaçlı okula etkinlik çantaları bıraktıklarını Etkinlik çantaları geri döndüğünde velilerden de dönütler aldıklarını ve bu şekilde çocukların ilerlemesi de gözlediklerini ifade etmiştir. Aynı zamanda süreçte uzaktan eğitim faaliyetlerine devam edildiğini ve aileleri de uzaktan eğitim sürecine kattıklarını belirtmiştir:

Şöyle bir şey yaptık. Günlük altı ders saati okul öncesinde oluyor işte. Bu programımızda nasılsa bizde aynı şekilde velilere kendimize ait, müdürümüze ayrı verdiğimiz bir tablo oluşturduk. Aynı şekilde velilere de anlayabilecekleri günlük bültenler gönderdik. Kendimizin hazırladığı işte veliye açıklayıcı, aynı şekilde sadece bunları yapmadık. Bir hafta boyunca evde olduğumuz için o dönemde materyallerin hepsini hazırladık ve veliye sadece uygulamak kaldı. Bunları yaptıktan sonra Veliyi okula davet ediyorduk. Veli alıp onları götürüyordu. Eve ve biz onlarla ilgili fotoğraf ve videolar istiyorduk. Velilerden aynı şekilde haftanın üç günü canlı ders yapıyorduk. Canlı dersleri bizim öğrencilerimiz küçük olduğu için genelde deneyler koyduk ve kitap okuma, müzik, şarkılar işte canlandırma, onun parmak oyunları, parmak oyunları ile ilgili parmak kuklaları hazırladık. Yani görsel anlamda onların dikkatini çekebilecek. Çünkü ekran başında küçük çocukları dikkat seviyelerini tutabilmek çok zor. Ekran başında bir süre ilk başlarda evet biz de çok zorlandılar ama sürecin sonuna doğru. Ve hatta o iki aylık süreç bittikten sonra çocuklarımız da güzel bir gelişme gözlemledik.

3.3. Okul Yöneticilerinin Görüşlerine İlişkin Bulgular

Okul yöneticileriyle gerçekleştirilen görüşmelerde elde edilen bulgular sonucunda 4 temaya ve 9 alt temaya ulaşılmıştır. Ortaya çıkan bu tema ve alt temalar Tablo 3.3.'te yer almaktadır.

Tablo 3.3.'de görüldüğü gibi okul yöneticilerinin özel eğitim ve okulöncesi öğretmenlerinin aynı sınıfta birlikte çalışmalarına ilişkin deneyimleri doğrultusunda eğitim öğretim süreci, okuldaki iş birliği ve ekip çalışması, MEB hedeflerine ilişkin düşünceler ve pandeminin iş birliği üzerindeki etkisi olmak üzere dört ana tema ve bu

temaları oluşturan alt temalar yer almaktadır. Her bir ana tema tek tek ele alınarak izleyen bölümde ayrıntılı açıklanmış ve doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

Tablo 3.3. Okul yöneticilerine yönelik tema ve alt temalar

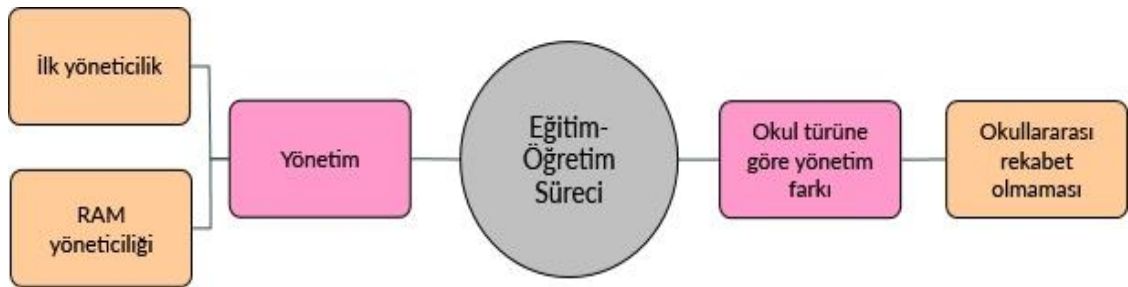

Eğitim-öğretim süreci
Yönetim
Okul türüne göre yönetim farkı
Okulda ekip çalışmaları
İş birliği sürecindeki roller
Birlikte çalışmaya yönelik düşünceler
Öğretmen danışmanlık talepleri
Veli geribildirimleri
Ekip çalışmasının anahtar bileşenleri
MEB hedeflerine ilişkin düşünceler
Pandemi etkisi
Olumlu yönler
Olumsuz yönler
Öğretmen ve velilerle gerçekleştirilen çalışmalar

3.3.1.Eğitim-öğretim süreci

Araştırma kapsamında görüşülen 4 okul yöneticisinden yalnızca biri daha önce yöneticilik deneyimine sahiptir. Bu nedenle ilk görüşme sorusundan elde edilen bulgular tek kişiyle sınırlıdır. Okul yöneticilerinin eğitim-öğretim sürecine yönelik deneyim ve görüşlerine ilişkin tema ve alt temalar Şekil 3.11’de yer almaktadır.

Şekil 3.11. Okul yöneticilerinin eğitim-öğretim süreci temasına ilişkin kodlar

3.3.1.1. Yönetim

Daha önce yöneticilik yaptığını ifade eden Y1, yöneticilik deneyimiyle ilgili şunları paylaşmıştır:

İlk yöneticiliğimde ... rehberlik ve araştırma merkezinde müdür yardımcısı olarak başladım. 2012 yılının Şubat ayıydı. Yanlış hatırlamıyorsam. Bir buçuk yıl müdür yardımcılığı yaptıktan sonra müdürlük görevini üstlendim. 2021 yılı 24 Haziran'a kadar rehberlik araştırma merkezinde müdürlük görevini yürüttüğüm. Daha sonra yöneticilerin yer değiştirilmesi sürecinde tayin isteyip ... özel eğitim anaokuluna geldim.

Y2 ve Y4 daha önce yöneticilik yapmadıklarını ifade ederken Y4 ilk defa özel eğitim anaokulunda yöneticilik yaptığını ancak ilk kez yönetici olarak görev yaptığı bu okulun aynı zamanda kurucu müdürü olduğunu "Okuldan ilk yöneticilik deneyimim özel eğitim anaokulu ile başladı, aynı zamanda kuruculuğunu da yaptım." ifade etmiştir.

3.3.1.2. Okul türüne göre yönetim farkı

Daha önce rehberlik araştırma merkezinde müdür ve müdür yardımcısı olarak görev yapmış olan Y1; RAM ve özel eğitim anaokullarının kıyaslanamayacak kadar farklı olduğunu ve bu yüzden herhangi bir kıyaslama yapamayacağını ifade etmiştir. Yine de tecrübelerini göz önüne aldığı anaokulları ile özel eğitim anaokulları arasındaki farkları şu şekilde ifade etmiştir:

Bence fark var, şöyle farklılıklar var. Mesela diğer ana okullar arasında bir rekabet olduğunu görüyorum. Pek çok yerde var bu. Ama biz o rekabetin dışında kalıyoruz. Çünkü biz şimdi onlar ne kadar çok öğrenci alırlarsa işte aidatları şunları bunları vesaire, işte reklamları gibi falan filan daha fazla olmuş oluyor. İşte bizim okulumuzda da çok iyi şeyler olabiliyor ama biz o kategorinin dışındayız özel eğitim anaokulu olarak. Çünkü bize öğrenciyi RAM gönderiyor ve maksimum kapasitemiz 30 öğrenci. Şu anda tam kapasite çalışıyoruz. 6 sınıfımız var ve her sınıfta 5 öğrenci 30 öğrenciyle devam ediyoruz.

3.3.2. Okulda ekip çalışmaları

Araştırma kapsamında görüşmelerin yapıldığı 4 okul yöneticisi, okul içi/dışı iş birliği ve ekip çalışmalarına yönelik görüşlerinden elde edilen verilerin analizi sonucu; Ekip çalışmasının anahtar bileşenleri, farklı branş öğretmenlerin aynı sınıfta çalışması, iş birliğindeki konumu ve veli geribildirimleri şeklinde temalandırılmıştır. Okulda iş birliği ve ekip çalışmaları temasına ilişkin alt tema ve kodlar Şekil 3.12.'de gösterilmiştir.

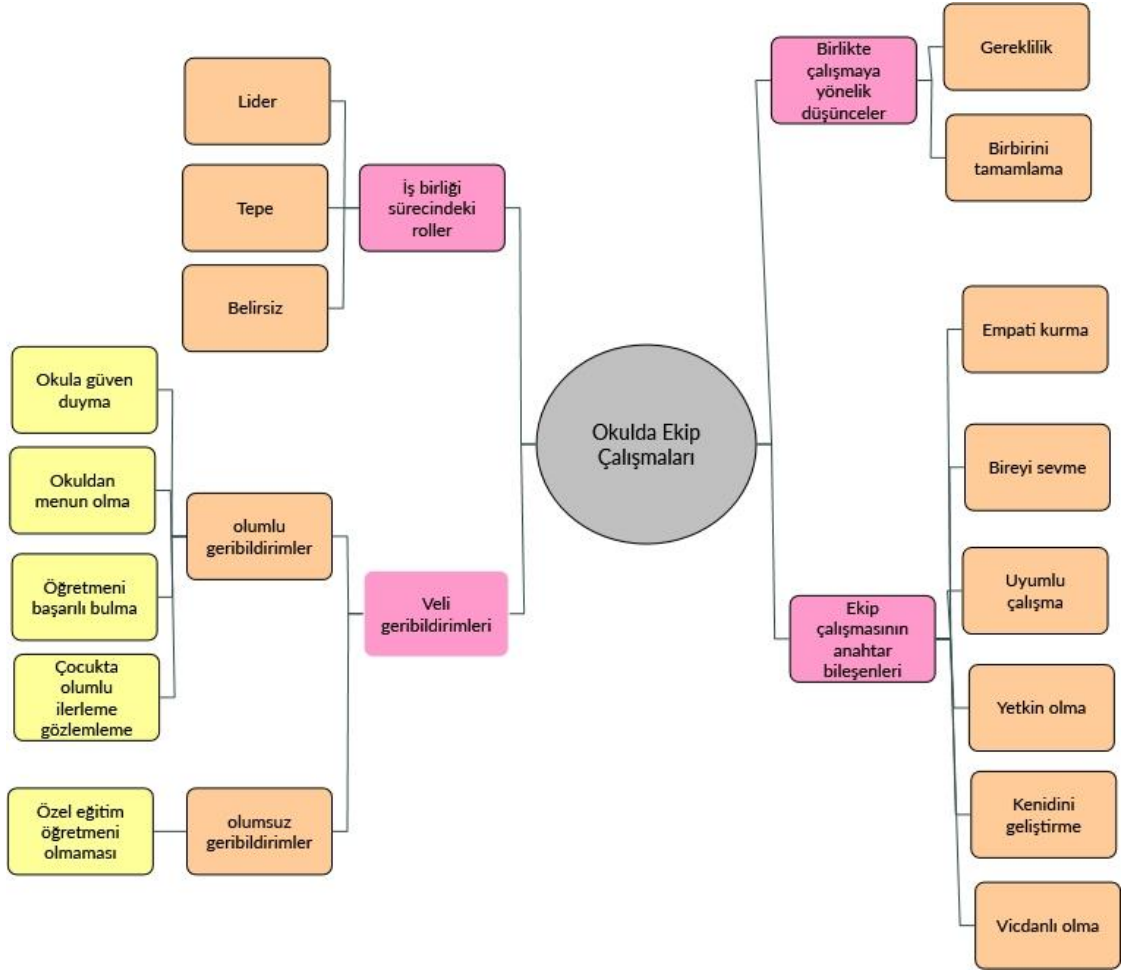
3.3.2.1. İş birliği sürecindeki roller

Yöneticiler okulda gerçekleştirilen iş birliği çalışmalarında kendilerini ekip çalışmasının en tepesinde, lider olarak ve çekimser olarak görmektedirler. Kendisini bu ekip çalışmalarının en tepesinde gören Y1, “En tepesinde görüyorum.... Öğretmenler kurulunda hatta bu sene biraz fazlaca fikir aldım. Aslında iyi de yaptık, iyi de oldu. Öğretmen fikirleri önemlidir. Arkadaşların fikirleri bizim için. Ekip çalışmasının en tepesinde olduğumu düşünüyorum, koordine ettiğimi düşünüyorum. İkna etmeye çalışıyorum.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Kendisini ekip lideri olarak gören Y3 ise ekip lideri olmakla yönetici olmanın farklı kavramlar olduğunu belirtmiştir ve bu farkı şu şekilde anlatmıştır:

Sürecin ben ekip çalışmasının lideriyim. Yöneticilik çok farklı bir durumdur, liderlik çok farklı. Çünkü ben kurum bünyesinde bulunan her insanı, bakın, sadece eğitim için mutfağında olan eğitimcilerin değil. Bu işin hizmeti, personeli var. Bu işin velisi var. Bu işin dış güçleri var. Bir sürü şeyi var. Onları yönetmek, organize etmek ve mutlu bir çalışma ortamı sağlamak, işin iyi gitmesi açısından çok yarar sağlıyor. Ben kendimi yönetici olarak görmüyorum çünkü ben lider pozisyonundayım. Ben asla makamına saygı değil, benim yanımda olup benimle birlikte ilerleyen bir ekip kurdum. Biz böyle ilerlerken de çok yol kat ettik.

Diğerlerinden farklı olarak Y2, kendisini yönetici olarak değerlendiremediğini çünkü yöneticilikte henüz ilk yılı olduğunu ve henüz tanımaya çalıştığını ve aynı zamanda özel eğitim alanında çok daha hâkim olması gerektiğini “Yönetici olarak bunu şu an net değerlendirmiyorum. Çünkü ilk yılım özel eğitim özel eğitim alanında ilk deneyimim.” sözleriyle ifade etmiştir.

Şekil 3.12. Okul yöneticilerinin okulda ekip çalışmaları temasına ilişkin kodlar

3.3.2.2. Birlikte çalışmaya yönelik düşünceler

Aynı sınıfta birlikte çalışan okul öncesi ve özel eğitim öğretmenleri hakkında okul yöneticilerinin görüşleri doğrultusunda gereklilik, birbirini tamamlama ve önemli alt temaları elde edilmiştir. Bu konuda deneyimlerinin sınırlı olmasının nedeni, yöneticilik yaptıkları özel eğitim anaokullarında özel eğitim öğretmeni olmamasıdır. Y1, okul öncesi ve özel eğitim öğretmenlerinin farklı bakış açılarına sahip olduğunu belirterek kendi okulunda özel eğitim öğretmeni görev yapmamasına rağmen gerekli olduğuna ilişkin görüşünü şu şekilde aktarmıştır:

Okullarının en büyük problemi, hali hazırda pek çok okulda özel eğitim öğretmenin olmaması hocam. Şimdi şöyle bizim okulumuzda özel eğitim öğretmeni hala yok şu anda. Ama olsun çok isterdik. Zorunlu hizmet olması açısından bazı girişimlerimiz oldu. Yani

olmadı diyelim. Çok gerekli olduğunu düşünüyorum. Çok lüzumlu, özellikle özel eğitim anaokulunda hiç özel eğitim öğretmeni olmadan bu işin yürütülmesi çok sıkıntı. Çünkü mesela arkadaşlar bazı şeyleri yani çok böyle normaller ile kıyaslama, özellikle ilk zamanlarda, şimdi daha da alışıyorlar. Çok fazla kıyaslıyorlar...

Y2; genel gözlemlerine göre aynı sınıfta görev yapan okul öncesi ve özel eğitim öğretmenlerinin sınıflarında birbirlerini tamamladıklarını ifade etmiştir. “Yani iki farklı branş bir sınıfta çalışıyor ya birbirlerini tamamladıklarını düşünüyorum. Çünkü küçük yaş grubu özel eğitim kısmı özel eğitim öğretmenleri, diğer gelişim dönemlerinde okul öncesi öğretmeni.” Y3 farklı iki branştan öğretmenin mevzuatta var olan bir uygulama olduğunu ve bu uygulamanın doğru olduğunu dile getirirken Y4 de benzer şekilde “Bu konu önemli, olması gereken bir şey. ...Özel eğitim anaokulu olunca, disiplinler arasındaki okul öncesi ve özel eğitim alanları olması gereken bir şey.” şeklinde birlikte çalışmanın önemli olduğunu dile getirmiştir.

3.3.2.3. Öğretmen danışmanlık talepleri

Özel eğitim ana okulunda sınıfta birlikte çalışılmasıyla ilgili yönetici deneyimlerine ilişkin bulgular danışılan konular ve üretilen çözüm yolları alt temasından oluşmaktadır. Öğretmenlerin okul yöneticilerine danıştıkları ilk konu, özel eğitim hakkında temel düzeyde bilgi edinme ihtiyacı yer almaktadır. Y1 okullarının yeni açılmış bir kurum olması ve okullarında henüz bir özel eğitim öğretmeni bulunmaması sebebiyle; okul öncesi öğretmenlerin özel eğitim hakkında temel bilgilere bile ihtiyaç duyduklarını şu sözleriyle ifade etmiştir.

Şimdi okulumuz yeni olması sebebiyle ve arkadaşlar özel eğitim alanında ilk defa çalışıyor olmaları sebebiyle ilk zamanlarda ben kendilerine biraz bahsettim işte. Özel eğitim söyle böyle, otizm şudur budur. Mesela bir arkadaşım geldi yanıma bu böyle bir hareket yapıyor bu nedir? dedi. Hocam burası özel eğitim anaokulu, buraya hani gelmezden evvel bir bakmak lazım. Özel eğitim nedir, hangi çocuklar gelir gibi.

Y2 de Y1 ile benzer şekilde okul öncesi öğretmenlerinin öğrenciyle iletişim kurmada sıkıntı yaşadıklarını, öğrenciler davranış problemleri sergilediğinde ne yapmaları gerektiği konusunda bilgileri olmadığını ve bu konuda yardım istediklerini belirtmiştir:

Özellikle çocuklarla nasıl iletişim kurabilecekleri herhangi bir sıkıntı durumunda ya da çocukların kriz durumunda ya da velilerle iletişim konusunda ne yapacaklarını bilemiyorlar. Yani genel olarak alandaki yetersizlikten kaynaklanıyor diye düşünüyorum. Yani doğru

müdahale yapılamıyor ve bu da yapılamadığı için sıkıntılar doğuruyor iletişimde ve bunlar bize işte öğrencimiz böyle yapıyor, baş edemiyoruz işte, ne yapmamız gerekiyor ya da velilerle de olan iletişimde de aynı şekilde oluyor.

Y3 ise öğretmenlerin danıştıkları konuların olmadığını ve bu durumun dönem başında kesin uyulması gereken kurallar belirlendiği ve tüm kararların ortak alınmasından kaynaklandığını “Biz öğretmenlerle çocuğun okula geldiği günden gittiği güne kadar gerek prosedür anlamında gerek uygulamaya dönük çalışmalarda her kararı birlikte alırız.” sözleriyle aktarmıştır. Y4 ise Y3’e benzer biçimde öğretmenlerin kendine genelde sorunlar ilgili gelmediklerini, yaşadıkları sorunları kendi aralarında çözebildiklerini söylemiştir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin genelde organize olunması ve planlama yapılması gereken konularda yardım alma ve koordine olmada aracı olması gereken durumlar için danışmaya geldiklerini şu şekilde ifade etmiştir:

Genelde sorunla pek öğretmenler gelmezler. Hani kendileri çözerler, çözüyorlar o konuda baya iyiler. Ama hani mesela bir etkinlik yapacaksak, sosyal bir etkinlik yapacaksak o zaman gelirler. Hani nasıl yapalım hocam ne zaman yapalım işte hani bir hediye alınacaksa ya da birine taziyeye gidilecekse vesaire bu konularda veya okul içinde hani belirli gün ve haftalar planlamalar oluyor o konularda hani hocam nasıl bir planlamaya gidelim?

Okul yöneticileri öğretmenlerin kendilerine danışmaya geldikleri konularla ilgili farklı çözüm yolları ürettiklerini ifade etmişlerdir. Şekil 3.12.’de görüldüğü gibi yöneticiler RAM destek alma, kaynak paylaşımında bulunma ve film izleme gibi çözümler bulduklarını belirtmişlerdir. Kendi tecrübelerini aktarmaya çalıştığını ancak uzun zamandır yöneticilik yapması sebebiyle bu konuda çok fazla yardımcı olamadığını söyleyen Y1, özel eğitimle ilgili filmler önerdiğini ve daha önce yöneticilik yaptığı bir kurum olan RAM’da çalışan öğretmenlerden yardım aldıklarını belirtmiştir.

Çeşitli filmler önerdim kendilerine. Daha çok davranış problemleriyle ilgili bana geliyorlar ama ben arkadaşlara yardımcı olamadım. Hocam yani biraz önce de söyledim ya hani alandan uzak olmam tabii yeteri kadar yani uygun bir bahane mi bilmiyorum. ...RAM eskiden müdürü olma sebebiyle oradaki arkadaşlara hala nazım geçiyor. Oradaki özel eğitim öğretmenleri arkadaşları davet ettim. Hani sınıfları gezdiler, o şekilde onlara yardımcı olmaya çalışıyorum. Sorunun daha çok davranış problemleri, akademik olarak bir şey öğretmekten ziyade, zaten onlar iyi düzeyde olan bir çocukla okul öncesi öğretmeni aslında iyi bir şekilde çalışabiliyor ama marifet şurada uzmanlık alanları bu olmadığı için, ne yapsın yani onun için dönüp aynı yere geliyoruz. Okul öncesi öğretmenin özel eğitim olarak gelmesi olmazsa olmaz zaten hocam.

Y1 gibi Y2 de danışılan konular üzerine RAM' dan destek aldıklarını, kaynak paylaşımı yapıldığını ifade etmiştir. Aynı zamanda bu konuda RAM ile iletişime geçmeleri amaçlı koordinasyon sağlamaya çalıştıklarını da eklemiştir. “Rehberlik araştırma merkezimizden destek aldık. Özel eğitimi öğretmenleri gelip özel eğitimi öğretmenlerimiz gelip. Bilgilendirme yaptılar. Bunun dışında RAM’la iletişim kurmaları yönünde onlarla koordinasyon sağladık. Kaynak paylaşımları yapıldı.”

3.3.2.4. Veli geribildirimleri

Okul yöneticilerine, farklı branştan iki öğretmenin aynı sınıfta birlikte çalışma sürecine ilişkin velilerden ne tür dönütler geldiği sorulduğunda yöneticiler velilerden hem olumlu hem de olumsuz geri bildirimler aldıklarını belirtmişlerdir. Y3 farklı branşta iki öğretmenin aynı sınıfta çalışmasına ilişkin velilerden gelen geri bildirimlerin hep olumlu olduğunu ve iki uzmandan eğitim almanın veliye güven verdiğini: “Biz hep olumlu dönüşler aldık. Çünkü veli çocuğunun her iki alanda uzman birinden eğitim alması, onunla aynı ortamda bulunması veliye daha çok güven getiriyor. Haliyle onlarla iş birliğine de gidiyor. Biz velilerden bu anlamda hiç olumsuz bir dönüş almadık.” sözleriyle açıklamıştır. Y4 de Y3’e benzer şekilde velilerden sürekli olumlu dönütler aldıklarını ve bu konuda okullarının oldukça rağbet gördüğünü şu şekilde ifade etmiştir:

Belki inanmazsınız ama ben hiç olumsuz bir dönüt almadım. Burada bir yıldır duyduğum bildiğim öncesine dair de olumsuz bir dönüş yok. Bizim velilerimiz genelde hep memnun ve mutlulardır. Mesela dün, dündü zannedersen, evet. Eski bir öğrencimiz ziyaret etti. Annesiyle babasıyla geldiler falan keyifli sohbet ettik böyle 15-20 dakika falan, hala daha arıyorlar. Keşke devam edebilseydi burada çok mutlu tarzında bir söylemleri var. Bunlardan ötürü şu anda kayıt olmayı bekleyen çok fazla çocuk var. Mesela bugün 2 kişiyle görüştüm. Mesela geçtiğimiz hafta belki 30 kişiyle görüştüm. Sürekli sıraya alıyorum. Talep çok fazla.

Y1 kodlu okul yöneticisi velilerden gelen olumlu dönütler hakkında herhangi bir şey ifade etmezken, velilerin okullarında özel eğitim öğretmeni çalışmamasıyla ilgili okul öncesi öğretmeni olmasa da olabileceğini ancak özel eğitim öğretmenin olması gerektiğine dair geri bildirimler aldıklarını dile getirmiştir. Ancak bu konuda şu anda ellerindeki imkanlarla bu durumu da karşılayamadıklarını belirtmiştir:

Şöyle velilerimizin özellikle hafif düzeyde, hafif ve orta düzeydeki çocuklarımızın verilerinden herhangi böyle bir dönütümüz olmaz. Daha ziyade otizm, atipik otizm işte

orta hafif, orta ağır otizm grubundaki öğrencilerimizin velileri hocam, niye özel eğitmeni yok. Yani aslında onlara göre şöyle, okul öncesi öğretmeni olmasa bile olur. Bizim çocuklarımız özel eğitim öğretmeniyle çalışmalı. Yani bize öyle bir öğretmen lazım şeklinde tabii istekleri oluyor ama bunları karşılayamıyoruz şu an yani.

Olumsuz olarak nitelendirilen geri bildirimlerde Y1 konu ile ilgili olarak velilerden her zaman geri bildirim almadıklarını söylerken, Y2 velilerden herhangi bir geri bildirim almadıklarını ya da velilerin okulda yapılan çalışmalarla ilgili herhangi bir açıklama ve bilgilendirme istemediğini şu şekilde belirtmiştir:

Velilerden bu konuda herhangi bir dönüt alamadık. Açıkçası hani şeyi de sorgulamadı. Velilerimiz bizim okulumuzda niye hani özel eğitim öğretmeni yok ya da biz işte sonuçta süreç bir özel eğitim öğretmenin varlığı gibi işlemiyor açıkçası işte BEP planlarının uygulanması konusunda olsun, bunların takibinin olsun. Bunlar veliler tarafından çok sorgulanmıyor. Onların sadece genel bakış açıları; hani çocuklar okula geliyorlar, evet, bazı şeyler yapıyorlar ama detaylar çok incelenmiyor.

3.3.2.5. Ekip çalışmasının anahtar bileşenleri

Okul yöneticileri ekip çalışmasının olmazlarına ilişkin çeşitli anahtar bileşenlerden söz etmişlerdir. Bu bileşenler; empati kurma, bireyi sevme, uyumlu çalışma, yetkin olma, kendini geliştirme ve vicdanlı olmadır. Okulda şu anda iş birlikli bir süreç yürüttüklerini belirten Y3, bu süreçte empati kurmanın, kendini geliştirmenin ve karşısındaki bireyi sevmenin önemine şu sözleriyle vurgu yapmıştır:

Ekip çalışmasının ben iş birliğinin eğitim çalışmalarına inanılmaz katkıda bulunduğunu düşünenlerdenim...Güzel bir ortamımız var, iş birliğinin olmazsa olmazı bireyin empati kurmayı bilmesi gerekiyor. Birey empati kurmayı bilmezse karşısındakinin ihtiyaçlarına yardımcı olmak da istemez. Kendine o noktadan bakmayı bilmezse karşısındakinin ne noktada olduğunu da anlayamaz. O yüzden bence iş birliğinin olmazsa olmazı birincisi kişinin empati kurmayı bilmesi, ikincisi kendini geliştirmek istemesi ve üçüncüsü karşıdaki bireyi sevmeyi bilmesidir.

Diğer yönetici Y2, çalıştıkları okulun bir özel eğitim anaokulu olduğunu ve buraya çalışmaya gelen öğretmen ve personelin de bunun bilincinde olarak gelmeleri gerektiğini belirterek okuldaki öğretmenlerin uyum içinde çalışmasının önemini vurgulamış ve öğretmenlerin alanlarında yetkin olmalarının önemli olduğunu belirtmiştir:

Ekip üyelerinin birbiriyle uyumu çok önemli. Okuldan beklentileri hangi amaçla buraya gelmişler ve burası bir özel eğitim anaokulu ve bizim çocuklarımız bildiğiniz üzere özel gereksinimli ve öğretmenlerin bu durumu kabullenişleri çok önemli diye düşünüyorum. Bunun dışında tabii ki alandaki yetkinlikleri, araştırmaları, çabaları da bu süreci etkiliyor. Yine bu da benim fikrim.

Son olarak Y1 ise iş birliği çalışmasının anahtar bileşenlerinden birinin vicdan olduğuna dikkat çekerek bir örnekle önemini açıklamıştır:

Şimdi hepimiz 657 ye tabiyiz. Kadrolu çalışanlar olunca bazen şöyle olabilir hocam. Bir öğretmen istemeyince onu zorla çalıştırmak mümkün değil. Sınıfa girdiği zaman ne yaptığını bir Allah biliyor bir kendisi biliyor tamamıyla vicdanıyla baş başa kalmış oluyor. ... Tabii bizim bu okulda ilk yılımız. Şimdi buraya uyum sağlama sürecindeler. Çok ta böyle her şey tam oturmamış durumda.

Özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta iş birliğine dayalı ekip çalışmasına ilişkin sürecin etkili biçimde işlemesi için partnerlerin sahip olması gereken temel özelliklerine ilişkin deneyimleri sorulduğunda okul yöneticileri bu konuda çeşitli önerilerde bulunmuşlardır. Okul yöneticileri etkili bir iş birliği için partnerlerin; özel eğitim anaokuluna istekli gelmeleri, gelmeden önce eğitim verilmesi gerektiği ve personelin iletişim becerilerinin geliştirilmesi için eğitim verilmesinin gerekli olduğunu belirtmiştir. Bu konuda Y1 düşüncelerini şu şekilde özetlemiştir:

Okul öncesi öğretmenleri de tayin döneminde yer açık olduğu için değil, gerçekten bu işe gönüllü olan insanların gelmesi gerekiyor. Öncesinde yani okulda çalışan hem özel eğitim hem okul öncesi öğretmeni, kendi branşım rehberlik olduğu için de söylüyorum rehber öğretmenin de özel eğitim konusunda bir eğitime tabi tutulmaları gerekiyor diye düşünüyorum. Ve daha sonra bu yeterlilik ile alakalı bir ölçüt belirlenir. Bu ölçüt karşılandığı takdirde atamalarının yapılması gerekiyor. Çünkü genel gözlemim, burası hani yazdığım tayininde çıktığı geldim diye yapılabilecek bir kurum değil, yetersiz kalıyor. ...İletişim çok önemli. Burada çalışacak her personele ve velilerle iletişim nasıl kurulur? Bu konuda detaylı bilgilendirmeler, eğitimler, seminerler, çalışmalar yapılmalı.

3.3.3. MEB hedeflerine ilişkin düşünceler

MEB'in özel eğitim anaokullarında farklı branşa sahip iki öğretmenin aynı sınıfta birlikte çalışmasıyla ilgili hedefleri ile okuldaki deneyimlerini göz önünde bulundurduğunda sürecin belirlenen amaçlara hizmet edip etmemesi konusunda okul

yöneticileri farklı görüşlere sahiptir. Okul yöneticilerinin, MEB hedeflerine ilişkin düşünceleri Şekil 3.13.'de yer almaktadır.

Şekil 3.13. Okul yöneticilerinin MEB hedeflerine yönelik düşünceler temasına ilişkin kodlar

Çalıştığı özel eğitim anaokulunun MEB'in belirlediği amaçlara hizmet ettiğini belirten Y3 düşüncesini “Ben amaca hizmet ettiğimi düşünüyorum. Çünkü şöyle bir durum var mesela sadece okul öncesinde iki branş var. Ama diğer okullardan birçok farklı branşlar aynı sınıfta yer alabiliyor. Gerek okul öncesinde gerek farklı kurumlarda gerekli branşların bir arada bulunmasının öğrenciye yarar sağlayacağını düşünenlerdenim.” ifade etmiştir.

Y4 de benzer biçimde amaca hizmet ettiğini ifade etmiş ve okulunda son bir yılda gerçekleşen olaylardan örnek vermiştir:

Bence amaca hizmet ediyorum. Yani bir yıldır buradayım diyorum ama evet pek çok şeye şahit oluyorum. Ben mesela şahit olduğum olaylardan birisi ya da durumlardan birisi şu: Daha önce mezun ettiğimiz öğrencilerin nasıl ailelerinden olumlu dönüt geliyorsa gönderdiğimiz öğrencileri gönderdiğimiz okullardan da olumlu dönüt geliyor. Bu manada hani fark belli oluyor. Aynı şekilde tersine kaynaştırma sınıfından mesela normal gelişim gösteren öğrenci mezun oldu. Bizde temel eğitim kurumuna ilkokula başladı. Duyuşsal giriş özellikleri özellikle çok fark ediyor. Hani bize gelen bilgi ve hani diğer gruplardan diğer okullardan gelen öğrencilerden biraz daha bir adım daha önde olduğunu ifade ediyorlar.

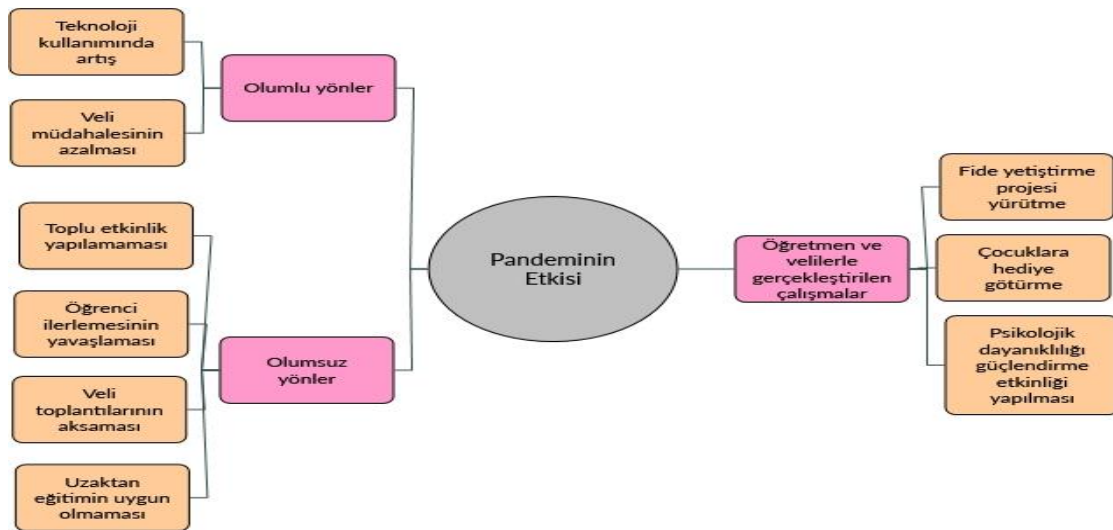
Diğer okul yöneticileri ise Y1, okullarında özel eğitim öğretmeni bulunmadığı, bu yüzden varsayarak konuştuğunu ifade etmiş ve konu ile ilgili örnek vermiştir. “Okulda eğer özel eğitim öğretmeni olmuş olsaydı, bence hedeflere ulaşılabilir. Mesela yıllık, aylık planı okul öncesi öğretmeni yaparken, BEP'in düzenlenmesi ya da BÖP

(Bireyselleştirilmiş Öğretim Planı)’lerin düzenlenmesiyle ilgili özel eğitim öğretmeni devreye girer ve o zaman milli eğitimin özel eğitim anaokullarında planladığı, hedeflediği programa ancak o şekilde oluşturulabilir.” Ancak, okullarında özel eğitim öğretmeni olmadığından şu anda bu amaçlara hizmet edilmediğini. “Etmiyor. Çünkü şöyle aslında bu sorunlarının bazıları bu havada kalmak durumunda oluyor. Çünkü özel eğitim öğretmenimiz yok.” sözleriyle eklemiştir. Y2 ise aynı şekilde okullarında özel eğitim öğretmeni bulunmadığını ve bu yüzden MEB amaçlarına kısmen hizmet edebildiğini söylemiştir:

Milli Eğitim amaçlarına kısmen hizmet ediyor diye düşünüyorum. Kısmen yani, onu da şundan dolayı şu anda şeyi hayal edemiyorum. Bir özel eğitim öğretmeni gözlemleme şansım olmadı. Aynı sınıfta özel eğitim ve okul öncesini şu anki var olan koşullarda iki okul öncesi branşıyla bu kazanımların kısmen gerçekleştirilmeye çalışıldığını düşünüyorum.

3.3.4. Pandeminin etkisi

Verilerinin analizi sonucu ortaya çıkan diğer bir tema pandeminin iş birliği çalışmaları üzerindeki etkileridir. Bu temada pandeminin olumlu yanları, olumsuz yanları ve öğretmen-veliyle yapılan çalışmalar alt temaları ortaya çıkmıştır. Okul yöneticilerinin iş birliği çalışmalarına yönelik deneyimlerini ortaya koyan alt tema ve kodlar Şekil 3.14.’de gösterilmiştir.

Şekil 3.14. Okul yöneticilerinin pandeminin etkisi temasına ilişkin kodlar

3.3.4.1. Olumlu yönler

Genel olarak pandeminin olumlu bir yönünün olmadığını düşünen yöneticilerin (Y2 ve Y3) aksine bazı yöneticiler, veli müdahalelerinin azalması ve teknoloji kullanımının artmasını pandeminin olumlu yönleri olarak ifade etmiştir. Y1 pandeminin velilerin okula gelip eğitim sürecine çok fazla müdahale etmelerinin önüne geçtiğini “Şöyle aslında olumlu tarafı şöyle olabilir, tabi biz pandemi de göreve başladık. Böyle çok fazla veli müdahalesinin önüne geçti diye düşünüyorum, olumlu olarak bunu söyleyebilirim.” şeklinde aktarmıştır. Y4 ise kendini zorlayarak teknolojik anlamda gelişmeler olmasının olumlu olabileceğini şu sözlerle ifade etmiştir:

Çok fazla pandeminin olumlu bir yönü olduğunu düşünmüyorum. Fakat şu var belki çok böyle detaylı düşünürsek çok kendimi zorlarsam eğer şunu söyleyebilirim ki öğretmenlerimizi ve velilerimizi dolayısıyla normal gelişim gösteren çocukları da tabii biraz daha teknoloji kullanımına yöneltti. Eğitim ve öğretim ortamına teknolojiyi biraz daha soktu. Bence toplum olarak kültür olarak biraz teknolojiden uzakta olsak da eğitim öğretim manasında bu süreç bizi biraz daha Avrupa ülkelerinde ya da hani üst düzey bu konuda iş yapan ülkelere yaklaştırdı. Yani en azından herkes artık web araçlarını iyi kötü kullanabiliyor.

3.3.4.2. Olumsuz yönler

Pandemi sürecinde değişen rol ve sorumluluklarına ilişkin Y1, Y2 ve Y4 pandeminin azaldığı ve okulların açıldığı bir dönemde göreve başladıklarını ifade etmiş ve bu yüzden yüz yüze eğitimde çok fazla sorun yaşamadıklarını, değişen çok fazla rol ve sorumluluklarının olmadığını belirtmişlerdir. Ancak Y1, çalıştığı kurumda bu yıl yönetici olarak başlasa da veli toplantılarının, öğrencilerin maske takma zorunluluğunun olmasının onları süreçte zorladığını dile getirmiştir:

Şimdi zaten 2021 Haziran ayında ben göreve başladım. Bir dönemi bitirdik, ikinci dönemden sonra tabi kısıtlamalar şunlar, bunlar kalktı, şöyle sıkıntılar oldu. Pandemi mesela veli toplantısı yapacağız. Bazı velilerimiz aşı, bu COVID aşısı evet olmadıkları için işte alamıyoruz. Okula işte hepsi kodunu sorgula vesaire şeklinde sıkıntılarımız oldu. Pandeminin getirdiği mesela maske zorunluluğu bizim özel eğitimde uygulanması çok zor oldu. Yani mesela çocuğa takıyorsun, çocuk yere atıyor, ayağından basıyor. Hadi bakalım yeniden onu ağzına takmaya çalışıyor.

Y2, bu süreçte uzaktan eğitimin tüm paydaşlara farklı roller kattığını ifade etmiş ve Y1 kodlu okul yöneticisiyle benzer ve onu destekleyici ifadeler kullanarak düşüncelerini ifade etmiştir:

Velilerin okula katılımında sıkıntılar oluyordu, işte kalabalık olması işte pandemi şartları sebebiyle ve burada veli katılımının veli iletişiminin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Sadece öğrenci bazlı gelişme olmaz. Velilere de psikolojik sağlamlığını artırıcı çalışmalar yapılacak ki çocuklarıyla daha fazla ilgilenebilsinler. Destek olabilsinler. Bu anlamda eksiklik gördüm. Mesela rehber öğretmenimiz çalışmaya yapacakken pandemi hani kalabalık olmasın, çağırılmayalım, uzaktan yapalım ya da öğretmen arkadaşlar sınıf etkinlikleri yapacakken ya da biz toplu etkinlikler yapacakken bu anlamda biz olumsuz etkilediğini gözlemledim.

Pandemi başladığından itibaren yöneticiliğe devam etmekte olan Y3 ise pandemi döneminin zor geçtiğini ve öğrencilerin süreklilik ve düzenlerinin bozulduğunu aktarmıştır. Aynı zamanda uzaktan eğitim modelinin de bulunduğu kurumun öğretim çalışmaları için uygun olmadığını vurgulamıştır:

Biz pandemi süreci asla özel eğitimde pandemi süreci biraz zordu. Yani bu sadece okul öncesinde değil tüm branşlarda zordu. Çünkü özel eğitimde sadece pandemi sürecinde değil aslında eğitim öğretimin de tam yıl, tam zamanlı olması gerekiyor. ...Uzaktan eğitim modeli bize uygun değil ve uzaktan eğitim modelinde çocukların çok zor ilerlediğini, ilerleyebilenler için ciddi çabalar harcandığını birebir yaşadık. Uzaktan eğitim modeline uygun öğrenci modelleri özel eğitim öğrencileri değil, özel eğitim pandemi döneminde en çok açık kalan okullar biz özel eğitim okulları idi. Hele ki anaokulları hiç kapanmadı ama yine de biz böyle düşünüyorsak ben diğer okulları düşünmüyorum.

Branş gereği öğrencileriyle yakın ve temas halinde olmaları gerektiğini söyleyen Y4, uzaktan eğitimin devam etmesinin çok mümkün olmadığını ifade etmiştir. “Şimdi bu manada beni eski kafalı bulabilirsiniz. Ben sınıf içinde hani öğrencilerle yüz yüze zaten bana göre özel eğitim alanında özel eğitim öğrencisi ile uzaktan eğitim öğretime devam etmek çok mümkün değil yani. Onun teması olması gerekir.”

3.3.4.3. Öğretmen ve velilerle gerçekleştirilen çalışmalar

Y1, Y2 ve Y4, pandemi sürecinin azalmasından ve yasakların kalkmasından sonra göreve başladıkları için velilerle ilgili çalışmalar yapmaya gerek duymadıklarını ifade ederken Y3 ise pandemi döneminde yönetici olarak görevine devam ettiği özel eğitim

anaokulunda veli ve öğretmenlerle yaptıkları çalışmalarını örnek vererek, bu sürecin olumsuz yanlarıyla birlikte anlatmıştır.

Bu süreçle çok farklı çalışmalar yaptık. Öğrencileri pandemi döneminde öğretmenlerini unutmamasın. Evet ekrandan sık sık ama ekran başına oturamayan öğrencilerimiz vardı. Bize bu tüm özel eğitim okullarında vardı ve biz öğrencilerimize her özel günü ya da her özel haftaya değerlendirerek onlara hediyeler götürdük. Öğretmenlerini kapıdan gördüler, proje yaptık. Doğadan, sosyal yaşamdan uzaklaşmasınlar, balkonlarında bitki yetiştirmeleri için il müftülüğümüze planladığımız bir projemiz vardı. Çocuklar balkonlarında domates fidesi, patlıcan, biber, birçok fide yetiştirdiler. Evlerini evlere çocukları mutlu edecek malzemeleri bittikçe kırtasiye malzemeleri yönlendirdik. Bayramda çocuklarımızla kıyafet alışverişleri yaptık. Pandeminin yarattığı işte bazı insanlarda çok ölüm korkusu vesaire oldu. Bu korkuları hissettirmeyecek birçok etkinlik yaptık.

3.4. Okul Rehber Öğretmenlerinin Görüşlerine İlişkin Bulgular

Okul rehber öğretmenleriyle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerde elde edilen veriler sonucunda 4 temaya ve 11 alt temaya ulaşılmıştır. Ortaya çıkan tema ve alt temalar Tablo 3.3.'te yer almaktadır.

Tablo 3.3. Okul rehber öğretmenlerine yönelik tema ve alt temalar

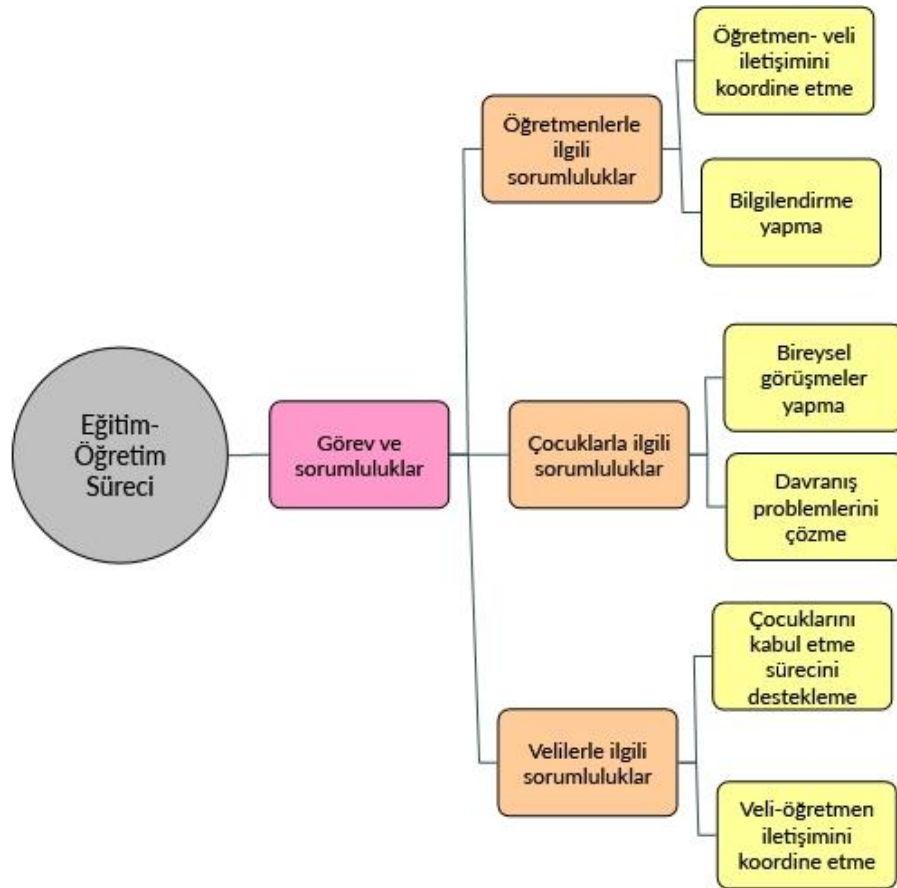
Eğitim-Öğretim Süreci
Görev ve sorumluluklar
Okulda ekip çalışmaları
İş birliği sürecindeki roller
Birlikte çalışmaya yönelik düşünceler
Öğretmen danışmanlık talepleri
Veli geribildirimleri
Ekip çalışmasının anahtar bileşenleri
MEB hedeflerine ilişkin düşünceler
Amaca hizmet
Hedef gerekleri
Pandeminin iş birliği çalışmalarına etkisi
Olumlu yönler
Olumsuz yönler
Danışmanlık hizmetleri

Tablo 3.4.'de görüldüğü gibi okul rehber öğretmenlerinin aynı sınıfta birlikte çalışan özel eğitim öğretmeni ve okul öncesi öğretmenin yürüttükleri iş birliği

çalışmalarına ilişkin deneyimleri sonucu eğitim öğretim süreci, okulda iş birliği ve ekip çalışması, MEB hedeflerine ilişkin düşünceler ve pandeminin iş birliği üzerindeki etkisi olmak üzere dört ana tema ve bu temaları oluşturan alt temalar yer almaktadır. Her bir ana tema ayrıntılı ele alınarak izleyen bölümde ayrıntılı açıklanmıştır.

3.4.1. Eğitim-öğretim süreci

Araştırma kapsamında görüşmelerin yapıldığı iki rehber öğretmen, Özel eğitim anaokulunda eğitim-öğretim sürecini anlatmıştır. Okul rehber öğretmenlerinin eğitim-öğretim sürecine ilişkin ifade ettikleri genel durum aşağıdaki Şekil 3.15.'te yer almaktadır.

Şekil 3.15. Okul rehber öğretmenlerinin eğitim-öğretim süreci temasına ilişkin kodlar

3.4.1.1. Görev ve sorumluluklar

Okul rehber öğretmenleri; çalıştıkları okulda öğretmenlerle ilgili sorumluluklarının, öğretmenlere yönelik özel eğitim ile bilgilendirme yapmak, öğretmenlerle veliler arasında kurulan iletişimin koordine etmek ve bu sayede iki grup arasında sağlıklı bir iletişim kurulmasını sağladıklarını ifade etmişlerdir. Çalıştığı özel eğitim anaokulunda özel eğitim öğretmeni bulunmayan R1; okulda öğretmenlerle ilgili olan sorumluluklarında okul öncesi öğretmenlerine özel eğitim konusunda yardımcı olmaya çalıştığını ifade etmiştir:

Okulumuzda özel eğitim öğretmeni bulunmadığı için arkadaşlara da biraz yabancı bir alan, bu benim alanıma daha yakın olduğu için özel eğitim işi bende biraz. Onların özellikle; davranış problemi çektikleri öğrenciler, davranış problemi çektikleri konularda yardımcı olmaya çalışıyorum. Elimden geldiğince bunu da hani ben de özel eğitim alanında yetkin olmadığım için ancak makaleler araştırarak işte bazı kitaplardan birkaç kitap edindim. Onlardan araştırarak onlara mümkün olduğunca cevap vermeye çalışıyorum.

Çocuklarla ilgili sorumluluklarından bahsederken R1 iletişim kurabilen öğrencilerle bireysel görüşmeler yapmaya çalıştığını ve öğretmenlerin çocuklar hakkında bildirdikleri sorunlarla ilgili çözüm yolları aradığını şu sözlerle ifade etmiştir.

...İletişim kurabilen çocuklarla görüşmeler gerçekleştirmeye çalışıyorum. Bazen davranış problemleri oluyor. İşte çocukların bazıları kötü kelimeler öğrenmiş oluyor. Onları nereden öğrendiklerini anlamak için çocuklarla görüşmeye çalışıyorum ancak bağlam dışı konuşmalar çok fazla olduğu için onda da çok fazla sonuç alamıyoruz.

Rehber öğretmenler velilerle ilgili sorumluluklarından bahsederken velilerin çocuklarının ilk kez okula başladığını, bu konuda bilgisiz ve henüz çocuklarını kabullenme aşamasında olduğunu ve birçok özelliklerinden haberdar olmadıklarını aynı zamanda eğitim süreçlerinin nasıl gideceğine dair bilgiye ihtiyaçları olduğunu belirtmişlerdir. Her iki öğretmen de velilerin çocuklarının durumlarının kabullenilmesi konusunda çalışmalar yürüttüklerini ifade etmiş ve bu konuda R1 velilerine yaptığı açıklamalardan şu şekilde söz etmiştir:

Velilerimizle de daha çok sanki özel eğitim öğrencilerimizin hasta olduğunu, böyle bir grip gibi hasta olduğunu ve iyileşeceği düşüncesinde olanlarla özellikle sıkıntılarımız oluyor. Ama onlarla da hani bu konuyu kabullenmeleri konusunda çalışıyorum. Bazen öğretmenlerimizin defalarca söyleyip verilere anlatamadığı kısımları bana yönlendirerek birileri bana gelerek onlarla da görüşmeler sağlıyorum. Mümkün olduğunca aradaki iletişimi sağlamaya çalışıyorum. Öğretmenlerle, özellikle tartışmalarını engellemeye çalışıyorum.

R2 de aile eğitimi odaklı çalıştığını ve velilerle öğretmenler arasındaki iletişimi koordine ederek ve sürece idarecileri katarak çalışmalar yaptığını aktarmıştır:

Şimdi daha çok aile eğitimi odaklı çalışıyoruz. Biz öğretmenlerle de sürekli iletişim halindeyiz. Genelde öğrenci problemlerini sınıf içinde öğretmenler kendi aralarında hallediyorlar ama ailenin ve benim de katılmamızı istedikleri konularda ortaklaşa toplantılar yaparak, hatta idareyi de buna katarak daha faydalı, veli için daha dokunaklı çalışmalar yapmaya çalışıyoruz.

3.4.2. Okulda ekip çalışmaları

Verilerinin analizi sonucu ortaya çıkan ikinci tema ekip çalışmaları hakkındaki düşüncelerdir. Bu temada rehber öğretmenlerin; iş birliği sürecindeki rolleri, ekip çalışmasının anahtar bileşenleri, aynı sınıfta çalışmaya ilişkin düşünceler alt temaları ortaya çıkmıştır. Okul rehber öğretmenlerinin iş birliği çalışmalarına yönelik deneyimlerini ortaya koyan alt tema ve kodlar Şekil 3.16.'da gösterilmiştir.

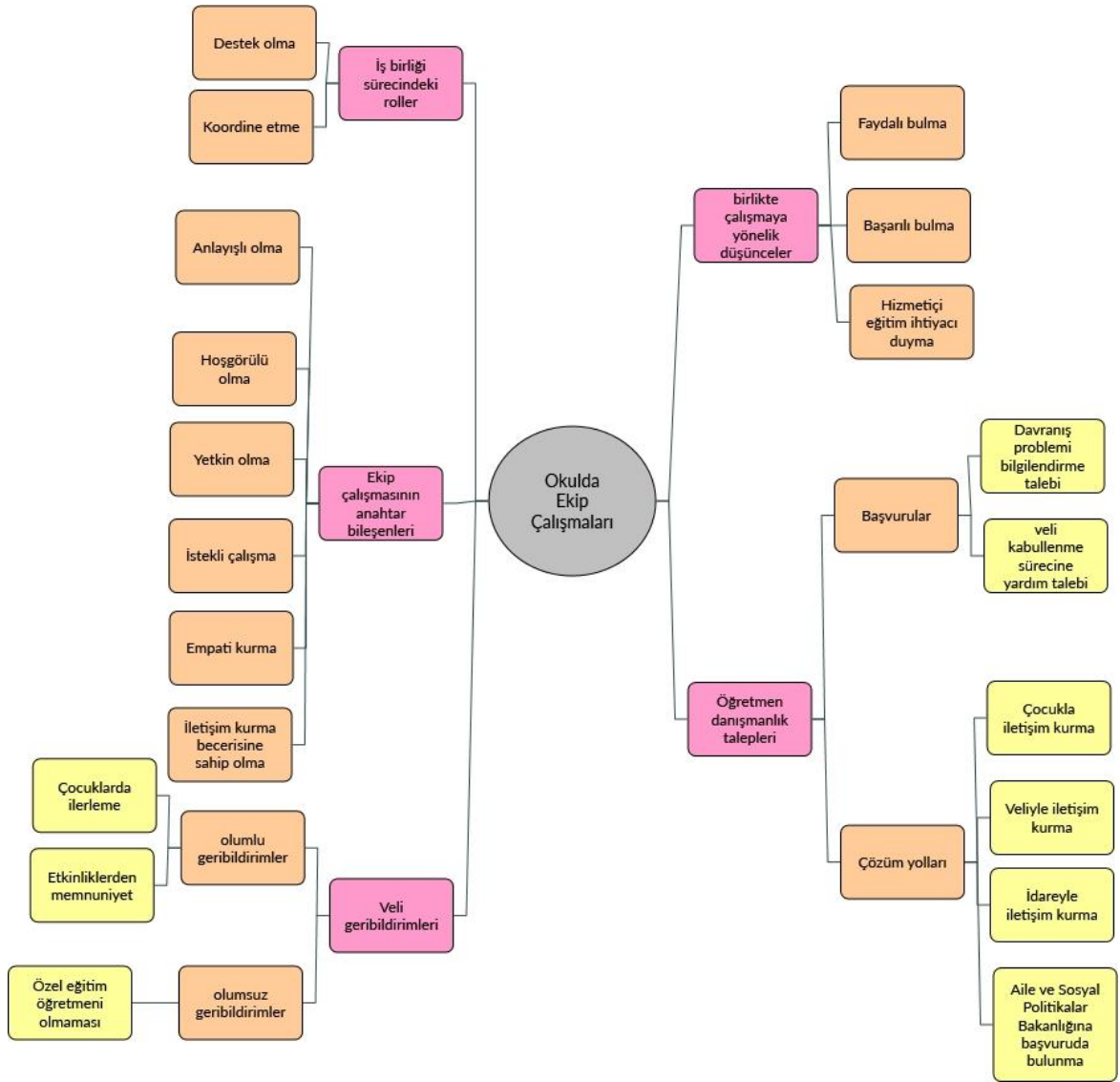
3.4.2.1. İş birliği sürecindeki roller

Okulda iş birliği ve ekip çalışmalarını düşündüklerinde kendilerini bu çalışmaların neresinde gördükleri sorulduğunda R2 her alanda olduğunu ve öğretmenlerle iş birliği içinde bulunduğunu söylerken, R1 de okul panolarını üzerinden örnekler vermiş ve organize kısmında yer aldığını “Burada da evet biz zaten panolarımız hazırlıyoruz, etkinlikler yapıyoruz. Burada ben daha çok işin nasıl diyeyim organize kısmında görev alıyorum. Birilerinin irtibat kurabilmesini sağlıyorum. Aynı anda birden fazla etkinlik yapılıyor. Onlar arasında gidip geliyorum.” şeklinde ifade etmiştir.

3.4.2.2. Birlikte çalışmaya yönelik düşünceler

İki farklı branş öğretmenin aynı sınıfta birlikte çalışmalarına yönelik düşünceleri öğrenilmek istendiğinde R1, her bir branşın farklı uzmanlık gerektirdiğini ancak birlikte çalışmalarının güzel olduğunu ve öğrencilere fayda sağladığını aktarmıştır. Aynı zamanda özel eğitim okullarında çalışan ve çalışacak okul öncesi öğretmenlerinin de özel eğitim alanında ayrıntılı bir eğitim alması gerektiğini eklemiştir:

Şekil 3.16. Okul rehber öğretmenlerinin ekip çalışması hakkındaki düşüncelerine ilişkin alt tema ve kodlar

Aslında özel eğitim başlı başına hani tam bir uzmanlık gerektiren tamamen bu konuda yetiştirilmiş olması gerekiyor. Ama okul öncesi öğretmenliği ile beraber çalışmalarını güzel. Sanat etkinlikleri, oyunlar yapıyorlar, Okul öncesi kısmı aslında burada devreye giriyor. Beceri öğretimi anlamında özel eğitim öğretmeni devreye girmesi gerektiğini düşünüyorum. Yani başarılı buluyorum ama bu tarz okullarda çalışması için okul öncesi öğretmenlerine özel eğitim alanında fazlasıyla bir eğitim verilmesi gerektiğini ya da en azından bu tarz okullara atanan, tayin olan öğretmenlere bir hizmet içi eğitim alınması gerektiğini düşünüyorum.

R2 de bu konuyla ilgili her iki öğretmen de çalışırken kendi uzmanlık alanlarını kullanmalarının önemli olduğunu v özel eğitim öğretmenin olmasının özellikle faydalı olduğunu ve okul öncesi öğretmenini de bu konuda yönlendirdiğini şu sözleriyle ifade etmiştir:

Anaokulu öğretmenin kendi branşıyla ilgili etkinliklerini kullanması ama bunu özel eğitimin öğretmenin yardımıyla düzeyi özel bir eğitim düzeyinde kullanarak (özel gereksinimli öğrencinin seviyesine inme) indirgemesi bence çalışmanın çok daha faydalı olmasını sağlıyor. ...Bu tip öğrencileri normal anaokullarında görmedikleri için anaokulu öğretmenlerimiz burada ikisi birlikte çalıştığı zaman hem bu çocukla tanışmış oluyorlar hem de düzeyine kadar aşağı çekilebileceğini ve çeşitlendirebileceğini görmüş oluyorlar.

3.4.2.3. Öğretmen danışmanlık talepleri

Öğretmenlerin okul rehber öğretmenlerinden danışmanlık talep ettiği konular hakkındaki konular Şekil 3.16'da yer almaktadır.

Öğretmenlerin okul rehber öğretmenlerinden danışmanlık talep ettiği konular sorulduğunda R1, öğretmenlerin kendisine daha çok öğrenci davranış problemleriyle ilgili geldiklerini ifade etmiş ve bununla ilgili de örnekler göstermiştir. Bu süreçte bazen veli ile iletişime geçtiklerini ve buna rağmen konu ile ilgili bir fayda görmezlerse okul idaresine başvurduğunu söylemiştir:

... mesela daha çok bana davranış problemleriyle ilgili geliyorlar. Bir öğrencimiz var. Onun daha çok böyle şeyler oluyor. Kötü kelimeler öğreniyor, bazen ne diyorsun lan gibi kelimeler kullanıyor. Bunları nereden öğrendiğini anlamaya çalışıyoruz. Öğretmenler iletişimde yetersiz kalıyor bazen o konuda ben de yetersiz kalıyorum. Bu sefer veliye dönmek zorunda kalıyoruz.

R2 ise özel eğitim anaokuluna başlayan öğrencilerin, kendilerinin ve ailelerinin ilk kez okul gördüklerini ve ailelerinin çocuklarını kabullenme düzeyinde oldukları için bu konuda yardımcı olduğunu ifade etmiştir:

Yani anaokulundaki velilerin tepkisel şeyleri düzeyleri daha çok inkâr ve reddetme üzerinden biz işte onların kabullenme sürecinde biraz daha yardımcı olmaya çalışıyoruz ve bundan sonra çocuğu için neler yapılabilir? Net bir şekilde veliye aks edebilirsek anlaşabilirsek beni biraz daha önünü görerek ve hedeflerini ve şeylerini ona göre çizerek çocuğuna beklentilerini bize anlatarak ve sonra bundan sonraki yaşamında çocuğuyla neler yapabileceğini...

Öğretmenlerin danışmanlık istedikleri konulara ilişkin ürettikleri çözüm yollarını R1 örnek vererek özetlemiştir:

Öğretmenler iletişimde yetersiz kalıyor bazen o konuda ben de yetersiz kalıyorum. Bu sefer veliye dönmek zorunda kalıyoruz. Veli ile yapacağım görüşmede de hani sebebini anlamaya çalışıyorum ama onlar da bu sefer çoğunlukla okulumuzda birkaç tane boşanmış aile çocuğu da var. Özel eğitim öğrencisi olunca bir tarafta kalıyor tabii. Onlar da bu sefer yaptığım görüşmelerde diğer tarafı yani diğer ebeveyni suçlamaya çalışıyor. Böyle sıkıntılarımız oluyor. Bunu da ancak idareyle de bir üst kademeye çıkararak, idareyi de devreye sokarak artık yapılması gereken neyse bunları yapmaya yönelik hareketler yapıyoruz. ... Şu an için gerekmiyor ama aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına başvurup çocuğunuzla ilgili işte böyle sıkıntılarımız var. Biz araştırılmasını istiyoruz.

3.4.2.4. Veli geribildirimleri

Okul rehber öğretmenlerinin iki öğretmenin aynı sınıfta birlikte çalışma sürecine ilişkin velilerden gelen geri bildirimlere ilişkin görüşleri olumlu ve olumsuz geri bildirimler olmak üzere iki alt temada ele alınmıştır. İki öğretmenin aynı sınıfta birlikte çalışmasına ilişkin alt tema ve kodlar Şekil 3.16.'da yer almaktadır

Okul öncesi ve özel eğitim öğretmenlerinin aynı sınıfta çalışmasına yönelik velilerden gelen dönütlerin R2 olumlu olduğunu, velilerin çocuklarındaki gelişmeleri fark ettiğini ve bunu kendisine aktardıklarını ifade etmiştir. Aynı zamanda velilerin birbirlerini tanıyarak, benzer sorunlar yaşadıklarını görmeleri onların birbirleriyle iletişime geçmesini sağladığını da eklemiştir.

Bu konu hakkında veliler genelde o okuldan çok memnunlar. Çünkü çocuğunun evde kendi çabalarıyla yapamadığı ya da başaramadığı birçok etkinliği burada yapabildiğini, hatta işte seslerini tanıma, tepki verme, işte dönüp bakma gibi birçok beceriyi işte özbakım becerilerini yavaş yavaş kazanmaya ya da hazırlık aşamasındaki çalışmalarını yapabildiğini, durumdan çok memnun kaldığını, artık burada daha çok sosyalleştiğini ve bir de diğer velilerle birlikte aile eğitimlerinde bir arada olduklarında engelin özelliklerini engelli çocukların neler yaşadığını belirlemede neler yaşadığını çok rahatlıkla birbiriyle iletişime geçerek çözüyorlar.

R1 ise velilerin okulda yapılan etkinliklerden memnun kaldıklarını ancak okullarında özel eğitim öğretmeni olmamasından dolayı şikayetçi olduklarını dile getirmiştir:

Yani genel anlamda velilerimiz okulda yapılan etkinliklerden memnunlar. Öğrencilerde değişim olduğunu, gelişim olduğunu da farkındalar ama zaman zaman bazı velilerimiz

okulumuzda özel eğitim öğretmeni olmamasından şikayetçiler maalesef. Bundan bizde aslında biraz zarar görüyoruz diyebiliriz. Çünkü hocalarımızın yaptıkları görünmüyor. Bu sefer uzman görse daha iyi mantığıyla yaklaşıyor velilerimiz.

3.4.2.5. Ekip çalışmasının anahtar bileşenleri

Okul rehber öğretmenleri etkili ekip çalışması konusunda çeşitli düşünceler ifade etmişlerdir. Ekip çalışmalarının olmazsa olmazlarını anlattıklarında R1, ilk olarak karşılıklı anlayış ve hoş görü olması gerektiğini ifade etmiş ve bu olmadığında ortaya çıkabilecek olası sorunları da örnek vererek aktarmıştır:

Karşılıklı anlayış ve hoşgörü diyebilirim. Bu konuda okulumuzda öğretmenler hani partner halinde çalışıyorlar çoğunlukla ama ikisi birlikte. Eğer anlayışlı bir şekilde davranamazsın. Ne bileyim birisinin daha iyi bildiği bir etkinliği ne bileyim, bir yeteneği vardır. Resim çizme konusunda daha yetenekli ve o an bir etkinliği hazırlar uygulamasını. Diğer arkadaşlar bunu bir karşılıklı anlayış şeklinde ne bileyim birisi diğerine işte resimleri hep ben çiziyorum demek yerine ben çiziyorum sen uygula dediğimde ikisi anlaşılıyorsa çok başarılı bir süreç yönetiyorlar.

R2 kodlu okul rehber öğretmeni ise okul olarak bu konuda oldukça avantajlı bir durumda olduklarını çünkü öğretmenlerinin yetkinliklerinin yüksek olduğunu ve bilinçli olarak çalışmak istedikleri okulları tercih ettikleri ifade etmiş ve bu sayede ekip çalışmasının olmazsa olmazlarına sahip olduklarını söylemiştir:

Okulumuzun kadrosu çok iyi bir kadro gerçekten bu okulda çalışmayı seven bilinçli öğretmenlere sahibiz. Özel eğitim öğretmenlerinin zaten bu konunun eğitimini almış olarak gelmiş olması bir avantaj özel eğitim okulunda ama anaokulu öğretmenlerinde bu işi bilerek gelmiş olmaları ve bir tercih yapmış olmaları gerekiyor.

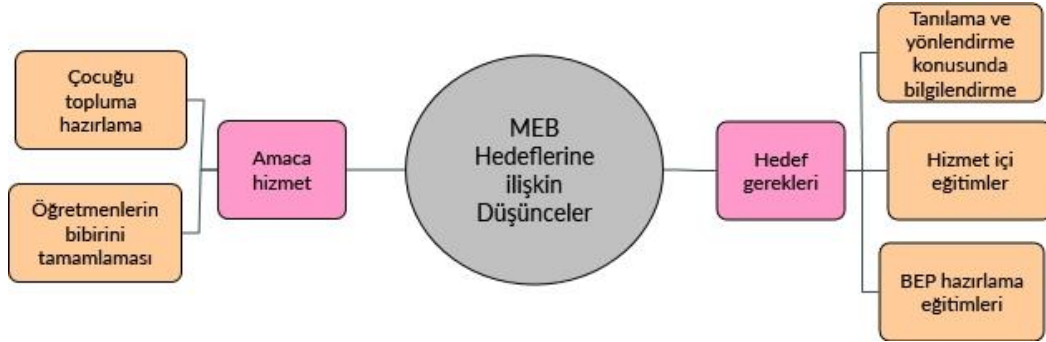
Aynı sınıfta birlikte çalışma sürecinde öğretmenlerin sahip olması gereken özellikler için R1, öncelikle her şeyin temelini iletişim kurmaktan oluştuğunu, birbirlerinin eksik olduğu konularda birbirlerine danışmaları/öğretmeleri gerektiğini bunun da anlayış çerçevesinde yapılırsa sürecin olması gerektiği gibi işleyeceğini ve ideal bir iş birliğinde en önemli unsurun empati olduğunu ifade etmiştir.

En ideali empati aslında bence en önemlisi birbirinin atıyorum. Yani bir özel eğitimcinin bazen söylediği şeyler okul öncesi öğretmeni için farklı gelebiliyor mesela kesin komutlar

verilmesi gerekiyordu. Otur kalk gidelim, komutlar verilmesi gerekiyor ama okul öncesi öğretmeni de diğer anaokullarında çalışırken bunlara kibar dille öğretmesi gerekiyor işte oturur musun kalkar mısın? Aynı zamanda okul öncesi öğretmeni bu konularda bazen birbirleriyle çelişebiliyorlar. Bunun aslında anlayışlı bir şekilde halledilmesi gerekiyor. İletişim aslında en çok önemli olan şeylerden bir tanesi bu konuda birbirlerine de bunu anlatarak birbirlerine de öğreterek bunu bu şekilde yapabiliriz.

3.4.3. MEB hedeflerine ilişkin düşünceler

Rehber öğretmenlerin MEB özel eğitim anaokullarına ilişkin hedeflerine yönelik görüşleri doğrultusunda amaca hizmet etme ve hedeflerin gerçekleşmesi için yapılması gerekenler olarak iki alt temada toplanmıştır. Okul rehber öğretmenlerinin MEB hedeflerine ilişkin düşüncelerine yönelik deneyim ve görüşlerine ilişkin düşünceleri aşağıdaki Şekil 3.17.'de yer almaktadır.

Şekil 3.17. Okul rehber öğretmenlerinin MEB hedeflerine ilişkin deneyimleri

3.4.3.1. Amaca hizmet

Rehber öğretmenlerine; “Özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışmayla ilgili MEB’in hedeflerini dikkate aldığımızda, deneyimlediğiniz sürecin belirlenen amaçlara hizmet edip etmemesi konusunda neler düşünüyorsunuz?” sorusu sorulduğunda; R1, konu ile ilgili olarak düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Yani bir özel eğitim öğretmeni az önce söylediğim gibi evet becerileri kazandırabilir ama aynı zamanda bu çocuklar buradan çıktıklarında ya da okul ortamından çıktıklarında toplum içerisinde karışmak ve onlara uyum sağlamak zorundalar. Özel eğitim öğretmeni evet, temel

becerileri kazandırıyor. Okul öncesi öğretmeni de çocukların seviyesine uygun oyunlar belirleyerek onlara aslında bu toplum ortamına hazırlamaya çalışıyor. O yüzden de bunun amaca hizmet ettiğini düşünüyorum.

3.4.3.2. Hedef gerekleri

R2 ise artık herkesin erken çocukluk eğitiminin önemini kabul ettiğini, özel eğitim anaokullarının da bu eksiği tamamladığını, okulların sayısının arttırılması gerektiğini ve faydalı olduğunu şu sözleriyle belirtmiştir:

Yani okul öncesi hatta erken çocukluk eğitiminin çok önemli olduğunu artık herkes kabul ediyor. Okul öncesi eğitime bakanlığımız ve diğer kurumlarda bunun önceliğini biliyorlar ve zaten önemli değeri veriyorlar. Ama özel eğitim anaokulunun ve erken çocukluk eğitimi çok daha önemli olduğunu biz zaten artık biliyoruz. Çünkü bize gelene kadar erken müdahale edersek eğitimsel açıdan düşünüyorum. Bizim üstümüze düşen çocuğu bir an önce hayata hazırlamak. Bu yüzden de ne kadar erken başlarsak o kadar iyi olacağını düşünüyorum. Bu yönden de özel eğitim anaokullarının çok büyük bir eksiği tamamladığını düşünüyorum ve bana göre çoğalmasa gerektiğine de inanıyorum.

R1 kodlu okul rehber öğretmeni, MEB hedeflerinin gerçekleştirilmesi için tüm öğretmenlere özel eğitim alanında kapsamlı bir eğitim verilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır:

Yalnızca işte okul öncesi öğretmenlerine, rehber öğretmenlere değil, tüm öğretmenlere, özellikle de liselerde çalışan arkadaşlara özel eğitim konusunda en azından temel bazı bilgiler en azından tanılama ve yönlendirme konularında, BEP hazırlama konularında eğitimler verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Hadi üniversiteler için geç diyorsak en azından okuldaki öğretmenler hizmet içi eğitime alınarak bu konular anlatılabilir diye düşünüyorum.

3.4.4. Pandeminin etkisi

Pandemi sürecinde R2 kodlu öğretmen sağlık sorunları nedeniyle idari izinli olduğu için bu bölümde sadece R1 kodlu öğretmenden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. R1 deneyim ve görüşlerinden pandeminin olumlu yanları, olumsuz yanları ve danışmanlık hizmetleri alt temasına ulaşılmıştır. Okul rehber öğretmenlerinin pandemi sürecinin iş birliği çalışmalarına etkisine yönelik deneyim ve görüşlerine ilişkin genel durum aşağıdaki Şekil 3.18'de yer almaktadır.

3.5.4.1. Olumlu yönler

Pandeminin özel eğitim çocuklarına yönelik pek bir olumlu yönü olmadığını ifade eden R1, olumlu bir yön olarak veliler ve çocukların ilişkilerinin değiştiğini ve velilerin öğretmenlerle empati kurabildiklerini söylemiştir:

Çocuklarını evde ilgilenmekten bıktığı için okula gönderiyorum mantığı var maalesef. En azından evde zorunlu bir şekilde o çocuklarla ilgilenmeye kaldıkları için o çocuklara da nasıl erişebilecekleri ile ilgili fikir sahibi olmaya çalışıp araştırdılar. İncelediler, bir şeyleri o konuda biraz ilgilenmeye çalıştılar ve öğretmenlerimize de biraz empati yaptılar.

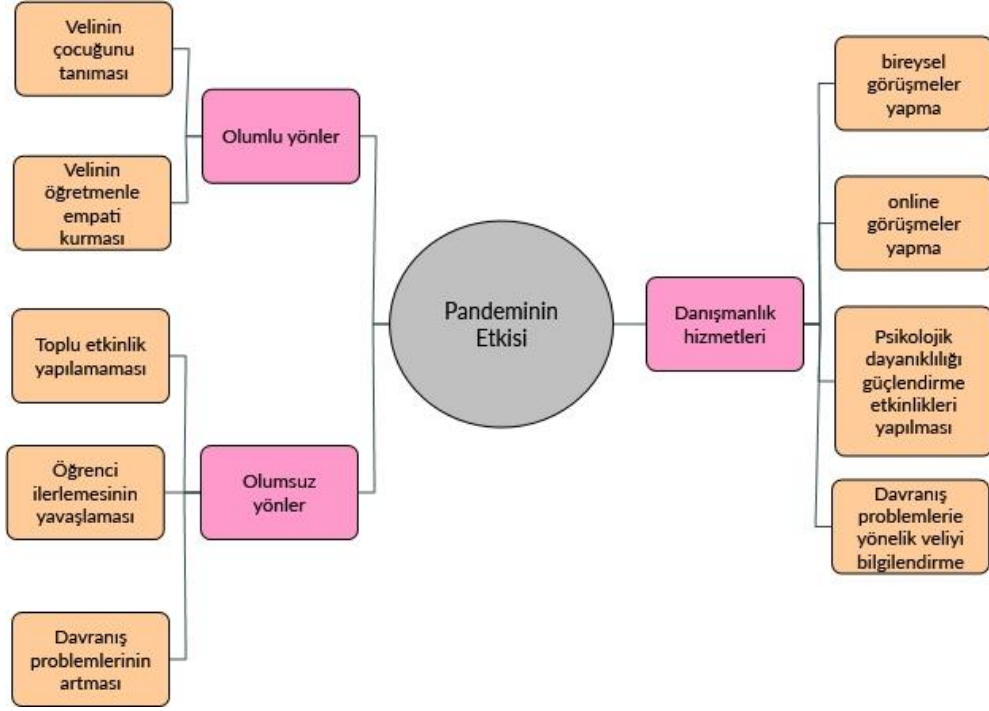
3.5.4.2. Olumsuz yönler

Pandemi döneminde özellikle çocukların uzaktan eğitime katılamaması sonucunda eğitimlerinde gerileme olduğunu ve davranış problemlerinde artış olduğunu ifade edilmiştir. R1 kodlu okul rehber öğretmeni pandemi döneminde özel gereksinimli çocukların okuldan uzak kalması nedeniyle çocuklarda gerileme olduğunu “Pandeminin bizim öğrenciler için pek bir olumlu yönü yoktu. Çünkü öğrenciler evde kaldıklarında gerileme yaşadılar daha çok o yüzden çok da olumlu bir yönü olduğunu düşünmüyorum.” sözleriyle dile getirmiştir. Aynı zamanda R1 bu konuda yaşanan problemler için de velilerle görüşmeler yaptığını ifade etmiştir. “...çocuk bazlı olarak çocuklara bazı şeyleri nasıl anlatabileceklerini anlatmaya çalıştık. ... Özellikle davranış problemleri konusunda pandemi sebebiyle telefon üzerinden de konuşarak hallettim.”

3.5.4.3. Danışmanlık hizmetleri

R1; pandemi döneminde gerçekleştirdiği danışmanlık hizmetlerinin, online görüşmeler, bireysel görüşmeler, davranış problemlerine yönelik veliyi bilgilendirme ve velilerin ve çocukların psikolojik dayanıklılığını güçlendirmelerine yönelik çalışmalar yaptığını ifade etmiştir. Bu çalışmalarını uzaktan eğitim sürecinde ve okullar açıldığı dönemde gerçekleştirdiğini belirtmiştir. R1, pandemi sürecinde yürüttüğü çalışmalarını şu şekilde açıklamıştır:

Özellikle pandemide velilerle aslında psikolojik sağlamlık üzerine çalışmalar yaptık. Millî Eğitim Bakanlığının sene başında belirlediği etkinlikleri uyguladık. Benim görevim burada velilere bir eğitim vermek, öğretmenlere bir idari ve eğitim vermektir. Öğretmenlerimizle sınıfa girip bu etkinlikleri uyguladılar, işte kişisel hijyenden tutun, işte el yıkama alışkanlıklarına kadar öğrencilerimize anlatmaya çalıştılar. Bunun dışında velilerle yaptığımız çalışmada çocukların psikolojik sağlamlığını nasıl koyabileceğimiz üzerineydi.

Şekil 3.18. Okul rehber öğretmenlerinin pandeminin etkisi temasına ilişkin kodlar

R1, pandemi sürecinde velilerin okula gelmelerinin yasaklanması ve mesafe kuralları doğrultusunda yürüttüğü çalışmaların daha çok bireyselleştiğini söyleyerek velilerle görüşmelerini online gerçekleştirdiğini anlatmıştır. “Pandemi süreci kendi branşları açısından baktığımda şöyle bir şey var, şimdi ben seminer yaptığımda 30 veliye aynı anda seminer yapabilirim. Evet ama pandemi sürecinde zoomdan yapmam gerektiği ya da işte bireysel olarak görüşmem gerekiyordu.”

3.5. Velilerin Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın son katılımcıları olan velilerle gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular dört temada toplanmıştır. Eğitim-öğretim süreci, okulda iş birliği ve ekip çalışması, MEB hedeflerine ilişkin düşünceler ve pandeminin etkisidir. Ortaya çıkan tema ve alt temalar Tablo 3.5.’te yer almaktadır.

Tablo 3.5. *Velilere ait tema ve alt temalar*

Eğitim-öğretim süreci
Öğretmenle iletişim
Okulda ekip çalışmaları
Öğretmenlerin çalışmasına yönelik düşünceler
Öğretmenlerin veli ve çocuğa katkıları
MEB hedeflerine ilişkin düşünceler
Öğretmenden beklentiler
Etkili olması için gerekenler
Pandeminin etkisi
Olumsuz yönler
Yapılan çalışmaları

Tablo 3.5.'de görüldüğü gibi velilerin özel eğitim anaokullarında yürütölen iş birliği çalışmalarına ilişkin deneyimleri sonucu eğitim öğretim süreci, okuldaki iş birliği ve ekip çalışması, MEB hedeflerine ilişkin düşünceler ve pandeminin iş birliği üzerindeki etkisi olmak üzere dört ana tema ve bu temaları oluşturan alt temalar yer almaktadır. Her bir ana tema tek tek ele alınarak izleyen bölümde ayrıntılı açıklanmıştır.

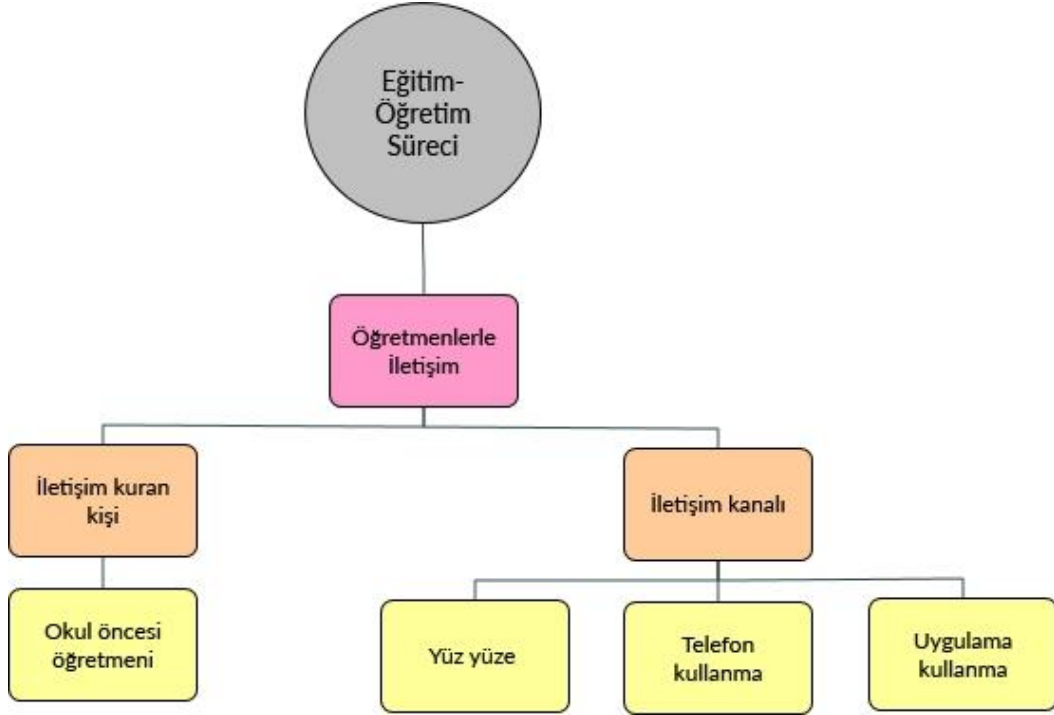
3.5.1.Eğitim-öğretim süreci

Araştırma kapsamında görüşmelerin yapıldığı dört veli, eğitim-öğretim sürecine yönelik çeşitli görüşler dile getirmiştir. Velilerden elde edilen bulguların ilk teması olan eğitim-öğretim süreci öğretmenlerle iletişim alt temasından oluşmaktadır. Ortaya çıkan alt tema ve kodlar Şekil 3.19.'da yer almaktadır.

3.5.1.1. Öğretmenle iletişim

Velilerin tamamı okul öncesi öğretmeniyle daha sık iletişim kurduklarını söylemişlerdir. Bu iletişim sürecinde çocuklarının davranış problemleri üzerine, akademik olarak sınıfta ne yaptıklarıyla ilgili öğretmenle konuştuklarını söylemişlerdir. V1, okul öncesi öğretmeniyle daha sık iletişim kurduğunu söylemiştir. "... hocamla yani okul öncesi öğretmenleriyle kuruyorum." Bu konuda geçen yıl yaşadıkları bir sorunu anlatmıştır.

Bir sorun yok olmuyor. Sadece bir kere oldu. Sınıf değiştirmek istedim hocadan da ben burada öğrencileri çok seviyorum ama konuşması ilerlemiyor diye düşündüğüm için başka sınıftan konuşan bir çocuk olur da ilerletir diye istemiştım. Olmadı zaten başka sınıf. Başka sınıfa gitmedi.

Şekil 3.19. Velilerin eğitim-öğretim süreci temasına ilişkin kodlar

V1, öğretmenleriyle iletişim kurduğundaysa o gün ne yaptıkları hakkında konuştuklarını anlatmıştır.

Yani okula gittiği zaman davranışları nasıl ilerliyor? Akademik olarak diğer özel eğitimde nasıl ne tür çalıştıklarına, nasıl ilerledikleri anlamında konuşuyorum. Çocuğumla harfleri çalışıyor bunlara nasıl tepki veriyor, nasıl ilerliyor. İlerleme de buraya geldi. Daha çok akademik günlük nasıl çalışıyor ya da okulda arkadaşlarıyla nasıl iletişim kurduysa neler yaptılarsa o şekilde. Arada mesela istediğim okulla ilgili ya da çocukla ilgili istediğim ne yapılacağı alan yani anlatıyorsa şunu yaptık işte şöyle davranış etkinliği yaptık. Kısa hikâye okuduk şeklinde anlatıyor.

V2 kodlu velinin sınıflarında özel eğitim öğretmeni olarak görevlendirilmiş okul öncesi öğretmeni olmak üzere iki okul öncesi öğretmeni birlikte çalışmaktadır. Okul öncesi öğretmeni sınıfta iki yıldır görev almaktayken özel eğitim öğretmeni okul açıldığında görevlendirme olarak gelmiştir. Her konuda çok güzel iletişim kurduklarını, bilgilendirdiklerini ve haftada birkaç kez iletişim kurduklarını, çocuğun gelişimi ve davranış sorunları hakkında konuştuklarını anlatmış ve daha çok okul öncesi öğretmeniyle görüşüğünü eklemiştir.

Çok güzel yani her şeyde haberdar her an ufak bir şeyde arıyorlar. Aradığım zaman da konuşuyorlar. Hani bilgilendiriyorlar çok güzel bir sıkıntı yok, hiçbir sıkıntımız yok. Okul öncesi öğretmeniyle haftada bir iki kere böyle öğretmeni arıyorum, konuşuyoruz. Çocuğumun nasıl olduğunu, okulda nasıl davrandığını, gelişimini yani başka çocuklara da zarar verip vermediğini söylüyor. Isırma huyu vardı... Okul öncesi öğretmeniyle çok iletişim kuruyorum.

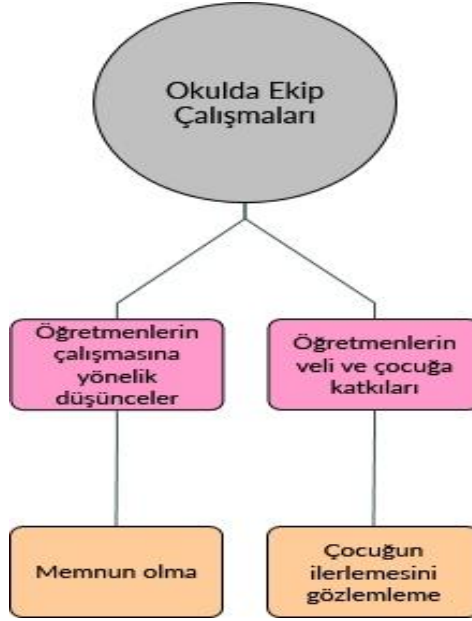
V3, çocuğunun konuşma becerisindeki durum ve girişkenliği hakkında iletişim kurduklarını, bunu daha çok okul öncesi öğretmeniyle gerçekleştirdiklerini ve süreçte herhangi bir sorun yaşamadıklarını anlatmıştır. “Yani genelde çocuğun konuşma şeyleri, konuşma şeyi becerisi hakkında becerisi hakkında konuşuruz. Yani ortamı çok güzel diye onu konuşuruz. Yani girişken bir çocuk değil kaynaşma şeyi onları konuşuruz. Okul öncesi öğretmeniyle çok konuşuyoruz.”

V4, daha çok okul öncesi öğretmenleriyle iletişime geçtiklerini, çocuğunun gelişimi konusunda bilgi aldığını söylemiştir. Geçen yıl öğretmenle daha çok iletişim kurarken bu yıl iletişimlerinin daha az olduğunu ama her konuda bilgi alabildiğini ve okul öncesi öğretmenlerini oldukça samimi bir insan olarak gördüğünü anlatmıştır.

Öğretmenimizle herhangi bir sorun olduğunda sürekli iletişim halindeyiz. Sağ olsunlar güzel bilgilendiriyorlar. Normal bir anaokulunda nasıl olurdu bilmiyorum ama burada daha bir özel iletişimimiz var. Yani ...’in olumlu olumsuz yaptığı hareketler, gelişmeler hakkında bilgiler alıyorum. Yani sadece olumsuzluklar değil, olumlu noktalarda da arıyorlar. ...öğretmenimiz zaten sürekli bizi bilgilendiriyor. Özelden mesaj atıyor. Grup grubumuz var. WhatsApp’ta grubumuzdan bilgiler geliyor, ortak gruba da geliyor. Aileden biri gibi diyebilirim, gayet rahat her şeyi açık açık konuşabiliyoruz.

3.5.2. Okulda ekip çalışmaları

Araştırma kapsamında görüşmelerin yapıldığı tüm veliler, okulda iş birliği ve ekip çalışmalarına yönelik çeşitli görüşler dile getirmiştir. Deneyimleri şu şekilde sınıflandırılmıştır; velilerin Okulda iş birliği ve ekip çalışmalarına yönelik deneyim ve görüşlerine ilişkin genel durum ve bilgileri aşağıdaki Şekil 3.20.’de yer almaktadır.

Şekil 3.20. Velilerin okulda ekip çalışmaları temasına ilişkin kodlar

3.5.2.1. Öğretmenlerin çalışmasına yönelik düşünceler

V1 kodlu veli çocuğunda değişiklikler fark ettiğini ancak özel eğitim anaokullarında özel eğitim öğretmeni olan çocukların gelişimlerinin daha iyi olabileceğini ve bunun öğretmene de bağlı olabileceğini vurgulamıştır.

Bence değişiklik fark ediyorum kişiden yani onlarda eğitilmiş olan kişiden gördüğü şey. Yani okul öncesi öğretmeni daha çok ilgileniyor nasıl böyle anne gibi yaklaşıyor. Bizim etkinliklerde, tüm etkinliklerde dahi ailenin iş birliği içinde oluyor. O yüzden kişiye bağlı bence. Ama okullarında özel eğitim öğretmeni oldukları için diğer çocuklar için daha iyidir. Ana anaokulu öğretmeni de dediğim gibi kişiye bağlı bence biraz.

V2, çocuğuyla çok güzel ilgilenildiğini söylemiş; “İkisi de etkin çünkü çok güzel çalışıyorlar. Çok güzel ilgileniyor bence.” V3 de iki öğretmen olmasa sınıf için yetersiz olacağını ifade etmiştir. “Bence yani birlikte çalışmalarını diyeyim. İki öğretmenin aynı sınıfta olması ya daha çok şey yapıyor. Hani bir tane yetersiz gelir.” V4 ise farklı branştan öğretmenlerin olması gerektiğini ve şu anda yaşadıkları bölgede özel eğitim alanında yaşadıklarını ve yetersizliklerini ifade ederken, okulda özel eğitim öğretmeni olsa daha da faydalı olabileceğine dair görüşlerini aktarmıştır.

İki farklı branş olmalı çünkü bence böyle olması lazım. Bir özel eğitim öğretmeni evet çocuklarına nasıl yaklaşması gerektiği bilebilir. Daha güzel şeyler olur ama normal anaokulu öğretmenleri de biraz daha böyle normal şeyler yaptırarak hayata kazandırabiliyor. İkisinin uyum içerisinde olması güzel olurdu.

3.5.2.2. Öğretmenlerin veli ve çocuğa katkıları

Öğretmenlerin çocuklarına ve kendileri katkıları hakkında da V1 ve V4 kodlu veliler görüşlerini dile getirmişlerdir. V1 kodlu veli çocuğuna özbakım becerilerini kazandırma konusunda ve kendisine rehberler olmalarında katkı sağladığını ifade etmiştir:

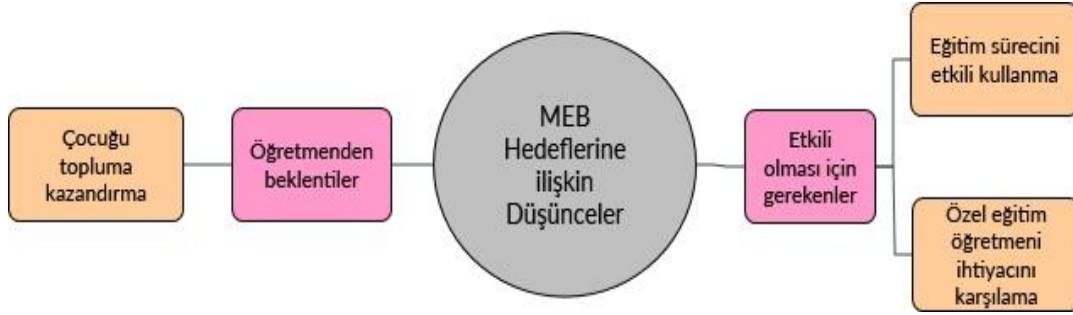
“Akademik olarak da var mesela nasıl diyeyim. Tuvalet becerisini elde etme davranışları olsun mesela bir şey isteme, her yönde her şey destek sağlanıyor. Yani bizim bilmediğimiz şeyler hakkında onların her anında destek vermesi nasıl davranacağımızı, bir hata yaptığında nasıl tepki veririz, işte bize nasıl iletişim geçti gibi yani bunun özel eğitimden öğretmeni diyor mesela okuldaki davranışları evdeki daha çok farklı olduğu için okulda yaptığı disiplinini evde de yapın diye. Evet artıları var bizim için.”

V4 kodlu veli ise kendine ve çocuğuna yönelik olarak katkılardan birinin çocuğunun özel bir durumu olduğu için az öğrencinin bulunduğu ve kendisiyle benzer arkadaşlarının bulunduğu bir sınıfta olması olduğunu ve bunu da gereklilik olarak gördüğünü anlatmıştır:

Yani ... zaten sevgiden beslenen bir çocuk öğretmenimize de çok sevgi duyuyor anaokulu öğretmenimize. ... güzel ilerledi. Yani özel eğitim burada şimdi ben bu çocuğu özel bir çocuğu tutup otuz kişilik bir sınıfa atamam çünkü çok eziliyorlar. Bizim diğer otizm gruplarımız var. WhatsApp gruplarımız var, anneler orada çok üzülüyor. ...Çok fayda sağladı. Yani ... bayağı bir tabii özel ilgileniliyor. Beş kişilik sınıf hani hiçbir yerde bunu bulamam. Sonuç itibarıyla hani dünya para versem bile bulamam. O yüzden yani iyi ki diyorum. Hani devletimiz böyle bir olanak sağlıyor ve inşallah daha da çoğalır. ...Biraz sanırım çocuklarımızın biraz daha farklı özel okullara ihtiyacı var. Çünkü kalabalık sınıflarda bu çocuklar daha yok oluyorlar.

3.5.3.MEB hedeflerine ilişkin düşünceler

Araştırma kapsamında görüşmelerin yapıldığı veliler MEB hedeflerine ilişkin çeşitli düşünceler dile getirmiştir. Velilerin, MEB hedeflerine ilişkin çeşitli düşüncelerine ilişkin genel durum ve bilgileri aşağıdaki Şekil 3.21.'de yer almaktadır.

Şekil 3.21. Velilerin MEB hedeflerine yönelik düşünceler temasına ilişkin kodlar

3.5.3.1. Öğretmenden beklentiler

V1, çocuğunun ileride rahatça insanlarla iletişim kurabilmesi ve bağımsız hareketler kazanması için öğretmenlerin davranışları öğretmesini beklediğini ifade etmiştir.

Onlardan çocuğumuz için beklentim en çok davranış ile bütün davranışları sırasıyla öğrenmesi, ardından ilk önce nasıl düzgün ben sorduğumuzda doğru düzgün, zarar vermeden böyle insanlara böyle iletişim kurmayı. Şey yapmadan, zarar vermeden iletişim kurmayı yapsın. Sınıfta ve dışarıda durabilsin son şey ve sınıfında oturmayı öğrensin. Ben olmadan çıksın dışarı, onlar şey yapsın sokağa çıktığında rahat etsin diye davranışları öğrensin.

V2 ise çocuğunun konuşmasını ve tüm çocuklar gibi olmasını sağlamalarını beklediğini ifade etmiştir. “Onların ne konuştuğunu anlasın. Ben her çocuk gibi olsun istiyorum.” V3, çocuğunun daha davranışlarına yönelik bir verimli bir eğitim almasını beklediğini ifade etmiştir. “Yani sadece çocuğum için konuşuyorum hocam. Bazı hareketleri yapıp onun hareketlerine biraz dikkat edilsin. Hani neye daha çok verimli eğitim olsun bunun onun üstünde durulsun.” V4, çocuğunun öğretmeninden çocuğunun normal gelişim gösteren çocukların yapabildiği etkinlikleri yapabilmelerini sağlamaları, bunlara yönelik bir eğitim vermelerini ve çocuğunun da normal gelişim gösteren çocukların kapasitesine erişmesini sağlamalarını beklediğini anlatmıştır.

Normal anaokulunda yapılan çocuğun seviyesine göre yapabileceği şeyleri yaptırması, çocuğun diğer çocuklara yani diğer normal olan çocuklara akademik olarak yetişmesi hani akademik başarı da bekliyorum. Sadece hayata katılması değil ama diğer işte normal okula giden çocuklar neler yapıyorlarsa onları çocuğumun alabileceği hale gelmesi. Öğretmenin durumda kapasitesine göre verebilmesi gene bunun benzeri.

3.5.3.2. Etkili olması için gerekenler

V1 kodlu veli etkili olunabilmesi için öğretmenlerin akademik olarak çalışması gerektiğini ve çocuğu topluma kazandırmak için ellerinden geleni yapmaları gerektiğini dile getirmiştir.

Ben diyorum yani kendi adıma okuyanlar bizden daha iyi biliyor, araştırıyorlar artık öyle geliyorlar. Yani mesela biraz daha akademik olarak nasıl yapılır? İşte dediğim gibi bazen ben evde yapıyorum, onların da çok böyle büyük şeyler yapmasını da beklemiyorum ama çocuğu topluma kazandırmaları için elinden gelenlerin yapılması gerekiyor.

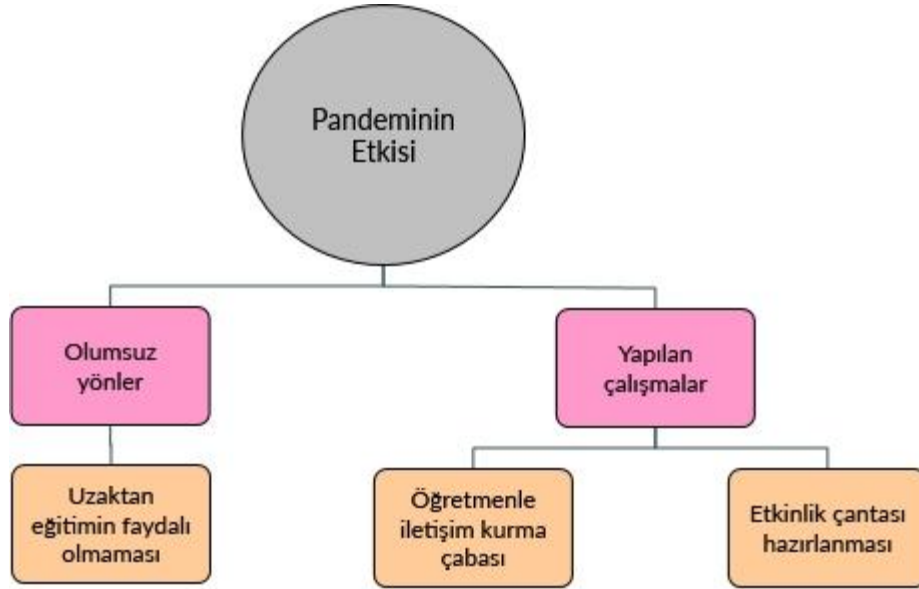
V2 ise daha iyisinin yapılamayacağını söylemiştir. “Bu konuda baya bir iyiler bundan sonra çocuğum okudukça gelişiyor yani. Eğitim verdikçe gelişiyor bundan daha da iyisi olmaz.” V3 kodlu veli de bu konu hakkında aklına bir şey gelmediğini söylemiştir. V4 veli ise etkili işlenmesi için okulda ve çocuğunun sınıfında özel eğitim öğretmenine ihtiyaç duyduklarını ve bunun sebeplerini anlatmıştır.

Hani dışarıdan bakan birisiniz her zaman her şeyin içinde de olamayabiliyorsunuz. Hani bu okula girdiğim sınıfa girdiğimizde bana. Bazı şeylerden belki sizin bile haberiniz olmayabilir. Sonuçta öğretmenlerde on altı saatlik bir vakit geçiriyorlar. Hocamız çok güzel, sevgi dolu ilerletiyor ama şimdi özel eğitimdeki çocuğun o mesela kartlarla falan çalışıyor. Bir ara işte okul öncesi hocamızdan istedim. Hani hocam böyle böyle dedim. Sağ olsun bakmış nasıl çalıştırılıyor. Burada bir tane özellikle geçen sene özel eğitim öğretmenimiz vardı. Ondan o kartları alıp sağ olsun birebir geçen sene yarım saat çalıştırdılar. Hani özel eğitim öğretmenimiz olsaydı eğer biraz daha belki ilerleyebilir diye düşünüyorum. Yani iki tane normal öğretmenin olması aslında bizim için dezavantaj. O açıdan inşallah daha fazla atamalar olur. Özel eğitim öğretmeni inşallah olur.

3.5.4. Pandeminin etkisi

Araştırma kapsamında görüşmelerin yapıldığı veliler, pandemi sürecinin iş birliği çalışmalarına etkilerini dile getirmiştir. Bu süreçte çocuğunun okula gitmediğini ve konu

ile ilgili görüş bildiremeyeceğini söyleyen V1, V2 ve V4 kodlu veliler bu bölümde herhangi bir görüş bildirmemişlerdir. Velilerin pandemi sürecinin etkileri ilgili deneyim ve görüşlerine ilişkin genel durum ve bilgileri aşağıdaki Şekil 3.22’de yer almaktadır.

Şekil 3.22. Velilerin pandeminin etkisi temasına ilişkin kodlar

3.5.4.1. Olumsuz yönler

V3 kodlu veli pandemi döneminde uzaktan eğitim konusunda çok zorlandıklarını, uzaktan eğitimin faydalı olmadığını ve uzaktan eğitim yapılırsa bile çocuğunun eğitimden oldukça uzak kaldığını ve çocuğunun eğitim konusunda büyük bir kayıp yaşadığını ifade etmiştir. “Pandemide uzaktan eğitim çok zor oldu. Pandemide okuldan uzak oldukları için hiç olumlu bir yönü olmadı. Hiç alınmayın pandeminin olumlu bir tarafı yoktu. Çocuklar eğitimden uzak kaldı. Ne yapsalar uzaktan da eğitim yapsalar da yani.”

3.5.4.2. Yapılan çalışmalar

V3, okul ile uzaktan eğitim sürecinde çeşitli etkinlikler yaptıklarını ve bunların videolarını çekerek öğretmenleriyle paylaştıklarını, öğretmenlerin de çocuklar için etkinlikler hazırlayarak eve gönderdiklerini de aktarmıştır. “Pandemide, uzaktan eğitimde

birlikte etkinlikler yaptık. Burada yani okulda etkinlikler hazırladılar, öğretmenler bunları işte etkinlikleri eve gönderdi. Öğretmenlerimizin dedikleri gibi evde yaptık etkinlikleri, çocukların videolarını çektik, öğretmenlerimizle de paylaştık, öyle onlar yapıldı.”

3.6. Metaforlara ilişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan on iki özel eğitim ve okul öncesi öğretmenine uygulanan metaforik algı formlarından elde edilen bulgular yer almaktadır. Şekil 3.2.3.’te özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri arasındaki iş birliğine yönelik temalara ait kelime bulutu verilmiştir.

Şekil 3.23. Okul öncesi öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenlerinin birlikte çalışmaya yönelik temalara ait kelime bulutu

Okul öncesi ve özel eğitim öğretmenleri, özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri arasındaki iş birliğine yönelik toplam 17 metafor üretmişlerdir. Bu metaforlardan 5 tanesi elenmiştir. Üretilen metaforlar kelime bulutuyla görselleştirilmiştir. En fazla kullanılan metaforların “güneş ve su (n=2)” ve “bir bütünün iki parçası (n=2)” olduğu görülmektedir. Diğer metaforlar, birer kez kullanılmıştır. Katılımcıların iş birliğine yönelik ürettikleri metaforların daha çok olumlu olduğu ve birbirini tamamlayan kavramlarla ilişkilendirildikleri görülmektedir. Üretilen metaforlar 3.6.’da görüldüğü gibi iki farklı kategoride toplanmıştır.

Tablo 3.6. *Özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri arasındaki iş birliğine yönelik oluşturulan kategoriler*

No	Kategoriler	Üretilen Metafor Sayısı
1	Tamamlayıcı olma	10
2	Sevgiye dayalı olma	2

İki kategori halinde listelenen metaforlar ilgili olduğu kategori altında listelenmiş ve öğretmenlerin açıklamalarına ilişkin alıntılara da doğrudan yer verilmiştir. Öğretmenlerin “tamamlayıcı olan” kategorisine yönelik görüşlerini örnekleyen ifadeler Tablo 3.7.’de görülmektedir.

Tablo 3.7. *Tamamlayıcı olan kategorisine ait olan metaforlar ve açıklama örnekleri*

Metafor Adı	Açıklama Örnekleri
Bir bütünün iki parçası	“...biri olmadan diğeri eksik kalır.”
Güneş ve su	“...bitkinin ihtiyacı olan güneş ve su gibidir. Bitki sadece güneş ile veya sadece su ile yetişmez. İkisi birlikte verilmeli ki bitki büyüyüp çiçek açabilirsın.
Makinenin dişlileri	“...çünkü dişlilerin birbirleriyle belirli uyum ve kurallar doğrultusunda dizilip aynı hız ve düzende çalışması gereklidir. Özel eğitim ve okul öncesi öğretmeni sınıf içinde hem kendi aralarındaki uyum hem de çocuklarla ve velilerle iletişimdeki sorumluluk ve işleyişi belirli bir düzen ve uyumunu gerektirmektedir.”
Zehir	“Kararında olduğunda birbirini tamamlar. Anlaşabildiğinde mükemmel bir birliktelik olur ama eğitim anlamında birbirini tamamlayamaz ve kişilik olarak ulaşamazlarsa çok sıkıntılı bir sürece dönüşür.
Vücudun sağ kolu	“Nasıl ki vücut eksik bir organla çalışmakta güçlük çekerse sınıfta da tek kişi olmak böyledir.”
Akrep ve yelkovan	“...birbirlerini takip eder ve tamamlar.”
Masanın ayakları	“...bir taraf eksik ya da fazla olursa denge olmaz.”
Anahtar kilit	“..., her biri birbirini tamamlayan biri olmazsa diğeri olmayan ikisi tamamlayıcıdır. Uyumsuz partnerle sınıf düzeni bozulur.”
Etle tırnak	“...birbirini tamamlayarak ayrılmaz bir bütün olurlar.”

Tamamlayıcı olan kategorisinde yer alan görüşlerin ise çalışma sürecinde birbirlerine ihtiyaç duymaları ve bunun da iyi ayarlanması olduğuna yönelik görüşlerden oluştuğu görülmektedir. Öğretmenlerin iş birliğine ilişkin görüşlerine dayalı oluşturulan bir diğer kategori “sevgiye dayalı olan” kategorisidir. Bu kategoriye yönelik görüşlerine ilişkin örnekler Tablo 3.8.’de yer almaktadır.

Tablo 3.8. *Sevgiye dayalı olan kategorisine ait olan metaforlar ve açıklama örnekleri*

Metafor Adı	Açıklama Örnekleri
Arkadaş	“Sınıf içindeki çok boyutlu ortamın birlikte paylaşırlar.”
Yoldaş	“Birlikte iş birliği içinde ilerlersek yol kat edilebilir.”

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgular açıklanmıştır. Elde edilen bulgular temalar halinde sırasıyla ve ilgili alan yazın çerçevesinde karşılaştırılarak tartışılmıştır. Araştırma sonucu ulaşılan bulgular ışığında ileriki araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

4.1. Sonuçlar

Araştırmada özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışan özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri arasındaki iş birliği çalışmalarının öğretmen ve okuldaki diğer paydaşların (örn., okul rehber öğretmeni, okul yöneticileri, veli) görüş ve deneyimlerine dayalı görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda on iki özel eğitim öğretmeni, dokuz okul öncesi öğretmeni, dört okul yöneticisi, iki rehber öğretmen ve dört veli olmak üzere toplam otuz bir kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiş, aynı zamanda gönüllü olan altı sınıfta gözlemler yapılmış ve öğretmenlerden metaforik algı formları toplanmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler analiz edilerek dört tema ve 50 alt temaya ulaşılmıştır.

Araştırma sonucunda, özel eğitim anaokullarında özel eğitim ve okul öncesi öğretmenlerinin aynı sınıfta birlikte çalışmalarının, çocuklarının gelişim dönemleri ve yetersizlik durumları dikkate alınarak gerekli ve önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Özel eğitim anaokullarının yaygınlaştırılması ve iyileştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Yaygınlaştırma sırasında okullarda özellikle özel eğitim öğretmenlerinin istihdam edilmesinin önemine dikkat çekilmiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin özel eğitim hakkındaki bilgilerini yetersiz bulduklarını ve bu yüzden çalışma ortamında özellikle davranış problemlerinin üstesinden gelme, BEP hazırlama gibi temel konularda zorlandıkları ve partnerlerini gözleyerek onlardan yardım alarak ve rehber öğretmenlerin desteğiyle bu konularda kendilerini geliştirmeye çalıştıkları ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde, özel eğitim öğretmenlerinin de okul öncesi eğitime dair bilgilerinin özellikle çocuk gelişimi ve etkinlik planlama konusunda sınırlı olduğu ve bu konuda eğitime ihtiyaç duydukları ortaya çıkmıştır. Tüm paydaşların ortak düşüncesi, öğretmenlerin özel eğitim anaokuluna çalışmaya başlamadan önce kapsamlı bir hizmet içi eğitime gereksinimleri olduğudur. Araştırmanın diğer sonuçları arasında; özel eğitim

anaokullarının yeni açılmış bir okul türü olmasından dolayı, okul binalarının fiziksel yapı olarak uygun olmadığı, materyal eksikliği bulunduğu, müfredat programı olarak okul öncesi eğitim ve özel eğitim programının birlikte kullanılmasından kaynaklı ikilem yaşandığı, ailelerin henüz tanı almış olan çocuklarını kabul etme aşamasında olması nedeniyle okul ve öğretmenlerle iş birliği konusunda istendik düzeyde olmadığı, ve okullarda yeterli sayıda alan uzmanı öğretmen (örn., özel eğitim öğretmeni, rehber öğretmen) çalışmadığı yer almaktadır. Araştırma sonuçları, özel eğitim anaokullarında henüz sistemli bir çalışma düzeni oturmadığını ve okullar arasında sistemin işleyişi hakkında farklılıklar olduğunu göstermektedir.

4.2. Tartışma

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular eğitim -öğretim süreci, okulda iş birliği ve ekip çalışmaları, MEB hedeflerine ilişkin düşünceler ve pandemin etkisi olmak üzere dört tema altında ele alınarak ilgili alan yazın çerçevesinde tartışılmıştır. Bulgular araştırmacı gözlemleri ve metaforlar ile desteklenmiştir.

4.2.1. Eğitim-öğretim süreci

Okulöncesi ve özel eğitim öğretmenleri okuldaki rutin bir günlerini anlatırken öğrencilerin çoğunun okula servisle geldiğini, tersine kaynaştırma öğrencilerinin ise aileleri tarafından okula bırakıldığını belirtmişlerdir. Bazı öğretmenler diğer anaokullarında olduğu gibi rutin şarkı, dans ya da serbest zaman etkinlikleriyle güne başladıklarını belirtirken bazıları bu konuda görüş beyan etmemiştir. Bu nedenle güne başlama etkinliklerinde bir rutin takip edildiği konusunda tutarsızlıklar olduğu göze çarpmaktadır. Araştırmacı gözlemleri de bu tutarsızlığı destekler niteliktedir (Gözlem 2, 6, 8). Öğretmenler günü sonlandırırken herhangi bir rutinleri olup olmadığından söz etmemiş ve çocukların genelde bu durumu hissedebildikleri yönünde öznel açıklamalarda bulunmuşlardır.

Okul rehber öğretmenleri; özel eğitim anaokulundaki görev ve sorumluluklarını öğretmenler, çocuklar ve veliler ile olacak şekilde sınıflandırarak anlatmışlardır. Bu bağlamda rehber öğretmenin sorumluluklarından ilki, öğretmen ve veliler arasında

iletişimi koordine etmektir ve bu konularda okul idaresini işe koşmaktadır. Okul öncesi öğretmenlerinin özel eğitim konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, bilgi edinme ve özellikle çocukların davranış problemlerinin üstesinden gelmeye ilişkin kendilerinden sıklıkla danışmanlık talep ettikleri belirtmiştir. Aslında rehber öğretmenlerin de problem davranışların yönetimi konusunda bilgilerinin sınırlı olduğu, çeşitli kaynaklardan (örn., kitap, makale) kendilerini geliştirmeye çalıştıklarını ifade etmelerinden anlaşılmaktadır. Alanyazında da rehber öğretmenlerin özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik düzeyinin orta derece olduğu ve özel gereksinimli bireylerin hizmet aldığı okullarda çalışmanın ve bu alanda karşılaşılan güçlüklerle baş etmek için çabalamanın danışmanların özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberlik konusundaki öz yeterlik algılarına olumlu anlamda katkı sağladığı düşünülmektedir (Aksoy ve Diken, 2009).

Çocuklarla ilgili sorumluluklardan bahsederken iletişim kurabilecekleri çocuklarla bireysel görüşmeler yapmaya çalıştıklarını ve öğretmenlerin problem davranışları sebebiyle onlara yönlendirdikleri çocukların ise sergiledikleri davranışların nedenlerini anlamaya ve üstesinden gelmeye çalıştıklarını söylemişlerdir. Velilerle ise özellikle çocuklarını kabulüne, yönelik çalışmalar yaptıklarını ve velilerin öğretmenlerle aralarında herhangi bir iletişim engeli olduğunda iletişimi tekrar düzenlemeye çalışma konusunda köprü görevi gördüklerinden söz etmişlerdir. Alanyazında rehber öğretmenlerin görevlerine yönelik metafor bulguları incelendiğinde arabuluculuk kategorisinde rehber öğretmenlerin çalıştıkları kurumda eşgüdüm ve iş birliğini sağlayan birisi olarak algılandığı görülmesi yönüyle araştırma bulgusunun alanyazını desteklemektedir (Altun ve Camadan, 2013).

Okul yöneticilerinin yöneticilik deneyimleri incelendiğinde sadece bir yöneticinin deneyimli olduğu ve diğerlerinin ilk kez yöneticilik yaptıkları görülmüştür. RAM yöneticilik deneyimi bulunan idareci, özel eğitim anaokulunda yöneticilik yapmanın kıyas yapılamayacak kadar diğer yöneticilik deneyiminden farklı olduğunu ifade etmiştir. Tüm yöneticiler, özel eğitim anaokulları ilk kez atama sonrası görmeleri nedeniyle okul hakkındaki bilgileri yönetim süreciyle birlikte öğrendiklerini belirtmişlerdir. Özel eğitim anaokullarının ilk kez 2009 yılında açıldığı ve 2017 sonrasında yaygınlaşmaya başladığı dikkate alındığında yöneticilerin bu okul türünü ilk kez görmeleri beklendik bir durumdur. Özel eğitim anaokullarının ile bağımsız anaokulları arasındaki en büyük farkın

özel eğitim anaokulları ile aralarında herhangi bir rekabet olmaması olduğunu belirten bir okul yöneticisi, okullar arasındaki rekabetin okul öncesi düzeyde başlamasına dikkat çekmesi açısından önemlidir.

Öğretmenlerin eğitim-öğretim sorumlulukları arasındaki görev dağılımı, BEP hazırlama ve veri kaydı tutma, sınıf yönetimi ve aile ile iletişimidir. Öğretmenler çoğunluklar birbirilerine danışarak karar aldıklarını, birbirlerinin kararlarına saygı duyduklarını ve görev dağılımı yaptıklarını belirtmişlerdir. Partnerlerinin branşı dışında görevlendirme yoluyla çalışan bazı öğretmenler ise kendilerinin daha ön planda olabildiğini eklemişlerdir. BEP hazırlama ve veri kaydı tutma ağırlıklı olarak özel eğitim öğretmenlerinin sorumluluğundayken Sınıfında özel eğitim öğretmeni olmayan okul öncesi öğretmenlerinin de nadiren BEP hazırlandığı görülmüştür. Alanyazın incelendiğinde, BEP hazırlama sürecinde genellikle en önemli rolü özel eğitim öğretmenlerinin üstlenmesi, bu bulguyu destekler niteliktedir (Gilliam ve Coleman, 1981). Okulöncesi öğretmenlerinin daha çok okul öncesi eğitim programında yer alan belgeleri hazırladıkları ve etkinlik planları yaptıkları görülmüştür. Öğretmenler belgelerini hazırlamadan önce gözlem yaptıklarını ve velilere de danıştıklarını belirtmişlerdir. ÖHEY (2018), belirtildiği üzere öğretmenler çalışma sürecinde iş birliği yapmaktadır.

Öğretmenler, sınıflarını ortak olarak yönettiklerini söylerken çoğunlukla davranış problemleriyle karşılaştıklarını ve bunları çözmeye zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Yaşadıkları sorunları çözerken; deneyimli bir öğretmenden yardım istediklerini, kendi aralarında belirledikleri ortak yöntemleri kullandıklarını ve kimi zaman okul rehber öğretmenine danıştıklarını ifade etmişlerdir. Bazı öğretmenler ise böyle bir durumla karşılaştıklarında öğrenci velisiyle iletişime geçtiğini eklemiştir. Özel eğitim öğretmeni eksikliği bulunan sınıflarda yapılan görüşmelerde daha fazla davranış problemi olduğu ve baş etmekte öğretmenlerin daha fazla zorlandıkları belirlenmiştir ve öğretmenler de bu konuda bilgilerinin yetersiz olduğunu ve zorlandıklarını sıklıkla ifade etmişlerdir.

Aile ile iletişim, öğretmenlerin sınıf rol ve sorumlulukları arasında önemli bir yere sahiptir. Velinin daha sık iletişim kurduğu öğretmen değişebilmektedir. Özel eğitim öğretmeni bulunan sınıflarda özel eğitim öğretmeni aile ile iletişimde daha ön planda olurken, olmayan sınıflarda daha çok kadrolu okul öncesi öğretmeni ya da çalışma deneyimi daha fazla olan öğretmen görüşülen kişiler arasındadır. Okul öncesi

öğretmenleri aile ile iletişim kurma konusunda çoğunlukla eşit olduklarını düşünmelerine rağmen özel eğitim sınıfında özel eğitim öğretmenin iletişim kurmasının daha uygun olacağını düşünmektedirler. Bu nedenle, kendilerinin geri planda kalmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. İletişim kurarken çoğunlukla telefonu tercih ettiklerini ve bu durumu pandeminin de etkilediğini söylerken, yeni yeni yüz yüze görüşmeler, veli toplantıları ve hatta sınıf içi aile katılımları da gerçekleştirdiklerini söylemişlerdir. Veli bilgilendirmesini, fotoğraf ve video göndererek yaptıklarını, özel görüşmelerini bireysel olarak yaparken ortak görüşmeleri ise kullandıkları ortak iletişim uygulaması üzerinden tüm gruba yönelik yaptıkları görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde, öğretmenlerin çoğunluğunun WhatsApp gruplarını ailelerle iletişimde kullandığını ancak bunun tek iletişim yolu olmadığı ve beraberinde farklı iletişim yollarını da kullandıkları, bu iletişim yollarının telefon, yazılı not, yüz yüze görüşme, toplantı, SMS olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin ifadeleri incelendiğinde özellikle önemli konuların yüz yüze konuşulmasının tercih edilmesi araştırma bulgusuyla paralellik göstermektedir (Balcı ve Tezel Şahin, 2018).

Velilerin öğretmenle iletişimi incelendiğinde tamamının okul öncesi öğretmeniyle daha sık iletişim kurdukları görülmüştür. Görüşme gerçekleştirilen sınıfta özel eğitim öğretmeni bulunmamaktadır ve iki okul öncesi öğretmeni birlikte çalışmaktadır. Okul öncesi öğretmeni olarak görevlendirilen öğretmen aynı sınıfta iki yıldır eğitim vermeyi sürdürmektedir ve velilerle iletişimi daha fazladır. Veliler öğretmenlerle istedikleri zaman iletişim kurabildiklerini, öğretmenlerinin onları mutlaka görsel araçlarla da bilgilendirdiklerini ve memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Velilerden biri öğretmeniyle sınıf değişimi için sorun yaşadığını ancak sınıf değişimi olmaması için öğretmenin onu ikna ettiğini yani olumlu bir şekilde sonuçlandığını aktarmıştır. Alan yazın incelendiğinde aileler ve öğretmenler arasındaki iletişime dayalı iş birliğinin daha çok olumsuz olduğu ve ailelerle iş birliğinin yetersiz olduğu görülmektedir (Avcıoğlu, 2011; Fish, 2006; Zeitlin ve Curcic, 2014). Ancak, bu araştırmada tam tersi bulguların çıkması sevindiricidir.

4.2.2. Okulda iş birliği ve ekip çalışmaları

Partnerle iş birliği yapılan konular hakkında hem özel eğitim hem de okul öncesi öğretmenleri genel olarak her şeyi birlikte yaptıklarını, birbirilerine saygı duyduklarını,

birbirlerini tamamladıklarını ve oldukça uyumlu çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Özel eğitim sınıflarında iş birliği süreci bu şekildeyken tersine kaynaştırma sınıflarında okul öncesi öğretmenin daha ön planda olduğunu belirten bir okul öncesi öğretmeni, sürecin bu şekilde olması gerektiğini de belirtmiştir. Genel olarak, kararları ortak aldıklarını söyleseler de okul öncesi öğretmenlerinin kararları daha çok partnerlerine bıraktıkları görülmektedir. Alanyazında okul öncesi öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenlerinin iş birliği yapılan konulara ilişkin doğrudan bir çalışmaya rastlanmasa da farklı branşlarda yapılan pek çok çalışma bu bulguyu desteklemektedir. Örneğin, Avustralya’da yapılan bir çalışmada dört okulda birlikte çalışan öğretmenlerin iş birliği sürecini incelenmiş ve öğretmenlerin %60’lık kısmının birbirleriyle iş birliği kurduğunu, iş birliği yaptıklarında kendilerini daha iyi hissettiklerini belirtildiği araştırma bulgusuyla benzerlik göstermektedir (Johnson, 2003). Mevcut araştırmanın bulgularından farklı olarak sınıf ve özel eğitim öğretmenlerinin iş birliğine yönelik algılarının tutumlarını etkilediğini, iş birliğine yönelik tutumların benzer olduğunu, iş birliğinde yetersiz kaldıkları ve tutumlarının olumsuz yönde olduğunu belirtilmektedir (Domasco, 2013). Öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında iş birliğine yönelik çalışmalarda da öğretmenlerin olumlu tutumlar sergilediği, gelişimsel yetersizlikler içeriğine sahip seminer ve çalıştaylara katılımın iş birliği sürecini geliştirdiği ve öğretmenlerin eğitim düzeyi arttıkça kaynaştırma uygulamalarına karşı daha olumlu tutumlar sergiledikleri belirlenmiştir (Drandic ve Paic, 2020). Bulgular incelendiğinde alanyazında yer alan bu bilgileri destekleyecek şekilde öğretmenlerin hizmet içi eğitime ihtiyaç duydukları soncuna ulaşılmıştır. Bu noktada, öğretmenlerin iş birliği yapma durumlarının onların çalıştıkları okul türü, iş birliği yapılan branş ve tutumlarına göre farklılık gösterdiği söylenebilir.

Öğretmenlerin çoğu çalışma sürecinde birbirleriyle, diğer öğretmenlerle, velilerle ya da okul idaresiyle herhangi bir sorun yaşamadıklarını belirtirken veliler öğretmenler ile zaman zaman sorun yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Yaşadıkları sorunları çözerken gerektiğinde idareden ya da rehber öğretmenlerden destek aldıklarını ifade etmişlerdir. Problem yaşayan öğretmenler ise çoğu problemin iletişimden kaynaklı bir anlaşmazlık olduğunu, tecrübeli olan öğretmenlerden fikir alabildiklerini ve sorunu çoğunlukla kendi aralarında çözdüklerini belirtmişlerdir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu, okul öncesi öğretmenlerinin okul yöneticilerine danıştıkları konuların en başında özel eğitim hakkında temel düzeyde bilgi edinmeye

ihtiyaç duymaları gelmektedir. Yöneticiler bu talebin sebebini okullarının yeni açılmış olması ve okulda özel eğitim öğretmeni bulunmamasından kaynaklandığını düşünmektedir. Okul yöneticileri bu gereksinimi, okula RAM'dan özel eğitim öğretmeni davet ederek bilgilendirme seminerleri yapılmasını sağladığını ve öğretmenlere çeşitli kaynak önerilerinde bulunarak gidermeye çalıştığını belirtmiştir. Bulgular genel olarak, okul kuralları ile ilgili herhangi bir sorun yaşanmadıklarını ifade ederken sınıfta organize olma konusunda öğretmenlerin desteğe ihtiyaç duyduklarını ve danışmanlık istediklerini aktarmıştır. Rehber öğretmenleri ise danışmanlık talep edilen konularla ilgili kendilerine daha çok öğrenci davranış problemleriyle ilgili geldiklerini, ailelerinin çocuklarını kabullenme düzeyinde oldukları için yardımcı olmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Nitekim, özel eğitim öğretmenlerinin müdürlerle, diğer öğretmenlerle ve ailelerle iş birliği içerisinde olduğu bilinmektedir. Özel eğitim öğretmenlerinin iş birliğinde ilk sırada diğer öğretmenleri, sonra müdürleri, en son aileleri tercih ettiklerine ilişkin bulgular mevcuttur (Özsoy, 2019). Karakoç ve Atbaşı (2020), öğretmenlerin çoğunun öncelikle aileler ve özel eğitim öğretmenleri ile iş birliği yaptıklarını, sonrasında okul idaresi, rehberlik servisi ve rehabilitasyon merkezi ile iş birliği yaptıklarını belirtirken bir kısmının sınıftaki diğer öğretmen arkadaşı ve branş öğretmenleri ile iletişim kurduklarını belirtmiştir. Branş derslerinin yürütülmesinde özel eğitim ve branş öğretmenlerinin aralarında iş birliği olduğunu düşündükleri, bununla birlikte öğretmenlerin iş birliği algılarının farklılık gösterdiği, öğretmenler arasındaki iş birliği çalışmalarının, rol paylaşımı, hesap verilebilirlik, sürdürülebilirlik gibi iş birliği prensiplerini tam olarak sağlamadığı da alanyazındaki bulgular arasındadır (Elçi, 2019). Bulgularla paralel olarak, karar vermede öğretmenlerden birinin baskın olduğu, karar verme olarak merkeze sınıfın genel işleyişi, iş paylaşımı ve değerlendirme planını aldıkları belirlenmiştir.

Yöneticiler okulda gerçekleştirilen iş birliği çalışmalarında kendilerini ekip çalışmasının en tepesinde, lider olarak ve çekimser olarak görürken rehber öğretmenler ise organize kısmında yer aldıklarını söylemişlerdir. Yöneticiler tepede görme sebebi olarak her işin başında kendilerinin olduklarını, lider olduklarını söylerken bir ekip çalışması içerisinde yönlendirdiklerini ve çekimser olduklarını söylerken de okul hakkında henüz yeterince bilgiye sahip olmadıklarını kast etmişlerdir. Rehber öğretmenler de çekimser yöneticilerle benzer şekilde alanları olmadığı ve fazla bilgi

sahibi olmadığı için daha çok verilen görevleri yerine getirecek bir rol üstlendiklerini belirtmişlerdir.

Aynı sınıfta birlikte çalışmaya ilişkin tüm paydaşların ortak görüşleri okul öncesi öğretmeni ve özel eğitim öğretmeninin birbirlerini aynı sınıfta tamamladıklarıdır Bir diğer dikkat çeken görüş ise kurumlarında özel eğitim öğretmenlerine duyulan ihtiyaçtır. Alanyazın incelendiğinde, okul yöneticileri okul aile iş birliği sürecinde yaşadıkları en önemli sorunun velinin okula ilgisiz olması ve okul yönetimine destek olmaması olduğunu belirtmişlerdir. Bu sorunu çözüm olarak hizmet içi eğitimler önermişlerdir (Çelik, 2021). Buna karşın velilerde okul çalışmalarına yeterli ilgiyi göstermeme nedenlerini; yaşam koşullarındaki yoğunluk ve eğitim durumları yetersizliği, okul öğretmenlerinin ve idarecilerinin velilere karşı ilgisiz tutum göstermeleri olarak sıralamışlardır (Anthony, 2008).

Öğretmenler, etkili ekip çalışmasına önkoşul olarak sınıfta öğretmenlerin her birinin katkısının önemli olduğunu, bu bağlamda uzmanlık alanı olmadığı bahanesiyle sınıftaki çalışmalardan uzak durulmaması ve tüm işlerin ortak yapılması gerektiğini, okul yöneticisi ve rehber öğretmenin de bu konuda aktif katılımının önemli olduğunu belirtmişlerdir. Aynı zamanda okul öncesi öğretmenleri özel eğitim anaokulu dışında çalışsalar da kaynaştırma öğrencilerinin olabildiğini ve bu konuda yetersiz kaldıklarını ve bu yüzden özel eğitime yönelik uygulamalı dersler almaya ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Bu süreçte sınıfta aynı bakış açısına da sahip olmanın gerekliliğini vurgulamışlardır.

Okul yöneticileri ve rehber öğretmenler ekip çalışmasının olmazsa olmazlarına ilişkin için; empati kurma, bireyi sevme, uyumlu çalışma, yetkin olma, kendini geliştirme ve vicdanlı olmanın anahtar bileşenler olarak sıralamışlardır. Yöneticilerden biri, çalıştıkları okulun farklı bir yapısı olduğu ve bir özel eğitim anaokulu olduğunu ve buraya çalışmaya gelen öğretmen ve personelin de bunun bilincinde olarak gelmeleri gerektiğini belirterek okuldaki öğretmenlerin uyum içinde çalışmasının önemini vurgulamış ve öğretmenlerin alanlarında yetkin olmalarının önemli olduğunu bir kez daha dile getirmiştir ve rehber öğretmenlerin bulgularından da aynı sonuca ulaşılmıştır.

Etkili ekip çalışması ve partner özellikleri için öğretmenler, yöneticiler ve rehber öğretmenler birbirleriyle benzer düşüncelere sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu

benzerliklerden ilki, iletişim kurma olmuştur. Bir diğeri iş birliği çalışmalarının başarılı olabilmesi için tüm paydaşların işe koşulması gerektiği ve uyumlu bir şekilde çalışılması gerekliliğidir. İş birliği sağlayan davranışlar; güven, öğrenmeye odaklanma, açık yansıtıcı diyalog, ortak hedef, risk alma, eleştirel gözden geçirme ve tanıma olarak belirlenirken engelleyen durumlar; katılımı çoğunluğun sağlanamaması, zamanın yetersiz olması, birbirini yeterli tanımama ve yeni uygulamalarda politika belirleyicilerin onay eksiklikleri olmuştur (Polhemus, 2010). Son olarak, buldukları kuruma gelmeden önce bilgilendirme ihtiyacı duydukları ve okul öncesi öğretmenlerinin özel eğitim konusunda kapsamlı bir eğitime ihtiyaç duyuyor olması gelmektedir. Alanyazın incelendiğinde, personel niceliği ve niteliklerinin meslek öncesi süreçlerden itibaren geliştirilmesi gerektiği vurgulanmakta, kurum özellikleri ve yönetici desteğinin iş birliği sürecindeki rolü göze çarpmaktadır (Demiröz, 2021). Birlikte çalışma, paylaşım yapma ve iletişim kurmanın iş birliği sürecinde fayda sağladığı ancak zamanın yetersiz olmasının ve bu durumun iş birliği sürecini engellediğini belirtilmiştir (Aucoin, 2015). Nitekim, alanyazında yapılan önceki araştırma bulgularında paydaşlara yönelik bilgilendirme çalışmalarının yapılması fiziksel ve işleyişe ilişkin sorunların ortadan kaldırılması, okullarda özel eğitim öğretmenleri ve psikologların görevlendirilmesi önerilmektedir (Uçar, 2021).

Alanyazın incelendiğinde, öğretmenler, okul-aile iş birliğinde talep eden tarafın sürekli kendileri olduğunu ve veliler tarafından iş birliğine yönelik bir girişimin olmadığını ifade etmektedirler (Koçak, 2021). Ailelerin eğitim düzeyi ve eğitime verdikleri değer, aile katılım çalışmalarını olumlu yönde etkilerken ailenin ekonomik düzeyi ve sosyal yaşamdaki düzensizlikler aile katılım çalışmalarını olumsuz yönde etkilemektedir (Waanders, Mendez and Downer, 2005). Head Start Programı kapsamında düzenlenmiş olan aile katılımlarından elde edilen verilerde çalışmayı etkileyen en önemli unsurun, ailenin iş yaşantısı, sınıf düzeylerinin etki gösterdiği ve tecrübeli okul öncesi öğretmenlerinin aile katılım çalışmalarına programlarında daha fazla yer ayırdıkları sonuçlarına ulaşılmıştır (Castro vd., 2004).

4.2.3. MEB hedeflerine ilişkin düşünceler

Görüşme gerçekleştirilen tüm paydaşlar MEB hedeflerine yönelik olumlu ve olumsuz düşünceler dile getirmişlerdir. Olumlu yanları olarak; hedefleri uygun olduğunu

ve memnuniyet duyduklarını ve kurumların olması gerektiğini ve hatta sayılarının daha da fazla olması gerektiğini anlatmışlardır. Öğretmenler aynı zamanda; farklı branşlardan oldukları için aldıkları eğitimlerin değiştiğini ancak okul öncesi dönemde özel eğitimde her iki branşa da ihtiyaç duyulması nedeniyle sınıfa girdiklerinde birbirlerinden birçok şeyi karşılıklı öğrendiklerini, kendilerini farklı bir alanda geliştirme şansı bulduklarını ve çocukların gelişim özelliklerinin dikkate alındığında sınıfta özel eğitim ve okul öncesi öğretmenlerinin birlikte çalışmalarının gerekli olduğunu vurgulamışlardır. Olumlu yönlerden bahseden öğretmenlerin büyük çoğunluğu kendisi ve partneri uzmanlık alanında çalışan öğretmenler olduğu görülmektedir.

Olumsuz düşünceler olarak; sınıfların heterojen olması, sınıf içi dengenin güç olması, iki farklı program kullanılması, özel eğitim öğretmenin yetersiz olması, okul fiziksel yapısının uygun olmadığını, materyal eksikleri olduğunu, özel eğitim alanında yeterli bilgilerinin olmadığını ve öğretmenlerin uzmanlık alanın özel eğitim olmadığını söylemişlerdir. Özel eğitim öğretmenleri; okul öncesi ve özel eğitim programlarının bir arada kullanılmasının evrak hazırlamada ve öğrencilere yönelik plan hazırlamada zorlanmalarına sebep olduğunu anlatmışlardır.

Tüm paydaşların MEB hedeflerine ilişkin düşüncelerinin ortak yanlarına bakıldığında özellikle özel eğitim öğretmenin yeterli sayıda olmaması, farklı branşlardan öğretmenlerin görevlendirme olarak çalıştırılmasının amaçlara ulaşmada sorun yarattığı konusu özellikle ön plana çıkmaktadır. Görüşme yapılan okullardan sadece bir tanesi özel eğitim anaokuluna yönelik olarak yapıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Görüşme yapılan okullardan biri okul öncesi kurumundan özel eğitim kurumuna dönüştürülürken diğer bir kurum ise özel eğitim okullarının üç kademesinin bir arada olduğu ve bir katın anaokulu olarak ayrılması şeklinde kullanılmaktadır. Okul yapısı bu açıdan ele alındığında anaokulları binası genellikle çocukların kolaylık hareket edebilmeleri ve herhangi bir tehlikeye meydan verilmemesi için tek kat olarak tasarlanmalıdır (Baran, Yılmaz ve Yıldırım, 2007).

4.2.4. Pandeminin etkisi

Öğretmenler; maske, mesafe, hijyen kuralını öğrenme, okulun yarım gün olması, teknolojiye bakış açısının değişmesi, velilerin çocuklarını tanınması, velilerle iş birliği

yapılmasını pandeminin olumlu yönleri olarak ifade etmişlerdir. Okullarında yemek saatinin olmaması ve ders saatlerinin kısaltılması sonucu öğrencilerin yorulmadan çalıştıklarını ve çok daha fazla verim alınmasını sağladığını da eklemişlerdir. Ders saatlerinin kısaltılmasının çalıştıkları yaş grubu çocuklarına çok daha uygun olduğunu da vurgulamışlardır. Aynı zamanda velilerini düşündüklerinde çocuklarını çok daha iyi tanıdıklarını ve öğretmenlerin yaşadıklarını anlamaları sonucu empati kurabildiklerini de olumlu bir yön olarak ifade etmişlerdir. Olumlu yönlerinden bir diğerinin de ailelerle çocukların iletişimlerinin nasıl gerçekleştirdikleri hakkında geniş bir bilgi sahibi olmalarını sağladığını da eklemişlerdir.

Hem yöneticiler hem de öğretmenler genel olarak teknolojiye bakış açısının değişmesinin ve bu konuda gelişim sağlanmasının pandeminin olumlu bir yönü olduğunu söylerken; bir öğretmen de teknolojiye uyum sağlayamayan öğretmenlerin emekli olmasını olumlu bulduğunu belirtmiştir. Yöneticiler aynı zamanda velilerin kurallar sayesinde okula çok sık gelerek eğitim sürecine müdahale edemediklerini söylemiş ve bunun onlar için rahatlatıcı ve olumlu olduğunu aktarmıştır.

Pandeminin olumsuz yönleri hakkında görüşme yapılan tüm paydaşlar uzaktan eğitimde herhangi bir verim alamadıkları konusunda hemfikirdirler. Okullarının kısa süreli uzaktan eğitim yürütmesinde bile çocuklarda davranış problemlerinin arttığını, gelişimlerinin gerilediği ya da yavaşladığını gözlemlediklerini aktarmışlardır. Bunun sebepleri olarak hazırladıkları planlar ve uygulamaları arasında büyük farklar olduğu, bağlantı sorunları yaşadıklarını, saatlerin uygun olmadığını, iletişim kuramadıklarını ve bilgisayara sahip olunmadığı gibi nedenler gösterilirken çocukların da yapı olarak ekran başında uzun süreler dikkatini vererek oturmadığını ve sürekli olarak veli desteğine ihtiyaç duyulduğunu aktarmışlardır. Öğretmenler, velilerin mahremiyete dikkat etmediklerini ve bunun onları huzursuz ettiğini belirtmişlerdir. Alanyazın incelendiğinde, uzaktan eğitimin dezavantajları olarak; yüz yüze eğitimdeki ilişkilerin kolay sağlanamaması, kendi kendine öğrenme alışkanlığı olmayan öğrencilere yeterince destek sağlanamaması ve uygulamaya dayalı dersler açısından öğrencilerin, beceri ve tutumlarına yönelik davranışların gerçekleştirilmesinde etkili olunamaması gibi sorunlar olduğu ortaya konmuştur (Ülger, 2021). Öğretmenler uzaktan eğitim yöntemi ile işledikleri derslerde sınıf kontrol sorunları ile karşılaştıklarını dile getirmiş ve bu sorunların çocukların yaş grubundan kaynaklı olup çocukları ekran önünde tutmanın zor

olması ve çocukların yanlarında olamadıkları için onları kontrol etmekte zorlanmaları olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Yine aynı şekilde bulgularla paralel olarak ebeveynler de çocuklarında gerilemeler gördüklerini ifade etmişlerdir (Yazgan, 2022). Öğretmenlerin büyük çoğunluğu, Covid-19 salgın dönemi uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin derse katılımlarının az olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir (Özsoy, 2022). Yöneticilerin görüşleri genel olarak derslerin aksaması, yüz yüze eğitimin yapılamaması, dijitalleşmeye eğilim, ders planlarının değişimi, karar almanın gelişimi şeklinde tanımlanmıştır (Şimşek, 2022). Okul yöneticisi, öğrencilerin psikolojik olarak etkilendikleri, davranışsal olarak olumsuz etkileri olduğunu, öğrencilerin okul, sınıf ve sosyal ortandan uzak kalmalarının bu davranışsal sorunları ortaya koyduğu, buna bağlı olarak okul kültürünün oluşmadığını söyleyebiliriz (Kesik, 2022).

4.3. Öneriler

Bu başlık altında araştırma sonucunda elde edilen bilgiler ışığında uygulama ve ileri araştırmalara yönelik çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

4.4.1. Uygulamaya yönelik öneriler

- Özel eğitim anaokullarında çalışan personel tercih yapmadan önce bilgilendirme çalışmaları yapılabilir.
- Özel eğitim anaokullarında çalışacak personeller tercih yaptıktan sonra özel eğitim ve okul işleyişi hakkında kapsamlı bir hizmet içi eğitime tabi tutulabilir.
- Okul öncesi öğretmenlerine, erken çocuklukta özel eğitim konusunda özel eğitim öğretmenlerine de okul öncesi eğitimi hakkında bilgilendirmeler yapılmalı ve gerekli görmeleri durumunda çalışma öncesinde gözlem yapma fırsatları sağlanmalıdır.
- Okul öncesi özel eğitim anaokullarında sadece özel eğitime yönelik olarak 2018 yılında hazırlanan programın kullanılması öğretmenlerin baş edilebilmeleri açısından önerilebilir.
- Üniversitelerde Okul öncesi öğretmenliği bölümünde eğitim alan öğrencilere yönelik okul öncesi özel eğitim veren kurumlarda gözlem ve uygulama

yapmalarına olanak sağlayacak şekilde programlarına mümkünse zorunlu değilse seçmeli dersler eklenmesi düşünülebilir.

- Özel eğitim anaokullarında çalışan tüm paydaşlara yönelik iş birliği çalışmalarını geliştirici hizmet içi eğitimler sağlanabilir. İş birliğinin geliştirilmesine yönelik çeşitli projeler yürütülebilir.

4.4.2. İleri araştırmalara yönelik öneriler

- Ülkemizde bulunan tüm özel eğitim anaokullarındaki paydaşların iş birliği çalışmalarına yönelik nicel çalışmalar gerçekleştirilebilir.
- Okul öncesi ve özel eğitim öğretmenlerinin özel eğitim anaokullarındaki iş birliği süreçlerinin iyileştirilmesi amacıyla eylem araştırması planlanabilir.
- Özel eğitim anaokullarında çalışan okul öncesi öğretmenlerinin özel eğitim hakkındaki görüş ve bilgi düzeylerine yönelik araştırmalar yürütülebilir.
- Özel eğitim anaokullarında çalışan özel eğitim öğretmenlerinin okul öncesi eğitimi hakkındaki görüş ve bilgi düzeylerine yönelik bir araştırma yürütülebilir.
- Özel eğitim anaokullarındaki idareci-öğretmen iş birliğinin derinlemesine araştırılmasına yönelik fenomenolojik çalışmalar gerçekleştirilebilir.
- Özel eğitim anaokullarının okul dışı paydaşlarıyla iş birliği yapılma düzeyleri araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Abdurrezzak, S. (2015) *Etkili okul ve okul liderliğine ilişkin öğretmen algularının incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Acar Ünal, M. (2021). *Sürdürülebilir bir okul-aile iş birliğinin oluşturulmasında öğretmenlerin velilerden beklentileri*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Açıkgöz, G., Keskin, Z., Küçük, A.N, Gökdemir, Y. & Karasu, N. (2018, Mart). *Özel eğitim uygulama okullarında iş birliği uygulanma düzeyini belirlemeye yönelik çalışma*. Uluslararası Bilim ve Eğitim Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Afyonkarahisar
- Adak Elaskan, S. (2019). *Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde görev yapan okul öncesi öğretmenlerinin mesleki doyumları ve ailelerle ilişkilerinin incelenmesi*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aktan Acar, E., Erbaş, Y. H., Eryaman, M. Y. (2021). Okul öncesi öğretmenlerinin Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitime ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 7(14), 31-54.
- Ali İsmail, M. (2022). *Kaynaştırma eğitimi uygulamalarında karşılaşılan sorunlar üzerine yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi: meta-sentez çalışma*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Edirne: Trakya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Akbaş, S. (2001). *İlköğretim ve ortaöğretim okullarındaki rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde oluşturulan iş birliğinin incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Akbaşlı, S., Tura, B. (2021). Okul aile birlikleri okullara ne getirdi? neyi değiştirdi? *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 393-412. DOI: 10.26466/opus.621027

- Aksoy, V., Diken İ. H. (2009). Rehber öğretmenlerin özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algılarının incelenmesi. *İlköğretim Online*, 8(3), 709-719.
- Akyüz, H. (2019). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Alınmaz, İ. (2013). *Okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinin ev ziyaretlerinde karşılaştıkları sorunlar*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Altay, M. (2021). *Çok kültürlü sınıf ortamında ikili öğretmen uygulaması ile Türkçe öğretiminin uygulamasının incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Altun, T. ve Camadan, F. (2012). Rehber öğretmenlerin rehber öğretmen (psikolojik danışman) kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(3), 883-918.
- Atalay, S. (2020). *Sınıf öğretmenlerinin fetemm uygulamalarına yönelik görüşleri: bir durum çalışması*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Atabey, D. (2008). *Yönetici öğretmen aile iletişim ve işbirliği aracı geçerlilik güvenilirlik çalışması ve okul öncesi eğitim kurumlarındaki yönetici, öğretmenler ile aileler arasındaki iletişim ve işbirliğinin yönetici öğretmen aile bakış açısına göre incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Atayeter, H. (2004). *İlköğretim okullarında okul aile iş birliği (Diyarbakır il örneği)*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Atbaşı, Z. ve Karakoç, B. (2020). Özel eğitim öğretmenlerinin problem davranışlara müdahalede işbirliğinin önemine ve uygulanmasına yönelik görüşleri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(29), 2528-9535 DOI: 10.26466/opus.727238

- Aydın, A. (2020). *Aile- öğretmen iş birliğinin okul öncesi öğretmeninin sınıf yönetimine olan etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Okan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ayvaz Tuncel, Z. (2009). *Bütünleştirilmiş program uygulamasının ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin sosyal gelişim becerilerine etkisi*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Erzurum, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Balcı, A. ve Tezel Şahin, F. (2018). Öğretmen-aile iletişimde whatsapp uygulamasının kullanımı. *GEFAD / GUJGEF* 38(2), 751-778.
- Baran. M, Yıldırım, A. ve Yılmaz, A. (2007). Okul öncesi eğitimin önemi ve okul öncesi eğitim yapılarındaki kullanıcı gereksinimleri Diyarbakır Huzurevleri Anaokulu Örneği. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 27-44.
- Barrios, A., Cañadas, M., Fernandez M. L., Simon, C. (2022). It is never too early: social participation of early childhood education students from the perspective of families, teachers and students. *Education Science*, 12(9), 588. <https://doi.org/10.3390/educsci12090588>
- Baysan, B. (2019). *İlkokullarda ölçme değerlendirme amaçlı yapılan deneme sınavlarının öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre değerlendirilmesi*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bilgin, M. (1990). *Ankara merkez ilçelerindeki ortaokullarda okul ve ailenin iş birliği ve sorunları*. (Yayınlanmış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bolat, S. (1995). *Eğitim örgütlerinde iş birliği (Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi örneği)*. (Yayınlanmış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bolat, S. (1996). Eğitim örgütlerinde iş birliği Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi örneği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2(4), 505-512.

- Bozanoğlu, B. (2020). *Öğretmenlerde iş yeri arkadaşlığı, mesleki doyum ve örgütsel huzur ilişkisi*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bulut, Y.S. (2020). *İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarındaki okul değerlerinin belirlenmesi: bir durum çalışması*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Büyüköztürk, ř., Kılıç, Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, ř. & Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüksayın, B. N. (2019). *Liselerde görevli okul psikolojik danışmanlarının sınıf rehber öğretmenleriyle yaptıkları konsültasyon çalışmalarının incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Castro, D.C., Bryant, D.M., Peisner-Feinberg, E.S., Skinner, M.L. (2004). Parent involvement in Head Start programs: the role of parent, teacher and classroom characteristics. *Early Childhood Research Quarterly*, 19, 413-430.
- Cerit, Y. (2009). Öğretmenlerin örgütsel güven düzeyleri ile iş birliği yapma düzeyleri arasındaki ilişki. *Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 22(2), 637-657
- Creswell, J. W., ve Poth, C. N. (2016). *Qualitative inquiry and research design: choosing among five approaches* (4th ed.). London: Sage publications.
- Creswell, J. (2017). *Araştırma deseni: nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (S. B. Demir, Çev.). Ankara: Eğiten Kitap yayınları. (Orijinal yayın 2012).
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2017). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Los Angeles: Sage publications.
- Creswell J. (2020). *Eğitim araştırmaları: Nicel ve nitel araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi* (H. Ekşi, Çev.). Ankara: EDAM Yayın. (Orijinal yayın 2012).
- Çam, N. (2019). *Özel eğitim meslek okullarında öğrenim gören bireylerin işe yerleştirilme süreçlerine ve iş yerindeki yaşantularına yönelik görüşlerinin*

- incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çakır, E. (2017). *Ortaokullarda aile katılımına yönelik okul müdürlerinin görüşlerinin değerlendirilmesi (Karaman ili örneği)*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çalık, T ve Arslan, M. M. Eds. (2021). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çatalkaya, E. (2020). *İlköğretim velilerine göre okul aile iş birliği*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çayak, S. (2013). *Öğretmen-veli iş birliği ile ilkokul öğrencilerinin sınıf içindeki istenmeyen davranışları arasındaki ilişki*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Edirne: Trakya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri enstitüsü.
- Çelik S. (2021). İlköğretimde okul- aile iş birliğinin geliştirilmesi: beklentiler, sorunlar ve çözüm önerileri. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*, 4(1), 38-50. <https://doi.org/10.53046/ijotem.878174>
- Çepni, B. (2021). *Okul aile iş birliği ile değerler eğitimi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Çetinkaya, İ. (2022). *Öğretmenlerin örgüt iklimine ilişkin görüşlerinin incelenmesine yönelik bir durum çalışması*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çeviş, M. (2002). *Denizli merkez ilköğretim okullarındaki okul-aile iş birliğinin yönetici, öğretmen ve veli tarafından ideal ve pratik düzeyde değerlendirilmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Danışmaz Akgün, N. (2021). *Okul müdürlerinin öğretim liderliği davranışları ile okulda iş birliği kültürü arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Karabük: Karabük Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Dayı, E. ve Töret, Z. (2021). Özel eğitim öğretmeni adaylarının iş birliğine ilişkin metaforik algıları. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 863-877.
- Delamont, S. (2012). *Handbook of qualitative research in education*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Demir, B. (2022). *Okul-aile iş birliğine ilişkin öğrenci, öğretmen ve veli görüşleri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demir, K. (2008). *Bütünleştirilmiş öğretim programının iş birliğine dayalı ve proje tabanlı öğrenme yaklaşımıyla uygulanmasının etkililiği*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demirer, S. (2014). *Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşme ve özdeşleşme düzeyleri ile birlikte çalışma yeterlilikleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demiröz, K. (2021). *Erken çocukluk özel eğitiminde aile ve personel iş birliği*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demirtaş, Z. (2010). Okul kültürü ile öğrenci başarısı arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 35(158), 4-13.
- Diken, İ. H. Eds. (2021). *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve Özel eğitim*. Ankara: Pegem akademi.
- Diker, M. B. (2020). *Kaynaştırma uygulamalarında personel ve ailelerin iş birliği içinde çalışma Süreçlerine yönelik görüşlerinin incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Doğan, B. (2022). *Covid-19 salgını öncesinde, sürecinde ve sonrasında okul müdürlerinin sahip olmaları gereken becerilere ilişkin görüşleri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Damasco, J. P. (2013). *The relationship between teacher self-efficacy and attitude toward collaboration in an inclusion setting*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Capella University.
- Dursun, S. (2020). *Öğretmen, öğrenci ve veli bağlamında destekleme ve yetiştirme kursları: bir durum çalışması*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ekinci, S. Z. (2019). *Okul öncesi eğitim kurumlarında öğretmen-aile iş birliği ve öğretmenlerin velilerle yaşadıkları sorunlar*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Elâzığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Elçi, A. N. (2017). *Özel eğitim okul ve sınıflarında branş derslerinin yürütülmesinde özel eğitim ve branş öğretmenleri arasındaki iş birliği çalışmalarının incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erakın, B. (2019). *Ortaokullarda veli-okul iş birliği: çoklu durum çalışması*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ercan, E. (2013). *Öğretmen-veli iş birliği ile ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlıklarının ve becerilerinin geliştirilmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erdiken, B. (1996). *Anadolu Üniversitesi İÇEM lise düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin yazılı anlatım becerilerinin geliştirilmesinde iş birliği gözlem yöntemi ile anlatım yönteminin karşılaştırılması*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ertem, H.Y. (2015). *Velilerin okul iklimi algısı ve onların okula katılımı arasındaki ilişki*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erten Kekik, B. (2022). *Özel gereksinimli çocukların okul öncesinden ilkokula geçiş sürecinde öğretmenler arası iş birliğinin öğretmen gözünden değerlendirilmesi*.

- Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gibbs, G. R. (2007). Thematic coding and categorizing. *Analyzing qualitative data*, 703, 38-56.
- Gökçen Akyol, B. (2019). *Öğretmen ve veli görüşlerine göre ailenin eğitime katılımı*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Binbir, S. (2018). *Aile- öğretmen iletişim ve iş birliği ile çocukların sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Aksaray: Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gül, E. (2007). *Eğitimde çocuk başarısı için okul aile iş birliği*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gülşen, E. F. (2020). *Eğitim yöneticilerinin liderlik becerilerine ilişkin öğretmen görüşleri: bir durum çalışması*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gün, F. (2021). *Öğretim liderliği, mesleki iş birliği, kolektif sorumluluk ve akademik başarı arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Hacııbrahimoğlu Yıldırım, B. (2022). The transition to kindergarten for children with and without special needs: identification of family experiences and involvement. *International Journal of Progressive Education*, 18(2), 104-118. DOI: 10.29329/ijpe.2022.431.7
- Hafizi, A, Papa, M. (2012). Improving the quality of education by strengthening the cooperation between schools and families. *Problems of Education in the 21st Century*, 42, 38-49.
- Hunt, C. A., Gao, J., & Xue, L. (2014). A visual analysis of trends in the titles and keywords of top-ranked tourism journals. *Current Issues in Tourism*, 17(10), 849-855.

- Işık, H. (2007). *Okul öncesi eğitim kurumlarında gerçekleştirilen okul-aile iş birliği çalışmalarının anne-baba görüşlerine dayalı olarak incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- İlgar Ş. Ve Topaç N. (2014). Opinions of families with pre-school period children toward computer games. *European Journal of Social Sciences*, 43, 129-136.
- İnal, Gözde. (2006). *Öğretmenlerin anaokulları ile anasınıflarındaki programlara ailelerin katılımı konusundaki görüşlerinin değerlendirilmesi (Afyon ili örneği)*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Josilowski, C. S. ve Morris, W. A. (2019). A qualitative exploration of teachers' experiences with students with autism spectrum disorder transitioning and adjusting to inclusion: Impacts of the home and school collaboration. *The Qualitative Report*, 24(6), 1275-1286.
- Jeziarski, S. & Wall, G. (2017). Changing understandings and expectations of parental involvement in education. *Gender and Education*, 1(16), 811-826. <https://doi.org/10.1080/09540253.2017.1332340>
- Kalay, B. ve Bahçıvan, E. (2018). Okul öncesinde okul aile iş birliğine yönelik ailelerin ve öğretmenlerin görüşleri. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 58-82.
- Kanbur, T. (2009). *İlköğretimde veli okul iş birliğinin geliştirilmesinde yönetici rolleri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaplan, S. (2002). *İlköğretim 3. kademe okul-aile iş birliği mevcut durum ve bir model önerisi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kaptan, Ö. (2018). *Kaynaştırma okullarındaki özel gereksinimli bireylere destek eğitim odasında eğitim veren öğretmenlerin süreç içerisinde karşılaştıkları güçlüklerin belirlenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Karaca İ. Ve Karaca N. (2021). Sınıf öğretmenlerine göre öğretmen veli iş birliği (Sinop ili Boyabat ilçesi örneği). *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 27-35.
- Kardaş M. N. & Koç, R. (Eds.). (2021). *Türk dili 2 Akademik yazma eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kaşıkçı, M. (1996). *İlköğretimde velilerle iş birliği kurmada öğretmenlerin kendi yeterlilikleriyle ilgili görüşleri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kayapınar, E. (2022). *Özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kayhan Yüksel, D. (2019). *Özel öğrenme güçlüğü yaşayan çocukların okuma yazma eğitimine anne katılımı: Bir eğitim programı taslağı*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kazak, E. (1998). *Okul-aile iş birliği ve sorunları (Adapazarı örneği)*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kesik, L. (2022). *Pandemi sürecindeki yönetsel uygulamaların okulun örgütsel işleyişi ve paydaşları üzerindeki etkileri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılıç, Z. (2010). *İlköğretimde hayat bilgisi dersinde aile katılımı çalışmaları*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kırat, E. (2020). *Okul öncesi eğitimden ilkokula geçiş ve kurumlararası iş birliği konusunda sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi (Çanakkale ili örneği)*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kişi, Y. (2009). *İlköğretim okulu yöneticilerinin veli ve çevre ile olan iş birliğine ilişkin veli algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Kahramanmaraş merkez ilçe)*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Koçak, E. (2021). *Özel eğitim mesleki eğitim merkezlerinde görev yapan öğretmenlerin okul-aile iş birliğine ilişkin görüşlerinin incelenmesi: Kayseri ili örneği*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Koçak, V. (2018). *Özel eğitim iş uygulama merkezi (okulu) kademe III'de görev yapan özel eğitim ve alan dışı mezunu öğretmenlerin mesleki yeterliklerinin incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Korkmaz, S. (2019). *Okul öncesi eğitimi alan sığınmacı çocukların eğitim süreçleri ve yaşanan sorunlara yönelik nitel bir değerlendirme* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Köse, E ve Genç, S. Z. Eds. (2021). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kubilay, F. (2020). *Yönetici ve öğretmen iş birliği düzeyinin öğretmen özyeterlik algıları üzerine etkisi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kurbay, E. (2008). *Öğretmen-veli iş birliğinin öğrenci başarısına etkisinin Büyükçekmece ilköğretim okulları örneğinde incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Beykent Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kurt, E. (2020). *Okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışları ile sınıf rehber öğretmenlerinin rehberlik uygulamaları arasındaki ilişki*. (Yayın no.626889). Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Moran, K. K. ve Sheppard, M. E. (2022). The role of early care providers in early intervention and early childhood special education systems. *Early Childhood Education Journey*, 891-901.
- Oğuz, O (2008). *Öğretmen aile iş birliğinin öğrenci başarısına etkisi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Ok, S. (2016). *Okul öncesi eğitimde anne babaların ve öğretmenlerin okul aile iş birliği hakkındaki görüşlerinin incelenmesi* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Oldaç, Y. İ. (2016). *Paylaşılan liderlik, kolaylaştırıcı okul yapısı, mesleki iş birliği, akademik iyimserlik ve öğrenci başarısı arasındaki ilişki: Bir okul etkililiği modeli*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, N. (2009). *İlköğretim de okul aile iş birliği çalışmalarının aile görüşlerine dayalı olarak incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, Y. (2018). *Okul-aile iş birliğinin geliştirilmesine yönelik yönetici görüşleri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özdoğan, Ş. (2018). *İlköğretim 1. kademedeki okul-aile iş birliği ile ilgili öğretmen ve veli görüşleri (Ağrı ili örneği)*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ağrı: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdoğru, M. (2021). Öğretmenler arasındaki iş birliği: mevcut durum, engeller ve çözüm önerileri. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi Teori ve Uygulama*, 12(23), 126-147.
- Özkan, F. (2015). *Okul öncesi eğitimde değerlendirme sürecine yönelik aile-öğretmen görüş ve beklentilerinin incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Öztekin, U. (2019). *Ortaokul ve lise matematik, fen bilimleri ve bilişim teknolojileri öğretmenlerinin öğretmen arası iş birliği üzerine görüş ve tutumları*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özsoy, B. (2019). *Özel eğitim öğretmenlerinin müdürlerle, diğer öğretmenlerle ve ailelerle olan iş birliği düzeylerinin belirlenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Öztuzcu Ö. (2022). *Covid-19 salgını sürecinde öğretmenlerin bilişim teknolojileri öz-yeterlik inançları*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özsoy, H. (2022). *İlkokul öğretmenlerinin covid-19 salgını sürecindeki mesleki deneyimleri, süreci yönetme durumları ve sürece bakış açıları*. (Yayın no.760209). Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pehlivan, İ. (2015). *Ortaokullarda farklı disiplinlerle iş birliğinin görsel sanatlar dersindeki başarıya etkisi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Reyes, E. (2010). A descriptive study of collaboration in general and special education in two school districts: perceptions of the principals and teachers toward sustainability. *Non Journal*, 131.
- Sayım, F. (2021). *Sosyal bilimlerde araştırma ve tez yazım yöntemleri*. Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar.
- Sayıklı, N.ve Arastaman, G. (2022). Okul iş birliği ölçeğinin geliştirilmesi geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 462-483. DOI:10.33711/yyuefd.1079626
- Sihombing, W. L., & Manurung, N. (2022). Special needs elementary schools clinical supervision in Indonesia. *Education Quarterly Reviews*. 5(3), 550-556.
- Simon, B. D. (2017). Successful collaboration between general education and special education teachers: a case study.
- Sönmez, S. Ve Uğurluoğlu, Ö. (2017). Sağlık kurumlarında paydaş analizi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(1), 223-245.
- Subaşı, M. ve Okumuş K. (2017). Bir araştırma yöntemi olarak durum çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 419-426.
- Şahin, H. (2018). *Eğitim sürecine veli katılımının bir boyutu olan öğrenmeyi destekleyici ev ortamının veli toplantılarında yer alma durumunun incelenmesi (durum*

- çalışması*). Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şahin, U. (2018). *Bahçeşehir üniversitesi okul-sanayi eğitim iş birliği programında öğretim gören mesleki ve teknik lise öğrencilerinin mesleki bilgi ve beceri kazanımlarının ölçümü*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şahinarslan, E. (2022). *Sınıf öğretmenlerinin çevrimiçi teknolojilere yönelik öz yeterlik algıları ve covid-19 pandemi sürecine ilişkin görüşleri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Selimoğlu, B. (2021). *Öğretmenlerin örgüt iklimi algıları ile mesleki iş birliğine yönelik tutumları arasındaki ilişki*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Siirt: Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sevim, M. N. (2014). *Ebeveynlerin erkek ve kadın anaokulu öğretmenlerine karşı tutumlarının iletişim ve iş birliği yönünden incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Fatih Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sezginsoy, B. (2007). *Bilim-sanat merkezi uygulamasının değerlendirilmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şen, R. (2016). *Meslek liselerinde çalışan öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin sorunları, çözüm önerileri ve beklentileri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şen, V. (2019). *Özel eğitim öğrencilerinin eğitiminde görsel sanatlar dersine yönelik öğretmen görüşleri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şişman, M. (2021). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi
- Şişman M., Turan S. Eds. (2022). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi
- Tabak, M. (2021). *Okul idarecileri ve özel eğitim öğretmenlerinin özel eğitim programlarının uygulanmasında idareci-öğretmen iş birliğine yönelik görüşleri*.

Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Edirne: Trakya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Tabak, H., Şahin, F. Eds. (2022) *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi

Taş, I. (2010). *Etnografik bakış açısıyla kırsal kesimde okulöncesi fen eğitimine yönelik bir durum çalışması* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Tomris, G. ve Çelik, S. (2021). Erken çocukluk özel eğitimi: kuramsal ve yasal temeller, Dünya'daki ve Türkiye'deki son eğilimler. Sözel Bildiriler XIV.

Tuna Sırkıntı, Ş. (2017). *İşbirliğine dayalı çalışma grubunun özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin mesleki gelişimlerine etkisi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Tunçer, S. (2021). *Öğretmen-aile iletişimi ve iş birliğinde mobil uygulama geliştirilmesi ve kullanımı*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Turnbull, A. P., Turnbull, H. R., Erwin, E. J., Soodak, L. C., & Shogren, K. A. (2006). *Families, professionals and exceptionality*. Upper Saddle River (NJ): Merrill.

Türkmen, B. (2021). *Erken çocukluk eğitimi kurumlarında görev yapan öğretmenlerin görsel sanat ve yaratıcılık alanına yönelik görüşleri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Uşak: Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türkoğlu, M. E. (2015). *Öğretmen hesap verebilirliği: Özel bir okulda durum çalışması*. Yayınlanmış Doktora Lisans Tezi. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Uçar, A. S. (2021). *Kaynaştırma uygulanan bir ilkokulda iş birliği süreçlerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Uysal, H. ve Dinçer, Ç. (2013). Okul öncesi dönemde karşılaşılan fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 38(169), 330-345.

- Ülger, K. (2021). Uzaktan Eğitim Modelinde Karşılaşılan Sorunlar-Fırsatlar ve Çözüm Önerileri. *International Journal of Contemporary Educational Studies*, 7(1), 393-412.
- Ünlü, H., Sünbül A. M., & Aydos L. (2009). Beden eğitimi öğretmenlerinin birlikte çalışma yeterlikleri. *Milli Eğitim*. (Sayı 184)
- Üstün, Ç., Özçiftçi, S. (2020). Covid-19 pandemisinin sosyal yaşam ve etik düzlem üzerine etkileri: bir değerlendirme çalışması. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25(1), 142-153.
- Üstünbal, Ö. (2015). *Okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan aile katılım çalışmalarının aile-öğretmen arasındaki iletişim ve iş birliğine etkisi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Vuran, S., Bozkuş Genç G., & Sani Bozkurt, S. (2017). İş birliği ile bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme süreci: durum çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 18(2), 165-184.
- Yazgan, B. (2022). *Okul öncesi dönemde özel gereksinimli çocukların covid-19 pandemisi döneminde uzaktan eğitimlerine yönelik görüşlerin incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yener, C. (2019). *Kaynaştırma öğrencileri ile çalışma yapan uzmanlar arasındaki bep sürecindeki iş birliğinin uzman ve aile görüşlerine dayalı olarak belirlenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldırım, A. (2019). *Öğretmen ve aile görüşlerine göre okul öncesi dönemde çocukların sahip olduğu değerler ile değerler eğitiminde okul aile iş birliğinin incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin yayınları.

- Yıldırım, S. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma eğitime ilişkin yeterlilikleri: Samsun ili örneği*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldız, E. P. (2013). *Mobil teknolojilerin eğitime ve okul aile iş birliğine entegrasyonuna yönelik veli görüş ve beklentileri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, K. ve Çelik, M. (2020). Öğretmenler arasında mesleki iş birliğine yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 731-740.
- Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications: design and methods*. California: SAGE Publications, Inc.
- Yücetaş Artan, G. (2019). *Eğitimde veli katılımı: doküman incelemesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

EKLER

Ek- 1: Öğretmen Görüşme Formu

EK- 1: ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU

Değerli katılımcı .....,

Özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışan özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri arasındaki iş birliği çalışmalarının öğretmen, okulda çalışan diğer paydaşlar (örn., okul rehber öğretmeni, okul yöneticileri) ile veli görüş ve deneyimlerine dayalı derinlemesine incelenmesinin amaçlandığı bir araştırma yürütmeyiz. Planladığımız bu araştırma çerçevesinde gönüllü katılımınızla birlikte sizinle bir görüşme yapmak istiyorum. Hazırladığım görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yaş, cinsiyet gibi sizlerin kişisel bilgilerinize ilişkin sorular; ikinci bölümde ise iş birliğine dayalı ekip çalışmasına ilişkin deneyiminizi belirlemeye yönelik görüşme soruları yer almaktadır.

Gönüllü katılımı onaylamanız durumunda öncelikle *isminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda olmadığınızı* belirtmek isterim. Araştırmada isminizin gizli tutulacağını ve sizden toplanan verilerin yalnızca bilimsel amaçlı kullanılacağını temin ederim. Görüşmeye katıldığınız andan itibaren istediğiniz anda görüşmeyi sonlandırabilir, verdiğiniz bilgilerin hiçbirinin araştırmada kullanılmadan, kayıtların tamamının tarafınıza verilmesini talep edebilirsiniz.

Katılımınız ve sağlayacağınız katkı için çok teşekkür ederim.

Anadolu Üniversitesi
Özel Eğitim Anabilim Dalı
Burcu GİRİŞ
burcugiris@anadolu.edu.tr

Ek- 1: Öğretmen Görüşme Formu (Devam)

I. BÖLÜM: Kişisel Bilgiler

Adınız-Soyadınız (<i>Yazmanız zorunlu değildir</i>):	
Tarih:	
1. Cinsiyetiniz:	
☐	Kadın
☐	Erkek
2. Yaşınız:	
3. Medeni Durumunuz:	
☐	Evli
☐	Bekar
☐	Diğer
4. Eğitim Durumunuz:	
☐	Lisans
☐	Lisansüstü (<i>Lütfen yazınız</i>)
5. Mezun olduğunuz üniversite:	
6. Branşınız:	
☐	Özel Eğitim Öğretmeni
☐	Okul Öncesi Öğretmeni
☐	Okul Rehber Öğretmeni
☐	Diğer (<i>Lütfen yazınız</i>)
Değerli katılımcı, lütfen aşağıdaki bilgileri doldurunuz.	
7. Görev yaptığınız kurumdaki çalışma biçiminiz:	
☐	Kadrolu
☐	Sözleşmeli
☐	Ücret Karşılığı
8. Öğretmenlik mesleki deneyim süreniz:	
9. Lütfen görev yaptığınız okuldan önce çalıştığınız kurumları ve görevinizi örnekteki gibi belirtiniz:	

Ek- 1: Öğretmen Görüşme Formu (Devam)

	Okulunuz	Kademiniz	Göreviniz
ÖRNEK	<i>Hatay Özel Eğitim Uygulama Okulu</i>	<i>I. Kademe</i>	<i>Öğretmen</i>
	Okulunuz	Kademiniz	Göreviniz
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
10. Özel eğitim anaokulunda çalışmayı tercih etme nedenlerinizi belirtiniz (Size uygun birden fazla işaretleme yapabilirsiniz):			
☐	Atamayla/zorunda kalma		
☐	Kendi isteğimle		
☐	Eş durumuyla		
☐	Tesadüfen		
☐	Diğer (<i>Lütfen yazınız</i>)		
11. Görev yaptığınız kurumda çalışma süreniz:			
12. Okulunuzdaki görevlerin ve çalışacağınız sınıfın belirlenme biçimi:			
☐	Okul yönetimiyle ortak kararlar alınır.		
☐	Okul yönetimi aldığı kararları bildirir.		

Ek- 1: Öğretmen Görüşme Formu (Devam)

II. BÖLÜM: Görüşme Soruları

1. Okuldaki rutin bir gününüzü anlatır mısınız?
  - a. Okula gelme ve öğrencileri karşılama nasıl oluyor?
  - b. Derse geçiş ve öğretim yapma süreci nasıl işliyor?
  - c. Derslerin bitimi ve okuldan ayrılma nasıl oluyor?
2. Sınıfınızdaki rol ve sorumluluklarınız hakkında bize neler söyleyebilirsiniz?
  1. Görev dağılımınız (denge/eşitlik) nasıldır?
  2. Öğrencilerin eğitim-öğretim sürecindeki yükümlülükleriniz nelerdir?
  3. Veri kaydını nasıl tutuyorsunuz?
  4. BEP hazırlamadaki yükümlülükleriniz nelerdir?
  5. Aile ile nasıl iletişim kuruyorsunuz?
  6. Sınıf yönetimi için neler yapıyorsunuz?
  7. Sınıf yönetiminde karşılaştığınız güçlükler nelerdir ve nasıl çözüyorsunuz?
3. Birlikte çalışma sürecinde partnerinizle olan iş birliği hakkında neler düşünüyorsunuz? Deneyimlerinizi örnekler vererek açıkla mısınız?
  - a. Sınıf/okul içi iş birliği yapılan durumlar nelerdir?
  - b. Sınıf/okul içi iş birliği yapılamayan durumlar nelerdir?
  - c. Karar alma süreçleriyle ilgili sorumluluk paylaşımı nasıldır?
4. Birlikte çalışma sürecinde yaşadığınız sorunların üstesinden nasıl geliyorsunuz? Örneklerle bize açıkla mısınız?
  1. Partnerinizle yaşadığınız sorunlara ilişkin ne tür çözümler üretiyorsunuz? Öğrencilerinizle yaşadığınız sorunlara ilişkin ne tür çözümler üretiyorsunuz?
  2. Okul yönetimiyle yaşadığınız sorunlara ilişkin ne tür çözümler üretiyorsunuz?
  3. Velilerinizle yaşadığınız sorunlara ilişkin ne tür çözümler üretiyorsunuz?
  4. Peki, üstesinden gelemediğiniz sorunlara ilişkin ne tür desteklere ihtiyacınız oluyor?
5. Özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışmayla ilgili MEB'in hedeflerini dikkate aldığımızda, deneyimlediğiniz sürecin belirlenen amaçlara hizmet edip etmemesi konusunda neler düşünüyorsunuz?
6. Özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta iş birliğine dayalı ekip çalışmasına ilişkin deneyimlerinizi göz önünde bulundurduğunuzda, sürecin etkili biçimde işlemesi için sizce neler yapılmalı? Bu konudaki önerileriniz nelerdir?
  1. İdeal iş birliğine dayalı ekip çalışması sizce nasıl olmalı? Hayallerinizdeki iş birliğine dayalı ekip çalışmasını bize anlatır mısınız?
  2. Etkili bir iş birliği için partnerinizin sahip olması gereken en temel özellikler sizce nelerdir?
7. Son olarak, pandeminin iş birliğine dayalı birlikte çalışma sürecinizi nasıl etkilediğini anlatır mısınız?
  1. Partnerinizle, velilerinizle ve okul yöneticilerinizle nasıl iş birliği kurdunuz?
  2. Pandeminin olumlu yönleri var mıydı? Örnekler verir misiniz?
  3. Bu süreçte ne tür sorunlar yaşadınız?
  4. Ortaya çıkan sorunların üstesinden nasıl geldiniz?

Ek- 2: Okul Yöneticisi Görüşme Formu

EK- 2: OKUL YÖNETİCİSİ GÖRÜŞME FORMU

Değerli katılımcı .....

Özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışan özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri arasındaki iş birliği çalışmalarının öğretmen, okulda çalışan diğer paydaşlar (örn., okul rehber öğretmeni, okul yöneticileri) ile veli görüş ve deneyimlerine dayalı derinlemesine incelenmesinin amaçlandığı bir araştırma yürütmeyiz. Planladığımız bu araştırma çerçevesinde gönüllü katılımımızla birlikte sizinle bir görüşme yapmak istiyorum. Hazırladığım görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yaş, cinsiyet gibi sizlerin kişisel bilgilerinize ilişkin sorular; ikinci bölümde ise iş birliğine dayalı ekip çalışmasına ilişkin deneyiminizi belirlemeye yönelik görüşme soruları yer almaktadır.

Gönüllü katılımı onaylamanız durumunda öncelikle *isminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda olmadığınızı* belirtmek isterim. Araştırmada isminizin gizli tutulacağını ve sizden toplanan verilerin yalnızca bilimsel amaçlı kullanılacağını temin ederim. Görüşmeye katıldığınız andan itibaren istediğiniz anda görüşmeyi sonlandırabilir, verdiğiniz bilgilerin hiçbirinin araştırmada kullanılmadan, kayıtların tamamının tarafınıza verilmesini talep edebilirsiniz.

Katılımınız ve sağlayacağınız katkı için çok teşekkür ederim.

Anadolu Üniversitesi
Özel Eğitim Anabilim Dalı
Burcu GİRİŞ
burcugiris@anadolu.edu.tr

Ek- 2: Okul Yöneticisi Görüşme Formu (Devam)

I. BÖLÜM: Kişisel Bilgiler

Değerli katılımcı, lütfen aşağıdaki bilgileri doldurunuz.

Adınız-Soyadınız (<i>Yazmanız zorunlu değildir</i>):	
Tarih:	
1. Cinsiyetiniz:	
☐	Kadın
☐	Erkek
2. Yaşınız:	
3. Medeni Durumunuz:	
☐	Evli
☐	Bekar
☐	Diğer
4. Eğitim Durumunuz:	
☐	Lisans
☐	Lisansüstü (<i>Lütfen yazınız</i>)
5. Mezun olduğunuz üniversite:	
6. Branşınız:	
☐	Özel Eğitim Öğretmeni
☐	Okul Öncesi Öğretmeni
☐	Rehber Öğretmen
☐	Diğer (<i>Lütfen yazınız</i>)
7. Görev yaptığınız kurumdaki çalışma biçiminiz:	
☐	Kadrolu
☐	Sözleşmeli
☐	Ücret Karşılığı
8. Öğretmenlik mesleki deneyim süreniz:	
9. Lütfen görev yaptığınız okuldan önce çalıştığınız kurumları ve görevinizi örnekteki gibi belirtiniz:	

Ek- 2: Okul Yöneticisi Görüşme Formu (Devam)

	Okulunuz	Kademiniz	Göreviniz
ÖRNEK	<i>Hatay Özel Eğitim Uygulama Okulu</i>	<i>I. Kademe</i>	<i>Öğretmen</i>
	Okulunuz	Kademiniz	Göreviniz
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
10. Özel eğitim anaokulunda çalışmayı tercih etme nedenlerinizi belirtiniz (Size uygun birden fazla işaretleme yapabilirsiniz):			
☐	Atamayla/zorunda kalma		
☐	Kendi isteğimle		
☐	Eş durumuyla		
☐	Tesadüfen		
☐	Diğer (Lütfen yazınız)		
11. Görev yaptığınız kurumda çalışma süreniz:			
12. Yöneticilik yapma süreniz:			

Ek- 2: Okul Yöneticisi Görüşme Formu (Devam)

II. BÖLÜM: Görüşme Soruları

1. Görev yaptığınız özel eğitim anaokulundaki yönetim sürecini kısaca anlatır mısınız?

- Daha önce yöneticilik yaptınız mı? (Evetse diğer alt soruları yönelt. Hayırsa 2. Görüşme sorusuna geç.)
- Önceki görev yaptığınız okulun yönetim süreciyle benzerlikleri nelerdir?
- Önceki görev yaptığınız okulun yönetim süreciyle farklılıkları nelerdir?
- Sizce özel eğitim anaokulunda yöneticilik yapmak ve diğer anaokullarında görev yapmak arasında benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?

2. İş birliği ya da ekip çalışması hakkında neler düşünüyorsunuz?

- İş birliği ya da ekip çalışmasının olmazsa olmazları (anahtar bileşenleri) sizce nelerdir?
- Özel eğitim ve okul öncesi öğretmeninin aynı sınıfta birlikte çalışmaları hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
- Kendinizi etkili bir iş birliği/ekip çalışma sürecinin neresinde görüyorsunuz?
- İdeal iş birliğine dayalı ekip çalışması sizce nasıl olmalı? Hayallerinizdeki iş birliğine dayalı ekip çalışmasını bize anlatır mısınız?
- Etkili bir iş birliği için partnerinizin sahip olması gereken en temel özellikler sizce nelerdir?

3. Öğretmenlerle birlikte çalışma sürecine yönelik deneyimlerinizi örneklerle bize anlatır mısınız?

- Aynı sınıfta birlikte çalışan öğretmenler ne tür konularda ya da sorunlarla size başvuruyorlar? (örn. partnerle/öğrencilerle/yönetimle/okulla/velilerle vb.)
- Öğretmenlerin size başvurdukları konular hakkında siz neler yapıyorsunuz? (örn., partnerle/öğrencilerle/yönetimle/okulla/velilerle vb. yaşanan sorunlar için çözüm yolları)

4. Farklı branştan iki öğretmenin aynı sınıfta birlikte çalışma sürecine ilişkin velilerden ne tür dönütler alıyorsunuz? Deneyimlerinizi örnekler vererek anlatır mısınız?

- Sıklıkla aldığınız olumlu dönütler nelerdir?
- Sıklıkla aldığınız olumsuz dönütler nelerdir?

5. Özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışmayla ilgili MEB'in hedeflerini dikkate aldığımızda, deneyimlediğiniz sürecin belirlenen amaçlara hizmet edip etmemesi konusunda neler düşünüyorsunuz?

6. Son olarak, pandeminin iş birliğine dayalı birlikte çalışma sürecinizi nasıl etkilediğini anlatır mısınız? Bu krizi nasıl yönettiniz?

- Pandemide değişen rol ve sorumluluklarınız nelerdir?
- Öğretmenlerinizle ve velilerinizle ne tür çalışmalar gerçekleştirdiniz?
- Pandeminin olumlu yönleri var mıydı? Örnekler verir misiniz?
- Bu süreçte ne tür sorunlar yaşadınız?
- Ortaya çıkan sorunların üstesinden nasıl geldiniz?
- Gelecekte olası bir pandemi sürecinde iş birliğinin güçlendirilmesine yönelik neler önerirsiniz?

7. Bunların dışında eklemek istediğiniz şeyler varsa paylaşmanızdan memnuniyet duyarız.

Ek- 3: Rehber Öğretmen Görüşme Formu

EK- 3: REHBER ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU

Değerli katılımcı .....,

Özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışan özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri arasındaki iş birliği çalışmalarının öğretmen, okulda çalışan diğer paydaşlar (örn., okul rehber öğretmeni, okul yöneticileri) ile veli görüş ve deneyimlerine dayalı derinlemesine incelenmesinin amaçlandığı bir araştırma yürütmeyiz. Planladığımız bu araştırma çerçevesinde gönüllü katılımımızla birlikte sizinle bir görüşme yapmak istiyorum. Hazırladığım görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yaş, cinsiyet gibi sizlerin kişisel bilgilerinize ilişkin sorular; ikinci bölümde ise iş birliğine dayalı ekip çalışmasına ilişkin deneyiminizi belirlemeye yönelik görüşme soruları yer almaktadır.

Gönüllü katılımı onaylamanız durumunda öncelikle *isminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda olmadığınızı* belirtmek isterim. Araştırmada isminizin gizli tutulacağını ve sizden toplanan verilerin yalnızca bilimsel amaçlı kullanılacağını temin ederim. Görüşmeye katıldığınız andan itibaren istediğiniz anda görüşmeyi sonlandırabilir, verdiğiniz bilgilerin hiçbirinin araştırmada kullanılmadan, kayıtların tamamının tarafınıza verilmesini talep edebilirsiniz.

Katılımınız ve sağlayacağınız katkı için çok teşekkür ederim.

Anadolu Üniversitesi
Özel Eğitim Anabilim Dalı
Burcu GİRİŞ
burcugiris@anadolu.edu.tr

Ek- 3: Rehber Öğretmen Görüşme Formu (Devam)

I. BÖLÜM: Kişisel Bilgiler

Değerli katılımcı, lütfen aşağıdaki bilgileri doldurunuz.

Adınız-Soyadınız (<i>Yazmanız zorunlu değildir</i>):	
Tarih:	
1. Cinsiyetiniz:	
☐	Kadın
☐	Erkek
2. Yaşınız:	
3. Medeni Durumunuz:	
☐	Evli
☐	Bekar
☐	Diğer
4. Eğitim Durumunuz:	
☐	Lisans
☐	Lisansüstü (<i>Lütfen yazınız</i>)
5. Mezun olduğunuz üniversite:	
6. Branşınız:	
☐	Özel Eğitim Öğretmeni
☐	Okul Öncesi Öğretmeni
☐	Okul Rehber Öğretmeni
☐	Diğer (<i>Lütfen yazınız</i>)
7. Görev yaptığınız kurumdaki çalışma biçiminiz:	
☐	Kadrolu
☐	Sözleşmeli
☐	Ücret Karşılığı
8. Öğretmenlik mesleki deneyim süreniz:	
9. Lütfen görev yaptığınız okuldan önce çalıştığınız kurumları ve görevinizi örnekteki gibi belirtiniz:	

Ek- 3: Rehber Öğretmen Görüşme Formu (Devam)

	Okulunuz	Kademiniz	Göreviniz
ÖRNEK	<i>Hatay Özel Eğitim Uygulama Okulu</i>	<i>I. Kademe</i>	<i>Öğretmen</i>
	Okulunuz	Kademiniz	Göreviniz
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
10. Özel eğitim anaokulunda çalışmayı tercih etme nedenlerinizi belirtiniz (Size uygun birden fazla işaretleme yapabilirsiniz):			
☐	Atamayla/zorunda kalma		
☐	Kendi isteğimle		
☐	Eş durumuyla		
☐	Tesadüfen		
☐	Diğer (<i>Lütfen yazınız</i>)		
11. Görev yaptığınız kurumda çalışma süreniz:			
12. Okulunuzdaki görevlerin ve çalışacağınız sınıfların sınıfın belirlenme biçimi:			
☐	Okul yönetimiyle ortak kararlar alınır.		
☐	Okul yönetimi aldığı kararları bildirir.		

Ek- 3: Rehber Öğretmen Görüşme Formu (Devam)

II. BÖLÜM: Görüşme Soruları

1. Okulunuzda branşınızın gerekleriyle ilgili görev ve sorumluluklarınız nelerdir? Biraz bahseder misiniz?

- Öğretmenlerle ilgili sorumluluklarınız nelerdir?
- Velilerle ilgili sorumluluklarınız nelerdir?
- Çocuklarla ilgili sorumluluklarınız nelerdir?

2. İş birliği ya da ekip çalışması hakkında neler düşünüyorsunuz?

- İş birliği ya da ekip çalışmasının olmazsa olmazları (anahtar bileşenleri) sizce nelerdir?
- Özel eğitim ve okul öncesi öğretmenin aynı sınıfta birlikte çalışmaları hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
- Kendinizi okul içi/dışı etkili bir iş birliği/ekip çalışma sürecinin neresinde görüyorsunuz?
- İş birliğine dayalı en iyi ekip çalışması nasıl olabilir?
- Okulunuzdaki iş birliği ya da ekip çalışmalarından bize örnekler verir misiniz?
- Etkili bir iş birliği için öğretmenlerin sahip olması gereken en temel özellikler sizce nelerdir?

3. Özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri sizden sıklıkla hangi konularda rehberlik ve danışmanlık hizmeti talep ediyorlar? Deneyimlerinizi örnekler vererek anlatır mısınız?

- Öğretmenlerin sizden rehberlik ve danışmanlık istedikleri konular hakkında siz neler yapıyorsunuz? (örn., partnerle/öğrencilerle/yönetimle/okulla/velilerle vb. yaşanan sorunlar için çözüm yolları)

4. Farklı branştan iki öğretmenin aynı sınıfta birlikte çalışma sürecine ilişkin size velilerden ne tür dönütler geliyor? Deneyimlerinizi örnekler vererek anlatır mısınız?

- Sıklıkla aldığınız olumlu dönütler nelerdir?
- Sıklıkla aldığınız olumsuz dönütler nelerdir?

5. Özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışmayla ilgili MEB'in hedeflerini dikkate aldığınızda, deneyimlediğiniz sürecin belirlenen amaçlara hizmet edip etmemesi konusunda neler düşünüyorsunuz?

6. Son olarak, pandemi sürecinin okulda iş birliğine dayalı birlikte çalışma sürecinizi nasıl etkilediğini anlatır mısınız?

- Pandemide rehberlik ve danışmanlık süreçlerini nasıl yürüttünüz?
- Pandemide değişen rol ve sorumluluklarınız neler oldu?
- Öğretmenlerinize ve velilerinize ne tür çalışmalar gerçekleştirdiniz?
- Pandeminin olumlu yönleri var mıydı? Örnekler verir misiniz?
- Bu süreçte ne tür sorunlar yaşadınız ve bunların üstesinden nasıl geldiniz?

7. Bunların dışında eklemek istediğiniz şeyler varsa paylaşmanızdan memnuniyet duyarız.

Ek-4: Veli Görüşme Formu

EK-4: VELİ GÖRÜŞME FORMU

Değerli katılımcı .....

Özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışan özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri arasındaki iş birliği çalışmalarının öğretmen, okulda çalışan diğer paydaşlar (örn., okul rehber öğretmeni, okul yöneticileri) ile veli görüş ve deneyimlerine dayalı derinlemesine incelenmesinin amaçlandığı bir araştırma yürütmeyiz. Planladığımız bu araştırma çerçevesinde gönüllü katılımınızla birlikte sizinle bir görüşme yapmak istiyorum. Hazırladığım görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yaş, cinsiyet gibi sizlerin kişisel bilgilerinize ilişkin sorular; ikinci bölümde ise iş birliğine dayalı ekip çalışmasına ilişkin deneyiminizi belirlemeye yönelik görüşme soruları yer almaktadır.

Gönüllü katılımı onaylamanız durumunda öncelikle *isminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda olmadığınızı* belirtmek isterim. Araştırmada isminizin gizli tutulacağını ve sizden toplanan verilerin yalnızca bilimsel amaçlı kullanılacağını temin ederim. Görüşmeye katıldığınız andan itibaren istediğiniz anda görüşmeyi sonlandırabilir, verdiğiniz bilgilerin hiçbirinin araştırmada kullanılmadan, kayıtların tamamının tarafınıza verilmesini talep edebilirsiniz.

Katılımınız ve sağlayacağınız katkı için çok teşekkür ederim.

Anadolu Üniversitesi
Özel Eğitim Anabilim Dalı
Burcu GİRİŞ
burcugiris@anadolu.edu.tr

Ek-4: Veli Görüşme Formu (Devam)

I. BÖLÜM: Kişisel Bilgiler

Değerli katılımcı, lütfen aşağıdaki bilgileri doldurunuz.

Adınız-Soyadınız (<i>Yazmanız zorunlu değildir</i>):	
Tarih:	
1. Cinsiyetiniz:	
☐	Kadın
☐	Erkek
2. Yaşınız:	
3. Medeni Durumunuz:	
☐	Evli
☐	Bekar
☐	Diğer
4. Mesleğiniz:	
5. Çalışma Durumunuz:	
☐	Düzenli çalışıyor
☐	Arada çalışıyor
☐	Çalışmıyor
6. Gelir Durumunuz:	
☐	0-4.500 TL arası
☐	4.500-7.900 TL arası
☐	7.900 TL ve üstü
7. Eğitim durumunuz:	
☐	İlkokul
☐	Ortaokul
☐	Lise
☐	Üniversite
☐	Lisansüstü (<i>Lütfen yazınız</i>)
☐	Diğer (<i>Lütfen yazınız</i>)

Ek-4: Veli Görüşme Formu (Devam)

8. Çocuklarınızın yaşlarını, cinsiyetleri, gittikleri okulda buldukları sınıfı örnekteki gibi yazınız:

*Daha fazlası için lütfen aşağıdaki boş alanı kullanınız.

Çocuk	Yaş	Cinsiyet	Okul	Sınıf
ÖRNEK	10	Kız	İlkokul	4
ÖRNEK	4	Erkek	Okula gitmiyor	-
Çocuk	Yaş	Cinsiyet	Okul	Sınıf
1				
2				
3				
4				
5				

6

7

8

9. Özel eğitim anaokuluna devam eden çocuğunuzun yaşı:

10. Özel eğitim anaokuluna devam eden çocuğunuzun tanısı (Size uygun birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz):

☐	Zihinsel yetersizlik
☐	Otizm Spektrum Bozukluğu
☐	Görme Yetersizliği
☐	Bedensel Yetersizlik
☐	İşitme Yetersizliği
☐	Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
☐	Diğer (Lütfen yazınız)

Ek-4: Veli Görüşme Formu (Devam)

11. Özel eğitim anaokuluna devam eden çocuğunuzun anaokuluna devam etme süresi:	
12. Özel eğitim anaokuluna devam eden çocuğunuz, anaokulundan önce başka bir okula/kuruma devam ettiyse lütfen gittiği yerleri ve süresini yazınız:	
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
13. Özel eğitim anaokuluna devam eden çocuğunuz aynı anda başka bir eğitimden (rehabilitasyon merkezleri, özel ders gibi) yararlanılıyorsa lütfen belirtiniz:	
☐	Rehabilitasyon Merkezi
☐	Özel Ders
☐	Diğer (<i>Lütfen yazınız</i>)

Ek-4: Veli Görüşme Formu (Devam)

II. BÖLÜM: Görüşme Soruları

1. Okul-aile iş birliği hakkında neler düşünüyorsunuz? Bu sürece ilişkin deneyimlerinizi anlatır mısınız?

- Özel eğitim öğretmeninizle daha çok hangi konularda ve ne sıklıkla iletişime geçiyorsunuz?
- Okulöncesi öğretmeninizle daha çok hangi konularda ve ne sıklıkla iletişime geçiyorsunuz?
- Özel eğitim öğretmeniniz sizinle sıklıkla ne tür konularda iletişime geçiyor?
- Okulöncesi öğretmeniniz sizinle sıklıkla ne tür konularda iletişime geçiyor?
- Hangi öğretmeninizle daha çok iletişim kuruyorsunuz?
- Öğretmen ile çok iletişim kurduğunuz konu/durumlarda iş birliği yapıyorsunuz?
- Okul-aile iş birliği sürecinde sizi en çok zorlayan durumlar nelerdir?
- Sizi zorlayan bu durumlarla ilgili neler yapıyorsunuz?
- İş birliği sürecinin olumlu yönlerine ilişkin deneyimlerinize örnek verir misiniz?
- İş birliği sürecinin olumsuz yönleri ilişkin deneyimlerinize örnek verir misiniz?

2. Özel eğitim ve okulöncesi öğretmenin aynı sınıfta birlikte çalışması hakkında neler düşünüyorsunuz?

- Sınıf yönetimi için sizce öğretmenler neler yapıyorlar (kim daha etkin)?
- Sınıf/okul içi iş birliği yaptıkları durumlarla ilgili ne tür örnekler verebilirsiniz?
- Sınıf/okul içi sorumluluk paylaşımları hakkındaki düşünceleriniz nelerdir (kim daha etkin)?
- Çocuğunuza ve size sağladığı katkılar nelerdir?

3. Aynı sınıfta birlikte çalışan özel eğitim öğretmenleri ve okulöncesi öğretmenlerinden beklentileriniz nelerdir?

4. Özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta çalışmasına ilişkin kendi deneyimlerinizi düşündüğünüzde, sürecin etkili biçimde işleme için sizce neler yapılmalı? Veli olarak bu konuda neler önerirsiniz?

5. Son olarak, pandeminin okul-aile iş birliği üzerindeki etkilerine ilişkin deneyimleriniz nelerdir? Yaşadıklarınızı örnekler vererek anlatır mısınız?

- Özel eğitim, okulöncesi öğretmenlerinizle ve okul yöneticilerinizle nasıl iletişim kurdunuz?
- Bu süreçte, okul-aile iş birliğine yönelik ne tür çalışmalar gerçekleştirdiniz?
- Pandeminin olumlu yönlerine ilişkin düşünceleriniz nelerdir?
- Okul-aile iş birliği çalışmalarının sürdürülmesinde sizi en çok zorlayan durumlar neler oldu?
- Sizi zorlayan bu durumlarla nasıl baş ettiniz?

6. Bunların dışında eklemek istediğiniz şeyler varsa paylaşmanızdan memnuniyet duyarız.

Ek-5: Gözlem Protokolü

EK-5: GÖZLEM PROTOKOLÜ	
Gözlem Alan Notu (Gözlemin Konusu): Ortam: Gözlemci: Gözlemcinin Rolü: Zaman: Gözlem Süresi:	
Gözlem Notları	Yansıtıcı Notlar

GÖZLEM KONTROL LİSTESİ		
	EVET	HAYIR
Gözleme başlamak için gerekli izinlerin alınması		
Gözlemci olarak rolünü bilme		
Gözlem protokolü hazırlanması		
İlk gözlemlenecek durum belirlenmesi		
Ortama girip çıkarken yavaş ve sessiz olma		
Zaman içerisinde çoklu gözlem yapma		
Araştırma mekanındaki kişilerle iyi ilişkiler kurma		
Gözlemlerin genişten daraya doğru olması		
Betimleyici ve yansıtıcı notlar		
Başlangıçta alınan kısıtlayıcı notlar		
Detaylı alan notları için tam cümleler yazma		

Ek-6: Görüşme Protokolü

EK-6: GÖRÜŞME PROTOKOLÜ

Görüşme saati:

Tarih:

Yer:

Görüşmeci:

Görüşülen:

Görüşülen kişinin pozisyonu:

Görüşme sırasında görüşmeci;

- a. Çalışma amacından bahsetme
- b. Toplanacak verilerin kaynaklarının neler olacakları
- c. Verilerin gizliliği sağlamak için yapılacaklar
- d. Görüşmenin Uzunluğu

Görüşülen kişinin sözlü olarak gönüllü katılımı, ses kaydı alınacağına onaylanması ve bilgi onam formunu imzalaması

GÖRÜŞME SORULARI

Ek- 7: Metaforik Algı Belirleme Formu

EK- 7: METAFORİK ALGI BELİRLEME FORMU

Değerli katılımcı .....,

“Türkçe’de metafor mecaz olarak bir şeyi başka bir şeyle açıklamak, daha anlaşılır olanla açıklamaya çalışmaktır. Bir nevi istenilen kavram ile ilgili düşünceleri somutlamaktır. Aşağıda bulunan formda sizden sınıfınızda birlikte çalıştığınız özel eğitim/okul öncesi öğretmenleriyle birlikte çalışma/iş birliği denince aklınıza gelen kavramı ve birlikte çalışmayı/iş birliğini neden bu kavrama benzettiğinizi gerekçelendiren bir sebep cümlesini tamamlamanız istenmektedir. Her iki cümleyi de eksiksiz, mantıklı ve okunaklı bir şekilde tamamlamanız gerekmektedir. Birlikte çalışma/İş birliği kavramına ilişkin bu görevi daha iyi anlamanız için sizlere bir olumlu bir de olumsuz örnek sunulmuştur. Lütfen örneği okuyarak aşağıdaki boşlukları tamamlayınız.

ÖRNEK: “Aile” kavramına ilişkin örnekler yer almaktadır. “Aile, bir hücre gibidir. Çünkü toplumun tüm özelliklerini taşıyan, canlı bir yapıdır” “Aile bir duvar gibidir. Çünkü ben ne yapmaya kalksam beni sınırlar”.

“Özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışan özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri ..... arasındaki işbirliği.....gibidir, çünkü .....

..”.

Ek-8: Araştırma Gönüllü Katılım Formu

EK-8: ARAŞTIRMA GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Bu form Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Anabilimdalı'nda Dr. Öğr. Üyesi Gülden BOZKUŞ-GENÇ danışmanlığında yürütülecek yüksek lisans tez çalışmasının amacı, yapılacak gözlem, görüşmeye katılmanız, kişisel bilgi formunu doldurmanız ve ses kaydına izin vermeniz durumunda sahip olacağınız haklarınız hakkında bilgi vermek üzere hazırlanmıştır. Bu araştırmada, özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışan özel eğitim ve okul öncesi öğretmenleri arasındaki iş birliği çalışmalarının öğretmen ve okuldaki diğer paydaşların (örn., okul rehber öğretmeni, okul yöneticileri, veli) görüş ve deneyimlerine dayalı derinlemesine incelemek amaçlanmaktadır. Araştırmadan elde edilecek bulgular, özel eğitim anaokullarındaki mevcut durumun betimlenmesi konusunda alanyazına katkı sağlayacaktır. Yapılacak görüşmeye gönüllü olduğunuzu belirtmeden önce lütfen aşağıda yer alan bilgileri dikkatlice okuyunuz.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, gözlem ve görüşme yapılarak sizden veriler toplanacaktır.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri ve kimlik bilgileri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda (kongrelerde, seminerlerde, lisans ve lisansüstü derslerde) kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler klasör şifreleme yöntemi ile korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Ek-8: Araştırma Gönüllü Katılım Formu (Devam)

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığımız zaman için size çok teşekkür ederim. Araştırma ve diğer konulara ilişkin aklınıza takılan sorularınızı rahatlıkla bana ya da danışmanıma sorabilirsiniz.

Araştırmacının

Adı-Soyadı : Burcu GİRİŞ

Adres : Vadişehir Mah. Kürőat Bey Sk. No:37 Odunpazarı/Eskişehir

İş Tel : (0222) 227 94 38

Cep Tel : 5053731568

E-posta : burcugiris2017@gmail.com

Yukarıda yer alan açıklamaları okudum ve anladım. Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabilceğimi bilerek verdiğim bilgilerin yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacağını anlamıő bulunmaktayım. Bu noktaları bilerek araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)

Katılımcının

Adı-Soyadı:

Tarih:

İmza :

Ek-9: Uzman Görüşü Formu

EK-9: UZMAN GÖRÜŞÜ FORMU

Sayın uzman,

“Özel Eğitim Anaokulunda Aynı Sınıfta Çalışan Özel Eğitim ve Okul Öncesi Öğretmenlerinin Birlikte Çalışmaya İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi” konulu yüksek lisans tezi kapsamında gerçekleştirilmesi planlanan araştırmada özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta çalışan özel eğitim ve okul öncesi öğretmenlerinin sınıf içinde ve okul kapsamında birlikte çalışmalarına ilişkin süreçlerine yönelik görüş ve deneyimlerinin derinlemesine incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu genel amacın yanı sıra, özel eğitim anaokulunda görev yapan okul rehber öğretmenleri ve okul yöneticileri ile öğrenci velilerinin gözünden farklı branştaki öğretmenlerin birlikte çalışmasına ilişkin yansımaları ortaya koymak hedeflenmektedir. Bu doğrultuda Hatay ilinde bulunan iki özel eğitim anaokulunda çalışan okul öncesi ve özel eğitim öğretmenleri, okul yöneticileri, okul rehber öğretmenleri ve veliler ile görüşmeler yapılması planlanmaktadır. Aşağıda özel eğitim anaokullarında çalışan okul öncesi ve özel eğitim öğretmenleri, okul yöneticileri, okul rehber öğretmenleri ve velilerle yapılacak görüşme soruları ve demografik bilgi formları sunulmuştur.

Sizden ricamız her bir görüşme sorusu için çalışmanın amacını dikkate alarak uygunluk durumu hakkında görüş bildirmenizdir. Uygun görmediğiniz, değişmesini istediğiniz veya eklenmesini istediğiniz özellikler için öneri vermeniz çalışmamız için çok önemlidir.

İlginiz, vakit ayırdığınız ve çalışmaya sağladığınız katkı için teşekkür ederiz.

Burcu GİRİŞ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Gülden BOZKUŞ-GENÇ

Ek-9: Uzman Görüşü Formu (Devam)

ÖĞRETMENLERE YÖNELİK GÖRÜŞME SORULARI

Sorular	Değerlendirme		
	Uygun	Uygun değil	Açıklama/Düzeltilme önerisi
1. Okuldaki rutin bir gününüzü anlatır mısınız? a. Okula gelme ve öğrencileri karşılama b. Ders geçiş ve öğretim yapma c. Derslerin bitimi ve okuldan ayrılma			
2. Okuldaki rutin bir gününüzü anlatır mısınız? a. Okula gelme ve öğrencileri karşılama b. Ders geçiş ve öğretim yapma c. Derslerin bitimi ve okuldan ayrılma			
3. Sınıfınızdaki rol ve sorumluluklarınız hakkında bize neler söyleyebilirsiniz? a. Görev dağılımı (denge/eşitlik) b. Veri kaydı tutma c. BEP hazırlamadaki yükümlülükler d. Aile ile iletişim kurma			
4. Partnerinizle sınıf yönetimini nasıl sağladığınızı örnekler vererek açıkla mısınız? a. Sınıf yönetimi için neler yapıldığı b. Sınıf yönetiminde karşılaşılan güçlükler c. Sınıf yönetimde karşılaşılan güçlüklerin çözümü			
5. Birlikte çalışma sürecinde partnerinizle olan iş birliği hakkında neler düşünüyorsunuz? Örnek vererek açıkla mısınız? a. Sınıf/okul içi iş birliği yapılan durumlar b. Sınıf/okul içi iş birliği yapılamayan durumlar c. Karar alma süreçleriyle ilgili sorumluluk paylaşımı			
6. Birlikte çalışma sürecinde ne tür sorunlar yaşıyorsunuz? Yaşadığınız sorunları örnekler vererek açıkla mısınız? a. Partnerle yaşanan sorunlar (iletişim, sınıf yönetimi, işleyiş, iş birliği, iş yükü vb) b. Öğrencilerle yaşanan sorunlar c. Okul yönetimiyle yaşanan sorunlar d. Ailelerle yaşanan sorunlar			
7. Birlikte çalışma sürecinde yaşadığınız sorunların üstesinden nasıl geldiğinizi anlatır mısınız? a. Partnerle yaşanan sorunlara çözüm yolları b. Öğrencilerle yaşanan sorunlara çözüm yolları c. Okul yönetimiyle yaşanan sorunlar çözüm yolları d. Ailelerle yaşanan sorunlar çözüm yolları			

Ek-9: Uzman Görüşü Formu (Devam)

8. Özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışmayla ilgili MEB'in hedeflerini dikkate aldığımızda, deneyimlediğiniz sürecin belirlenen amaçlara hizmet edip etmemesi konusunda neler düşünüyorsunuz?			
9. Özel eğitim anaokullarında aynı sınıfta birlikte çalışmaya ilişkin deneyimlerinizi göz önünde bulundurduğunuzda, sürecin etkili biçimde işlemesi için neler yapılmalı? Bu konudaki önerileriniz nelerdir? a. İdeal birlikte çalışma nasıl olmalı? b. Ne tür unsurları barındırmalı?			
10. Bunların dışında eklemek istediğiniz şeyler varsa paylaşmanızdan memnuniyet duyarız.			
Ekleme istedikleriniz:			

NOT: Harflendirme yapılan sorular yardımcı sorulardır.

Ek-10: Araştırmacı Gnlg

24.01.2022
Saat : 17.00
Yer : Beşyre, Ev

Beşyre'deki zel eğitim merkezinde
taşımayı sağımlaştırdım.
Okulda toplam 12 retime
olduğunu, bu retimeerden 6
taresinin kadrolu okul rcesi
sart, 1 tane kadrolu zel
eğitimi (Eđ durumuyla yeni gelmiş
ve başlayacak) ve 5 tane
verekli retime bulunduğunu
rcedim. Bu retimeelerin genllikler
iari kaştışubunda, okul mdr
okulda olumlu olumsuz
ellerinden gelen yardımı yapabilecek
seyledi.

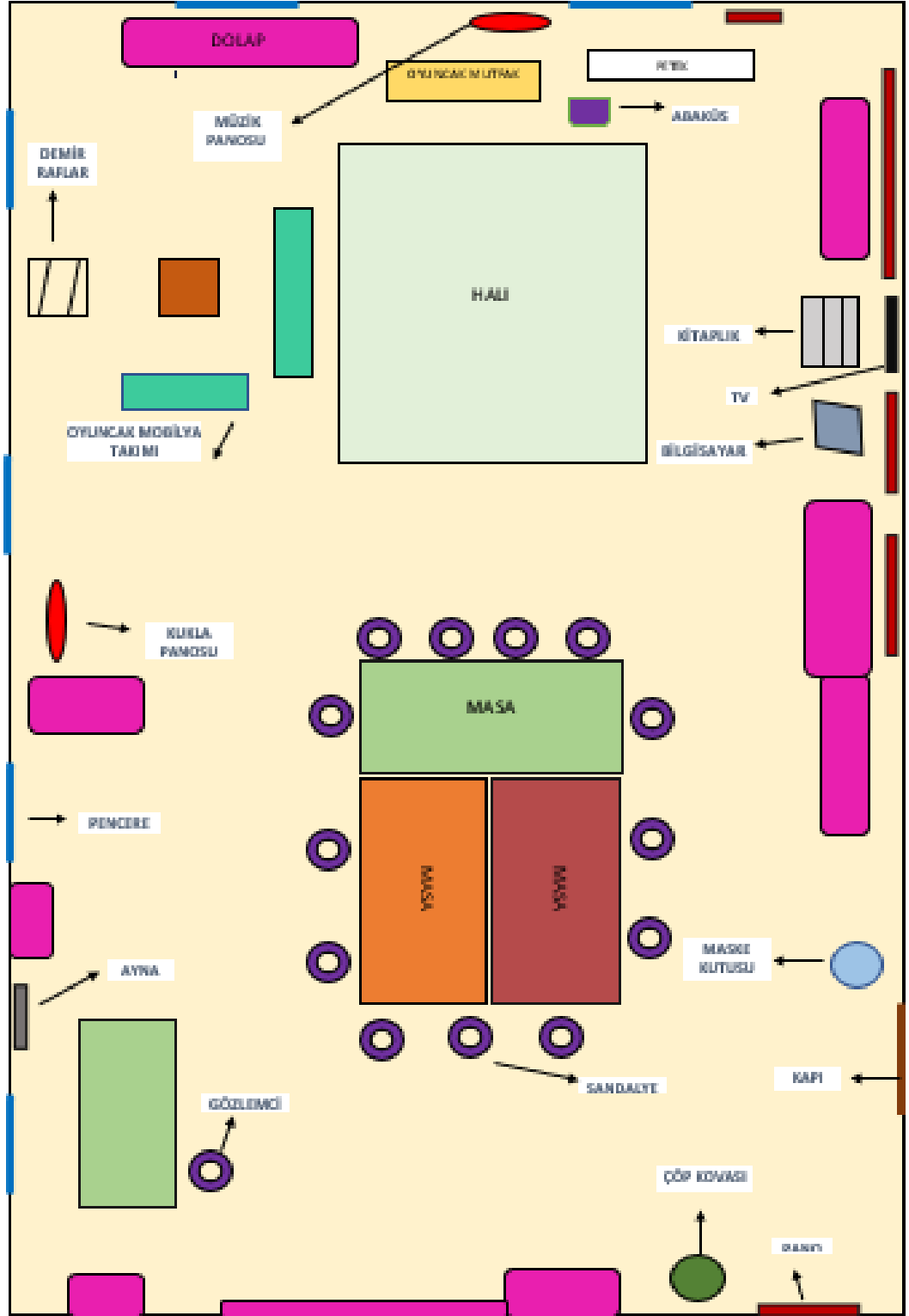
Okul mdr, okulunun
zamanlı hizmet okulu olmadığı
iari zel eğitim retimelerinin
taarih etme istediğlerini, seyledi
ilk kez böyle bir araştırmada
yer alacaklarını ve meraka
bahledipni, seyledi.
Hava kaşullarını dikkate alarak
tehiran iletişim kuracağımı
seyledim ve telefonumu aldım.

Ek-11: Gözlem Verilerine Yönelik Örnek

EK-5: GÖZLEM PROTOKOLÜ	
Gözlem Alan Notu (Gözlemin Konusu): <i>Bedensel Gelişim</i>	
Ortam: <i>Büyük tbyne Ana Özel Ept. Anaculu</i>	
Gözlemci: <i>BURCU GİRİŞ</i>	
Gözlemcinin Rolü: <i>Katılımcı gözlemci</i>	
Zaman: <i>10⁰⁰ - 10⁴⁰</i>	
Gözlem Süresi: <i>40 dakika</i>	
Gözlem Notları	Yansıtıcı Notlar
<p>- Duvarlar mavimsiyah yeşil ile kaplanmış, yer yer beyaz</p> <p>- Kapının sağ tarafında krom renkli 4 kapılı bir dolap yer alıyor. Dolabın üstünde Türk bayrağı ve okul Devirbaşlarını yer aldığı belge asılmış. Dolabın her tarafında yeşil renkli mikratistli yakarık 50x70 cm boyutlarında kahverengi seramik bir pano yer alıyor, Panonun her tarafında TU ve TU'nin her tarafında dolap var. Dolap 20 telden oluşuyor.</p>	<p>9⁰⁰'da okula giriş yaptım.</p> <p>Öğretmelere gerekli olacakları yaptıkta sara sınıfa girdim</p> <p>— — —</p> <p>Öğrenciler 9³⁰ civarı toplandı.</p> <p>— — —</p> <p>Okul namal Anaculu şeklinde. açılmış ancak daha sonra özel ept. anaculuna getirilmiş.</p>

Öğretmelere gerekli olacakları yaptıkta sara sınıfa girdim

Ek-12: Sınıf Kroki Örneği

Ek-13: MEB Araştırma Uygulama İzni

Gelen Evrak Tarih ve Sayısı: 09.12.2021-228502

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Özel Eğitim Ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Sayı : E-27250534-605.01-38379205
Konu : Araştırma Uygulama İzni
(Burcu GİRİŞ)

06.12.2021

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : a) 05.11.2021 tarihli ve E-63784619-605.01-219455 sayılı yazınız.
b) Milli Eğitim Bakanlığı'nın 21/01/2020 tarihli ve 2020/2 Nolu Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesi

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı Erken Çocuklukta Özel Eğitim Yüksek Lisans Programı öğrencisi Burcu GİRİŞ, Dr. Öğr. Üyesi Gülden BOZKUŞ GENÇ'in danışmanlığında "Özel Eğitim Anaokulunda Aynı Sınıfta Çalışan Okul Öncesi ve Özel Eğitim Öğretmenlerinin İş Birliğinin Çeşitli Eğitim Paydaşlarının Görüşlerine Göre İncelenmesi" konulu çalışmasına veri sağlamak amacıyla anket çalışması yapma izin talebine ilişkin ilgi (a) yazı ve ekleri incelenmiştir. Söz konusu araştırmanın uygulanmasında herhangi bir sakınca olmadığı değerlendirilmiştir. Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

M. Ramazan BARIN
Bakan a.
Genel Müdür V.

Bu belge güvenli elektronik imza ile onaylanmıştır.

Adres : Emniyet Mah. Gazeteci Mehmetçik Yazar Hastanesi Cad. MEB
Beşevler Kampüsü A Blok, 06560 Beşevler
Talefi No : 0 312 413 30 85
E-Posta : seha.soydemir@meb.gov.tr
Kap Adresi : meb@milli.kap.tr

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.meb.gov.tr/meb-olys>
Bilgi için: Seha SOYDEMİR
Uzman : Öğretmen
İnternet Adresi : www.meb.gov.tr
Faks : _____

Bu belge güvenli elektronik imza ile onaylanmıştır. <https://www.meb.gov.tr/meb-olys> adresinden 2 F85-04d2-3630-9204-6b39 kodu ile teyit edilebilir.

Ek-14: Etik Kurul İzin Belgesi

Ana Üni: 12.11.2021-205805

T.C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı : E-54380210-050.99-205805
Konu : 26.10.2021 tarihli 48/51 sayılı Etik
Kurul Kararı

12.11.2021

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 15.10.2021 tarihli ve 196563 sayılı yazı.

İlgi yazınız ekinde Rektörlüğümüze gönderilen Dr. Öğr. Üyesi Gülden BOZKUŞ GENÇ'in danışmanlığını yaptığı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Burcu GİRİŞ'in "Özel Eğitim Anaokulunda Aynı Sınıfta Çalışan Okul Öncesi ve Özel Eğitim Öğretmenlerinin İş Birliğinin Çeşitli Eğitim Paydaşlarının Görüşlerine Göre İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasına ilişkin Üniversitemiz Etik Kurulu Kararı, yazınız ekinde gönderilmektedir.

Bilgilerinizi ve uygulama dosyasının hazırlanmasında, ilgili kurumun izninin, bulunması halinde Etik Kurulu Yönergesinin dikkate alınması konusunda gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Saime ÖNCE
Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel
Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Başkanı

Ek: Etik Kurulu Kararı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : ISMSDFSEFJ

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.mikty.gov.tr/anadolu-universitesi-ehys>

Yamanevleri Kampüsü Topkapı/Etiler/Beşiktaş

Tel: +90 312 222 335 05 80/4411 Faks No: +90 312 222 335 36 16

e-Posta: genetik@anadolu.edu.tr İnternet Adresi: genetik@anadolu.edu.tr

Kap Adresi: anadolu.universitesi@tr01.kap.tr

Belge için: Merve KURTULUŞ

Bilgi Personeli

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır

Ek-14: Etik Kurul İzin Belgesi (Devam)

Evrak Kayıt Tarihi: 15.10.2021

Protokol No: 196563

Tarih: 26.10.2021

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Yüksek Lisans Tez Çalışması
KONU:	Eğitim Bilimleri
BAŞLIK:	Özel Eğitim Anaokulunda Aynı Sınıfta Çalışan Okul Öncesi ve Özel Eğitim Öğretmenlerinin İş Birliğinin Çeşitli Eğitim Paydaşlarının Görüşlerine Göre İncelenmesi
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Dr. Öğr. Üyesi Gülden BOZKUŞ GENÇ
TEZ YAZARI:	Burcu GİRİŞ
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu
Prof. Dr. Saim ÖNCE (Başkan-İkt. ve İdari Bil. Fak.)	
Prof. Dr. M. Erkan ÜYÜMEZ (Başkan Yardımcısı -İkt. ve İdari Bil. Fak.)	Prof. Dr. Fatime GÜNEŞ (Edebiyat Fak.)
Prof. Dr. Yıldız UZUNER (Eğitim Fak.)	Prof. Dr. İbrahim Cemil ULUKAN (Açıköğretim Fak.)
Prof. Dr. Handan DEVECİ (Eğitim Fak.)	Prof. Dr. Erkan YÜKSEL (İletişim Bil. Fak.)

Ek-15: NVİVO Eğitim Sertifikası

